

Utlåtande 2010:40 RV (Dnr 302-838/2009)

Söderort 2030 – en framtidsvision samt strategi för Söderorts utveckling

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Söderort 2030 – en framtidsvision godkänns, *bilaga 2*.
2. Strategi för Söderorts utveckling godkänns i enlighet med vad fördragande borgarrådet anför.
3. Kommunstyrelsen ska svara för den fortsatta samordningen av arbetet i stadens ytterstad.
4. Kommunstyrelsen ska samverka med Stockholm Business Region AB och senast i budget för 2011 ange mål för arbetsplatsutvecklingen i Söderort och samordna detta med kommunerna på Södertörn.
5. Kommunstyrelsen ska samordna arbetet avseende utredning av förutsättningarna för lokal centrumutveckling i ytterstaden.
6. Stadsdelsnämnderna i Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Skarpnäck, Skärholmen samt Älvsjö ges i uppdrag att samordna det lokala utvecklingsarbetet i sina respektive områden i enlighet med detta utlåtande.
7. Trafik- och renhållningsnämnden ges i uppdrag att prioritera arbetet med och verka för fler och förbättrade kollektiva tvärförbindelser i Söderort.
8. Stadsdelsnämnden i Farsta, utbildningsnämnden samt idrottsnämnden ges i uppdrag att återkomma med förslag om särskild idrottsprofil för skolorna i Farsta.
9. Kommunstyrelsen ska till budget för 2011 återkomma med förslag till mål och indikatorer för utvecklingsarbetet i Söderort.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del följande

Stadsdirektören ska upprätta en särskild handlingsplan för det operativa arbetet kring utvecklingen i Söderort.

Föredragande borgarrådet Joakim Larsson anför följande.

Ärendet

Kommunfullmäktige har beslutat att ett nytt program ska tas fram för utvecklingen i Söderort. Programmet kommer att ersätta tidigare Söderortsvision, antagen av kommunfullmäktige 2002 respektive 2004. Det nya programmet föreslås utgå ifrån gällande vision men också utifrån visionen 2030 - ett Stockholm i världsklass och förslaget till ny översiktsplan. Syftet med arbetet är att göra det mer genomförandeinriktat. Det nya programmet ska föreläggas kommunfullmäktige. Därutöver kommer en särskild handlingsplan att tas fram, vilken ska förankras såväl i den politiska styrgruppen som i berörda nämnder.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Skarpnäck, Skärholmen och Älvsjö, till facknämnderna exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden och äldrenämnden. Ärendet har vidare remitterats till Stockholms Stadshus AB som i sin tur har underremitterat till AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem samt Stockholm Business Region AB. Yttrat sig har också Arena Huddinge, Botkyrka kommun, Farsta strands naturvän, Haninge kommun, Huddinge kommun, Hyresgästföreningen, Regionplanenämnden Stockholms läns landsting, samarbetsnämnden Årsta partihallar, Skönhetsrådet, AB Storstockholms Lokaltrafik, Stockholms handelskammare samt Sättra-Segelatorp företagargrupp. Därutöver har medborgardialoger genomförts via enkäter, webbenkäter samt medborgarmöten.

Stadsledningskontoret anser att det är viktigt med förbättrade tvärkommunikationer samt att arbetsplatserna i Söderort ska bli fler. Vidare betonas att det

är viktigt att skapa goda förutsättningar för lokal områdesutveckling avseende brottsförebyggande arbete, deltagande samt nätverksbyggande. Kontoret understryker också betydelsen av de kommunala bostadsbolagens omfattande satsningar på upprustning, energieffektiviseringar och förbättrad boendemiljö.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd instämmer i de utmaningar som beskrivs i förslaget till vision i form av bland annat fler arbetsplatser, förbättrade tvärförbindelser. Nämnden lyfter fram betydelsen av funktionsblandade områden med god tillgänglighet som en framgångsfaktor.

Farsta stadsdelsnämnd anser att en ny genomförandeinriktad version av Söderortsvisionen med koppling till förslaget till översiktsplan är positiv och skapar goda förutsättningar för visionens förverkligande. Nämnden lyfter bland annat fram vikten av vidareutveckling av befintliga företagsområden, stadsdelens idrottsprägel som en tillgång samt betydelsen av samverkan mellan staden och företagare.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att öka nyetableringen av företag samt att koppla det till utbildning samt forskning. Vidare lyfter nämnden fram vikten av utvecklade tvärförbindelser och att en positiv bild av söderort etableras.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd instämmer i de utmaningar som beskrivs i förslaget till vision och anser att samverkan för en bättre företagsutveckling, förbättrade tvärförbindelser och upprustning av bostäder ägda av de kommunala bostadsföretagen i Söderort är viktigt. Vidare lyfter nämnden fram stadsdelens tillgångar i form av kulturliv och närheten till naturen.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att programarbetet för området Älvsjö - Rågsved/Högdalen – Fagersjö - Farsta som föreslås en hög prioritet borde kompletteras med Skärholmen och att det är av yttersta vikt att kollektivtrafiklösningar ingår i projektet. Vidare lyfter nämnden fram konkreta insatser som stödjer samverkan vad det gäller ett rent, tryggt och snyggt Skärholmen.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att den stora utmaningen för Söderort handlar om den fysiska miljön samt kommunikationerna där de många stora trafiklederna bildar barriärer. Vidare anser nämnden att programmet för utveckling av Söderort ska inkludera samtliga stadsdelar.

Exploateringsnämnden instämmer i att Söderort är ett av de mest dynamiska och tillväxtskapande områdena i Sverige, attraktivt för både boende, besök, handel och arbetsliv och rekommenderar att programmet för Söderort fokuseras och samordnas med den nya översiktsplanens tyngdpunkter. Nämnden delar också uppfattningen att tillgången på nya arbetsplatser är relativt svag i Söderort och föreslår att branscher som efterfrågas för Söderorts framtida ut-

veckling identifieras och att det utreds vilka förutsättningar dessa branscher efterfrågar. Vidare poängteras att en förutsättning för att satsningen ska få genomslag är att handlingsplanen bör vara genomförandeinriktad och fokusera på ett antal tydliga projekt. Nämnden delar uppfattningen att det nya programmet bör koncentreras till de yttre stadsdelarna i Söderort.

Fastighetsnämnden har inga avvikande synpunkter på det faktaunderlag som redovisas i remissen. Avseende föreslagen idé om visionstext och tidplan för programmets genomförande har kontoret heller inget att erinra.

Idrottsnämnden anser att det föreslagna programmet för den fortsatta utvecklingen av Söderort är bra. Nämnden anser att det är viktigt att det finns bra och ändamålsenliga idrottsanläggningar i närhet till invånarna och lyfter fram idrottens roll för att främja integration.

Kulturnämnden stöder idén om ett program för utvecklingen av Söderort, men anser att kulturen bör få en mer betydande plats i programmet och betonar vikten av att det finns kulturlokaler till rimliga priser och kulturen finns lättillgänglig för Söderortsbor och besökare.

Kyrkogårdsnämnden anser att nämnden har god beredskap för att möta en ökad befolkningstillväxt i Söderort och lyfter fram det nya krematorium som kommer att byggas på Skogskyrkogården, som klarar behovet för kremationer på mycket lång sikt. Vidare lyfter nämnden fram att det på begravningsplatserna i övrigt görs satsningar på att möta efterfrågan från anhöriga på nya gravskick och också utifrån en mångfald av trosuppfattningar.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden konstaterar med glädje att miljö- och hälsofrågorna i förslaget till program har fått ett mycket större och en mer genomarbetad utformning jämfört med tidigare visioner för Söderort och att det utifrån ett miljö- och hälsoperspektiv finns frågor som med fördel hanteras i en större skala såsom t.ex. frågor om klimatanpassning och kollektivtrafik.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden anser att det är betydelsefullt att trygghet och tillgänglighet prioriteras när nya bostadsområden planeras. Nämnden betonar vidare att en blandad bebyggelse såväl vad gäller boendeformer som storleken på bostäder är viktig för boende att stanna kvar i sin stadsdel då man blir äldre och olika typer av funktionshinder tillkommer. Nämnden lyfter också fram behovet av att områden för företagande och service måste tillgodoses framgent för att skapa möjlighet för fler och växande arbetsplatser i Söderort.

Stadsbyggnadsnämnden föreslår att ökad mångfald av arbetsplatser, varierat utbud av bostäder för att minska de socioekonomiska skillnaderna, bättre och mer tillgängliga grönområden, utvecklande av täta tyngdpunkter i de yttre delarna av Söderort samt bättre tvärförbindelser bör prioriteras. Nämnden an-

ser att det behövs ett långsiktigt och samlat arbete, där fokus ligger på hur de enskilda stadsdelarna förhåller sig till varandra och på hur de boende – respektive arbetsmarknaden kan bli mer integrerad. Stadsbyggnadsnämnden förordar en satsning på de yttre delarna av Söderort.

Trafik- och renhållningsnämnden ställer sig bakom ett nytt program för Söderort som följer den linje för stadens fortsatta utveckling som slås an i Vision 2030 och i översiktsplanen. Vidare välkomnar nämnden ambitionerna att försöka nå ett mer genomförandeinriktat program för Söderort och betonar vikten av att den nya Söderortsvisionen skapar en positiv bild av den utveckling som kommer att ske i Söderort framöver parallellt med att de områden som behöver mer fokus utifrån problem och brister som finns idag lyfts fram och åtgärdas.

Utbildningsnämnden anser att det ur ett skolperspektiv finns ett värde i att avgränsa området geografiskt till att omfatta i huvudsak den yttre delen av Söderort. Nämnden lyfter fram ett arbete inom förvaltningen med att ta fram en strategi för utveckling av skolan i Söderort, som fokuserar på profiler som idrott och hälsa, miljö, internationella profiler samt handel- och logistik.

Äldrenämnden anser att ökade möjligheter till kvarboende för äldre i det ordinarie bostadsbeståndet är den mest angelägna frågan och anser att det är angeläget att utbyggnaden av bostäder fortsätter och att den på ett tydligt sätt kopplas till såväl de lokala behoven som stadens samlade bostadsförsörjning så att staden kan ta tillvara möjligheten att ge liv åt en stadsdel och underlag för service samtidigt som möjligheterna att bo kvar i sin stadsdel ökar.

Stockholms Stadshus AB anser att förslaget till program för Söderort ligger väl i linje med de åtgärder som planeras inom stadens bolag. Koncernledningen och bolagen bedömer att man bör se Söderort som en helhet, men att en viss prioritering av åtgärder bör göras till utsatta områden samt till förstärkning av infrastrukturen i området.

Arena Huddinge lyfter fram betydelsen av samarbete och dialog med näringslivet, såväl företag som är verksamma i området som aktörer vill utveckla och planera bostads- och företagsområden för att arbetet med Söderorts utveckling ska kunna uppnå målet att skapa fler arbetsplatser i Söderort. Arena Huddinge lyfter också fram betydelsen av Spårväg Syd för Söderorts utveckling.

Botkyrka kommun anser att det behövs en utvecklad transportinfrastruktur, både bättre vägar och bättre kollektivtrafik, för att skapa intressanta förnyade och förtätade områden. Botkyrka kommun lyfter också fram betydelsen av att på sikt få bort barriäreffekten av E4/E20, som går rakt igenom stadsdelarna genom överdäckning eller tunnelförläggning.

Farsta strands naturvän vill i sitt svar framhålla vikten av naturen i Söderort samt att den skog vid Högerudsbacken i anslutning till sjön Magelungen ansvarar för unika värden.

Haninge kommun anser att det är angeläget att Spårväg Syd börjar byggas i närtid. Kommunen erbjuder mark till förfogande för företag och verksamheter som riskerar att trängas undan vid bostadsbyggnation och föreslår att Stockholms stad och Södertörns kommunerna inleder ett aktivt samarbete kring omlokalisering av företag och verksamheter när sådana aktualiseras till följd av expansion av nya bostäder.

Huddinge kommun ser mycket positivt på arbetet med nytt program för utvecklingen i Söderort och menar att ett expansivt Söderort är en viktig förutsättning för att Huddinge och Södertörn ska ha en positiv och stark utveckling. Huddinge anser att det är rimligt att prioritera de regionala kärnornas utveckling i programmet och ser fram emot ett nära samarbete i det fortsatta arbetet med utvecklingen av Söderort.

Hysesgästföreningen anser att minskad boendesegregation, minskad bostadsbrist, upprustning av befintliga områden, ökad trygghet, stärkt etablering av företag/arbetsplatser och en god avvägning mellan grönska och nyproduktion av hyresbostäder och arbetsplatser ska prioriteras. Dessutom lyfter Hysesgästföreningen fram upprustning och ombyggnad, miljöfrågor, energiförbrukning, sophantering och trygghet som några konkreta frågor som kan engagera människor.

Regionplanenämnden Stockholms läns landsting anser att det är mest angeläget att skapa kontaktytor mellan de olika stadsdelarna, mötesplatser och förutsättningar för möten samt att utbyggnad av tvärförbindelser (för såväl bilar, cyklister, gående som spårvagn) bör ha högsta prioritet.

Samarbetsnämnden Årsta partihallar betonar vikten av att Årsta Partihallar och Västberga i enlighet med fullmäktiges beslut häromåret bibehålls. Vidare framförs att bostadsbebyggelsen som planeras vid Årstafältet inte bedöms vara ett hinder för verksamhetsområdenas utveckling så länge störningsbarriärer upprätthålls och konstaterar att bostäder också innebär fördelar som mer kollektivtrafik och närservice (lunchställen m.fl.) i området.

Skönhetsrådet anser att det finns flera goda skäl till att arbeta med en vision för Söderort som en helhet och lyfter särskilt fram tvärkommunikationer och behovet av mål för att motverka segregation med bibehållen stadsdelsunik identitet.

Stockholms handelskammare anser det viktigt att se Söderort som en helhet vad gäller planering av bostadsområden och infrastruktur, allt för att få en effektivitet i både planeringen och i byggande, vilket stärker kommunikation

och samhörighetskänsla på tvären mellan de olika stadsdelarna. Handelskammaren lyfter särskilt fram behovet av fler företag och satsningar på utvecklad och förbättrad infrastruktur.

AB Storstockholms Lokaltrafik anser det beklagligt att programmet enbart omnämner spårtrafiken och inte uppmärksammar den mycket omfattande busstrafik som SL bedriver i Söderort. SL vill framhålla att Söderort trafikeras av ett flertal busslinjer i framförallt tvärled, som förbindelser mellan tunnelbanegrenarna.

Sätra-Segeltorp företagargrupp anser att för att Stockholm ska kunna stå upp för begreppet ”Ett Stockholm i världsklass”, ska de utpekade kärnområdena ska ha egna profiler så att områdena inte bara blir en attraktion för lokalbefolkningen och regionens invånare utan att området också utvecklar turismnäringen.

Medborgardialogerna utifrån enkäter och webbenkäter samt medborgarsamtal visar att det finns ett starkt stöd för att bland annat tillskapa fler arbetsplatser, bättre tvärförbindelser och ökad trygghet i Söderort. Begreppet Söderort är väl etablerat bland dem som bor i området. Söderortsborna har överlag själva en positiv bild av Söderort, men tror att bilden i övriga Stockholmsregionen inte är fullt lika positiv.

Det finns en tydlig bild bland invånarna av att Söderort innebär bra kommunikationer, grönområden och friluftsliv, förort, shopping och köpcentrum samt attraktiva bostadsområden.

Söderorts största fördel och tillgång enligt invånarna är dess läge. Det är nära till allt. De största utmaningarna upplever man vara integration och segregation samt otrygghet. De åtgärder man främst vill att det satsas på berör trygghet, förskola och skola. Även satsning på renhållning och belysning samt kollektivtrafik och natur kommer högt på prioriteringslistan.

Opinionsfrågorna ger i de flesta fall tydliga utfall. Det är stora majoriteter för en satsning på tvärförbindelser, istället för på förbindelserna in mot city. Detta gäller både kollektivtrafiken och vägarna.

Nästan samtliga intervjuade menar att det är viktigt att skapa utrymme för fler företag och arbetsplatser i Söderort. Det är också tydliga majoriteter för småskalighet och mixning istället för storskalighet och centrering, när det gäller handel och arbetsplatser.

I bostadsexploateringsfrågan går uppfattningarna mer isär bland invånarna och undersökningsresultaten är svårare att tolka. Opinionsen är i stort sett delad när det gäller frågan om förtätning av befintliga bostadsområden eller en satsning på nya.

Mina synpunkter

Stockholm beräknas bli miljonstad inom 20 år. Utvecklingen vittnar om stadens attraktionskraft. Hela Stockholm ska vara attraktivt i alla dess delar. Därför är ytterstadsutvecklingen en oerhört viktig pusselbit när vi formar Stockholm för framtiden.

Jag vill betona att denna utveckling ska ske med utgångspunkt i varje stadsdels unika identitet. Genom att lyfta fram det som gör varje stadsdel attraktiv kan fler bli varse att hela Stockholm har sina egna smultronställen och tillgångar som kan locka till en lördagsutflykt, företagsetablering eller bosättning. Bildsättningen är viktig och de som vet allra bäst vilka tillgångar som finns i ett område är de som bor och verkar där. Därför är det avgörande att arbetet också utgår från dessa experter.

Under hösten 2009 har totalt 2 000 Söderortsbor vid ett 50-tal möten, med föräldrar i förskolan, elever i skolan och ungdomar i idrottsföreningar och i en enkätundersökning tyckt till. Utifrån detta kan vi konstatera att det finns ett starkt stöd för att bland annat tillskapa fler arbetsplatser, bättre tvärförbindelser och ökad trygghet i Söderort. Prioriteringarna delas också i stort av remissinstanserna. Det är tydligt att Söderort är populärt bland de boende.

Det är viktigt att den positiva bilden av Söderort förs ut och delges även dem som inte bor och verkar i Söderort. Under våren kommer dialogen med boende och verksamma att fördjupas i Hökarängen, Rågsved och Farsta Strand med inspiration och lärdomar från dialogveckorna i stadsdelarna kring Järfältet. Viktigt är att arbetet fortgår i lämpliga former också i fler stadsdelar som exempelvis Bredäng, Högdalen och Fruängen. Upprustning och ombyggnation kan användas som en mobiliserande kraft när detta görs i samverkan med boende. Området i östra delen av Söderort behöver uppmärksammas ytterligare i det fortsatta arbetet. Det finns exempelvis stor potential i Skarpnäck som utgör porten mot Nackareservatet, närheten till Hammarby skidbacke och kopplingen till Hammarby Sjöstad och Vantör med sina grönområden.

Jag vill, i likhet med stadsledningskontoret, lyfta fram att Stockholms stad genom programmet Stimulans för Stockholm har startat ett långsiktigt arbete med att upprusta och förbättra miljöerna i och kring de kommunala bostadsföretagens fastigheter. Detta arbete har stor betydelse för utvecklingen i Söderort och hela ytterstaden och ingår också i stadens arbete att stimulera tillväxten. Upprustningen avser såväl mer generellt underhåll som standardhöjningar, satsningar på energiförbättrande åtgärder och ökad trygghet. Arbetet med upprustningar är en av de viktigaste insatserna i stadens utvecklingsarbete för

Stockholms ytterstad. Framgången med denna har också stor betydelse för den lokala utvecklingen i stadsdelarna.

För att verkligen komma framåt med konkreta resultat anser jag, i likhet med vad exploateringsnämnden påpekar i sitt remissvar, att det är viktigt att Söderortsvisionen kompletteras med den föreslagna handlingsplanen, att denna blir genomförandeinriktad och att det också kan vara lämpligt att fokusera på något eller några tydliga projekt.

Jag stöder de förslag till prioriteringar i den strategi som gjorts av stadsledningskontoret utifrån höstens remissrunda och medborgardialoger. Högt prioriterade områden för att främja utvecklingen i Söderort är fler arbetsplatser, näringsliv inklusive centrumutveckling och förbättrade tvärförbindelser samt rent, snyggt och tryggt, delaktighet och bostadsupprustning. Övriga målområden är satsningar på infrastruktur för att möjliggöra intentionerna i översiktsplanen, ökad tillgänglighet och underhåll av parker och grönområden, fler bostäder, högre utbildning och samverkan med högskolor, kultur, fritid och idrottsliv, bildsättning, samordning i Söderort och samverkan inom Södertörn.

Avslutningsvis vill jag också poängtera vikten av uthållighet och långsiktighet i arbetet. Jag vill understryka vikten av att stadens alla övriga prioriteringar i Vision 2030 – ett Stockholm i världsklass och i budgeten för staden också ges hög prioritet i arbetet i Söderort. Inte minst viktigt är att säkra en god kvalitet i de kommunalt finansierade verksamheterna såsom skola, vård och omsorg. För att säkerställa att arbetet fortsätter över mandatperioder är det av stor vikt att Söderortsvisionen har en bred förankring politiskt. Samverkan är central för ett gott resultat, det gäller även mellan staden och exempelvis privata aktörer, närliggande kommuner, föreningar och Söderortsbor. Stadens nämnder och bolag ska ta sitt ansvar för att säkerställa att stadens förvaltningar prioriterar dessa frågor. Samtidigt behövs en sammanlänkande funktion i form av en centralt placerad person på stadsledningskontoret som kan driva arbetet framåt.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Söderort en framtidsvision
3. Statistikunderlag för Söderortsvisionen, Utveckling perioden 2002-2008, Stockholms stads utrednings och statistikkontor USK

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Roger Mogert* (s) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. Godkänna föredragande borgarrådets förslag till beslut.
2. Uppdra åt kommunstyrelsen att komplettera Söderort 2030 enligt nedanstående.
3. Därutöver anför följande.

Det är en händelse som liknar en tanke att kommunfullmäktige valåret 2010 får behandla en vision för söderort som framförallt består av allmänna ambitioner och där en av de mest konkreta åtgärderna är en kommunikationsplan.

Söderortsvisionsarbetet har varit en del av stadens arbete under hela decenniet. Att lyfta fram en begränsad satsning på feriearbeten i en enskild stadsdelsnämnd som en konkret framgång för detta arbete framstår mer som ett exempel på arbetets begränsningar än på dess möjligheter och framgångar. I själva verket har fler beslut fattats – både positiva och negativa – som påverkar söderort i betydligt större utsträckning.

Ärendet lyfter fram fyra områden som anses vara av särskilt stor vikt för söderorts utveckling:

1. Tvärförbindelser
2. Insatser för fler arbetsplatser (inklusive ett mål om att antalet arbetsplatser ska motsvara 90 % av förvärvsfrekvensen)
3. Brottsförebyggande arbete, trygghetsåtgärder och arbete för nätverksbyggande och lokal delaktighet.
4. Upprustning av de kommunala bostäderna

Vidare anger man att följande frågor också är av stor vikt:

- Satsningar på infrastruktur för att möjliggöra intentionerna i översiktsplanen
- Tillgängliggöra och underhålla parker och grönområden
- Fler bostäder
- Högre utbildning och samverkan med högskolor
- Kultur, fritid och idrottsliv
- Marknadsföring, bildsättande
- Samordning Söderort
- Samverkan Södertörn
- Att säkra en god kvalitet i de kommunalt finansierade verksamheterna såsom skola, vård och omsorg.

Tre saker kan omedelbart konstateras. För det första täcker denna uppräkningsin större delen av kommunens verksamhet – och lite till. För det andra fattas ständigt en mängd konkreta beslut som på olika sätt berör de utpekade områdena, och detta berörs inte i ärendet. För det tredje finns en rad förslag – inom hela söderort -inom de utpekade områdena som presenterats och som ställts under beslut i kommunen under de år vi-

sionsarbetet pågått, och dessa kommenteras inte heller. Sammantaget innebär detta att ärendet inte innehåller någonting av intresse för kommunens verksamhet.

Två konkreta nyheter presenteras. För det första föreslås ett mål vad gäller arbetstillfällen. Det är intressant, men några konkreta åtgärder för att uppnå detta har ännu inte presenterats. För det andra konstateras att ett kommunikationsplan ska utarbetas. Den första nyheten är intressant och vi ser med spänning fram emot den utredning som SBR åläggs att genomföra. Den andra nyheten liknar bara ytterligare ett exempel på hur skattekollektivets pengar används för politisk reklam när kommunen inte anser sig ha utrymme för att göra någonting konkret för att lösa de uppgifter man åtagit sig att lösa.

Visionen bör kompletteras med åtminstone två delar för att göra någon verklig nytta. För det första bör en analys av konsekvenserna av de beslut som fattats och den utveckling som pågår med avseende på de utpekade områdena göras. Annars utgör inte visionen något beslutsunderlag. Exempelvis borde en analys av effekterna av den befintliga resursfördelningen göras. Centrumutvecklingen nämns, men någon analys av förutsättningarna för insatser görs inte. (Det är dessutom väl känt att staden under innevarande mandatperiod har genomfört en stor utförsäljning av centrumanläggningarna.) Någon analys av de befintliga infrastrukturplanerna görs inte heller. I ärendet räknas en rad infrastrukturåtgärder upp som inte är aktuella i de planer som arbetas fram. Detta bör åtminstone kommenteras.

För det andra bör en särskild studie av resultatet av det befintliga näringslivsarbetet och arbetsmarknads- och utbildningssystemet göras för att belysa om dagens utveckling verkligen bidrar till att minska ojämlika livsmöjligheter, klyftor i samhället, öppnar dörrar och skapar fler livschanser för de stockholmare som har minst möjligheter idag. Alla kända fakta talar för motsatsen. Dagens utveckling stänger dörrar för människor, tidigarelägger avgörande val och sorteringsmekanismer och driver in enskilda med bristande kompetens i lågproduktiva, lågavlönade arbeten som inte ökar deras framtida valmöjligheter.

Reservation anfördes av borgarrådet *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. Delvis bifalla föredragande borgarrådets förslag till beslut.
2. Därutöver vill vi framföra följande.

INLEDNING

Vänsterpartiets vision om Söderort utgår från visionen om Stockholm som Världens friaste stad, där var och en som är studerande, arbetslös, funktionsnedsatt, lågavlönad eller inflyttad ska kunna bo granne med var och en som arbetar, är högavlönad, pensionär eller stockholmare i en eller flera generationer.

Vi vill se Stockholm utvecklas till en hållbar tillgänglig storstad i harmoni med sina olika stadsdelar, där varje del bidrar med sin lokala identitet och gemensamt bil-

dar en spännande myllrande storstad där allt är möjligt vare sig du växer upp och bor i söderort, västerort eller i centrala staden. Våra strategier för hållbar stadsutveckling måste förnyas genom att sätta samhällets organisering, boendeformer, resvanor och fördelning av makt och resurser i fokus.

Den boendemiljö som är mest miljövänlig återfinns ofta i våra förorter, där många människor bor i hyresrätter, åker kollektivt till jobbet och sällan flyger. Det är av stor vikt för en hållbar stadsutveckling att samhällsplaneringen prioriterar flerfamiljshus och kollektivtrafik före villaområden och motorvägar. Våra förorter ska inte vara sovstäder utan utvecklas till kreativa och spännande platser att växa upp i, gå i skolan, bo, arbeta och åldras i.

Förslag till program för utvecklingen i Söderort har förtjänster som vi uppskattar, men också brister genom kopplingen till den borgerliga Vision 2030 som i stora delar saknar både miljöperspektiv, klassperspektiv, genusperspektiv och barnperspektiv. Vår vision om Söderort utgår också från vårt ställningstagande till förslag till ny Översiktsplan för Stockholms stad. I översiktsplanen finns en ambition att nå en hållbarare stadsstruktur men det framförs samtidigt förslag som motverkar den täta, funktionsintegrerade staden. Förbifart Stockholm är det tydligaste exemplet.

Söderort med nästan 300 000 flickor och pojkar, kvinnor och män består av ett 50-tal stadsdelar, som ska fortsätta att utvecklas till en mosaik av unika delar av Stockholm, sammanbundna av uppskattade naturområden och av kollektivtrafik, cykelbanor och vandringsleder.

Det ska vara lika lätt att resa på tvären som ut och in från city. Gång, cykling och spårtrafik ska prioriteras i utbyggnaden av tvärkommunikationer, vilket är vad Söderortsborna själva önskar. En utbyggd kollektivtrafik gynnar både ett klimatsmart och jämställt resande. Det ska vara lätt att resa miljövänligt till våra natur- och rekreationsområden, oavsett var i staden du bor.

Alla människor vill bo på en plats som de gillar och som uppskattas av andra. Söderortsborna är med rätta stolta över sin del av staden, samtidigt som många som bor och arbetar i andra delar av staden inte vet vad de går miste om genom att de inte känner till Söderort.

Nedlagda butiker, skolor och förvaltningskontor har förstärkt människors känsla av isolering och övergivenhet. Boende ser sina förortscentrum utarmas på service, vilket är en logisk följd av den borgerliga privatiserings- och centraliseringspolitiken. Stadens möjlighet till påverkan på utbud och service i befintliga förortscentrum är i det närmaste obefintligt i och med försäljningen av Centrumkompaniet till Boulton, vilket vi motsatte oss. Vår uppfattning är att staden har ett stort ansvar för att tillgodose och öka den kommunala servicen och antalet kommunala arbetsplatser i Söderort. På detta sätt ökar också underlaget för kommersiell service.

De mindre förorternas centrum bör kunna tillgodose behovet av dagliga inköp, icke-kommersiella mötesplatser samt kulturupplevelser. Hänsyn måste tas till både barns och vuxnas samt kvinnors och mäns behov. Det bör också finnas goda möjligheter till idrott. Vi välkomnar därför uppdraget om utredning av förutsättningar för lokal centrumutveckling i ytterstaden och vill att även tillgänglighetsfrågor tas med i arbetet.

Vänsterpartiet delar uppfattningen att det behövs fler arbetsplatser i Söderort och är positiva till så kallade klusterbildningar till exempel kreativa näringar vid Telefonplan, idrott och folkhälsa i Farsta och östra Söderort, musik och teater i Vantör etc. Vi välkomnar därför att mål anges för arbetsplatsutvecklingen i Söderort samordnat med kommunerna på Södertörn och uppdraget att återkomma med förslag om särskild idrottsprofil för skolorna i Farsta. Ett sätt att skapa nya arbetsplatser i Söderort kan till exempel vara att flytta statliga och kommunala verksamheter från innerstaden till andra stadsdelar.

Bostadssegregationen har förstärkts genom utförsäljningen av allmännyttan, vilket har försvårat för människor utan kapital att få en bostad. Den borgerliga politiken har ensidigt inriktats på att bygga bostadsrätter i vissa förorter medan man bortsett ifrån den ännu större bristen på allmännyttiga hyresrätter i segregerade vita medel- och överklassområden.

Utarmningen av Söderort är en direkt följd av den borgerliga politiken, vilket minskar trovärdigheten i föredragande borgarrådets försäkran att ytterstadssatsningen ska göras med utgångspunkt från varje stadsdels unika identitet. Lokal utveckling har inte prioriterats, vilket bland annat visas genom sammanslagningen av stadsdelsnämnder, nedläggningen av förvaltningslokaler och minskat lokalt inflytande i en rad viktiga vardagsfrågor som skola, arbetsmarknadsinsatser och stadsmiljö.

Stadens resursfördelning är ett styrmedel för politiska prioriteringar. Idag förs visserligen mer pengar till områden med sämre sociala och ekonomiska förhållanden, men omfördelningen till förskola och skola har minskat under det borgerliga styret. Resurser som fördelas efter behov har minskat till förmån för resurser som fördelas lika till alla barn. Detta är en fördelning i fel riktning vilket vi har rättat till i vår budgetreservation.

Om en satsning i Söderort ska vara trovärdig och ses som något annat än ett projekt kan staden inte förlita sig på marknadsmekanismer. Staden måste ta ett samhällsansvar och tillföra ökade permanenta resurser för drift och investeringar i förskola, skola, fritid, kultur, idrott och andra verksamheter. Det förebyggande arbetet och arbetet för en bättre folkhälsa måste gå hand i hand med andra satsningar i Söderort. Eftersom segregationen är ett stadsövergripande problem måste alla nämnder vara delaktiga i problemlösningen. Vi vill därför att alla stadsdelsnämnder ska få särskilda utvecklingspengar och arbeta mot gemensamma stadsövergripande mål för ökad integration.

Vi vill framhålla att program för Söderort måste tas fram i fortsatt dialog med de som bor i Söderort och att de politiska och tjänstemannastyrda arbetsgrupperna måste samarbeta över blockgränserna för ett långsiktigt arbete. De öppna mötena som stadsdelsnämnderna ordnar är en bas i en god medborgardialog, som bör byggas ut med bland annat öppna nämndmöten även i centrala nämnder.

INFRASTRUKTUR

Målet för Söderortsvisionen, som program för Söderort bygger på, var att få en infrastruktur som bättre knyter samman de olika delarna av Söderort. Som framkommit från remissinstanser och medborgare är detta möjligt genom den planerade Spårväg Syd som i en första etapp knyter ihop pendeltåg i Älvsjö med röda linjens tunnelbana

vid Fruängen och Kungens kurva/Skärholmen och går vidare till pendeltåget i Flemingsberg.

I en andra etapp dras spårvägen från Älvsjö, via Högdalen och Farsta till Skarpnäck och knyter samman gröna linjens södra tunnelbanelinjer. I Stockholmsöverenskommelsen låg Spårväg Syd i genomförandeperiod 2013-2019 men har i Nationell plan för infrastruktur flyttats fram till efter 2020. Vi anser att en stor del av program för Söderort står och faller med genomförandet av Spårväg Syd och att finansieringen måste lösas och arbetet startas snarast.

Vidare måste andra delar av kollektivtrafiken förbättras avsevärt på flera ställen i Söderort. Östberga är ett relativt isolerat område där kollektivtrafiken snarast måste bli bättre, till exempel genom en spårvägslösning, en sydlig ingång till Årstabergs pendeltågsstation eller bättre busstrafik. I Fagersjö bör möjligheterna att öppna pendeltågsstation ses över. Vi välkomnar därför uppdraget om att trafik- och renhållningsnämnden ska prioritera arbetet med att verka för fler och förbättrade kollektiva tvärförbindelser i Söderort.

Vi vill vidare bygga ut systemet med låncyklar även till närförort och förort. Låncyklarna ska placeras vid kollektivtrafikknutpunkter och i anslutning till grönområden.

Vi vill avsluta alla planer på Förbifart Stockholm som kommer att leda till ökad trafik och omöjliggöra att de nationella klimatmålen nås. Förbifart Stockholm öppnar upp nya områden för exploatering och leder till en gles stad som är svår att försörja med bra kollektivtrafik. Förbifart Stockholm bygger fast staden i ett ökat bilberoende och låser viktiga ekonomiska resurser som skulle kunna användas till att bygga ut en bra, tillgänglig kollektivtrafik för alla i hela regionen.

GRÖNA KILAR

Stockholm har en unik karaktär med gröna kilar som går långt in mot stadens kärna. Tunnelbanelinjerna bildar ett pärlband av bebyggelse där de boende i huvudsak har tillgång till goda kommunikationer in mot stadens mitt men även god tillgänglighet till naturområden. Detta är inte minst tydligt i Söderort. Vi vill bygga vidare på stadens unika stjärnstruktur och värna de gröna kilarna. I Söderort vill vi ha följande områden till naturreservat snarast:

- Årstaskogen och Årsta holmar
- Rågsveds friområde - Högdalstopparna
- Älvsjöskogen
- Fagersjöskogen

Samtidigt måste stadens gröna kilar bli lättare att nå för invånarna genom att överdäcka trafikleder och ta bort otrygga områden. Nynäsvägen Gullmarsplan – Skogskyrkogården, Älvsjövägen liksom E4/E20 vid Kungens kurva bör överdäckas snarast.

Det behövs även skyltar och informationstavlor och gärna ett postutskick till alla stadens invånare med information om närområdets grönområden, sport- och fritidsfaciliteter, kulturverksamheter etc. De gröna kilarna och de sammanhängande stråken som finns mellan många stadsdelar ska ses som en resurs för befolkningen i området

och inte som en barriär. Ofta uppfattas de gröna stråken som otrygga av dem som inte bor *just* där, och av dem som bor *just* där uppfattar stråken och grönområdena som en stor tillgång i närmiljön. Många gånger är naturområdena ett viktigt skäl att man bosatte sig där man gjorde. För att bevara och utveckla attraktiviteten behöver naturvården och skötseln av områdena prioriteras och behovet av samordning mellan berörda stadsdelsnämnder och centrala nämnder beaktas.

Vidare måste en fungerande rening av sjön Magelungen som godtas av både Stockholms och Huddinge kommun snarast genomföras. Mer resurser måste satsas på att rena tillflödena av dagvatten och såväl Kräppladiket som Snösättradiket måste ”meandra” mer än det gör idag

Vi vill utveckla den beslutade landskapsparken på Årstafältet så att den fungerar som en mötesplats för boende i Årsta, Östberga och Enskede. Vi vill bygga ihop Årsta och Östberga med nya bostäder på redan hårdjord mark mellan tvärbanans station Årstafältet och sluttningarna ner från Östberga. Koloniträdgårdarna behåller sin nuvarande placering. Om Årstafältet får utvecklas till landskapspark kan området bli en tillgång för hela Söderort. Vi vill se en utredning av hur överdäckningar och bostadsbebyggelse kan genomföras runt Årstafältet och hur detta kan ge fler bostäder samtidigt som det ökar fältets attraktivitet och minskar bullerproblematiken.

I enlighet med lokala önskemål sedan lång tid tillbaka vill vi utveckla en Ekopark Syd där Svedmyraskogen, Majroskogen, Högdalstopparna, stränderna kring Magelungen och Rågsveds friområde bildar ett sammanhängande grönstråk som fortsätter ut i Hanvedskilen. Aktiviteterna vid Bråtegränd i Snösättra ska snarast avvecklas och området inlemmas i grönstrukturen. Om en koppling av bebyggelse mellan Högdalen och Älvsjö efterfrågas bör denna genomföras genom överdäckningar av Magelungsvägen och inte i grönområdet.

Gullmarsplansområdet kan på många sätt göras tryggare och attraktivare, men en bebyggelse mellan Hammarby sjöstad och Gullmarsplan vid Koleraparken är otänkbar. Vänsterpartiet anser att en överdäckning av Nynäsvägen mellan Gullmarsplan och Globen är helt nödvändig för att minska bullret för de boende och knyta ihop Globen med Skärmarbrink. Vi vill på sikt se en utredning av ytterligare överdäckning av Nynäsvägen för att läka ihop det sår som vägen skapat i hela Enskede. En överdäckning skulle kunna leda till fler attraktiva bostadsområden och parkstrukturer med säkra gång- och cykelbanor.

Vi vill inte ha ytterligare vägförbindelser mellan Bagarmossen och Skarpnäcks Gård. En genomfartsväg över Skarpnäcksfältet ger både barriäreffekter och otrygghet för dem som vistas på fältet, i synnerhet barn.

BOSTÄDER

En stor del av utvecklingsarbetet i Söderort handlar om bostadsfrågan. Det stora beståndet av bostäder från miljonprogramsåren måste rustas upp. Nödvändiga stambyten måste självklart prioriteras men vi vill även se en omfattande satsning på energieffektivisering, upprustning av miljöer kring bostäder och översyn av omhändertagande av avfall. Upprustningen måste göras i dialog med de boende och lärdomarna från Järvalyftet ska tas till vara. Utgångspunkten måste vara att hyresgästerna är experter på sitt eget boende så som Hyresgästföreningen skriver i sitt remissvar.

Vidare måste det byggas billiga, yteffektiva och miljösmarta bostäder för ungdomar och hushåll med små resurser. Unga i söderort måste kunna flytta hemifrån. En långsiktig målsättning är att även unga ska kunna välja bostadsort utifrån intresse, studier, arbete och umgänge. I dagsläget har unga svårt att etablera sig på arbetsmarknaden vilket leder till tillfälliga anställningar och små möjligheter att få lån till att köpa en bostad. En fungerande hyresbostadsmarknad är nödvändig för att unga och hemlösa ska kunna få en lägenhet.

För att bygga vidare på den täta staden ska nya hus vara flerbostadshus och inte småhus. Enfamiljshus leder till en utspridd stad som är svår att försörja med bra kollektivtrafik. Det råder stor bostadsbrist i Stockholm och småhus bidrar inte till en tillräcklig produktion av bostäder. Endast i undantagsfall ska nya områden med enfamiljshus prövas i en planprocess.

Vi vill se fler projekt med passivhus som till exempel Svenska Bostäders projekt i Hökarängen.

KULTUR

Kulturen och konsten är med och formar identiteten i våra stadsdelar, och måste därför få en framskjuten plats i utvecklingen i Söderort. Hänsyn måste tas till de unika stadsdelskulturerna i arbetet med att utveckla större stadsdelscentra. Det finns stora möjligheter att bygga vidare på de kulturella miljöer som finns i Söderort, vilket bidrar till att öka de boendes stolthet över sitt område och locka många andra till besök, boende och verksamhet i området.

Idag finns de flesta kulturinstitutioner i innerstaden, vilket kraftigt begränsar människors möjlighet till kulturupplevelser. Vi vill att lokala kulturcentra ska utvecklas i förorterna i samverkan med invånare, kultur- och folketshusföreningar, bibliotek och statliga kulturinstitutioner. Teatrar, biosalonger, konsthallar och samlingslokaler måste ha goda förutsättningar att verka i sina områden.

Inte minst måste barn och ungdomars möjlighet att själva utöva kultur av olika former öka i Söderort, bland annat genom att fler unga ska ha råd att gå i Kulturskolan och att det uppsökande arbetet i skolorna återupptas. Lokala kulturfestivaler och kultur- och allaktivitetshus ökar människors stolthet över sina områden och ökar attraktiviteten för människor att flytta till och bo kvar i Söderort. Kultursekreterarna behöver återinföras i stadsdelsnämnderna för att bättre samordna, kvalitetssäkra och nå ut med kulturutbudet lokalt. En satsning på kulturen i förorter ökar också den lokala arbetsmarknaden.

PROFILERING AV STADSDELAR – IDROTT OCH FRILUFTSLIV

Vänsterpartiet ser gärna att Söderorts stadsdelar profilerar sig inom olika områden. Farsta skulle som föreslagits kunna bli en idrottsprofilerad stadsdel med goda möjligheter till sport och friluftsliv. Ungdomar från Farsta gymnasiums idrottsprogram kan involveras i arbetet med att sprida kunskap om möjligheterna till rekreation och sportupplevelser som finns kring Farsta och östra Söderort. Vi är positiva till uppdraget till berörda nämnder att återkomma med förslag om särskild idrottsprofil för skolorna i Farsta

Vid Magelungen kan skridskouthyrning och plogade banor ordnas vintertid samt information om närliggande skidspår i Ågesta friluftsområde och Rågsveds friområde. Vår, sommar och höst kan ordnas motionslopp, kanotpaddling och tipsrundor. Förslaget att lägga en skatepark på Högdalstopparna kan ytterligare understryka idrotts- och friluftspolieringen i området.

Vi vill utveckla Högdalstopparna till ett spännande och tillgängligt natur- och rekreationsområde i dialog med boende och föreningslivet och är övertygade om att en skatepark skulle vara ett positivt inslag. Förslaget att Högdalens industriområde skulle vara lämpligt som område för miljöteknik är intressant, men får inte inkräkta på det planerade natur- och rekreationsområdet.

Kring östra Söderort finns möjlighet att bygga vidare på friluftspolieringen med Nackareservatet och Flatens naturreservat. Genom bättre tvärförbindelser med Spårväg Syd blir det möjligt att stärka sambanden mellan Skarpnäck, Högdalen och Farsta och profilera denna del av Söderort med idrott och friluftsliv. En simhall i Skarpnäck behövs för att stärka områdets idrottsprofil.

Inriktningen på design vid Telefonplan kan utvidgas till Midsommarkransen där Tellus kulturförening ordnar aktiviteter i Tellusbiografen och spridas till närliggande förortscentrum. Vår vision är att hantverkare och konstnärer som avslutat sina studier på Konstfack ska vilja och kunna bo och verka i Söderort och bidra till ett levande kulturliv.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande

1. Söderort 2030 – en framtidsvision godkänns, *bilaga 2*.
2. Strategi för Söderorts utveckling godkänns i enlighet med vad föredragande borgarrådet anför.
3. Kommunstyrelsen ska svara för den fortsatta samordningen av arbetet i stadens ytterstad.
4. Kommunstyrelsen ska samverka med Stockholm Business Region AB och senast i budget för 2011 ange mål för arbetsplatsutvecklingen i Söderort och samordna detta med kommunerna på Södertörn.
5. Kommunstyrelsen ska samordna arbetet avseende utredning av förutsättningarna för lokal centrumutveckling i ytterstaden.

6. Stadsdelsnämnderna i Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Skarpnäck, Skärholmen samt Älvsjö ges i uppdrag att samordna det lokala utvecklingsarbetet i sina respektive områden i enlighet med detta utlåtande.
7. Trafik- och renhållningsnämnden ges i uppdrag att prioritera arbetet med och verka för fler och förbättrade kollektiva tvärförbindelser i Söderort.
8. Stadsdelsnämnden i Farsta, utbildningsnämnden samt idrottsnämnden ges i uppdrag att återkomma med förslag om särskild idrottsprofil för skolorna i Farsta.
9. Kommunstyrelsen ska till budget för 2011 återkomma med förslag till mål och indikatorer för utvecklingsarbetet i Söderort.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del följande

Stadsdirektören ska upprätta en särskild handlingsplan för det operativa arbetet kring utvecklingen i Söderort.

Stockholm den 24 mars 2010

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Joakim Larsson

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Roger Mogert, Tomas Rudin, Teres Lindberg* (alla s) med hänvisning till reservationen av (s) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (v) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Stefan Nilsson* (mp) enligt följande

Ett helhetsgrepp på planeringen och utvecklingen i Söderort är positivt. Det är dock viktigt att det inte blir ännu ett program som stoppas i byrålådan. Det är också bra att majoriteten förstår vikten av lokal förankring och det har gjorts bra försök att involvera söderortsbornas åsikter i visionen. Samtidigt sägs ingenting om hur det fortsatta

förankringsarbetet ska föras. Vi anser att stadsdelsnämnderna är det naturliga forumet för lokal förankring, naturligtvis i kombination med information på hemsidan och möjlighet till direktkontakt med politiker och handläggare.

Några viktiga aspekter saknas i programmet.

Förhållandet arbetsplatser/bostäder

Trots att det i programmet lyfts fram att det saknas arbetsplatser i söderort i förhållande till antalet bostäder är det ett alltför endimensionellt fokus på nya bostäder. Det finns goda förutsättningar för nya och bra bostäder i Söderort som både kan ge bra boendemiljöer och utveckla områdena. Men det måste också ske en särskild satsning på att lokalisera arbetsplatser till ytterstaden. Ett bra sätt kan vara att utlokalisera fler av stadens förvaltningar till förorter. Samtidigt som fler arbetsplatser skapas i ytterområden kan nya bostäder i city tillskapas.

Tvärförbindelser

Liksom kontoret påpekar saknas fokus på tvärförbindelser i Söderort. Det är idag komplicerat och tidsödande att färdas kollektivt i öst-västlig riktning i Stockholms södra kommuner. Det behövs både spårförbindelser och nya busstråk, liksom attraktiva påstigningsplatser. Det är viktigt att stadens vattenvägar tillvaratas och utvecklas som en del av kollektivtrafiken.

Utveckling av grönområden och bostäder

Söderorts grönområden nämns som något positivt men det verkar saknas vilja att specificera hur dessa kan utvecklas och säkras för framtiden. Att bygga ihop stadsdelar måste ske i ett helhetsperspektiv i hur grönstrukturen, bostadsutveckling och stadsliv kan utvecklas i samklang. Grönområden mellan bebyggelse kan många gånger fungera utmärkt som sociala förbindelser.

Ett exempel på ett område som med fördel kan bebyggas och skapa en ny god miljö är Skärholmsvägen. Det arbetet har helt stannat av medan man istället planerar bostäder på olämpliga platser såsom intill Sätterskogens naturreservat. I ett program som Söderorts visionen måste man kunna ta ett helhetsgrepp, så att detta undviks.

Skola och utbildning

Skolan och utbildningsväsendet i stort är den kanske allra viktigaste motorn för att få till stånd utveckling och tillväxt i ett samhälle, så också i söderort. Nu sjunker istället resultaten i yttre söderort. Utvecklingen i söderort bör alltså genomföras med förskolorna och skolorna som utgångspunkt. Särskilda projektmedel bör avsättas för att skolor och förskolor ska delta i programarbetet. Mer bör satsas på ungdomars fritid och rekreation i stadsdelarna, liksom arbete mot diskriminering och utanförskap.

ÄRENDET

Kommunfullmäktige har beslutat att ett nytt program ska tas fram för utvecklingen i Söderort. Programmet kommer att ersätta tidigare Söderortsvision, antagen av kommunfullmäktige 2002 respektive 2004. Det nya programmet föreslås utgå ifrån gällande vision men också utifrån visionen 2030 Stockholm i världsklass och förslaget till ny översiktsplan. Syftet med arbetet är att göra det mer genomförandeinriktat.

Det nya programmet kommer att föreläggas kommunfullmäktige och en särskild handlingsplan kommer att tas fram, vilken ska förankras såväl i den politiska styrgruppen som i berörda nämnder.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 4 maj 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Varför program för Söderort

För att förverkliga stadens vision om en stad i världsklass 2030 måste en positiv utveckling säkras i hela staden. Ytterstaden måste lika självklart som innerstaden vara i världsklass. Såväl möjligheter som utmaningar måste definieras och tydliggöras för att detta arbete ska bli framgångsrikt. Genom att fokusera på det som är unikt för den södra ytterstaden kan arbetet göras mer kraftfullt.

Söderort

I Söderort finns sex stadsdelsnämndsområden och bor nära 300 000 människor. Det innebär att Söderort kan jämföra sig med många svenska län i storlek. Dock är tillväxten betydligt större i Söderort än i många svenska län. Bebyggelsen är blandad. Här finns både småhus och flerfamiljshus med olika upplåtelseformer. Många äldre områden är byggda genom så kallat självbyggeri. En stor del av bebyggelsen har skett efter andra världskriget då utrymmena i Stockholms innerstad blev alltför begränsade.

Inom Söderort finns en väl fungerande kollektivtrafik. Tunnelbanan har byggts ut i flera omgångar. Många av de samhällen som skapats har lokaliserats till olika T-banestationer. Här emellan och mellan olika T-banelinjer är ofta avstånden stora och samhällena är inte sammanbyggda.

Hur går processen till?

För åren 2009 och 2010 kommer arbetet kring utvecklingen i Söderort att bedrivas i ett särskilt projekt. Det förändrar dock inte nämnders och styrelsers ordinarie ansvar för verksamheterna. Syftet med projektet är att dels att ta fram ett långsiktigt program

men också att starta och följa upp att konkreta åtgärder vidtas utifrån dels tidigare program, dels utifrån vad som kommer fram i projektet och som förankras inom ramen för projektorganisationen. Remissomgången läggs upp så att det ska finnas förutsättningar för kommunfullmäktige att i budget för 2010 ge verkställighetsuppdrag till nämnder och styrelser.

Denna remiss skickas ut för besvarande senast den 30 september 2009. Mottagare av remissen är berörda nämnder och styrelser, angränsande kommuner söder om staden, näringslivsorganisationer, företagsområden, fastighetsägare, boende- och hyresgästföreningar samt olika typer av föreningar och organisationer. Alla som vill besvara remissen är välkomna att göra det. Remissen syftar till att inhämta yttranden som kan ligga till grund för dels fullmäktiges uppdrag i budget för 2010 och dels det kommande programmet för den södra ytterstaden.

Remissen består dels av ett faktaunderlag, idé om visionstext samt ett frågeunderlag. Ett färdigt förslag till program kommer att utarbetas sedan remissen besvarats. Programmet kommer att föreläggas kommunfullmäktige för beslut. Vidare ska en särskild handlingsplan tas fram, vilken ska godkännas av den politiska styrgruppen för ytterstadsutvecklingen.

En viktig del i processen utgör medborgardialogen. Den föreslås ske under hösten 2009 och samordnas med stadsdelsnämndernas medborgardialoger liksom med bostadsbolagens boendedialoger. Dessa dialoger bör förutom diskussioner kring hela utvecklingen i södra ytterstaden också ha ett vidgat lokalt perspektiv.

I stadens vision för år 2030 ingår att ständigt förbättra formerna för den lokala demokratin och deltagandet. Medborgardialogen måste ses som ett steg i inriktningen att kontinuerligt stärka formerna för både ökad delaktighet och ansvarstagande. Dialogerna föreslås komma att läggas upp så att resultaten av dem kan följas upp i ett långsiktigt perspektiv. Resultatet av medborgardialogen kommer dels att kunna beaktas i programmet för Söderort men också i den handlingsplan som ska upprättas.

Dialogen kring utvecklingen av Söderort ska också föras med andra intressenter inom Söderort såsom fastighetsägare, lokala föreningar, företag, kyrkor med flera och med angränsande kommuner på Södertörn.

Projektorganisation

För arbetet har en särskild projektorganisation bildats. Projektet leds av den politiska styrgruppen för utvecklingen av ytterstaden. Styrgruppen leder också arbetet med Järvalyftet. Vidare kommer en politisk referensgrupp att bildas med representanter för stadsdelsnämnderna. På tjänstemannanivå finns dels en operativ styrgrupp med berörda förvaltnings- och bolagschefer, dels en arbetsgrupp med kontaktpersoner ifrån samma förvaltningar och bolag. En särskild projektledare har ett tvåårigt uppdrag att leda arbetet. Han stöds av en biträdande projektledare som under del av sin tid ska arbeta med projektet.

Redovisning av vidtagna åtgärder sedan 2002 i Söderort

Sedan 2002 har en kontinuerlig verksamhetsutveckling skett inom stadens samtliga

nämnder, styrelser och bolag. Förbättringar i verksamhet har ofta skett generellt i hela staden och beskrivs därför inte särskilt i denna redovisning. Inom stadsdelsnämnder pågår ett kontinuerligt arbete i syfte att förbättra levnadsförutsättningarna för sina invånare.

De satsningar som skett har bara delvis skett utifrån målområdena i Söderortsvisionen. Andra styrdokument har delvis tagit över och varit mer vägledande för arbetet inom hela staden. Inom flera områden har en omfattande utveckling skett.

Bostadsbyggande

Ett omfattande bostadsbyggande har skett under denna period. Ca 7 000 nya lägenheter har tillkommit och befolkningen har ökat med ca 20 000 människor. Uppdelat på stadsdelsnämnder är siffrorna följande:

Enskede-Årsta-Vantör	1 660
Farsta	862
Hägesten-Liljeholmen	2 432
Skarpnäck	726
Skärholmen	414
Älvsjö	815

En omfattande planering finns för nya bostäder söder om innerstaden. Exempel på det är:

Årstafältet	ca 4 000 lgh
Liljeholmstorget	ca 2 800 lgh
Telefonplan	ca 1400 lgh
Rågsved	ca 150-500 lgh på sikt ca 2 000 lgh
Områdesprogram Skärholmen	ca 1 000-3 000 lgh
Skärholmen-Sätra	400 lgh
Projekt "Gyllene Ratten"	ca 1 100 lgh
Axelsberg och Örnberg, överdäckning	ca 900 lgh
Drevviken	600 – 1 200 lgh
Ågesta Broväg	ca 800 lgh
Älvsjö, resecentrum	ca 700 lgh
Högdalen	ca 100 lgh

Härutöver pågår en omfattande upprustning av det befintliga bostadsbeståndet i de kommunala bostadsbolagen och ytterligare insatser planeras.

Infrastruktur

Målet för Söderortsvisionen är att få en infrastruktur som bättre knyter samman de olika delarna av Söderort med varandra och med närliggande centra. Många av de planer som är mycket långsiktiga och det kommer att ta tid innan de kan komma till utförande. Bland åtgärder som genomförts märks:

- Ny pendeltågsstation i Årstaberget som knyter samman pendeltågen och tvärspårvägen.
- Södra länken

- Signalreglering längs Örbyleden
- E4/E20 trimningsåtgärder
- Gång- och cykelbro Smista/Sätra

Härutöver finns ett antal planer på åtgärder inom en nära framtid. Spårväg syd har tidigare lagts i Stockholmsförhandlingen. Byggstart för Södertörnsleden planeras till 2010. Samma planerade tidpunkt gäller för Förbifart Stockholm.

Näringsliv och arbetsmarknad

Ambitionen i Söderortsvisionen var att få till stånd ett starkare näringsliv med på sikt 20 000 arbetsplatser. Det målet har inte uppnåtts. Ökningen av antalet arbetsplatser är relativt låg, ca 1000, vilket inneburit att antalet arbetsplatser i södra ytterstaden relaterat till antalet invånare i arbetsför ålder sjunkit. Enligt bilagd USK-rapport har dagbefolkningen ökat med ca 6,6 % eller ca 7000 personer, vilket är ett annat sätt att mäta hur många som arbetar i området. Samtidigt är Liljeholmen ett av Stockholms mest arbetsintensiva områden. Attraktionen för Liljeholmen har ökat genom tillkomsten av tvärspårsvägen. Utbyggnad har skett i Älvsjö av dels Stockholmsmässan, dels ett nytt hotell. En planbeställning finns för ytterligare etableringar i Skrubba. Nya etableringar sker kring Telefonplan och en planläggning har påbörjats för utbyggnad av Larsboda industriområde. Inriktningsbeslut är fattat om byggnation om ny arena, Stockholmsarenan, söder om Globen.

I arbetet kring att ta tillvara den internationella kompetens som finns inom befolkningen har formerna för matchning mellan sökandes kompetens och näringslivets behov utvecklats. Jobbtorgen i Farsta och Vårberg har inneburit nya möjligheter för många arbetssökanden.

Nya satsningar inom utbildning

Utbildningsförvaltningen arbetar kontinuerligt med att stärka kvalitén och höja attraktionskraften för samtliga skolor i Söderort. Detta har bland annat skett genom profilering och samverkan med högskolorna. Flera skolor, såsom Kärrtorps gymnasium, har också uppmärksammats för sitt framgångsrika arbete.

Ett nytt fordonsgymnasium har öppnats i Kungens Kurva med Stockholm stad som huvudman. Konstfack har flyttat till Telefonplan, vilket har skapat en miljö för kreativa näringar.

Service och handel

Inom den södra ytterstaden finns många möjligheter till shopping och handel. Skärholmens centrum har byggts ut och är ett av de mest attraktiva shoppingcentra i Stockholmsområdet. Skärholmens närhet till Kungens Kurva gör att man tillsammans är Nordens största handelsområde. Liljeholmens centrum har utvecklats under perioden.

För Farsta centrum pågår ett utvecklingsarbete på initiativ av fastighetsägaren. I

centrum pågår en utbyggnad som ska vara klar hösten 2010.

Gröna Söderort

Naturen är en av Söderorts största tillgångar. Ett kontinuerligt arbete pågår dels för att skydda historiska naturvärden, dels för att göra naturen mer tillgänglig.

Naturresevat har skapats i Nacka friluftsområde, i Sätmaskogen och vid sjön Flaten. Motionsspår har anlagts ifrån Hammarby sjöstad till Nackareservatet. Hellasgården har rustats upp. Entréerna ifrån Skarpnäck till Nackareservatet har rustats upp. Det samma gäller för motionsspåret och anläggningen vid Ågesta.

En upprustning har skett av Skärholmens parklekar och strandpromenaden längs Mälaren. Tillgängligheten har förbättrats kring sjön Trekanten. En upprustning har genomförts av Örby slottspark och entréer och parkvägar till och vid Högdalstopparna har rustats. En gång- och cykelbana byggs 2009 mellan Högdalen och Rågsveds friområde.

Idrottsanläggningar

Ett stort antal idrottsanläggningar har rustats och förbättrats i den södra ytterstaden. Exempel på detta är sim- och idrottshallen i Enskede liksom ridhusen i Farsta och Enskede.

En ny idrottshall har tillkommit i Sköndal. I Gubbängen har en konstfrusen bandybana anlagts. I Farsta, Hagsätra, Sättra, Hammarbyhöjden och Västberga syntetbelagda friidrottsytor anlagts i samband med att fotbollsplanerna fått konstgräs. Konstgräsplaner har dessutom tillkommit i Vårberg, Enskede, Gubbängen, Hägestensåsen, Västboda, Skarpnäcksfältet, Mälarhöjden samt Gröndal.

Kultur

Trots att visionen inte särskilt pekade ut kultur som ett tema har flera satsningar gjorts inom kulturområdet. Den mest märkbara satsningen är Stadsteaterns nya scen i Skärholmen. Ett annat exempel är det nya tunnelbanebiblioteket i Högdalen.

Stockholm i världsklass 2030

Kommunfullmäktige i Stockholm antog i juni 2007 vision 2030 "Ett Stockholm i världsklass". Programmet för den södra ytterstaden föreslås följa samma struktur som stadens vision. Härmed markeras också den höga ambitionsnivån liksom de goda förutsättningarna för den södra ytterstaden

Söderortsvision 2009 tar sin utgångspunkt i tidigare Söderortsvision från 2002, i vision 2030 för Stockholm stad samt i förslaget till ny översiktsplan.

En stad i världsklass är visionen för Stockholm. I det ligger också en ytterstad i världsklass. Stockholms ytterstad har stora kvaliteter och hög attraktivitet. Många av dem är okända och behöver synliggöras. Men den södra ytterstaden behöver också utvecklas, inte minst vad avser tillgång på arbeten och goda kommunikationer.

En visionstext skulle kunna se ut enligt följande:

Medborgarnas Söderort

Medborgarna står i självklart fokus för allt som sker i Söderort. I medborgarnas Söderort är alla trygga. Miljöerna är väl underhållna och upplysta. Säkerheten och tillgängligheten är god. Medborgarna är delaktiga i och tar gemensamt ansvar för närområdet och staden. Formerna för delaktighet och demokrati har utvecklats både genom moderna media och på traditionella möten och medborgardialoger. Valdeltagandet är högt. Nya former för direktinflytande och beslut tillämpas med framgång.

Den offentligt finansierade servicen är av högsta klass. Valfriheten är väl utvecklad och söderortsborna har goda möjligheter att påverka utformningen av servicen. Äldreomsorgen präglas av personligt inflytande, trygghet, respekt samt möjlighet till ett meningsfullt liv. Skolorna håller en mycket hög kvalitet och attraherar elever från hela stockholmsområdet.

Det finns ett stort och brett utbud av bostäder med olika upplåtelseformer, storlek och standard. Nya bostäder byggs så att de inte är energikrävande och de är också i övrigt miljöanpassade. Bostäderna ligger blandade och nära till arbetsplatser.

Stockholm är en sammanhållen stad. Olika delar i staden och på Söderort är väl sammankopplade. Söderorts grönområden och vatten har gjorts tillgängliga för både boende och besökare. Miljön är ren, trivsamt och vacker.

Det finns ett väl utvecklat transportsystem med minimal klimatpåverkan, som gör att människor snabbt och enkelt kan röra sig i hela regionen och till viktiga kommunikationscentra. Tvärförbindelserna har utvecklats. Spårväg Syd är klar mellan Älvsjö – Skärholmen – Flemingsberg. Tunnelbanan har förlängts ifrån Hagsätra till Älvsjö och pendeltågsstationen i Fagersjö har åter öppnats. Arbetet med att förlänga tvärspårvägen ifrån Älvsjö via Högdalen och Hökarängen till Skarpnäck är i full gång. En överdäckning av Nynäsvägen i Johanneshovsområdet har genomförts.

Innovativt och växande

Stockholms södra ytterstad utgör en stark kraft i den växande Stockholm-Mälarenregionen. Närheten till Stockholms innerstad, till universitet och forskningscentra såväl på Södertörn som i Kista och på Norra Stationsområdet har stor betydelse för utvecklingen. Designcentrat på Telefonplan och konstakademin har gjort Söderort till ledande i utvecklingen kring kreativa näringar. Möjligheterna till kulturupplevelser är många. Varje stadsdel har sin särart och sin profil. Samverkan med framförallt Botkyrka har gjort att upplevelsestråket efter den "röda linjen" har blivit vida känt.

Skolorna i Söderort har ett väl utvecklat samarbete med högskolor, universitet och näringsliv. Samverkan mellan näringsliv och akademier gör också att forskningsresultaten kan tas tillvara direkt i olika typer av företag. Inte minst är framgångar inom områdena miljö- och energiteknik.

Skolorna i Söderort håller mycket hög kvalitet och attraherar elever från många håll. Ingen lämnar grundskolan utan grundläggande kunskaper.

Söderort är också plats för många internationella möten. Platser som Globen,

Mässan, Telefonplan men också Flemingsberg strax söder om Söderort attraherar både forskare, affärsmän och andra från hela världen. Den mångkulturella befolkningen i Söderort ger stöd för internationella utbyten och skapar bättre kontaktytor för internationella relationer.

Genom snabbare och miljövänlig tågtrafik har närheten förbättrats direkt till Europa samt till flygplatserna i Skavsta och på Arlanda. Utvecklingen i Söderort sker parallellt med utvecklingen i Södertorn och i nära samarbete med dessa kommuner.

Mångsidig och upplevelserik

Som boende har man i Söderort unika möjligheter till arbete och utbildning. Gränserna mellan både stadsdelar och kommuner har minskat i betydelse. Den historiska uppdelningen mellan olika typer av bostadsområden och mellan sovstäder och arbetsplatser har luckrats upp. Det gör att möjligheterna att arbeta, få service eller ta del av olika upplevelser kan ske både i närområdet men också, tack vare goda kommunikationer, långt ifrån bostaden.

Söderort är ett mycket attraktivt område för företagsetableringar. Nyföretagandet ligger på en hög nivå. I Söderorts ytterområden har områden som Farsta, Vantör, Sättra utvecklats med nya arbetsplatser. I området Kungens Kurva/Skärholmen har en ny spännande stadsmiljö växt fram med stort inslag av nya arbetsplatser. Den inre delen av Söderort har växt samman med innerstaden, vilket gör att skillnaden mellan inner- och ytterstad är mindre. Områden som Liljeholmen, Telefonplan, Årstadal och Johanneshov har haft en mycket stark utveckling. Visionen om Söderstaden är på väg att förverkligas. Också kring Älvsjö centrum har en stark utveckling skett och utvecklingen i mässområdet ger spinoffeffekter i området.

Söderort är en plats för upplevelser. Anläggningar som Globen, den nya arenan, mässan och designcentrat på Telefonplan lockar miljontals besökare. Men i attraktionen ligger också de olika lokala kulturprofilerna, ett rikt café- och restaurangutbud samt den goda miljön och närheten till natur och vatten.

Översiktsplan

För närvarande bereds ett förslag till ny översiktsplan för Stockholm stad. Planen har stor betydelse för utvecklingen i den södra ytterstaden. Ett antal utvecklingsområden och strategiska samband pekas ut. Förslag till ny översiktsplan planeras att ställas ut från den 1 juni fram till den 20 september 2009.

I arbetet med programmet för den södra ytterstaden förutsätts samma områden och strategiska samband att pekas ut som i översiktsplanen. Däremot kan detta program komma att föreslå en tydligare tidsmässig prioritering av innehållet i översiktsplanen.

Goda förutsättningar

Den södra ytterstaden är i dag attraktiv för både boende, besök, handel och arbetsliv. Det finns en positiv blandning av olika bostadstyper och upplåtelseformer, vilket också innebär en blandning och mångfald i befolkningen.

Stockholms södra förorter utgör ett av de mest dynamiska och tillväxtskapande

områdena i Sverige.

Blandningen av arbetsplatsområden och boende ger möjlighet för många att arbeta i närheten av sina bostäder. I södra ytterstaden finns en härlig natur med grönområden, naturreservat och vackra sjöar.

Ett starkt idrotts- och föreningsliv som stärker hembygdkänslan är andra tillgångar. Identitet är ofta kopplad till olika stadsdelar för vilka stoltheten är stor.

Stockholms styrka att både erbjuda puls, kultur samt god natur och miljö märks tydligt i den södra ytterstaden. Det finns många lokala teatrar, stora handelscentra och fina lugna områden med kulturhistoriskt intressanta miljöer alldeles intill storstaden.

Den samhällsfinansierade servicen är väl utbyggd. Tillgången på allt ifrån förskola – skola till äldreboenden och sjukvård är god. Kommunikationerna till Stockholms innerstad är väl utbyggda och av god kvalitet. Innerstadens utbud av aktiviteter är på detta sätt väl tillgängligt för befolkningen i den södra ytterstaden.

Utmaningar i Söderort

Trots de goda förutsättningarna och den goda kvalitén i den södra ytterstaden finns dock utmaningar och möjligheter till förbättringar. Programmet har till syfte att dessa förbättringar ska uppnås.

Tillgången på arbetsplatser är alltför liten. Det finns ett starkt behov av att främja en positiv näringslivsutveckling. Ett dilemma är att flera utrymmeskrävande arbetsplatser skulle lämpa sig för attraktiva bostadsområden och behovet av nya bostadsområden är också mycket stort. En avvägning måste göras. Olika typer av arbetsplatser måste ha sin plats i en storstad. Detta för att tillgodose servicebehovet och en god variation av olika arbetsplatser.

För att stärka den södra ytterstaden måste tvärkommunikationerna förbättras. Det gäller både för den spårbundna trafiken och för framkomligheten för bilar och bussar. Satsningar på spårbunden trafik ger de miljömässigt bästa resultaten och ger också förutsättningar för utveckling av områden i anslutning till spåren.

Det är fortfarande svårt att röra sig på tvären inom ytterstaden. Med förbättrade tvärförbindelser skapas större attraktivitet till bland annat skolor och arbetsplatser. Behovet av att förbättra tillgängligheten till E 4:an är stort. Nya rörelsemönster kan skapa en positiv tillväxt i områden med idag ringa tillväxt.

Det finns ett stort utbud av handel inom Söderort. Skärholmen, tillsammans med Kungens Kurva, utgör Nordens största handelsområde. För Farsta centrum planeras en fortsatt utveckling. Liljeholmens centrum har byggts ut och arbetet kring Johanneshov och den nya arenan kommer att påverka Globen som handelsområde.

Problemen är större i flera av de mindre centrumanläggningarna. Omsättningen är inte tillräckligt stor och på flera håll har samhällsservicen blivit sämre. Det här skapar negativa spiraler för många mindre centra. Från många håll efterfrågas ett större lokalt restaurangutbud som bättre kan konkurrera med innerstadens restauranger. Antalet kvalitetsrestauranger är relativt lågt.

Det finns en socioekonomisk obalans såväl inom Söderort som mellan ytterstaden och Stockholms innerstad. Även om utvecklingen generellt är god så ökar snarare

skillnaderna gentemot innerstaden än tvärtom. I många avseenden har den södra ytterstaden siffror jämförbara med riket. Det gäller till exempel medelinkomst och utbildningsnivå. Andelen invånare med eftergymnasial utbildning är dock högre än i riket. Detsamma gäller för andelen invånare födda utomlands, för vilken skillnaden är signifikant.

Arbetet kring södra ytterstaden

För att få ytterligare kraft i arbetet kring södra ytterstaden har kommunfullmäktige beslutat att ett nytt program ska tas fram. Tidigare antagen, och alltså gällande, Söderortsvision utgör grunden för programmet.

En viktig fråga att ta ställning till är hur fördelningen av arbete ska ske vad avser hela södra ytterstaden samlat kontra ett mer konkret arbete i de stadsdelar vars utveckling främst måste stödjas. Det föreslagna arbetet bygger på synsättet att det behövs en gemensam strategi för hela södra ytterstaden men att de mer konkreta insatserna måste riktas till vissa stadsdelar.

Inför denna remiss har några frågor pekats ut som särskilt viktiga att starta med. Dessa är

- Programarbete för området Älvsjö- Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta föreslås ges högsta prioritet. I området finns fantastiska möjligheter att skapa nya attraktiva boenden, nya arbetsplatsområden samt ge ökad tillgänglighet till naturområdena kring Högdalstopparna och Magelungen, med förbättringar av bl. a strandpromenaderna. En sådan satsning förutsätter också bättre kollektivtrafiklösningar med till exempel pendeltågsstation i Fagersjö.

- Samverkans med företagsområden och företagens organisationer i syfte att få en bättre företagsutveckling på Söderort. Önskemål och erfarenheter ifrån företagen i södra ytterstaden måste tas tillvara för att ge de bästa förutsättningarna för god företagsutveckling. Stockholm Business Region har här ett särskilt ansvar.

- En omfattande satsning på upprustning av bostäder ägda av de kommunala bostadsföretagen kommer att genomföras. Förbättringarna avser såväl energibesparande åtgärder, trygghetsåtgärder som mer generellt underhåll. Många av lägenheterna är byggda före eller under miljonprogramsatsningen och behovet av upprustning är i vissa stadsdelar stort.

- En fördjupad analys över förutsättningarna för olika centrumanläggningar behöver göras. Det finns också ett starkt behov av miljöförbättringar kring olika centra. Detta är insatser som i huvudsak fastighetsägarna måste ansvara för.

- Formerna för medborgardialog och medborgarmedverkan måste stärkas. Arbetet med ett program för södra ytterstaden måste präglas av hög delaktighet. Dialogen får dock inte begränsas till enstaka möten kring programmet utan måste finna kontinuerliga former som stärker en vidgad medverkan. Syftet måste också vara att mobilisera det civila samhället för grannskapsarbete, föräldramedverkan o.s.v. Nya former för medborgardialog måste prövas såsom besök i skolor, föreningar, centrumdialoger, diskussionsformer via Internet m.m.

- Ett generellt behov av insatser för att hålla rent och snyggt, se till att lampor blir utbytta och ett allmänt gott underhåll är viktigt. Ambitionerna på dessa områden bör vara höga och kräver samverkan mellan såväl flera av stadens nämnder och bolag

som med andra fastighetsägare. Den bristande trygghet som många invånare känner i vissa områden förstärks ofta av en inte tillräckligt välskött miljö. Detsamma gäller för flera av de grön- och naturområden som finns i södra ytterstaden. Insatserna mot klotter har generellt förstärkts i staden. Nedklottrade miljöer skapar ofta en otrygg miljö.

Tidplan

Maj till september 2009

Remiss till stadens nämnder och styrelser, grannkommuner, företags- och fastighetsägarorganisationer, hyresgäst- och boendeföreningar, hembygdsföreningar, idrotts-, natur- och kulturföreningar m fl. Remissen är öppen och alla som vill svara ges möjlighet till det. Samtidigt startas fr. o m den 14 maj en dialog på hemsidan www.stockholm.se/soderortsvisionen.

September 2009

Bearbetning av remissyttranden samt förslag till satsningar att beakta i förslaget till budget för 2010.

Oktober till december 2009

Medborgardialog kring kommande program för utvecklingen i Södra ytterstaden.

Januari – februari 2010

Framtagande av slutligt förslag till program för Söderort samt handlingsplan.

Januari 2010

Start för arbete utifrån uppdrag som givits i budget för 2010

Mars 2010

Kommunfullmäktige behandlar förslag till program för utvecklingen i Söderort. Politiska styrgruppen tar ställning till handlingsplan

Mars till december 2010

Genomförande inom ramen för projektorganisationen. Under 2010 prövas hur verksamheterna och uppdragen kan inordnas i den befintliga organisationen.

Frågor kring Söderort i remissen våren 2009

Stadsledningskontoret anser att det finns några frågor som är av vikt att de besvaras under detta ärendes beredning, det vill säga under den beredningsprocess som föredragande borgarråd genomför i och med remittering av ärendet.

1. Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?
2. Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?
3. På vilket kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?
4. Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras. (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar.)
5. I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?
6. Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i en stadsdel,

- positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?
7. I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?
 8. Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka?
 9. Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv.
 10. I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?
 11. Synpunkter på processen kring programmet.
 12. Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap.
 13. Tankar kring formerna för medborgardialog.
 14. Hur bör genomförandet organiseras?
 15. I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

BEREDNING

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret efter remiss till stadsdelsnämnderna, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Skarpnäck, Skärholmen och Älvsjö, till facknämnderna exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafik- och renhållningsnämnden, utbildningsnämnden och äldre- och äldreomsorgsnämnden. Ärendet har vidare remitterats till Stockholms Stadshus AB som i sin tur har underremitterat till AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem samt Stockholm Business Region AB. Yttrat sig har också Arena Huddinge, Botkyrka kommun, Farsta strands naturvän, Haninge kommun, Huddinge kommun, Hyresgästföreningen, Regionplanenämnden Stockholms läns landsting, Samarbetsnämnden Årsta partihallar, Skönhetsrådet, AB Storstockholms Lokaltrafik, Stockholms handelskammare samt Sätra-Segeltorp företagargrupp. Därutöver har medborgardialoger genomförts via enkäter, webbenkäter samt medborgarmöten.

Innehållsförteckning

Sid

Stadsledningskontoret	
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	
Farsta stadsdelsnämnd	
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	
Skärholmens stadsdelsnämnd	

Älvsjö stadsdelsnämnd
Exploateringsnämnden
Fastighetsnämnden
Idrottsnämnden
Kulturnämnden
Kyrkogårdsnämnden
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden
Stadsbyggnadsnämnden
Trafik- och renhållningsnämnden
Utbildningsnämnden
Äldrenämnden
Stockholms Stadshus AB
Arena Huddinge
Botkyrka kommun
Farsta strands naturvän
Haninge kommun
Huddinge kommun
Hyresgästföreningen
Regionplanenämnden Stockholms läns landsting
Samarbetsnämnden Årsta partihallar
Skönhetsrådet
AB Storstockholms Lokaltrafik
Stockholms handelskammare
Sätra Segeltorp företagargrupp
Medborgarmöten, synpunkter från medborgarmöten i söderort 2009
Enkäter, sammanställning av enkätkort ”tyck till om vår framtid”
besvarade i söderort perioden oktober till november 2009

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 2 februari 2010 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ser det som angeläget att kommunfullmäktige fastställer ett nytt program för Söderort. I detta tjänsteutlåtande föreslås en strategi för arbetet med ett antal prioriterade insatser. Till denna biläggs en vision för Söderort 2030 som kommunfullmäktige föreslås anta i dess helhet. Vidare föreslås att kommunstyrelsen tar fram ett eget handlingsprogram i samarbete med berörda nämnder och styrelser för det

mer operativa arbetet med Söderorts utveckling.

Kommunfullmäktige antog 2002 den så kallade Söderortsvisionen. Den har i många delar givit kraft åt utvecklingen i Söderort. Arbetet med att både bygga nya bostäder och förbättra boendemiljöer har varit framgångsrikt. Satsningar har gjorts på infrastruktur, kulturupplevelser och idrott. Mindre framgångsrika har de tidigare ambitionerna om ytterligare arbetsplatser varit. De har visserligen ökat i antal men minskat i relation till antalet boende i yrkesverksam ålder. Statistik visar att utvecklingen i Söderort i relation till Västerort och innerstaden avseende bland annat hälsa, utbildning och boende varit god. Däremot visar statistiken på ökade skillnader inom Söderort.

Sedan kommunfullmäktige i budgeten för 2009 lämnat uppdraget att ta fram ett nytt program för utvecklingen i Söderort har ett antal åtgärder som är tydligt kopplade till uppdraget lämnats. Under 2009 gavs extra bidrag till ytterligare feriejobb i Enske-de-Årsta-Vantör och Skärholmens stadsdelsnämnd. Beslut finns i budget för 2010 att ge fler ungdomar i ytterstaden feriejobb. I budget 2010 har uppdrag lämnats till trafiknämnden att förbättra renhållningsinsatserna i ytterstaden och till Stockholm Business Region att ta fram en strategi för fler arbetsplatser i Söderort.

Det nya programmet föreslås utgå ifrån stadens Vision 2030 - Ett Stockholm i världsklass. På det sättet markeras att stadens höga ambitioner avser hela staden. Programmet föreslås också utgå ifrån förslaget till ny översiktsplan som i dess helhet innebär en spännande utveckling både i inner- och ytterstad.

Den föreslagna visionen är allmän och avser alla frågor. De i detta tjänsteutlåtande föreslagna utvecklingsområdena är inte heltäckande för Söderorts utveckling men specifika och särskilt angelägna för just Söderort. Självfallet gäller alla stadens prioriterade frågor också för utvecklingen i Söderort även om de inte beskrivs specifikt i detta ärende.

Stadsledningskontoret ser det som angeläget att vissa frågor i staden drivs med särskilt fokus på Söderort. Framgent kan det finnas skäl att i staden följa ytterstadsutvecklingen mer samlat och gemensamt. Även om det finns en särskild Söderortsidentitet vill kontoret framhålla att utvecklingen i de stadsdelar med sämre socioekonomi måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Ett särskilt samordnings- och uppföljningsansvar för denna typ av frågor bör också fortsättningsvis ligga centralt i staden.

Med detta ärende föreslås att berörda nämnder och styrelser erhåller specifika uppdrag. Till förslaget för budget 2011 avser stadsledningskontoret att inarbeta mål och indikatorer för utvecklingsarbetet i Söderort.

Strategiska områden

I detta ärende föreslår stadsledningskontoret att programmet för Söderort dels utgår utifrån ett sammantaget regionalt perspektiv och dels ifrån ett mer lokalt perspektiv. Flera av ämnesområdena har dock bäring på bägge perspektiven.

Stadsledningskontoret föreslår att staden särskilt prioriterar följande två områden utifrån det regionala perspektivet för utvecklingen i Söderort:

1. Förbättrade kommunikationer och då i första hand genom utbyggda spårbundna tvärförbindelser.
2. Insatser för fler arbetsplatser. Målet för 2030 är att skapa så många arbetsplatser i Söderort att antalet arbetsplatser motsvarar minst 90 procent av den faktiska förvärvsfrekvensen.

För den lokala utvecklingen föreslås följande huvudstrategier:

1. Lokal områdesutveckling avseende bland annat brottsförebyggande arbete, trygghetsåtgärder, nätverksbyggande och former för ökad delaktighet. Det är viktigt att det finns förutsättningar att arbeta med denna typ av frågor i de olika stadsdelarna. Huvudansvaret för detta föreslås ligga på stadsdelsnämnderna. Övriga nämnder och bolag måste medverka i de lokala diskussionerna. Kommunstyrelsen bör svara för den stadsövergripande samordningen och erfarenhetsutbytet i samarbete med stadsdelsnämnderna och berörda facknämnder.
2. Fortsatt satsning på upprustning av de kommunala bostäderna i ytterstaden. De kommunala bostadsföretagen måste fortsätta sitt omfattande arbete för att förbättra boendemiljöer, underhålla och rusta fastigheter samt säkerhets- och energianpassa dem bättre för framtidens behov.

Staden föreslås också prioritera följande frågor för att främja utvecklingen i Söderort.

- Satsningar på infrastruktur för att möjliggöra intentionerna i översiktsplanen
- Tillgängliggöra och underhålla parker och grönområden
- Fler bostäder
- Högre utbildning och samverkan med högskolor
- Kultur, fritid och idrottsliv
- Marknadsföring, bildsättande
- Samordning Söderort
- Samverkan Södertörn

Stadsledningskontoret vill understryka vikten av att stadens alla övriga prioriteringar i Vision 2030 – ett Stockholm i världsklass och i budgeten för staden också ges hög prioritet i arbetet i Söderort. Inte minst viktigt är att säkra en god kvalitet i de kommunalt finansierade verksamheterna såsom skola, vård och omsorg.

Utbildningsnämnden arbetar med en strategi för att säkra ett kvalificerat och en rikt utbyggd skolverksamhet i ytterstaden. Modellerna för det fria skolvalet gör att elever ibland väljer att gå i andra skolor än de i det egna närområdet. Detta ställer ytterligare krav på lokal profilering och kvalitet i skolan. Lösningen ligger inte att begränsa det fria valet. Det skulle innebära försämrade möjligheter för eleverna i Stockholm och öka det sociala utanförskapet. Däremot måste staden säkra att skolor finns väl spridda i hela staden.

Andra frågor såsom miljö, hållbarhet och tillgänglighet är självklart viktiga och måste också ges hög prioritet. Kontorets bedömning är dock att dessa frågor inte särskilt behöver prioriteras genom detta ärende.

Tvärkommunikationer

För att främja utvecklingen i Söderort är det viktigt att förbättra sambanden mellan olika geografiska delar. Många gånger är det idag lättare att ta sig till Stockholms innerstad när man inte finner det man söker i närområdet än att ta sig till andra platser i Söderort. Det här påverkar attraktionen för till exempel kommersiell service, kultur och skolor. Det påverkar också möjligheten för människor att ta sig till sina arbeten och därmed möjligheterna för företag att etablera sig i Söderort.

Den viktigaste kollektivtrafiksatsningen i Söderort inom ramen för Stockholmsförhandlingen, som också beaktats i länsplanen, är Spårväg Syd. Den nya Spårvägen planeras från Älvsjö till Fruängen och vidare till Skärholmen, Kungens Kurva och Flemingsberg.

I översiktsplanen anges ytterligare kommunikativa stråk. Dels ifrån Hagsätra via Älvsjö och Liljeholmen och därefter vidare till innerstaden (Fridhemsplan) och dels kollektivtrafikstråk Söderort ifrån Älvsjö via Högdalen till Skarpnäck/Norra Sköndal. På sträckan Hagsätra – Älvsjö finns planer om en förlängning av tunnelbanan.

I arbetet med att ta fram ett program för utvecklingen norr om Magelungen mellan Farsta och Högdalen/Rågsved bör man också studera möjligheterna till en ny pendeltågsstation i Fagersjö.

Förbättringen av tvärförbindelser bör i första hand ske genom utbyggnad av spår-bunden trafik. Härutöver är de blåa relativt snabba stomnätbussarna ett bra alternativ. För att få bästa tänkbara resultat är det viktigt med en fungerande dialog mellan staden och SL. Trafiknämnden är ansvarig å stadens vägnar..

Tillkomsten av bättre tvärförbindelser och kommunikationer i allmänhet är en nödvändighet för att klara de höga ambitioner staden har avseende bostadsbyggande. Ska utvecklingen av stråket mellan Älvsjö – Högdalen/Rågsved – Fagersjö och Farsta bli framgångsrikt och ge fler bostäder måste kollektivtrafiken förbättras.

Näringsliv och arbetsplatser

En framtida utveckling mot fler arbetsplatser i Söderort är angelägen. År 2030 bör arbetsplatskvoten vara minst 0,9. Kvoten beskriver relationen mellan förvärvsarbetande dag och nattbefolkning. En ökning från nuvarande kvot om 0,78 till 0,9 skulle med oförändrad förvärvsarbetande nattbefolkning innebära en ökning av antalet arbetsplatser med cirka 17 000. Härtill kommer en ytterligare ökning av arbetsplatser till följd av förväntad befolkningsökning. För Söderorts vidkommande är det också angeläget med en ökning av antalet arbetsplatser på Södertörn. I samverkan med södertörnskommunerna bör gemensamma mål anges för arbetsplatsutvecklingen. Södertörn har samma arbetsplatskvot som Söderort, med den skillnaden att man under 2000-talet har haft en positiv utveckling i samtliga kommuner. Utbytet av arbetskraft mellan Söderort och Södertörn är relativt stort.

För att lyckas skapa fler arbetsplatser måste staden arbeta med ett antal olika åtgärder. Stockholm Business Region har i budget för 2010 i uppdrag att arbeta för fler arbetsplatser i ytterstaden och för att ta fram en särskild strategi för näringslivsutveckling i Söderort.

För att få den fortsatta positiva näringslivsutvecklingen krävs ett nära samarbete med företagen, deras organisationer och de olika företagsgrupperna.

Inriktningen måste vara att attrahera nya företag. Det bör övervägas att främja nya klusterbildningar typ det som växer fram kring kreativa näringar vid Telefonplan. Andra områden skulle kunna vara miljöteknik, Life Science, IKT och finans. Högdalens industriområde har förts fram som område lämpligt för miljöteknik. Det är viktigt att staden i det marknadsföringsarbete som bedrivs också lyfter fram ytterstadens fördelar för lokalisering av företag.

Det är också angeläget att staden underlättar utvecklingen av befintliga arbetsplatsområden. För detta krävs lyhörddhet till företagens önskemål. De omvandlingar som måste göras för att dels skapa fler bostäder och dels utnyttja befintliga ytor bättre måste ske i samverkan med berörda företag så att dessa vid behov kan erbjudas andra alternativa lokaliseringar. I detta arbete är samverkan med Södertörnskommunerna angeläget.

I dialogen kring Söderort visas ett stort intresse för en förbättrad utveckling av mindre lokala centrum. Det är viktigt att i planeringen möjliggöra ytterligare lokal service med inslag av kontor och andra arbetsplatser också i de lokala centrumen. Staden föreslås ta initiativ till en vidare utredning kring förutsättningarna för centrumutveckling i framförallt mindre centra i ytterstaden. Detta arbete måste bedrivas i nära samarbete med berörda fastighetsägare och lokala centrumföreningar.

Samtidigt som insatser prioriteras för att få till fler arbetsplatser i Söderort är det angeläget att trygga de satsningar som görs bland annat genom jobbtorgen för att få all arbetsför befolkning i arbete. Det är viktigt för samhällsekonomin i stort och för den enskildes livskvalitet.

Lokal utveckling

Det finns behov av att jobba med den lokala utvecklingen i Söderorts olika stadsdelar. Förutsättningarna är varierande mellan de olika stadsdelarna och i vissa fall krävs särskilda insatser ifrån stadens sida. Det är framförallt i stadens yttre delar som behovet av lokal utveckling är störst. Men också Östberga är ett område som staden och stadsdelsnämnden måste ha ett särskilt fokus på. Socioekonomin är varierad i Söderort, vilket innebär behov av insatser i områden med svagare siffror. Stadens fördelningssystem för resurser till bland annat skola, förskola och socialtjänst innebär mer pengar till områden med sämre socioekonomi.

Till trygghetsfrågorna hör också att det är rent och snyggt. Trafiknämnden har under 2010 fått särskilda medel via kommunstyrelsen och Söderortsvisionen för att förbättra insatserna i ytterstaden. Dessa frågor föreslås få mycket hög prioritet i det fortsatta utvecklingsarbetet för Söderort. Städning måste på flera håll förbättras. Samordningen måste stärkas med stadens olika berörda kontor, förvaltningar och bolag samt

med privata fastighetsägare och andra markägare.

I bland annat Högdalen/Rågsved och i Skärholmen utvecklas nu ett nära samarbete mellan olika fastighetsägare och man bildar också lokala fastighetsägarföreningar. Syftet är bland annat att samordna trygghets- och renhållningsfrågor, men man samordnar också vissa upphandlingar. Modellen har prövats med framgång på Järva.

Under 2010 kommer det lokala utvecklingsarbetet att stärkas i Rågsved inom ramen för arbetet med vision Söderort.

En viktig del i det lokala arbetet är att stimulera medborgarna till aktivare samhällsmedverkan och ökad delaktighet. Under våren 2010 kommer fördjupade medborgardialoger att arrangeras via de kommunala bostadsföretagen i Farsta strand, Hökarängen och Rågsved.

Långsiktigt bör staden utveckla former och metoder för att stärka medborgardialogen i hela staden. Stadsdelsnämnderna har ett särskilt ansvar i sina respektive områden för dialogernas utveckling. Dock avgörs inte alla frågor av dem utan ofta av centrala facknämnder och bolag. Därför är det viktigt att alla nämnder och styrelser känner ansvar och deltar i de dialoger som stadsdelsnämnderna anordnar.

Den lokala kulturen har också en stor betydelse för den enskilda förortens framgång. Kulturperspektivet måste därför vara särskilt angeläget i det lokala utvecklingsarbetet.

Respektive stadsdelsnämnd bör ges ett tydligt uppdrag att samordna det lokala utvecklingsarbetet utifrån de olika aspekter som anges ovan. Övriga nämnder föreslås också få i uppdrag att medverka i detta arbete. Kommunstyrelsen bör följa uppdraget aktivt och också svara för viss samordning och erfarenhetsutbyte.

Upprustning kommunala bostäder

Stockholms stad har, genom programmet Stimulans för Stockholm, startat ett långsiktigt arbete med att upprusta och förbättra miljöerna i och kring de kommunala bostadsföretagens fastigheter i hela staden. Detta arbete har stor betydelse för utvecklingen i Söderort och hela ytterstaden och ingår också i stadens arbete att stimulera tillväxten. Upprustningen avser såväl mer generellt underhåll som vissa standardhöjningar och satsningar på energiförbättrande åtgärder som ökad säkerhet. Arbetet med upprustningar är en av de viktigaste insatserna i stadens utvecklingsarbete för Stockholms ytterstad. Framgången med denna har också stor betydelse för den lokala utvecklingen i stadsdelarna

Satsningar på infrastruktur för att möjliggöra översiktsplanen

Kommunfullmäktige kommer under våren 2010 att ta ställning till förslaget till ny översiktsplan för Stockholm stad. Kontoret anser att förslaget till översiktsplan utgör en god grund för utvecklingen i Söderort. Strategiska frågor som att främja en mer sammanhängande stad och att satsa på att antal attraktiva tyngdpunkter och att binda samman staden bättre utifrån dessa punkter är mycket angelägna. Enligt stadsledningskontorets uppfattning är det särskilt angeläget att prioritera programarbetet i det föreslagna stråket mellan Älvsjö och Farsta via Rågsved/Högdalen och Fagersjö. Detta

ligger också i linje med de uppdrag stadsbyggnadsnämnden redan lämnat till stadsbyggnadskontoret.

För att översiktsplanens intentioner om satsningar på strategiska knutpunkter och bättre samband mellan dem kommer det att krävas omfattande investeringar i infrastrukturen. Stadsledningskontoret ser det som angeläget att prioritera sådana. Det kan bland annat bli nödvändigt för att möjliggöra förbättrade tvärkommunikationer och bra framkomlighet för både bussar, cyklister, gångtrafikanter och bilister.

Parker och grönområden

En av Söderorts verkliga styrkor är tillgången på olika grön- och naturområden samt närheten till vatten. Stora delar av Söderort ligger intill Mälaren, men också intill lokala sjöar såsom Magelungen, Drevviken, Flaten och Långsjön.

Karaktären av mycket natur och friluftsliv i Söderort måste säkras. Framtida ökad bebyggelse måste ske med stor hänsyn till de höga naturvärdena och till möjligheterna att bevara gröna kilar och stråk.

En av de viktigaste uppgifterna är att utveckla och tillgängliggöra den befintliga naturen bättre. Behovet av förbättrad skyltning finns samt anläggning av promenadstråk också för de som har begränsad rörelseförmåga. På vissa håll måste också skötsel förbättras.

Det finns ett fortsatt behov av långsiktig rening av sjöar av vattendrag. Åtgärder måste bland annat till för att rena sjön Magelungen. Stockholm Vatten AB har i uppdrag att finna åtgärder för att få till en rening. Skarpnäcks stadsdelsnämnd bedriver ett arbete avseende utvecklingen av Flatenområdet.

Fler bostäder

I Visionen för 2030 ”Ett Stockholm i världsklass” anges att staden år 2030 kommer att ha cirka 1 miljon invånare mot idag drygt 825 000 invånare. Ska Söderort följa samma ökningstakt bör invånarantalet 2030 vara ca 375 000 att jämföra med dagens drygt 300 000. Kontoret föreslår att man inte sätter upp något särskilt mål för bostadsbyggandet i Söderort. Avgörande för förutsättningarna att skapa nya bostäder i Söderort ligger i framgången i lokaliseringen av arbetsplatser, företagsetableringar och utbyggnad av tvärförbindelser. Under förutsättningarna av en framgångsrik utveckling i dessa avseenden torde bostadsutbyggnadstakten kunna bli densamma som i staden i övrigt.

Den kommande bostadsproduktionen bör vara varierad med avseende på såväl upplåtelseformer som storlek. Det finns behov av relativt enkla bostäder för ungdom i hyresrätt samtidigt som mer exklusiva småhus i attraktiva lägen behöver skapas.

Kultur, fritid och idrottsliv

Utvecklingen av kultur-, fritids- och idrottslivet har varit positiv i Söderort. Det sker en utveckling mot fler kulturverksamheter. Ett nytt tunnelbanebibliotek har öppnats i Högdalen och ytterligare bibliotek kommer att öppnas i T-banestationerna i Axelsberg och Bredäng. En stor satsning på nya gräsplaner för fotboll har gjorts runt

om i staden och många bollplaner i Söderort har fått konstgräs. Lokal kulturverksamhet såsom små teatrar, biosalonger, konsthallar finns i många centra i Söderort. Under våren sker en omstart av Stockholms stadsteaters verksamhet i Skärholmen med en stor satsning på barn- och ungdomsverksamhet. Gamla fina kulturmiljöer utgör ett stort värde i Söderort.

I diskussioner kring Söderortsvisionen har frågan kommit upp om att profilera vissa områden utifrån idrott och eller kultur. I Farsta finns en idrottsprofil på gymnasiet och många grundskolor arbetar också särskilt med idrott. I stadsdelen finns ett rikt idrottsliv. Stadsledningskontoret föreslår att staden inom ramen för det fortsatta arbetet kring utvecklingen av Farsta beaktar frågan om tydligare idrottsprofilering av hela stadsdelen. Stadsdelsnämnden Farsta föreslås få i uppdrag att tillsammans med utbildningsnämnden och idrottsnämnden pröva frågan närmare.

Det är av stor generell vikt för trivsel och utvecklingen av hela Söderort att det finns ett rikt utbud av idrott, fritid och kultur. Berörda nämnder bör särskilt beakta detta. Inom ramen för detta måste det i all planering också bevakas att det finns en god tillgång på möteslokaler. Ett ökat samnyttjande av skollokaler också för mötes- och föreningsverksamhet kan vara en väg för att främja lokal verksamhet.

”Bilden av Söderort”

Dialogerna och SIFO-enkäten ger bilden av att Söderort är mycket populärt bland de boende. Samtidigt kan imagen vara ett problem för Söderort. Många ”andras” uppfattning är inte lika positiv. En särskild analys kommer att göras av detta genom frågor till boenden i andra områden.

Det är viktigt att den positiva bilden av Söderort förs ut och delges de som inte bor och verkar i Söderort. Ett långsiktigt arbete för att ge den rätta bilden måste startas. En särskild kommunikationsplan kommer att upprättas. Utöver beskrivningen av Söderort är det också viktigt att beskriva det som görs för att utveckla Söderort.

Arbetet med bildsättning gäller både Söderort i stort och de olika delarna. I Söderort finns många starka varumärken som självklart ska användas i olika typer av information och marknadsföring. Många gånger kan det vara bättre att lyfta delarna än just begreppet Söderort. Söderort har som del av Stockholm också en stor fördel av att kunna utnyttja varumärket Stockholm. Det är bra om staden bättre lyckas förmedla att Stockholm inte enbart är innerstaden utan också dess ytterstad.

Söderort är attraktivt för många besökare. Shopping, natur men också teatrar, restauranger och caféer tillhör attraktioner. Den på FN’s världsarvslista upptagna Skogskyrkogården ligger också i Söderort. De största enskilda attraktionerna, vid sidan av shopping är Stockholmsmässan och Globen. För att kunna aktivt marknadsföra Söderort som besöksområde behövs ännu fler attraktioner. Satsningarna på en skateboardanläggning i Högdalen kommer att tillföra Söderort ytterligare attraktion. I den kommande planeringen för det framtida Söderort bör detta särskilt beaktas.

Samordning och samverkan

För den fortsatta utvecklingen är det viktigt att samverka inom Söderort mellan de

olika aktörerna. Staden måste aktivt stödja sådan samverkan. Det handlar dels om samverkan inom staden mellan stadsdelsnämnder och stadsdelsförvaltningar och dels med samverkan kring andra aktörer. Arbetet med att ta fram den nya visionen för Söderort har bland annat gett det positiva att stadsdelsnämndernas presidium etablerat en referensgrupp för samverkan. Mellan stadsdelsdirektörerna finns ett tidigare samarbete, vars betydelse är mycket stor.

Samverkan bör utifrån ett söderortsperspektiv ske med Stockholms läns landsting, myndigheter såsom försäkringskassa, arbetsförmedling och polis samt med föreningsliv och näringsliv.

Södertörn

Stockholm stad måste också ha ett nära samarbete med Södertörnskommunerna. Detta har under 2009 utvecklats med gemensamma överläggningar på såväl högsta politiska som tjänstemanna nivå. Många frågor såsom förbättringen av infrastrukturen, högskole- och näringslivsutveckling, gymnasiesamverkan, bostads- och arbetsplatsområden i gränserna mellan staden och berörda kommuner samt mångfaldsfrågor är angelägna att samverka kring.

När det gäller näringslivsutveckling kommer gemensamma mål att tas fram för en fortsatt näringslivsutveckling på Södertörn och Söderort. Det också angeläget med en stark arbetsplatsutveckling på Södertörn. Det avgörande är inte på vilken sida om kommungränsen företag etableras utan att nya arbetsplatser tillkommer söder om innerstaden. Under 2009 har ett arbete startas med Nynäshamn, Haninge och Huddinge kring utvecklingen av stråket Globen – Norvik.

Det är också viktigt att samordna den fysiska planeringen över kommungränserna. Det sker till exempel idag vid Skrubbatriangeln tillsammans med Nacka och Tyresö samt vid Kungens kurva – Skärholmen tillsammans med Huddinge. Stadsledningskontoret ser det som angeläget att formerna för samplanering utvecklas för att främja en gemensam positiv utveckling.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 augusti 2009 att

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande åberopas som yttrande till kommunstyrelsen.
2. Nämnden anför därutöver följande:

”En särskild strategi för utvecklingen av söderort är såväl nödvändig som välkommen. Den påbörjade dialogen bör vara bred och inbjuda till ett med-

borgerligt deltagande. I en stor stadsdel som Enskede-Årsta-Vantör är behoven, förutsättningarna och de framtida utmaningarna skiftande. Några behov är dock generella till sin natur.

Då nya bostadsområden planeras är det betydelsefullt att tryggheten och tillgängligheten prioriteras. Bebyggelsen bör vara blandad såväl vad gäller boendeformer som storleken på bostäder. Detta gör det möjligt att kvarstanna i sin stadsdel även då man blir äldre och olika typer av funktionshinder tillkommer.

Tryggheten är viktig för medborgarna. I befintliga bostadsområden är det angeläget med en medborgardialog kring hur området kan göras tryggare. I nya bostadsområden bör man ta tillvara erfarenheter för att skapa så trygga miljöer som möjligt. Kring Gullmarsplan har ett programarbete påbörjats där dessa frågor måste ges stort utrymme.

Vi ser positivt på att förbättra de kollektiva kommunikationerna i området, men vi vill påpeka att det även finns andra sätt att förflytta sig på, såsom bil, cykel och till fots. Därför är det viktigt att man i ett tidigt stadium ser till den totala trafiklösningen. Och att man ser till behovet av parkeringsplatser i området, framför allt vid nybyggnationer.

Statistik visar att de boende i söderort i högre utsträckning arbetspendlar från stadsdelen jämfört med exempelvis de boende i västerort/norrort. Behovet av områden för företagande och service måste tillgodoses bättre framgent för att skapa möjlighet för fler och växande arbetsplatser i söderort”.

Reservation anfördes av ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, Lennart Pöppel, Sonja Mogert, tjänstgörande ersättaren Lars-Göran Carlsson (alla s) samt ledamöterna Rosa Lundmark (v), Jonas Eklund (mp), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen välkomnar att staden genom Program för utvecklingen i Söderort arbetar för att främja en gynnsam utveckling i Söderort. En mer genomförandeinriktad version av Söderortsvisionen med utgångspunkt i den nya översiktsplanen skapar förutsättningar för visionens förverkligande.

Program för Söderort omfattar en rad områden och förvaltningen tar inte upp samtliga aspekter i detta tjänsteutlåtande. I första hand behandlas de delar i materialet som berör Enskede-Årsta-Vantör.

Den lokala förankringen är viktig för att visionen ska kunna genomföras på ett framgångsrikt sätt, därför utgör medborgardialogen en viktig del i arbetet med Söderortsvisionen. Förvaltningen ställer sig positiv till att möta medborgarna på olika are-

nor, exempelvis företagarråd, förskolan och tunnelbanestationer.

Söderort omfattar en stor geografisk yta med stora skillnader mellan stadsdelarna när det gäller byggnads- och befolkningsstruktur, vilket kan göra det svårt att beskriva de generella förutsättningarna i Söderort. Det finns ändå flera skäl att arbeta med samtliga stadsdelar i Söderort i ett helhetsperspektiv. Det moderna samhället tenderar att bli alltmer globalt. I ett globalt samhälle suddas många traditionella gränser ut. Detta har på senare tid inneburit att allt fler verksamheter och tjänster är mer rörliga idag och inte längre är bundna till en specifik plats. Detta ställer stora krav på mer gränsöverskridande samarbeten för att bemöta denna nya situation. Vidare har det traditionella planeringsperspektivet med förändrade boendeideal legat till grund för många skillnader såväl inom de olika stadsdelarna som mellan de olika stadsdelarna. Detta har således gett upphov till en något segregerad stad i vissa avseenden, men genom att arbeta med de områden som inkluderas inom Söderort i ett större perspektiv är det möjligt att arbeta med dessa områden på flera nivåer vilket troligtvis är en god förutsättning för att skapa en integrerad stad.

Utmaningarna i Söderort som beskrivs i förslaget är desamma som de förvaltningen identifierar. Tillgången på arbetsplatser är för liten, tvärförbindelserna är inte tillräckliga, de mindre centrumanläggningarna har svårt att konkurrera och det finns en socioekonomisk obalans inom Söderort.

Det finns anledning att satsa extra på vissa stadsdelar. Det skiljer åt mellan stadsdelarna bland annat vad gäller ohälsotal och utbildningsnivåer. De olika stadsdelarna inom Enskede-Årsta-Vantör har olika förutsättningar. Förvaltningen anser att det finns anledning att sätta fokus på och satsa på den yttre delen av Söderort, stråket Hagsätra – Rågsved – Högdalen – Farsta och i Skärholmen. Bland annat bör staden verka för en förbättring av de tvärgående kommunikationerna i de yttre delarna av Söderort för att öka attraktionskraften i dessa områden.

Det är angeläget att på en övergripande nivå se över behovet av tvärförbindelser inom Enskede-Årsta-Vantör och till andra stadsdelar. Samband i form av utvecklade kollektivtrafikstråk, som exempelvis stråket Älvsjö, Högdalen, Farsta och Skarpnäck och förslaget på förlängd tunnelbana från Hagsätra till Älvsjö, bidrar till förbättrad framkomlighet på tvären, ger möjligheter till resande med flera trafikslag och förbättrar tillgängligheten till viktiga knutpunkter. Knutpunkter som Högdalen, Gullmarsplan och Årstaberget, där ytterligare trafik och trafikslag kan samlas, bedöms vara särskilt viktiga att fokusera på.

Östberga är idag avskilt från andra delar av staden och överlag dåligt försörjt med kollektivtrafik. Det finns ett stort behov av förbättrad kollektivtrafik till och från Östberga för att binda ihop Östberga med resten av staden. Det är av stor vikt vid planeringen av det nya Årstafältet att få en bättre koppling till Östberga. Spår mellan Årsta och Älvsjö via Östberga är en förutsättning för att Årstafältet ska utvecklas hållbart och för att Östberga ska få bättre tillgänglighet.

Förvaltningen välkomnar projektets förslag att ta fram ett program för området Älvjö-Rågsved-Högdalen-Fagersjö-Farsta. Detta leder förhoppningsvis till en förstärkning av kollektivtrafiken i detta stråk. Genom att komplettera med bostäder och

arbetsplatser skulle man öka tillgängligheten till området, stärka sambanden mellan stadsdelarna och skapa förutsättningar för tillväxt och god service.

Bostadsbebyggelse har en stor strategisk betydelse för utvecklingen i Söderort och det är önskvärt med funktionsblandade områden med olika bebyggelseformer och upplåtelseformer. I samband med nya bostadsprojekt bör staden se till möjligheten att bidra till att arbetsplatser och verksamheter kommer till stånd. Det är viktigt att skapa förutsättningar för företag att kunna etablera sig och växa i olika stadsdelar.

För att främja företagsetableringar är det viktigt att skapa ett än mer positivt företagsklimat. För att skapa ett gott företagsklimat i Söderort behövs det exempelvis starka företagsregioner som bildar kluster. Tvärkommunikationerna är av stor vikt för företagsetableringar och att stadsdelarna är rena och trygga. Befintliga arbetsplatsområden som Årsta partihallsområde och Högdalens industriområde, ska ges möjlighet att utvecklas för att ge möjlighet till fler arbetstillfällen.

Stockholmsarenan kan bidra till ett lyft för hela Globenområdet, Gullmarsplan och områden både väster och öster om Nynäsvägen. Den nya arenan tillsammans med omdaning av Slakthusområdet och utvecklingen av Matstaden kan innebära att området runt Globen, Gullmarsplan och Slakthusområdet får stark regional och nationell attraktionskraft. Ett utökat arenaområde och handelsområde kan dock ge effekter på mindre lokala centrum i omgivningen, vilka tenderar att utarmas på grund av ökad konkurrens från större handelsplatser och innerstadens utbud. Trots ökat hushållsantal i stora delar av stadsdelen i samband med nya bostadsprojekt så kan de lokala centrumen kännas otrygga när de utarmas på kunder och verksamheter.

Lokala centrum, som exempelvis Sandborg, Årsta, Rågsved och Bandhagen ska kunna leva och utvecklas. Arbetet med att utveckla Högdalens centrum har påbörjats under våren 2009 tillsammans med exploateringskontoret, stadsbyggnadskontoret, trafikkontoret och centrumägaren Boulton. Viktiga frågor att arbeta med är hur konkurrenskraften i förhållande till andra köpcentrum, exempelvis Farsta och Skärholmen, kan stärkas samt vilka möjligheter som finns till kompletterande bebyggelse av bostäder för att skapa ökat underlag för service och kommersiell verksamhet. För att kunna utveckla de lokala centrumanläggningarna är det även viktigt med samarbete mellan olika förvaltningar, centrumägare, bostadsbolag, polis och de lokala handlarna.

I Enskede-Årsta-Vantör finns tillgång till park- och naturområden som har potential att locka besökare från stora delar av Stockholm. Exempelvis Årstaskogen, Rågsveds friområde, Kräppladalen och naturområdet vid Högdalstopparna.

Det planeras för en stadspark och ca 4000 nya lägenheter på Årstafältet. Årstafältet är välbesökt redan idag men om beslut tas att genomföra planerna på en stadspark och ny bebyggelse kan Årstafältet komma att locka ännu fler besökare från stora delar av staden. Årstafältet kan också komma att bli en betydande mötesplats för boende kring parken.

Den benämning som känns mest adekvat som beskrivning av de södra stadsdelarna är Söderort. Att använda sig av benämningen södra ytterstaden skapar per automatik en kontrast till innerstaden. Denna benämning kan eventuellt leda till den negativa aspekten att Stockholms södra delar uppfattas som ett sekundärt alternativ i paritet till

innerstaden. Därutöver riskerar benämningen södra ytterstaden att misstolkas då denna benämning är mer passande för de perifera delarna av Stockholms södra delar.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl (s), Mats E P Lindqvist (mp) och Inger Stark (v), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 juni 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Söderort är viktigt för utvecklingen av ett Stockholm i världsklass. Det finns därför ett behov av att förstärka insatserna för att förverkliga detta. En ny genomförandeinriktad version av Söderortsvisionen med koppling till förslaget till översiktsplan är positiv och skapar goda förutsättningar för visionens förverkligande.

Söderort omfattar sex stadsdelsnämnder och det bor omkring 300 000 personer i området. Remissen omfattar en stor geografisk yta med olika befolkningsstruktur, byggnadsstruktur och olika förutsättningar. Det är svårt att vara konkret och tydlig i en vision som ska rymma så mycket och berör så många. Förvaltningens svar koncentreras därför huvudsakligen till visionen om vår del av Söderort som är det område förvaltningen har kunskap om.

Medborgardialog och medborgarsamverkan

Samrådet kring Söderortsvisionen ska ske genom medborgardialog och medborgarmedverkan. Lokal förankring är nödvändigt om Söderortsvisionen ska kunna genomföras. Utan synpunkter och delaktighet från de boende och verksamma i stadsdelsområdet blir visionen inte intressant. Förvaltningen ställer sig positiv till att möta medborgarna i tunnelbanan, förskolan och på caféet för att på ett mer informellt sätt ta del av vad de boende vill med framtiden i sin stadsdel.

Folkhälsa, natur och rekreation

Statistikunderlaget från utrednings- och statistikkontoret, USK, visar tydligt att höga ohälsotal och låg utbildningsnivå finns i stadsdelsområdena Skärholmen och Farsta. Det är inte rimligt att jämföra hela Söderort med resten av landet så som det har gjorts i remissen från stadsledningskontoret. USK:s statistik ger grund för att Söderortsvisionen bör sätta fokus och satsa på den yttre delen av Söderort, det vill säga Skärholmen och Farsta. Det är här folkhälsan behöver förbättras och fler människor sättas i arbete.

Farsta stadsdelsområde har alldeles särskilda förutsättningar när det gäller tillgång på naturområden, sjöar och strandpromenader och det finns goda förutsättningar att erbjuda söderortsbor, övriga stockholmare och besökare ett brett utbud av upplevelser, rekreation och friluftsliv. Ett fantastiskt utflyktsmål som alltför få känner till är exempelvis Farstanäset som bör marknadsföras för invånare och besökare. I dagsläget är det få övernattningsmöjligheter för besökare i området. Stadsdelsområdets enda hotell, Farsta strands hotell och konferens, kommer att satsa på att erbjuda barnfamiljer och andra privatpersoner ett boende nära natur, bad och bra kommunikationer. I samarbete med hotellet kan stadsdelsnämnden visa upp vad Farsta med omnejd har att erbjuda.

Idrott

Satsningar på idrottsevenemang kan med fördel förläggas till Farstaområdet. Exempelvis skridskotävlingar på Magelungen och Drevviken, motionslopp i natursköna omgivningar, evenemang av olika slag på Farsta IP och utnyttjande av simhallen på mer aktivt sätt. Magelungen används för roddtävlingar och det skulle passa bra med ett stort roddarrangemang på sjön för att uppmärksamma 100-års-minnet av Stockholmsolympiaden 1912. Området skulle också med fördel kunna användas för scoutverksamhet och under sommarhalvåret för lägerverksamhet. En stor och avancerad skateanläggning på Högdalstopparna för tävling och träning skulle med all säkerhet ha stor dragningskraft på hela Storstockholmsområdet och mer därtill.

Gatunamnen i Farsta har ofta koppling till värmländska orter. Värmland är mycket kultur och idrott vilket kan vara en grund för ett samarbete som även turismen kan kopplas till. Handboll och fotboll är stora idrotter i Värmland och ett organiserat samarbete kan ske genom exempelvis Eken cup på Gubbängsfältet och Svennis cup (fotboll) i Torsby. Ett utbyte kan ske genom att Farsta stadsdelsnämnd i samverkan med berörda idrottsföreningar upplåter idrottsplatser och hjälper till med boende vid större evenemang i utbyte mot att Farstas idrottsföreningar får motsvarande hjälp vid evenemang i Värmland. Genom detta samarbete och utbyte skulle många Farstaungdomar få möjlighet att uppleva svensk landsbygd med dess kultur och historia och lära känna ungdomar från andra delar av landet. I Torsby i Värmland finns ett av Sveriges främsta idrottsgymnasier och ett samarbete med Farsta gymnasiums idrottsinriktningar vore spännande att utveckla vidare.

Näringsliv, service och kultur

Farsta centrum har kapacitet att vara den naturliga mötesplatsen för handel, shopping och nöje i Söderort. Farsta Centrum byggs för närvarande ut och utbudet av butiker och restauranger blir större när byggnationen är klar hösten 2010. Farsta centrum sjuder av liv dagtid men är näst intill utan verksamheter kvällstid. Kultur i form av en biograf är ett ständigt återkommande önskemål för centrum, men också fler kvällsöppna restauranger och caféer för att skapa folkliv i stadsdelen. Med fler aktiviteter kvällstid ökar även tryggheten i centrum. Om Farsta torg omdanades skulle torget med fördel kunna användas för konsertevenemang och andra publika aktiviteter. Målet är att torget ska vara en attraktiv samlingspunkt för alla.

Ett sätt att marknadsföra Farsta centrum bland yngre människor och för att möjliggöra ett levande centrum även efter kontorstid vore att exempelvis i samarbete med TeliaSonera erbjuda fri trådlös uppkoppling på internet när man besöker något av centrums caféer och restauranger. Oavsett bör ett närmare samarbete utvecklas med TeliaSonera för att stärka Farsta som ett intressant stadsdelsområde för företagsetablering. TeliaSonera och företagare i Larsboda industriområde bör involveras i planeringen av utvecklingen av företagsområdet i samband med att stenkrossen avvecklas. Avvecklingen frigör en stor yta för nyetablering av företag och annan service till området. Det finns sedan tidigare planer på att förlägga ett sportcenter i området.

Stadsdelsförvaltningen vill i samarbete med Stockholm Business Region utveckla Larsboda industriområde med syfte att öka servicen och göra området mer attraktivt för företagsetableringar. Exempelvis efterfrågas bättre kommunikationer mellan Larsboda industriområde och Farsta centrum. Ett samarbete bör även kunna ske gällande marknadsföring av området och de företagare som finns etablerade i Farsta. Inte minst gäller det att få Farstabor att använda det utbud av service, handel och tjänster som finns inom stadsdelen.

Farsta är en stadsdel som redan har mycket av både offentlig och kommersiell service. Andra stadsdelar med små centrum som Hökarängen och Gubbängen måste också ha möjlighet att leva vidare. Ett sätt att lyfta en stadsdels anseende kan vara om en eller flera kvalitetsrestauranger kan etablera sig i området, något som också lockar andra än enbart lokalbefolkningen. Idag finns moment:teater i Gubbängen och i Hökarängen finns Konsthall C och mer kultur i stadsdelarna är välkommen. Kultur i form av museer råder det brist på utanför innerstaden generellt.

Kommunikationer

I stort har stadsdelsområdet goda kollektiva kommunikationer med tillgång till bussar, tunnelbana och pendeltåg. Programarbetet för Älvsjö-Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta som ska innehålla förslag till byggnation av både bostäder och arbetsplatser i Fagersjö leder förhoppningsvis till en förstärkning av busstrafiken med bättre turtäthet och kanske fler busslinjer. Fagersjö är en stadsdel med nästan bara bostäder och endast ett fåtal arbetsplatser. En ökning av antalet arbetstillfällen är av godo för att öka flexibiliteten i området. Järnvägsstationen lades ner 1963 men om en ny pendeltågsstation kan etableras höjs naturligtvis stadsdelens attraktivitet.

Farsta strand har till skillnad mot Fagersjö ett utmärkt kommunikationsläge men det utnyttjas dåligt. Det är lätt att ta sig dit med bil, buss, tunnelbana och pendeltåg. Läget borde kunna locka företag och näringsliv om det marknadsförs på ett bra sätt. Över huvudtaget är ett bra samarbete med det lokala näringslivet viktigt för att öka antalet arbetstillfällen i Söderort.

Kommunikationerna mellan Farsta centrum, Fagersjö och Älvsjö bör utvecklas. Direktbussar på sträckan Farsta Centrum-Fagersjö-Stockholmsmässan-Älvsjö förbättrar tvärförbindelserna och kommunikationerna för boende i Fagersjö. Dessutom möjliggörs för besökare till Stockholmsmässan att snabbt och enkelt få tillgång till kommersiell service i Farsta Centrum.

För att få besökare att stanna och upptäcka naturen och de andra tillgångar som finns i området skulle eventuellt en etablering av exempelvis ett vandrarhem i Farstaområdet vara attraktivt för turister.

Utbildning

Konkurrensen mellan skolor är stor idag både vad gäller grundskola och gymnasium. Profileringen av Farsta gymnasium har ökat skolans attraktivitet. Idag har Farsta gymnasium en stor del av stadens vuxenutbildning av barnskötare vilket lär bli en eftertraktad yrkesgrupp i samband med den baby-boom som nu råder. Farsta stadsdelsförvaltning har pågående kontakter med stadsledningskontorets personalpolitiska avdelning gällande kommande bristyrken inom staden. Ett möjligt samarbetsprojekt med syfte att matcha kommande lediga arbeten mellan utbildningsanordnaren och förskoleverksamheterna i Farsta och staden skulle både främja kommande personalförsörjning och höja statusen för Farsta vuxenutbildningsprogram.

På Gubbängsskolans högstadium finns idag klasser med fotbollsprofil. När elever som vill satsa på fotbollen går vidare till gymnasiet kan de idag inte börja på en skola i stadsdelsområdet. För många ungdomar som vill ha möjlighet att stanna kvar i närheten av sitt bostadsområde kan Farsta gymnasium, som redan har idrottsprofil, även starta en fotbollsinriktning. För detta måste Farsta IP utvecklas så att det blir möjligt med träning på idrottsplatsen året runt. Idrottsprofilen på Farsta gymnasium har gjort skolan attraktiv och ytterligare profilering skulle locka ännu fler elever.

I samarbete med Farsta gymnasium bör förvaltningen undersöka vilka fritidsaktiviteter ungdomar i gymnasieålder önskar i stadsdelsområdet. Det finns verksamhet som riktar sig till åldersgruppen men den besöks inte bara av boende i stadsdelsområdet. En ganska stor grupp kommer från andra delar av staden. Det är önskvärt att det finns attraktiva verksamheter som gör att ungdomar stannar och trivs i det egna stadsdelsområdet.

Bostäder och utbyggnad

Det pågår omfattande bostadsutbyggnad i stadsdelsområdet och förvaltningen är positiv till blandade bebyggelseformer, blandade upplåtelseformer och att arbetsplatser inkluderas. I ett funktionsblandat område finns förutsättningar för aktiviteter under större delen av dygnet vilket också är trygghetsskapande.

Pågående byggnation vid Ågesta Broväg kommer på sikt kopplas ihop med planerad bebyggelse i projektet Larsboda strand. Det är viktigt att detta nya område planeras för olika former av boenden, flerbostadshus, radhus och småhus. I Farsta finns en stor övervikt av hyresrätter varför det är betydelsefullt att upplåtelseformerna blir blandade. I Svenska Bostäders befintliga fastighetsbestånd i Farstaområdet är underhållet eftersatt och behovet av upprustning stort. Upprustningen är en viktig åtgärd för att höja anseendet i området.

Det är också viktigt att befintliga företagsområden vidareutvecklas och ger möjlighet till fler arbetstillfällen. En ny detaljplan är aktuell för Larsboda industriområde under hösten 2009. Områdets yta utökas något, stenkrossen avvecklas samtidigt som

nya arbetstillfällen skapas.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 10 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

I remissunderlaget lyfts ett antal frågor fram som Stadsledningskontoret vill ha svar på under detta ärendes beredning.

- *Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?*

Det främsta skälet att arbeta med Söderort som helhet är att det ger oss möjlighet att upptäcka och utveckla samband som gynnar den gemensamma utvecklingen i Söderort utan att den egna stadsdelens identitet går förlorad.

I det perspektivet blir det också viktigt att utveckla de olika stadsdelarnas egen karaktär för att förstärka helheten. Även lösningar för infrastruktur som t.ex. kommunikation mellan stadsdelarna underlättas genom att använda ett helhetsperspektiv.

- *Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?*

Utveckling av tvärförbindelser, främst spårbundna, och nya arbetsplatser samt stärkt koppling till utbildning och forskning. Vidare en utbyggnad av s.k. hotspots eller hotzones d v s en plats med publik WLAN-täckning, ökad upplevd trygghet, utveckling av strandområden och båtlivet. Positiva erfarenheter visar att samarbetsprojekt mellan skolor kan bidra till minskad segregation.

- *På vilket sätt kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?*

Genom fortsatt arbete med utvecklingen av kreativa näringar samt arbetet kring utvecklingen av Telefonplan. Vidare genom att delta i arbetet för hållbar utveckling av bostadsområdet vid Västra Liljeholmen.

- *Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras. (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar.)*

Utvecklingen kring Telefonplan och kunskap om de kreativa näringarnas inverkan på tillväxt och som motor för utvecklingen i hela Söderort. Centrumuppgrustning i

Fruängen bör också prioriteras, nya spåranslutningar t ex snabbspårväg Telefonplan - Älvsjö, utbildning, hotzones.

- *I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?*

Ett ökat invånarantal och arbetsplatser i de inre delarna väntas medföra ett ökat behov av service, rekreation och resor mellan stadsdelarna och de yttre delarna. Det medför också ett ökat behov av att profilera och marknadsföra hela Söderort som visar på tillgången till bostäder, en möjlig expansion för företag i närområdet samt möjligheter att påverka utvecklingen i de yttre delarna.

- *Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse av ett centrum i en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?*

Med stärkta kärnor enligt förslaget till ny ÖP och utvecklade kommunikationer kan de goda förutsättningarna sprida sig.

- *I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?*

För att uppnå en resurseffektivitet i arbetet bör nog vissa riktade satsningar göras i mer utsatta områden, däremot är det viktigt att driva ett gemensamt arbete för utvecklingen av Söderort då positiva effekter kan spridas och stärker hela Söderort.

- *Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka?*

En koncentration till vissa stadsdelar kan riskera att peka ut dessa som problemområden. Insatserna bör mer bero på vilka behov som identifieras och vilka insatser staden kan råda över. Vid ett urval av stadsdelar bör en diskussion och definition om vilka faktorer som ska ligga till grund för valet samt en beskrivning av önskad utveckling i dessa äga rum för att skapa samsyn och jämförbarhet av resultat i stadsdelarna. Viktigt är också att undersöka och hämta in erfarenheter från framgångsrika arbeten i Stockholm och andra städer som kan användas för att skapa en positiv utveckling av en stadsdel.

- *Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv.*

Att öka nyetableringen av företag, stärka kopplingen mellan högskolor/forskning, näringsliv och offentlig sektor, öka den upplevda tryggheten, skapa samband mellan stadsdelarna, stärka sociala förhållanden, utveckla kommunikationerna, formulera och etablera en positivare bild av Söderort. Stadsdelarna ligger geografiskt nära city och varandra men det finns mentala barriärer och avstånd som upplevs stora.

- *I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utveck-*

lingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?

Fruängens centrum och sambandet till Skärholmen och Älvsjö. Sambandet Telefonplan (Konstfack) -Västberga (företagsområde) -Älvsjö (Stockholmsmässan) där Älvsjö förväntas bli en knutpunkt för spårtrafik ut i landet och till Arlanda samt Karolinska Institutet, KTH och Södertörns Högskola.

- *Synpunkter på processen kring programmet.*

Den politiska referensgruppen med representanter från stadsdelsnämnderna blir en viktig kanal för att löpande lämna synpunkter inför det slutgiltiga program för Söderort som läggs fram för kommunfullmäktige i mars 2010.

- *Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap. Vad är unikt i Söderort och skiljer det från Västerort eller Norrort?*

Några nyckelbegrepp kan vara unga invånare, mångfald, upplevelser och design. Design och kultur är betydelsefulla faktorer för att ladda varumärket och är därför intressant att fortsätta utveckla. Telefonplan och Vinterviken tillsammans bl.a. med Globenområdet, Matstaden och Skogskyrkogården är viktiga historiska och innovativa platser och kompetenscentrum som bör tas tillvara vid marknadsföring och kommunikation kring Söderort. Men också närheten till utbildning och forskning inom vård som representerar starka tillväxtområden vilka genererar nya verksamheter och arbetstillfällen.

Skapa berättelser och faktaunderlag som talar för området. Kartlägg efterfrågan och utbud av kvalitetsrestauranger, intressant arkitektur, profiler/kändisar, upplevelser, design och hotzones mm. Rekrytera och förse ambassadörer, företagsinterna tidningar, universitet m.fl. med riktade underlag.

- *Tankar kring formerna för medborgardialog.*

Det är avgörande att det finns effektiva rutiner för medborgardialog, samråd är oftast resurs- och tidskrävande varför en viktig fråga är att dessa bör utformas på ett sätt som är rimligt för stadsdelarna att hantera.

Det är viktigt att projektet för en dialog med flera intressenter och framför allt lyssnar in företagets behov för att förstå deras förutsättningar och diskutera behov av industrilokaler i markplan, samarbete, image och kompetensförsörjning samt att undanröja eventuella osäkerheter vid etableringsbeslut i Söderort osv.

- *Hur bör genomförandet organiseras?*

Projektledningen för genomförandet bör organiseras av stadsledningskontoret. Förankringen är fortsatt viktig och det är önskvärt att den politiska styrgruppen och den operativa styrgruppen med förvaltningschefer under ledning av stadsdirektör Irene Lundquist Svenonius fortsätter sitt arbete.

De insatser som planeras bör både vara insatser som verkar långsiktigt och några koncentrerade symbolinsatser som märks och bidrar till att visa att det händer något

positiv i Söderort. Stadsledningskontoret har de bästa förutsättningar att överblicka, leda och följa upp det arbetet ur ett helhetsperspektiv.

- *I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?*

Söderort, jämför med Västerort och Norrort som utgår från en geografisk orientering. Söderort är också ett samlingsnamn motsvarande Västerort och Norrort som lätt kan förstås av såväl invånare och företag som tillfälliga besökare.

Förvaltningens svar på frågorna är de synpunkter och förslag som vi i den här fasen av processen uppfattat som viktiga. Synpunkterna är på inget sätt de slutgiltiga eftersom arbetet pågår under hela programperioden och nya synpunkter kan komma att påverka det slutgiltiga förslaget som planeras att läggas fram för kommunfullmäktige i mars 2010. Synpunkter kommer med all säkerhet att komma fram i samband med den dialog som planeras att äga rum under hösten 2009. Det blir därför viktigt för förvaltningen att aktivt delta i det fortsatta arbetet att identifiera utvecklingshinder, söka lösningar och att delge projektledningen nya synpunkter och förslag som kommer fram i dialog med medborgarna.

Förvaltningen föreslår också att projektledningen under processens gång undersöker om något av förslagen har potential att tillsammans med flera aktörer utvecklas till ett projekt som delvis kan finansieras med EU medel. Några av de teman som EU kommissionen kommer att prioritera under den närmaste perioden t.ex. innovativ utveckling eller social inkludering som kan vara av intresse i sammanhanget.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 20 augusti 2009 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen angående program för utvecklingen i Söderort.

Reservation anfördes av vice ordföranden Maria Hannäs (v), ledamoten Monika Lindh m.fl. (s) och ledamoten Birgitta Hansen (mp), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Maria Hannäs (v) och ledamoten Birgitta Hansen (mp), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 6 juli 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Det finns ett värde med att ta fram ett program för utvecklingen i Söderort. Ska

Stockholm bli en stad i världsklass så gäller det inte bara innerstaden, utan även ytterstaden. Det finns flera viktiga utvecklingsområden som är bra att identifiera. Som för alla visionsdokument är det dock viktigt att det finns en plan för realiserande. Vem som är ansvarig och vilken budget som finns avsatt måste slås fast.

Söderort omfattar ett stort geografiskt område med stadsdelar som skiljer sig ifrån varandra beträffande bebyggelse, befolkningsstruktur och förutsättningar för en positiv utveckling. Förvaltningen anser att mer konkreta insatser måste riktas dit behoven är störst. De utmaningar som omnämns i förslaget instämmer förvaltningen i är områden som är av yttersta vikt att förbättra för att Söderort ska bli en ytterstad i världsklass. Det gäller att öka tillgången på arbetsplatser, förbättra tvärförbindelser, få mindre centrumanläggningar att överleva och utvecklas samt att minska den socioekonomiska obalansen. Ytterligare en utmaning som bör lyftas fram är att skapa attraktiva mötesplatser på flera platser inom Söderort.

Skarpnäck, med närhet både till innerstaden och till stora naturområden, har stor potential för en positiv utveckling. Den kompletteringsbebyggelse som ägt rum de senaste åren har gett ett välbehövligt tillskott på attraktiva bostäder av olika typer. Förvaltningen anser att det finns ett eftersläpande underhållsbehov av befintliga bostadsfastigheter i t.ex. Kärrtorp och Bagarmossen. Många av dessa är i de kommunala bostadsbolagens bestånd. Förvaltningen ser fram emot att en upprustning påbörjas för att höja attraktionskraften i dessa områden. En annan förutsättning för att stadsdelarna ska upplevas som attraktiva är att det finns ett bra och blandat serviceutbud i centrumbildningarna. Detta gäller både kommersiell service och samhällsservice, men också kulturutbud och mötesplatser. I Skarpnäck finns ett rikt kultur- och föreningsliv, vilket bör stödjas så det kan utvecklas vidare.

Om Skarpnäck ska utvecklas positivt behövs fler arbetsplatser inom stadsdelsområdet.

Större företag och företagsområden saknas idag. Företagsområdet i Skarpnäcks gård är i stort sett fullbebyggt. En expansion kan ske genom påbyggnad av våningsplan på befintliga byggnader. Förvaltningen ser positivt på att staden intensifierar arbetet med att förbättra företagsutvecklingen i Skarpnäck.

För Skarpnäcks utveckling är det viktigt att nya tvärförbindelser kommer tillstånd, t.ex. spårväg mot Älvsjö och Kungens kurva/Skärholmen. För hela ytterstaden är det viktigt att tvärförbindelser utvecklas och att de äldre stadsdelarnas infrastruktur ses över. Skarpnäck planerades med en vägförbindelse till Nynäsvägen som aldrig byggdes, vilket har medfört stora belastningar på befintligt och idag delvis underdimensionerat vägnät. Möjligheten att bygga en vägförbindelse mellan Bagarmossen och Skarpnäcks gård bör skyndsamt utredas med syfte att avlasta den hårt trafikerade Sockenvägen och knyta ihop stadsdelarna.

En av Skarpnäcks största tillgångar är de stora och lättillgängliga naturområdena i anslutning till bostadsområdena. Områdena behöver till vissa delar utvecklas för att nå riktigt hög klass. Under våren 2009 har förvaltningen drivit ett visionsarbete kring Flatenbadet.

Många bra synpunkter och idéer har kommit fram på en särskild webbplats och på

ett öppet möte. Det som efterfrågas är ett åretrunt- öppet café och samlingspunkt, bastu och vandrarhem. Därutöver önskas en utveckling av de värden som redan finns såsom; naturstigar, kursverksamhet, konserter, kanotuthyrning, plogad skridskobana m.m. Förvaltningen anser att Flatenområdet har en stor utvecklingspotential som kan komma många söderortsbor till del och även turister. Björkhagen, är en annan viktig plats, med sitt läge som Porten mot naturen vid Sörmlandsledens start i direkt anslutning till tunnelbanan och en viktig entré till naturreservatet Nackareservaten. Här skulle näringsverksamhet med inriktning på vandring, friluftsliv och natur kunna etableras. Ytterligare ett exempel är området kring Hammarbybacken och Lilla Sickla gård. Här borde friluftverksamhet kunna ske året runt i framtiden.

Redan idag har tiotusentals stockholmare promenadavstånd till området, vilket borde bidra till dess attraktivitet. Nya spännande idrotter i kombination med service och restaurang ger området möjlighet att utvecklas till ett turistmål. Förvaltningen anser att det är av största vikt, för att dessa utvecklingsfrågor ska kunna drivas vidare, att slå fast var i staden ansvaret ligger. Stadsdelsförvaltningarna saknar idag resurser för det.

Bra skolor och förskolor, omsorg för äldre och funktionshindrade av hög kvalitet och övrig samhällsservice är ytterligare faktorer för att nå målet en ytterstad i världsklass.

Samrådet kring Söderortsvisionen ska ske genom en medborgardialog under hösten. En lokal förankring är nödvändig om Söderortsvisionen ska kunna genomföras. Utan synpunkter och delaktighet från de boende och verksamma i stadsdelsområdet blir visionen ointressant. Förvaltningen ställer sig positiv till att medverka på olika sätt i dialogen både vid möten med medborgarna och genom olika sociala medier. Det är också av största vikt att dialogen fortsätter i det utvecklingsarbete som följer med handlingsplanen som är kopplad till Söderortsvisionen.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Bosse Ekvall (s) Liliane Svensson m.fl. (s), Ruby Espinoza m.fl. (v) och Rebwar Hassan m.fl. (mp), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 juli 2009 har i huvudsak följande lydelse.

I remissen har några frågor pekats ut som särskilt viktiga att starta med. Stadsledningskontoret anser också att det finns frågor som är av vikt att besvaras.

- Programarbete för området Älvsjö - Rågsved/Högdalen – Fagersjö - Farsta

som föreslås en hög prioritet tycker förvaltningen att de borde kompletteras med Skärholmen. Det av yttersta vikt att kollektivtrafiklösningar ingår i projektet. För Skärholmen är det viktigt att tvärförbindelserna med Älvsjö påskyndas samt även mot Högdalen – Fagersjö - Farsta. Detta skulle kunna knyta ihop tvärförbindelserna med pendeltågstrafiken i Älvsjö/Fagersjö, (Farsta) och tunnelbanan i Fruängen/Högdalen och Farsta.

- Samverkan med företagsområden och företagarnas organisationer är viktigt för att få en bättre företagsutveckling på Söderort. För att göra Söderort mer attraktivt för företag så måste kollektivtrafiken förbättras. Här har Stockholms Business Region Development en viktig uppgift för att etablera nya företag i Söderort.
- Upprustning av bostäder behövs inte bara i de kommunalägda bostäderna även privata hyresvärdar borde se över sitt bestånd. Även bostadsgårdarna behöver rustas upp för att ge ett rent, snyggt och tryggt intryck.
- De mindre centrumanläggningarna i Vårberg – Sätra – Bredäng har behov av att öka kundunderlaget och höja trygghetskänslan för att vara attraktiva för kunder och boenden att handla i. Det är viktigt att det känns tryggt att vistas i centrumanläggningar och att polisen har ett gott samarbete med centrumägarna och dess hyresgäster.
- Formerna för medborgardialog och medborgarmedverkan är den stora utmaningen. De projekt Skärholmen deltagit i Ytterstadsattsningen – Storstadattsningen – Stadsdelsförnyelse, vilka alla hade en projektorganisation och bemanning i stadsdelen. Erfarenheten är att det finns svårigheter att engagera människor som man skulle vilja nå, barnfamiljer, ungdomar och invandrare. Nya former för medborgardialog är viktiga att pröva. Förvaltningen tycker att om satsningen ska genomföras på ett seriöst sätt måste medel tillskjutas, så att stadsdelarna kan skapa en organisation som tar hand om människors förväntan.
- Ett rent, snyggt och tryggt Skärholmen är en viktig fråga för medborgarna i Skärholmen. Här krävs konkreta insatser som stödjer samverkan mellan stadens nämnder, bolag och fastighetsägare.

Nedan följer förvaltningens synpunkter på de frågor som stadsledningskontoret bedömer som viktigt att besvara.

Fråga 1: Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm.

Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som helhet?

Eftersom innerstaden växer utåt så är frågan var man drar gränsen. Förvaltningen tycker benämning Södra staden är bättre benämning. Att arbeta med hela Södra staden är viktigt när det gäller infrastrukturen gällande kommunikationer. Södra staden när-

mast Södermalm, stråket Liljeholmen/Telefonplan – Årsta – Globen, är redan attraktiva områden när det gäller infrastruktur och investeringar.

Förvaltningen tycker att tyngdpunkten för nya Söderortsvisionen skall ligga i den yttre delen av Södra staden. Förvaltningens uppfattning är att det behövs särskilda satsningar för de områden med socioekonomiska värden som avviker negativt mot stadens genomsnittsvärden. Det innebär att det är vissa stadsdelsområden som särskilt behöver framhållas.

Fråga 2: Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som det mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

Hela stadens välfärdsutveckling är beroende av de arbetsinsatser och skatteintäkter som finns. Därför är tillgång på arbete den högsta prioriteringen i Södra stadens utveckling. För att vara attraktivt för företagare behövs kommunikationer som fungerar för transporter och arbetskraft/köpkraft. Stadens kommunikationsnät kan ses som ett spindelnät där de starka linjerna leder in och ut till innerstaden. För att vara komplett behövs tvärförbindelser och ju tätare dessa är desto effektivare kommunikation. Vi har tvärbanan som ett gott exempel.

Tvärbanan är en succé som förtjänar att upprepas. Vi vill göra mer av sådant som fungerar. Därför behövs förbättring och utbyggnad av kollektivtrafiken med inriktning på tvärförbindelser. Spårväg Syd skulle binda samman södra delar av Stockholmsregionen som skulle skapa förutsättningar för utveckling, möjliggöra ytterligare utbyggnader längs spårvägssträckan. Det skulle också stärka lägesförutsättningarna, stimulera ökad täthet och skapa goda interna förbindelser inom och mellan de regionala kärnorna i södra staden och Huddinge. Det är viktigt att avlasta tunnelbanan och pendeltåg i hårt belastade stråk inom den centrala regionkärnan genom att koppla ihop lokala arbetsmarknader på tvären i den Södra staden. Spårväg Syd borde vara en prioriterad regional satsning för att utveckla yttre regionala kärnor i södra Stockholmsregionen. Spårväg Syd skulle stimulera investeringar och vara en satsning på hållbar och långsiktig samhällsutveckling. Näringsliv, hushåll, finansiärer och fastighetsägare skulle stimuleras till lokaliseringar i områden som tidigare varit okända eller otillgängliga. Spårväg Syd skulle bidra till social sammanhållning vilket ger sociala välfärdsvinster som berör många människor. Södra stockholmsregionen är ett av de viktigaste inflyttningsområdena för människor som söker sig dit – människor som regionen behöver för att växa och klara framtida arbetskraftsbehov. Många behöver utbildning och förankring på arbetsmarknaden. Dagens kollektivtrafik är uppbyggd för resor in till Stockholm City. Spårväg Syd ger förbättrade förbindelser till såväl Flemingsberg med sina universitet och högskolor, forskning och sjukhus samt Älvsjö med Mässan och andra arbetsplatser.

Spårväg Syd bidrar till bättre miljö genom att det skapas ett nytt kapacitetsstark och attraktivt kollektivtrafikstråk med energieffektiva och miljövänliga fordon utan miljöstörande utsläpp och buller. Spårväg ökar kollektivtrafikresandet samtidigt som tunnelbanan och pendeltågen avlastas.

Skärholmen – Strändernas stadsdel - har en ångbåtsbrygga som skulle kunna utnyttjas med fler turer. På så sätt ger vi fler människor möjligheten att uppleva vår

vackra natur, som i sin tur kan locka människor att bosätta sig här.

Vi behöver få till en bättre företagarutveckling och upprustning av nuvarande företagarnområden. Det behövs upprustning av bostäder och dess närmiljö. Vi behöver få till en mer aktiv samverkan och dialog med medborgare, föreningar, företag, fastighetsägare och andra förvaltningar för att få ett rent, snyggt och tryggt samhälle.

Fråga 3: På vilket sätt kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?

Vi kan stärka utvecklingen i Söderort genom att aktivt delta i mötesplatser som berör utvecklingen. Vi kan själva initiera olika frågor som är viktiga för stadsdelen och Söderort.

Engagera medborgare i olika åldrar att delta i utvecklingen av samhällslivet. En arena där vi når framtidens Skärholmsbor är på förskolor och fritidsverksamheter. Genom att ha en medveten dialog med föräldrar och ungdomar kan vi engagera medborgare.

Fråga 4: Utifrån stadsdelsperspektiv, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar).

Åtgärder som behöver prioriteras i Skärholmen när det gäller infrastruktur är tvärkommunikationerna, då med en broförbindelse över E4/E20 mellan Smista och Sätra som knyter ihop tvärförbindelserna mellan södra förorterna. Arbetet med Skärholmsplan (busstorget) behöver påskyndas. Bygg om Bodholmsplan liknande som Måsholmstorget. Färdigställ Bredholmstorget och gången som nu är X-mark efter inglasningen av Bredholmsgatan. Skärholmens centrum har idag ett levande torg med bra torghandel som går att utveckla mera t.ex. med caféer mitt på torget och flera restauranger vända ut mot torget. En saluhall.

Skärholmens centrum skulle kunna ge fördel för konkurrensen gentemot andra köpcentrum. Kring torget finns matbutiker med varor från jordens alla hörn, liksom en restaurang med marockansk mat. Det saknas restauranger som har öppet på kvällen, med serveringstillstånd och hög kvalitet på mat. Restaurangerna på mattorget är i hög grad kopplade till affärscentrat. Skärholmens centrum behöver för att vara levande efter 18.00 ett restaurangutbud som kan konkurrera med innerstadens. Det är lika enkelt att åka ut till Skärholmen för att äta som att åka in till centrum. Vi har stadsteatern här idag och det vore bra om stadsteaterns besökare kunde ha möjlighet att stanna till vid torget för att äta och prata innan de åker vidare. Restauranger som har underhållning drar gäster till sig i stadens centrum och det borde även fungera i Skärholmen. Det saknas arenor för musik. För att nischa sig skulle Skärholmen kunna ta tillvara den kulturella mångfald som finns och erbjuda det utbud som uppstår i en sådan kultur. Vi saknar även butiker med hantverk/hemslöjd, som skulle kunna vara en riktig höjdare utifrån den kulturella mångfalden här.

Färdigställ Bredängs centrum efter ombyggnationen och utöka blomsterprogrammet på alla torgytor. Det behövs bättre skyltning mot Bredängs camping, Mälarhöjdsbadet, Jakobsbergs gård, Lyran och Sätra IP. Påskynda utvecklingen med Skärholmsvägen genom att bygga bostäder och företagsetableringar. Utveckla idrottsplatserna med konstgräs och inomhushallar samt spontanidrottsytorna och motionsspåren. Soci-

altjänsten tillhör den mjuka sektorn och den behöver utvecklas eftersom det är attityder, kultur och delaktighet som ska påverkas. I Skärholmen är det integrationsfrågan som är den stora frågan. Vi ska ha ett inkluderande förhållningssätt som rör alla medborgare, gamla, unga, funktionshindrade och personer med utomnordisk bakgrund. Möjligheten att försörja sig själv, utbildningsmöjligheter och upplevelsen att känna sig behövd i samhället och att kunna bidra med perspektiv som inte finns i andra stadsdelar. I ett samhälle där man känner sig delaktig och behövd växer man och vill rota sig och föra sina erfarenheter vidare till nästa generation som då ingjuts med framtidstro och trygghet. Ett samhälle som exkluderar, där man inte duger, vill man inte satsa på och de erfarenheter man har förs vidare till nästa generation som ingjuts med hopplöshet och ser möjligheten med en kriminell karriär som ett gott alternativ eller en revansch i samhället. Det måste finnas hopp för ungdomarna om att få framgång i Sverige, utan att satsa på den kriminella karriären. Vi har en stor grupp ungdomar som inte börjat eller avslutat gymnasiet. I de fall där föräldrarna har en svag förankring på arbetsmarknaden och de bär idén om möjligheten till ett annat liv i hemlandet i en framtid, är det så viktigt att fånga in ungdomarna och visa att det finns möjligheter för ungdomarna – med Skärholmen som hembygd – att bli framgångsrika här i Sverige. För att kunna finna riskpersoner skulle vi behöva en ungdomssamordnare som genom att kartlägga ungdomar på försörjningsstöd, analysera gruppen och sedan aktivera de resurser som behövs för ungdomen. Det är ett arbete där många befintliga samhällsresurser kopplas samman – ett slags hängrännesystem mellan våra olika stuprör. Vi behöver därför ekonomisk förstärkning även till den mjuka sektorn.

Vi är många idag som kan ge stöd till vuxna som söker arbete. Det är viktigt att visa på de arbeten som finns att söka när massmedia visar på varsel och uppsägningar. Vi önskar att tillsammans med fastighetsägare, Jobbtorget och Arbetsförmedlingen starta upp ett arbetsträningsprogram som till arbetsinnehåll utgörs av olika delar i områdets renhållning och mark och parkskötsel.

Vi vill utveckla barn och ungdomsarbetet med en samordning med öppna förskolan, fritid, fältverksamhet och förening - och frivillighetsorganisationer. Vi har t.ex. en ridskola i området som borde kunna utgöra en stark kraft i fritidsarbetet.

Förskolor, öppna förskolan, parklekar är viktiga arenor för att nå föräldrar och deras barn. Mötesplatserna i skolorna och 2:a hemmet är viktiga arenor för att nå ungdomarna.

Fältarbetet med våra fältassistenter och frivilliga ungdom och vuxenvandringar bör utvecklas. Här kan man använda öppna förskolan, parklekar, mötesplatser och 2: hemmet som arenor för detta arbete. Vi vill utveckla dessa arenor för en medborgardialog. Där når vi Södra stadens framtida boende. Här kan vi kanske lösa knäckfrågan om engagerade medborgare.

Fråga 5: I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?

Eftersom det finns en överetablering av kontorslokaler i staden påverkar det ytterstadens bestånd genom att företag etablerar sig i så attraktiva lägen som möjligt med goda kommunikationer och trevlig närmiljö.

Det ökade utbudet av bostäder i innerstaden och i dess närhet innebär att människor med goda inkomster har möjlighet att flytta till mer ”attraktiva områden”. Det innebär att bostadsbolag och byggherrar måste få sina anvisade bostadsprojekt att ekonomiskt gå ihop innan man startar byggplanerna. Här borde man titta på markkostnaderna när man exploaterar i vissa stadsdelar, så att det blir attraktivare för byggbolagen att bygga.

Det är en utmaning för staden, med motsättningsfulla komponenter, att omvandla innerstadens lokalöverskott till bostäder där ytterstadens bostadslösa/trångbodda har råd att flytta in. En tanke om ett nytt centrum med en omflyttning i integrationens tecken.

Fråga 6: Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling av t.ex. arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?

Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden borde förstärkas genom att kollektiva tvärförbindelserna förstärks. Skapa nya arbetsplatser samt förbättra de nuvarande företagatorråden så att de blir attraktivare för företagande. Förnyelse av de små centrumanläggningarna är viktigt för att göra bostadsområdena runt omkring attraktiva.

Fråga 7: I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?

En viktig fråga som remissen ställer är hur satsningarna inom södra staden ska fördelas.

Befolkningsstrukturen liksom de socioekonomiska koefficienterna är ojämnt fördelade mellan stadsdelsområdena och även inom stadsdelsområdet. En vision liksom resurser behövs för hela staden och även för södra staden och de områden som halkat efter i den socioekonomiska utvecklingen behöver en än tydligare vision och mer resurser för att klara en positiv utveckling. Vi noterar att stora satsningar inom alla nivåer görs för Järvafältet, och förväntar oss att den södra sidan av staden också får stöd av staden för att kunna framstå som ett gott alternativ vid val av boende och eller arbete. De områden inom södra staden som idag framstår som attraktiva områdena är närmast Södermalm, Telefonplan, Liljeholmen till Globen. Tyvärr fungerar det inte så att dessa områdens framgång smittar till de omkringliggande stadsdelarna. Ett områdes attraktivitet är väl avgränsat och kan t.ex. avläsas med mått som kvm - pris för lägenheter och sysselsättningsgrad för innevånarna. Därför behövs särskilda satsningar för de områden med socioekonomiska värden som avviker negativt mot stadens genomsnittsvärden. Det innebär att det är vissa stadsdelsområden som särskilt behöver framhållas. Arbetet borde koncentreras till yttre stadsdelarna speciellt de med sämre socioekonomisk situation. De inre stadsdelarna har helt andra förutsättningar ur det socioekonomiska perspektivet. Här pågår också ett intensivt arbete för att skapa bostäder, företag, utbildning och arenor för upplevelser.

Fråga 8: Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka?

Man borde koncentrera sig på de stadsdelar som enligt USK:s statistikunderlag för Söderortsvisionen visar vikande siffror under 2002 – 2008. Stadsdelar som bör prioriteras är Skärholmen, Högdalen, Rågsved och Farsta.

Fråga 9: Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv.

Den lågt prioriterade satsningar på ny infrastruktur för Söderort i Stockholmregionen (överenskommelse mellan Stockholm stad, Stockholms läns landsting och Kommunförbundet Stockholms län om regionala prioriteringar inom ramen för den nationella åtgärdsplaneringen). Skapa fler arbetsplatser och arbetstillfällen.

Fråga 10: I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?

Övergripande prioriteringen bör vara Skärholmen – Fruängen – Älvsjö – Högdalen – Farsta.

Fråga 11: Synpunkter på processen kring programmet.

Det är viktigt att ta reda på vad medborgarna tycker i ett tidigt stadium när det finns olika vägar att välja. Det ska göras i tid så att man verkligen tar hänsyn till vad folk tycker. Återkoppling ska ske med redovisning av hur medborgarnas åsikter påverkat inriktningen. Arbetet med programmet kommer att kräva mycket tid och rymms inte inom ordinarie verksamhet.

Medel för finansiering av en eller flera projektledare behövs.

Fråga 12: Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap.

Det är svårt att kommunicera i dagens mediebrus. Viktigt att möta människor på lokalnivå, närmare människorna som det berör. Använda lokala aktörer som bostadsbolag, centrumanläggningar, föreningar, religiösa samfund, kommunens verksamheter, kollektivtrafiken etc. Vi använder oss av våra vanliga kommunikationsvägar: informationssida varje månad i lokaltidningen, webb, nyhetsbrev, affischer, Chefsforum och APT (många av våra medarbetare bor i Skärholmen). Vi använder oss av de ordinarie fora för föräldramedverkan som finns inom förskola och skola. Vi ska hitta nya kanaler: höra med fältassistenter och ungdomstråd hur vi bäst kommunicerar med ungdomar och med handikapp- och pensionärsråd hur de tycker vi ska informera. En blogg för medborgardialog ska skapas. En medborgardialog om intresserade medborgare vill delta. Fantasifabriken, en multimedieverksamhet för barn och ungdom ska tillfrågas om medverkan, liksom lokaltidningen Södra Sidan. De lokala och regionala föreningarna är en resurs att använda.

Fråga 13: Tankar kring formerna för medborgardialog.

Förvaltningen ställer sig positiv till att möta medborgarna i tunnelbanan, centrumanläggningar, skolan, förskolan hos föreningar. Viktigt att använda Internet och hemsidan för att föra ut aktuell information. Det ska vara lätt att lämna synpunkter. Vi kan ha en blogg lokalt, en medborgarpanel som vi vänder oss till för synpunkter i olika former, utrymme ska finnas på frågestunden på sammanträdena. Vi kan ha en fokusgrupp.

Åsikterna bör dokumenteras noga och systematiseras. Återkoppling ska ske. För att nå människor behövs uppsökande verksamhet genom personliga möten (hembesök)

och per telefon.

Fråga 14: Hur bör genomförandet organiseras?

Att skapa resurser så att ansvariga i stadens förvaltningar och bolag kan arbeta med nya Söderortsvisionen. Även organisera för en långsiktig plan där arbetet kan införlivas i den befintliga organisationen.

Fråga 15: I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

Förvaltningen tycker att Södra staden är att föredra eftersom Stockholm är en Stad och inte en ort.

Frågor som förvaltningen tycker viktiga att lyfta fram.

Visioner är bra bara det inte blir enbart fina broschyrer och vackra uttalande. Utan verkligen visa på handlingskraft med åtgärder som gör hela Södra staden till en Stad i Världsklass. Vår styrka är vår befolkning. Vi är ett barnrikt område med en befolkning som har sitt ursprung inte enbart från Sverige utan från hela världen. Många har bra utbildning och barnen har möjligheter i Sverige att utbilda sig till det de vill och förmår. Vår befolkning har ett kontaktnät över hela världen eftersom många av deras släktingar befinner sig på olika platser på jorden. I vår globala tid är det en enorm styrka. Vi tror att alla människor vill ha framgång i sina liv och klara sig själva. Därför finns det en stor potential för ett entreprenörskap hos södra stadens innevånare.

Bredäng, Sättra, Skärholmen och Vårberg är stadsdelar som har mycket kvalité med bra bostäder med blandade upplåtelseformer, tunnelbana, centrumanläggningar, teater, gymnasium, grundskolor, förskolor, äldreboende, bostäder och daglig sysselsättning för psykisk och fysisk funktionshindrade, idrottsanläggningar, parklekar, strandbad och ett stort naturområde. Förvaltningen tycker att det är viktigt att lyfta fram de positiva med att bo och leva i Skärholmen. Marknadsföring är en viktig del för att lyfta fram stadsdelens positiva sida.

Våra viktigaste områden för att södra staden ska utvecklas på ett positivt sätt är en upprustning inom fastigheter, tvärkommunikationsmöjligheter, markupplåtelse och att vi kan hålla området rent och snyggt. Vi önskar att fler inom utbildningssektorn kan etablera sig i sydvästra delar i syfte att skapa tillväxt och höja kompetens. Inom den mjuka sektorn måste vi fånga upp våra ungdomar som strax ska bli de nya samhällsbyggarna. För att ingjuta hopp behöver de förebilder och stöd i att tordas satsa på sin egen karriär.

År 2030 ska södra stadens innevånare bo i fräscha bostäder på 1:a handskontrakt eller bostadsrätt, arbeta i Stockholm, studera vid södra stadens lärlingsutbildning eller högskola, ha en lust till att bli framgångsrik i Sverige – kanske genom att starta eget och ta hjälp av det personliga globala nätverket.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Majvi Andersson m fl (s), ledamoten Maj-Len Eklund (v) och ledamoten Kenneth Rönnquist (mp). Alliansen anslöt sig förutom till stycket ”Demokrati, inflytande, delaktighet, medborgardialog”, *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 7 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser mycket positivt på programmets ambitioner för söderorts framtida utveckling. Att programmet är mer genomförandeinriktat, än nu gällande Söderortsvision, skapar förutsättningar för att mer konkreta åtgärder genomförs. Något som kommer att gagna söderorts utveckling. Förvaltningens förhoppning att det nya programmet ska ge en tydligare vägledning och prioritering av söderorts utvecklingsfrågor. Detta förutsätter att en konkret handlingsplan för programmets genomförande.

Generellt kan sägas att den stora utmaningen för söderort handlar om den fysiska miljön och kommunikationerna. De många stora trafiklederna bildar barriärer. Krav finns på överdäckning respektive nedgrävning av vägar och vägvagnsnitt. Vidare finns kraftledningarna som skulle behöva grävas ner. Avsaknaden av tvärförbindelser, och i de fall de existerar i form av busslinjer är de sällan det bästa alternativet. Tidsmässigt går det oftast snabbare att resa med pendeltåg och tunnelbana in till innerstaden och sedan ut igen. Den fysiska miljön och kommunikationerna har stor betydelse för ett områdes attraktivitet för såväl potentiella boende som företagsetablering. Förvaltningen menar därför att en satsning på söderort behöver synas tydligare i översiktsplanen. Andra utmaningar är att få en förbättrad service och levande miljö i de mindre centrumanläggningarna samt att komma till rätta med den socioekonomiska obalansen.

Programmets utgångspunkt i ”Vision 2030 – Ett Stockholm i världsklass”, skapar förhoppningar om att söderorts utveckling ges samma prioritet som, och likställs med innerstaden. Till 2030 beräknas en kraftig befolkningstillväxt ha skett i Stockholms stad. Då utvecklingsmöjligheterna är begränsade i innerstaden, kommer befolkningsökningen till stor del att ske i ytterstaden, därför måste också ytterstaden prioriteras i stadens framtida satsningar.

Programmet för utveckling i söderort omfattar ett stort geografiskt område. Då det varken är görligt eller relevant för förvaltningen att behandla alla delar av programmet fokuserar förvaltningens synpunkter på de utvecklingsområden som indirekt, eller direkt berör Älvsjö.

I Älvsjö sker ett kontinuerligt arbete med att förbättra levnadsförutsättningarna för invånarna. Stadsdelsnämnderna har sedan Söderortsvisionens intiterande i uppdrag att stärka den lokala demokratin och har för detta ett operativt ansvar. Programmets höga ambition vad avser medborgardialog är eftersträvansvärd och förvaltningen ställer sig positiv till att möta sina invånare på olika arenor för att utveckla Älvsjö och söderort. Ambitionen att programmet ska genomföras med en stark lokal förankring är god, men

stadsdelsförvaltningarnas budgetar inrymmer inte resurser för att bedriva ett aktivt lokalt näringslivsarbete, kulturarbete, utåtriktat miljöarbete och annat utvecklingsarbete. Förvaltningen vill uppmärksamma att en lokal förankring av utvecklingsarbetet hos invånarna inte är tillräcklig, för att erhålla en god lokal demokrati måste invånarna aktivt involveras genom dialog i denna utveckling, något som kräver resurser.

För många boende i Älvsjö är det naturligt att identifiera sig snarare som Älvsjöbor än som invånare i söderort eller Stockholm. Detta är naturligtvis mycket glädjande, ty detta tyder på att många av stadsdelens invånare ser Älvsjö som sin hembygd. En hembygd för vilken känslor av stolthet utvecklas, vilket ofta är betydelsefullt för människors identitetsskapande. Älvsjö är Stockholms minsta stadsdel, men innehar samtidigt ett mycket viktigt infrastrukturellt läge både i söderort, men även i ett nationellt perspektiv och kännetecknas till stor del av samma utmaningar som övriga stadsdelar i söderort. Förvaltningen anser att utvecklingsfrågor av programmets dignitet bör samordnas centralt, men riktas lokalt för att ta hänsyn till geografiska olikheter och samtidigt stärka den lokala demokratin som är betydelsefull för att nå en hållbar utveckling.

En risk med att ha en helhetssyn över ett stort geografiskt område, där det bor 300 000 invånare är, att lokala olikheter inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad. Stora skillnader vad avser bebyggelse, socioekonomisk status, tillgångar och utmaningar för att nämna några olikheter, finns mellan söderorts olika stadsdelar, men också internt inom olika stadsdelar. Det är olikheter som måste beaktas.

Sedan 2002, när Söderortsvisionen initierades, har en positiv utveckling skett i Söderort. Utifrån redovisningen av vidtagna åtgärder sedan 2002, bör näringsliv och arbetsmarknad lyftas fram som en fråga att ge högsta prioritet. Detta då målet om att få till stånd ett starkare näringsliv inte har nåtts. Antalet arbetsplatser i söderort relaterat till antalet invånare i arbetsför ålder har sjunkit, och bara 1000 nya arbetsplatser har tillkommit mot målet om 20 000 nya. En intressekonflikt får anses finnas här, då målet om ett ökat antal arbetsplatser i söderort delvis kolliderar med målet om fler bostäder.

Omvandlingen av äldre industriområden till bostadsändamål sker kontinuerligt i staden och är ett hot mot arbetstillfällena. Även utrymmeskrävande verksamheter måste få ha sin plats i det framtida söderort, annars kan inte ett rikt utbud av arbetsplatser nära de boende nås, något som är en förutsättning för att skapa en hållbar stad. I Älvsjö sker exempelvis en intensiv förtätning av Solberga och ny bebyggelse kommer att placeras i direkt närhet till Västberga industriområde. Fortsatt expansion av bostäder kan därför utgöra ett hot mot befintlig verksamhet i industriområdet, vilka är både utrymmeskrävande och bullerstörande och därför inte lämpar sig i närhet av nybyggda bostadsområden. Förvaltningen menar därför att söderorts befintliga arbetsplatser måste säkras.

Förvaltningen anser att programmet för utveckling av söderort ska inkludera samtliga stadsdelar. Då statistikunderlaget visar på stora skillnader inom och mellan stadsdelarna, bör särskilda satsningar riktas mot de områden där behoven är som störst, exempelvis socioekonomiskt svaga områden. Samtidigt är det viktigt att hitta integrerande strategier och skapa överlappande nätverk. Därför är det viktigt att inte enbart arbeta med de områden som har störst problem. I Älvsjö finns exempelvis en segrega-

tionsproblematik mellan områdena söder och norr om Älvsjövägen. Den socioekonomiska statusen skiljer sig åt och människor från dessa olika sidor av Älvsjövägen tenderar sällan att integreras med varandra. Ett försök att ändra på detta är tillskapandet av ett gemensamt Ungdomens Hus för hela Älvsjö. Erfarenheter visar också på en risk med att peka ut områden som kännetecknas av djupgående problematik, då detta ytterligare kan försämra området rykte.

Älvsjös viktiga infrastrukturella läge lyfts fram i såväl detta program, som i översiktsplanen. Detta främst i egenskap av att Älvsjö station är Sveriges femte största tågstation, men också genom att ett flertal större vägar som tillhör huvudvägnätet; Huddingevägen, Åbyvägen, Älvsjövägen och E4:an passerar genom Älvsjö. Älvsjö som knutpunkt kommer att förstärkas genom den nya byggnationen i Älvsjö centrum, det nya resecentret och Stockholmsmässans utbyggnad. Älvsjös goda transportläge är en stor tillgång, likväl som att den kännetecknas av en betydande problematik vad avser trafiksäkerhet, buller, miljö och kapacitetsproblem.

Förbättrade tvärkommunikationer är inte bara effektivt för samhället i stort, det skulle också fungera som en utvecklingsmotor för hela söderort på en rad områden. Älvsjö stadsdelsförvaltning vill lyfta fram flera satsningar som bör prioriteras. En av dessa är spårväg syd, vilken effektivt skulle minska restiden och stärka kopplingen till Skärholmen och Hägersten - Liljeholmen. Samtidigt vill förvaltningen påvisa att kopplingen från Älvsjö idag är stark till Liljeholmen och i östlig riktning, därför bör också dessa tvärförbindelser prioriteras. Något som enligt förvaltningen exempelvis bör ske genom en utbyggnad av spårväg syd mot Skarpnäck via Farsta. Framtida bebyggelse av Årstafältet bör även skapa förutsättningar för en ny förgrening av tvärbanan till söderorts naturliga knutpunkt; Älvsjö station. Förvaltningen anser att Älvsjös starka position som knutpunkt bör kompletteras med tunnelbana. Om detta ska ske med en förlängning av gröna linjen från Hagsätra till Älvsjö station, eller med en helt ny tunnelbanelinje från Hagsätra via Älvsjö station, Liljeholmen, Fridhemsplan, Odenplan till Universitetet bör ytterligare studier påvisa. Spårsatsningar enligt ovan är långsiktiga, men samtidigt är en förbättring av tvärkommunikationerna är brådskande. En lösning i väntan på en utbyggnad av den spårbundna trafiken i söderort bör enligt förvaltningen vara stombussar, vilka drastiskt kan minska restiden. Framförallt i östlig riktning finns ett stort behov, då det är mycket tidsödande att använda sig av befintliga bussar som idag utgör det huvudsakliga alternativet vad avser tvärkommunikationer söder om tvärbanan.

Ovanstående och liknande förbättringar av tvärkommunikationerna skulle exempelvis gagna den lokala näringslivsutvecklingen, minska betydelsen av gränser inom Söderort, öka tillgängligheten till service och handel inom söderort, öka attraktiviteten för bostadsområden som idag är i behov av förbättrade kommunikationer, samt skapa potentiella utvecklingsområden lämpade för ny bostadsbebyggelse. Då utbyggd spårtrafik ger den största miljömässiga vinsten och att detta program är en långsiktig satsning, är förvaltningens förhoppning att dessa spårsatsningar kommer att förverkligas.

I detta remissvar vill förvaltningen understryka att de kapacitetsproblem och miljöstörningar som idag präglar Älvsjövägen måste få en snar lösning. Situationen är

akut, inte minst utifrån ett trafiksäkerhetsperspektiv, samtidigt som den bildar en effektiv barriär mellan norra och södra Älvsjö som präglas av socioekonomiska skillnader. Därför förordas att Älvsjövägen förläggs i tunnel, alternativt görs om till en mer renodlad stadsgata med begränsad genomfartstrafik när Södertörnsleden står klara att avlasta trafik. Att stråket Älvsjö-Rågsved/Hagsätra-Fagersjö-Farsta lyfts fram som särskilt betydelsefullt i såväl detta program som den föreslagna översiktsplanen inger hopp om förbättrade tvärkommunikationer i just detta stråk, såväl avseende väg- som spårtrafik.

Program för utveckling i söderort grundar sig till stor del på Söderortsvisionen, och är en naturlig övergång från vision till program i målet om att nå en mer konkretiserad utveckling i söderort. Att använda sig av benämningen södra ytterstaden skulle efter att tidigare använt sig av söderort i Söderortsvisionen, bli otydligt, ty detta program är en fortsättning på arbetet med att stärka söderort. Benämningen södra ytterstaden lämpar sig heller inte för stadens arbete med att minska betydelsen av gränser inom staden, eftersom detta begrepp markerar avståndet till innerstaden, ett avstånd som ämnas krympa. Därför anser förvaltningen att benämningen söderort, och inte södra ytterstaden, är att föredra.

Exploateringsnämnden

Exploateringsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Torkel Tigerschiöld (mp), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Mirja Räihä Järvinen m.fl. (s), *bilaga 1*.

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 juli 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Programmets omfattning och inriktning

Kontoret instämmer i remissens konstaterande att söderort är ett av de mest dynamiska och tillväxtskapande områdena i Sverige, och att området idag är attraktivt både för boende, besök, handel och arbetsliv. Då det trots allt finns socioekonomiska skillnader mot t ex innerstaden kan en särskild satsning på söderort hjälpa till att utjämna dessa skillnader och stärka de kvaliteter som idag redan finns i stadsdelarna. För att satsningen skall få genomslag är det viktigt att den kommande handlingsplanen blir genomförandeinriktad och det kan också vara lämpligt att fokusera på något eller några tydliga projekt.

I söderortsvisionen från 2002 ingick även norra söderort med Telefonplan och Globen i det geografiska utvecklingsområdet. Kontoret delar uppfattningen att arbetet

med det nya programmet bör koncentreras till de yttre stadsdelarna i söderort. Dels kan man i dessa delar finna fler områden med sämre ekonomisk situation, dels ökar möjligheten att få genomslag för prioriterade åtgärder i det fortsatta handlingsprogrammet om åtgärderna koncentreras till de mest angelägna områdena. I den norra delen av Söderort behövs inte samma särskilda insatser eftersom det redan pågår omfattande planering och byggande i stadsutvecklingsområdena Gullmarsplan, Årstafältet, Telefonplan och Liljeholmen.

Kommunikation och budskap

Stockholm växer och utvecklas för framtiden. Huvudstaden befinner sig i en intensiv utvecklingsperiod som har stor betydelse för utveckling mot en stad i världsklass. Stadsdelar och byggnader växer fram vid sidan av ny infrastruktur och omfattande underhållsinsatser. Långsiktiga visioner om ett framtida, konkurrenskraftigt och attraktivt Stockholm kommer till liv och konkretiseras i form av byggplatser och avstängningar som kommer att märkas i stadsbilden under lång tid framöver.

Stockholms stad måste tydliggöra för stockholmare och näringsliv bakgrunden till insatserna, varför de behövs för ett Stockholm som växer och hur de kommer att påverka deras vardag. Det kräver samordnade kommunikationsinsatser och en långsiktig strategi som innefattar samtliga stadsutvecklingsområden. För de olika delarna och projekten som pågår i söderort är det viktigt att de alltid ställs i relation till helheten, både i förhållande till Vision för Söderort men även för Vision 2030.

En enhetlig bild med sammanhängande budskap måste skapas som löper från visionstexter över samrådsprocesser fram till byggande. Målgrupperna ska inte behöva ha kunskaper om vilken förvaltningen som hanterar de olika delarna i projekten utan ska lätt och enkelt kunna få svar på sina frågor via webb eller e-post. Allt detta kräver samsyn och samordning mellan berörda förvaltningar samt att arbetet vilar på en gemensam kommunikationsstrategi.

Bostäder och grönområden

Exploateringskontoret är i sina verksamhetsmål starkt fokuserade på att planera och markanvisa för att stadens bostadsmål skall uppnås. Vidare arbetar kontoret för att det byggs blandade boendeformer. Det är särskilt viktigt att komplettera stadsdelar med boendeformer och bostadstyper som saknas. Goda bostadsmiljöer är en nyckelfaktor för att skapa en attraktiv stad. Kontorets viktigaste bidrag till att stärka utvecklingen i söderort är därför att fortsätta planera för ett jämn och hög nivå på byggande av nya bostäder.

Tillgång till goda park- och naturmiljöer är viktig för människors hälsa och välbefinnande. En särskild utmaning i söderort är att förbättra sambanden mellan stadsdelar och dess bebyggelse samtidigt som värdet av grönområden tillvaratas. I Stockholms del av den regionala Hanvedenkilen, dvs Rågsveds friområde, Högdalstopparna och Fagersjöskogen och Farstanäset finns ett behov av att förstärka det sociala sambandet mellan de berörda bostadsområdena i Rågsved, Högdalen, Farsta och Fagersjö. Här finns goda möjligheter att ta tillvara på höga rekreations- och naturvärden samtidigt som man utvecklar sambandet mellan stadsdelarna med bostadskompletteringar.

Arbetsplatser

Kontoret delar uppfattningen att tillgången på nya arbetsplatser är relativt svag i söderort. En kartläggning visar att andelen ledig obebyggd kontors- och industrimark minskat med 30% i hela staden sedan 2006. Idag sker dock näringslivets expansion i allt större utsträckning i mer mångsidiga miljöer snarare än i renodlade arbetsområden. Det finns också expansionsutrymmen inom befintliga verksamhetsområden. Av de lediga byggrätterna på ca 70 000 kvm BTA ligger ca hälften i söderort, varav merparten i Skrubba. Inom söderort pågår ett antal projekt för att planlägga för nya verksamheter, bl a i Högdalen och Larsboda. I Skrubba har kontoret gjort en planbeställning för utvidgning av befintligt verksamhetsområde. För att förbättra tillgängligheten till området planeras i samarbete med Nacka och Tyresö (det s k LÄSK-projektet) för en ny trafikplats.

Även om kontoret arbetar för att skapa goda förutsättningar för näringslivet konkurrerar i viss mån mark för nya arbetsplatser med mark för nya bostäder. Samtidigt är också kontorsmarknaden i dagsläget överetablerad med en förhållandevis stor vakansgrad framför allt i ytterstadsområdena. Mindre och medelstora industriföretag kan däremot ha svårare att hitta lösningar. Det finns ett behov av billiga verksamhetslokaler i söderort. Svårigheten är att dessa billiga lokaler ofta inryms i äldre fastigheter i etablerade företagsområden och att nyproducerade lokaler ofta har svårt att komma ner i acceptabla hyresnivåer för småföretagare.

En viktig del i ett arbete för att öka mångfalden av företag skulle kunna vara att studera vilken typ av branscher som är efterfrågade och viktiga för söderorts framtida utveckling, och vilka förutsättningar dessa branscher behöver.

Koppling till översiktsplanens tyngdpunkter

Utveckla täta tyngdpunkter i de yttre delarna av söderort

Det är viktigt att den kommande Söderortsvisionen skapar en positiv bild av den utveckling som kommer att ske inom söderort fram till och med 2030, parallellt med de områden som behöver mera fokus utifrån de problem och brister som finns idag. Det är därför bra om programmet för söderort fokuseras och samordnas med den nya översiktsplanens tyngdpunkter: Skärholmen, Fruängen, Älvsjö, Högdalen och Farsta.

Det övergripande målet för tyngdpunkterna i översiktsplanens utställningsförslag är att skapa mångsidiga och täta stadsmiljöer med en stor blandning av boende, verksamheter, service och parker. Den nya bebyggelsen ska ge tyngdpunkterna en tätare stadskaraktär och varierande utformning. Även satsningar på nya målpunkter i grönområden eller på idrottsanläggningar bör styras till tyngdpunkterna och sambanden mellan dessa.

Skärholmen

Sätra Segeltorp företagargrupp samtidigt som man vinner fördelar både ur trafiksäkerhets- och trygghetsperspektiv. Ett kommande angeläget projekt är förtätning kring Skärholmsvägen, där ett utredningsarbete pågår för att klargöra trafikförutsättningar och ekonomiska förutsättningarna. En ombyggnad av Skärholmsvägen skulle kunna leda till ökade utrymmen för nya arbetsplatser i anslutning till Sätra industriområde.

Fruängen

I projektet Gyllene Ratten planeras idag ca 1100 lägenheter samt ombyggnad av vägar och en cirkulationsplats vid Häradsvägen med anslutningar mot E4:an, en ny park och utökade parkeringsplatser för Mälardalens IP. Det ökade befolkningsunderlaget samt planerna på Spårväg Syd och bättre kopplingar till omgivande stadsdelar ger förutsättningar för att stärka Fruängens betydelse som tyngdpunkt. Det finns dock behov av att utveckla Fruängens centrum, som inte förändrats i någon större utsträckning sedan det byggdes på 1950-talet, så att invånarna fortsätter att använda det lokala utbudet av affärer. Här är ett samarbete med centrumägaren viktigt. Det finns också utvecklingsbar mark i anslutning till centrum.

Älvsjö, Högdalen, Farsta

Kontoret instämmer i bedömningen att det i området Älvsjö-Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta finns stora möjligheter att skapa nya attraktiva bostäder och arbetsplatser samt öka tillgänglighet till naturområdena. Kontoret tycker också att det är bra att området föreslås få högsta prioritet i programmet för söderort. Stadsbyggnadskontoret har påbörjat en förstudie av kopplingen mellan Älvsjö och Farsta.

Sedan 1998 pågår planering för centrala Älvsjö. Ett program har tagits fram som innehåller ca 700 lägenheter, service och en utveckling av knutpunkten till ett resecentrum. Hela utbyggnaden bedöms bli klar 2013. Stockholmmässan bygger för närvarande ut med ytterligare 10 000 kvm, och planerar för ytterligare expansion inom sin fastighet. I det fortsatta arbetet med Älvsjö är det viktigt att skapa förutsättningar för verksamheter som kan utvecklas tillsammans med dagens mäss- och konferensverksamhet, t ex mindre serviceytor/handel, kontor, hotell och viss bostadsbebyggelse. Söder om mässan och Huddingevägen ligger obebyggd mark som har stor potential att utvecklas och bebyggas.

I Högdalen är det viktigt att vidareutveckla det lokala centrumet och se över möjligheterna att utvidga de verksamheter som finns idag. En generationsväxling pågår i Högdalen med många nyinflyttade barnfamiljer. Centrum behöver utvecklas för att tillgodose den nya generationens behov. I detta arbete är det viktigt att samarbeta med centrumägaren Boulton.

Planläggning för ett hundratal nya lägenheter i närheten av Högdalens centrum pågår.

Kopplingen mellan tunnelbanestationen, centrumet, Högdalstopparna, olika friluft- och idrottsaktiviteter med en ev. skateanläggning är också viktigt att se över. Genom den planerade gång- och cykelvägen mellan Högdalen och Rågsveds friområde ökar möjligheten att stärka sambanden mellan rekreationsverksamheten vid Högdalstopparna och Högdalens centrum. Högdalens befintliga industriområde är ett av stadens viktigaste verksamhetsområden för bl a återvinningsverksamhet, värmeverk och stadsgas. En planläggning för ytterligare industrimark inom området pågår.

I Rågsved pågår redan planering för ett hundratal nya lägenheter, och kontoret gör bedömningen att man kan komplettera med ytterligare ca 500 lägenheter kring Rågsveds centrum. Ytterligare förtättningsmöjligheter finns i Rågsveds friområde och Snösätra. I februari 2009 fattade exploateringsnämnden beslut om att Snösätra upplagsom-

råde skall avvecklas efter utgången av 2012 och kontoret skall utreda förutsättningarna för att markanvisa för bostadsändamål i området. En småhusbebyggelse skulle utgöra ett välkommet komplement till befintlig bebyggelse i Rågsved och skulle kunna bidra till att stärka boende- och vistelsevärdena i Rågsved. Fortsatt utredning för detta bör inkluderas i den förstudie stadsbyggnadskontoret har påbörjat för kopplingen Älvsjö-Farsta.

I Farsta bör möjligheten att utveckla attraktiva lokala samband mellan centrum och företagsområde ses över samt möjligheten att utveckla företagsområdet Larsboda och Telias fastighet Burmanstorp. I Larsboda pågår planläggning för ny industrimark, vilket också inkluderar möjligheten att lägga en ny sporthall i området. Programarbete pågår också för en ny stadsdel vid Drevviken som inkluderar 600-1 200 nya lägenheter, verksamheter och publika miljöer. Det är viktigt att lyfta fram de stora naturkvaliteter som området vid Farsta har, framför allt kring sjöarna Magelungen och Drevviken. Här finns möjligheter att inom det fortsatta handlingsprogrammet för söderort utveckla t ex grönstråk och strandbryggor. Satsningar på rekreation i stråk där boende gärna promenerar och vistas ökar attraktiviteten för hela söderort.

Bättre tvärförbindelser

Goda tvärförbindelser är en förutsättning för att söderort ska kunna expandera med fler arbetsplatser och bostäder. I dagens läge finns det stora barriäreffekter och bristfälliga kopplingar mellan olika stadsdelar i söderort. Det är viktigt att samordna de insatser som görs i översiktsplanens tyngdpunkter med insatser för förbättrade tvärkommunikationer för att få en mer sammankopplad stad. Därutöver är det viktigt att tyngdpunkterna har en mycket god lokal tillgänglighet från de omgivande stadsdelarna, så att det breda utbudet av service, kultur och andra verksamheter kan komma de närliggande områdena till del.

Den kommande Spårväg Syd är en viktig del i utvecklingen av Älvsjö, Fruängen och Skärholmen. Men det är inte bara spårförbindelser som är viktiga i utvecklingen av tvärförbindelserna, utan även bussförbindelser.

Citybanans tillkomst innebär också en potential för söderort. När den är färdigställd 2017 kommer det att finnas förutsättningar för en utökad pendeltågstrafik som kan gå i jämna avgångsintervall och med högre tillförlitlighet i trafiken än idag.

Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av Martin Michel (mp), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Åke Mezán (v), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Yildiz Kafkas (mp), *bilaga 1*.

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 4 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Remissen består av faktaunderlag, idé om visionstext samt ett frågeunderlag. Av remissen framgår även förslag till tidplan för programmets genomförande.

Kontoret har inga avvikande synpunkter på det faktaunderlag som redovisas i remissen.

Avseende föreslagen idé om visionstext och tidplan för programmets genomförande har kontoret heller inget att erinra.

Fastighetskontorets verksamhet i Söderort består av olika mindre fastighetsinnehav, med främsta fokus i Slakthusområdet. Slakthusområdet är, tillsammans med området kring Gullmarsplan involverade i ett utvecklingsarbete som kommer att medföra omfattande investeringar, etablera flera tusen nya arbetsplatser, påverka resmönster och skapa förutsättningar för en ny central stadsdel beläget inom Söderort. Detta arbete kommer att vara den enskilt viktigaste åtgärden inom hela programmet för Söderort.

Fastighetskontoret utvecklar även andra mindre delar inom Söderort, exempelvis intill Högdalens centrum.

Vad gäller övriga delar, förslag samt diskussioner kring begrepp – exempelvis ett sammanhållet begrepp kring *Söderort* – har fastighetskontoret inga synpunkter.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 15 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det föreslagna programmet för den fortsatta utvecklingen av söderort är bra. Förvaltningen har inget emot att arbeta med söderort som en helhet då detta passar vår driftorganisation. Namnet söderort är väl inarbetat och bör användas i det fortsatta arbetet.

Förvaltningen anser att ett starkt idrotts- och föreningsliv är positivt ur flera synpunkter bland annat ur integrationssynpunkt. Idrottsverksamheten är ett av de områden där integrationen slår igenom tydligast.

För att stärka utvecklingen i söderort planerar förvaltningen att inom de kommande åren ersätta den gamla och uttjänta ridanläggningen i Sätra med en ny. Vidare finns planer på utbyggnad och utveckling av Kärrtorps och Vårbergs idrottsplatser. Upprustning och modernisering av Farsta och Västertorps sim- och idrottshallar kommer

att genomföras under de närmaste åren. Därutöver kommer förvaltningen fortsätta arbetet med att iordningställa flera konstgräsplaner samt undersöka möjligheterna till att uppföra flera fullstora idrottshallar. Det sistnämnda är ett uppdrag från kommunfullmäktige som förvaltningen kontinuerligt arbetar med.

Den nya Stockholmsarenan som planeras inom Globenområdet kommer att bidra till målet söderort i världsklass.

Förvaltningen bevakar alla nya större exploateringsområden för att undersöka möjligheterna till att iordningställa nya idrottsanläggningar eller upprusta och modernisera befintliga inom närområdet. Förvaltningen ser det som viktigt att det finns bra och ändamålsenliga idrottsanläggningar i närheten till innevånarna.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 25 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra:

Kulturen är ett av tre ben i the Capital of Scandinavia och även en viktig del av Vision 2030. I Stockholm finns en ambition att ge kulturen, som främjare av det demokratiska samtalet och som en strategisk utvecklingsfaktor, större plats. Programmet för utvecklingen i Söderort bör följa samma intentioner. Förslaget till program innehåller många viktiga delar, som bostäder, arbetsplatser, handel och service. Stadsledningskontoret tar i viss mån upp kulturen som utvecklingsfaktor i Söderort. Vi anser dock att kulturen bör få en mer betydande plats i programmet. I visionen för programmet behövs en tydligare och mer innehållsrik skrivning om kultur, exempelvis med följande lydelse: I Söderort finns ett rikt och starkt kulturliv. Det finns kulturlokaler till rimliga priser och kulturen finns lättillgänglig för Söderortsbor och besökare. Kulturen spelar en nyckelroll i stadsutvecklingen. Möjligheterna till kulturupplevelser är många. Att stärka kulturlivet i Söderort bör vidare finnas med bland utmaningarna i programmet. Kultur är inte bara en förutsättning för en levande dialog och ett samhälle i rörelse, utan också en dragningskraft och en grundbult i utvecklingen även stadsdel. Telefonplan är ett exempel i Söderort, där ett starkt och synligt kulturliv skapar en attraktiv atmosfär. Tankarna bakom och arbetet med utvecklingen av Telefonplan bör spridas vidare till andra delar av söderort.

Reservation anfördes av vice ordförande Roger Mogert m.fl. (s), ledamöterna Ann Mari Engel (v) och Kerstin Wickman (mp), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 3 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Allmänna synpunkter på remissunderlaget

Remissunderlaget utgör en blandning av historik, prioriterade frågor, förslag till visionstext och enkät. Kulturförvaltningen har utifrån ett i första hand kulturpolitiskt perspektiv identifierat följande frågeställningar:

- Behövs ett program för Söderort?
- Vilka är de viktiga frågor som bör ingå i visionen och programmet?
- Vilken roll kan kulturen spela i det fortsatta utvecklingsarbetet?
- Svar på de frågor till remissinstanserna som avslutar underlaget

Behövs ett program för Södra ytterstaden?

Kulturförvaltningen stöder idén om ett program för utvecklingen i Söderort. Det är dock viktigt att detta program får en större bredd än den tidigare "Söderortsvisionen" och inkluderar satsningar inom kulturområdet. En förutsättning för att projektet ska lyckas är också nära dialoger och samverkan med berörda medborgare, företag, kultur- och samhällsinstitutioner som ska leva och verka i området och bidra till programmets genomförande. Kulturlivet och dess olika företrädare är i detta avseende strategiska nycklar till projektets framgång. Utvecklingen runt Telefonplan är bara ett exempel på kulturens och de kreativa näringarnas betydelse i stadsutvecklingsarbetet. Det gäller att få kulturlivet engagerat i planerna men också ge det förutsättningar att etablera verksamhet i Söderort. I detta arbete kan kulturförvaltningen fungera som samarbetspartner.

Vilka är de viktiga frågor som bör ingå i programmet?

Remissunderlaget ser med utgångspunkt i Vision 2030 och den nya översiktsplanen följande utmaningar för Söderort:

- Insatser för fler arbetsplatser i Söderort
- Bättre tvärkommunikationer mellan stadsdelarna
- Åtgärder som stoppar utarmningen av handel och service i mindre stadsdelscentra
- Utjämna den socioekonomiska obalansen inom Söderort och mellan innerstaden och ytterstaden.

Alla dessa prioriteringar är nödvändiga för att utveckla Söderort men de behöver enligt kulturförvaltningen kompletteras med andra insatser för att öka söderortsbarnas livskvalitet, stadsdelarnas attraktionsförmåga och ge förutsättningar till möten, kultur och integration.

Det är viktigt att alla delar av kulturen finns representerade för att Söderort ska uppfattas som en komplett och attraktiv del av Stockholm – en stadsdel i världsklass. I detta kulturbegrepp ingår att erbjuda möjligheter för kreativa näringar att bygga kluster

och utvecklas, för stockholmarna att få tillgång till både evenemang, småskaliga levande kulturupplevelser och personlig utveckling genom bildning, eget skapande och gränsöverskridande möten.

Visionstext

Remissunderlaget innehåller ett förslag till visionstext som följer strukturen i stadens "Vision 2030". Inte heller visionstexten tar på ett engagerat sätt upp kulturen som en tillgång för Söderort. Kulturförvaltningen kan gärna i dialog med projektet lämna bidrag till arbetet med att utforma en vision som ger medborgarna en positiv bild av det framtida Söderort.

Vilken roll kan kulturen spela i det fortsatta utvecklingsarbetet?

Sedan Söderortsvisionen som utarbetades i början av 2000-talet har insikten ökat i världens storstäder om kulturens betydelse som internationell attraktion, kreativ jordmån och sammansvetsande identitetsfaktor i urbana lokalsamhällen. Det är därför viktigt att dessa aspekter genomsyrar det nya programmet för utvecklingen i Söderort. Det finns flera starka fundament att bygga vidare på och förstärka; designklustret vid Telefonplan, de planerade evenemangsarenorna vid Globenområdet och den infrastruktur av lokala kulturmötesplatser som bibliotek, småteatrar, konsthallar, kulturskolor och träffpunkter utgör.

Kultursatsningar betyder mycket för Söderort som helhet och boende i en enskild stadsdel. Som motvikt till de kommersiella centrumbildningarna är det viktigt att stöd lämnas till olika kulturaktörer och föreningar, som bidrar till mångfalden, samt till samlingslokaler och kulturgårdar som kan fortsätta fungera som mötesplatser för människor i närområdet. Kulturhistoriskt viktiga miljöer är bl.a. Skogskyrkogården, Slakthusområdet, Årsta Centrum och Alfred Nobels Vinterviken, liksom bevarade gårdar såsom Jakobsbergs, Skärholmens och Farsta Gård.

Det finns gott om lokalt baserade publika kulturverksamheter i Söderort. Som exempel kan nämnas Konsthall C inrymd i en gemensam tvättstuga i Hökarängen. I Gubbängen finns Teater Moment, en av Stockholms konstnärligt mest framträdande teatrar. I Vantör betyder Rågsveds Folkets Hus, Fria Teatern och teatergruppen "Ung utan pung" mycket för det sociala livet. Skarpnäcks kulturhus liksom TUR-teaterns verksamhet i Kärrtorp bidrar också till lokal gemenskap. Kulturförvaltningen har bidragit till att skapa ett centrum för konst och dans i Ericssons gamla lokaler vid Telefonplan. Romskt kulturcentrum i Gubbängen föreslås i den statliga kulturutredningen (2009) få nationella uppdrag med stärkt statlig finansiering och kan därmed i ännu högre grad bidra till Söderorts kulturprofil.

För stadsdelarnas utveckling och de boendes känsla av lokal förankring och söderortsidentitet är det viktigt att levandegöra stadsdelarnas kulturhistoria. Stadsmuseet strävar efter att öka närvaron i stadsdelarna och medverka till att utveckla olika stadsdelars profil i samspelet mellan historia och nutid. Kunskapen om stadsdelarnas byggelseutveckling har ökat väsentligt med anledning av Ytterstadsinventeringen. Museet har planer på att någonstans, eventuellt i samverkan med biblioteket i Skärholmen skildra Söderorts förhistoria. När stadsdelarna byggdes föregicks detta av omfattande arkeologiska utgrävningar vars resultat bör presenteras på plats.

Biblioteksutvecklingen

De 23 biblioteken i Söderort fyller redan idag en viktig funktion som mötesplats över generationer och mellan stockholmare med olika kulturell bakgrund. Stadens bibliotek är därför en viktig aktör när det gäller att överbrygga klyftor i samhället och kan genom sin verksamhet ge stockholmarna bättre förutsättningar att förändra och utvecklas. Många nyanlända svenskar söker sig till biblioteken för att hitta dagstidningar från hemlandet och litteratur på det egna modersmålet. Småbarnsföräldrar hittar en mötesplats under föräldraledigheten och skolungdomarna får läxhjälp i väntan på att föräldrarna ska komma hem från arbetet. Biblioteket blir för många den första länken till det svenska samhället, den plats där de små barnen får sina första läsoplevelser och den trygga plats med vuxennärvaro i stadsdelen som välkomnar alla.

Några av biblioteken i söderort har under senare tid upplevt konsekvenserna av att lokala stadsdelscentra tappar mark, och att det finns allt färre mötesplatser i närområdet som är öppna utan åldersgräns, krav på ärende eller pengar. Frustrerade ungdomar har under perioder tagit sin tillflykt till de enda tillgängliga mötesplatserna i stadsdelen och biblioteken har inte på egen hand haft resurser att komma tillrätta med problemen. För att biblioteken fortsatt ska upplevas som trygga och tillgängliga fordras samverkan med fler aktörer, och personalresurser som kan möta de olika behov som finns i stadsdelarna.

Stockholms stadsbibliotek arbetar med en särskild strukturplan för en långsiktigt förbättrad biblioteksstruktur i syfte att nå ännu fler stockholmare. Bland de södra stadsdelarna finns i närtid planer för ombyggnad av Enskede bibliotek med hälsoprofil, ett nytt äldre-/barnbibliotek i Axelsberg, nytt T-banebibliotek i Bredäng samt en utbyggnad av Luma bibliotek för utökad barnverksamhet. Samtidigt förs diskussioner om hur biblioteksverksamheten på längre sikt ska utformas i området kring Liljeholmen och Hornstull. I samverkan med äldreförvaltningen genomförs en översyn av hur stadens äldre bättre ska få tillgång till bibliotekets verksamhet oavsett boendeform, modersmål, funktionshinder eller andra individuella behov. En viktig verksamhet i ett sådant förändringsarbete är den äldrebokbuss som planeras som en mobil mötesplats i stadsdelarna för de äldre stockholmarna.

Frågor till remissinstanserna

1. *Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?*

Det finns starka skäl att programmet har ett helhetsperspektiv på Söderort med tanke på gemensamma utmaningar när det gäller tvärförbindelser, balansen mellan stora köpcentra och små hotade närhandelsområden, placeringen av service och kultur och att identifiera områdets socioekonomiska obalans. Utifrån analyser för hela området kan sedan programmet göra prioriteringar av behoven i enskilda stadsdelar.

2. *Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?*

Det är viktigt att stärka grundförutsättningarna för ett attraktivt Söderort. Dit hör möjligheterna till arbete och bostad, inte minst för unga människor. För kulturens del innebär utvecklingen mot ett antal större stadsdels-

centra, s.k. ”tyngdpunkter” att underlaget för kulturverksamheter stärks oavsett om det handlar om publika evenemang eller eget skapande. Det gör det möjligt och nödvändigt att uppdatera nuvarande infrastrukturer för möten, rekreation och kultur och att göra det offentliga rummet tillgängligt och attraktivt. Här har varje stadsdelscentrum möjlighet att utforma sin egen profil.

3. *På vilket kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?*

Kulturförvaltningen bedriver redan i dag verksamheter i Söderort genom Kulturskolan och 23 stadsdelsbibliotek. Det pågår ett kontinuerligt utvecklingsarbete och kulturförvaltningen har alltid en dialog med andra förvaltningar och bolag om hur dessa planer ska synkroniseras med andra behov inom staden. Ett exempel på detta är det nyligen etablerade samarbetet med Svenska Bostäder inför ombyggnaden av Husby Centrum där kulturförvaltningen bidrar med konceptuella förslag och som kontaktpunkter mellan bostadsbolaget och kulturlivet. Utöver de egna institutionerna stöder kulturförvaltningen en rad kulturverksamheter i Söderort, en lista över dessa bifogas yttrandet.

4. *Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad.*

Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?

Frågan är vad som kan betraktas som en positiv utveckling för en stadsdel. Behov som gäller för Enskede behöver inte vara samma som i Skärholmen eller Aspudden. Ett områdes identitet och attraktivitet handlar om andra värden än service, handel och arbetsplatser. Det avgörande för en stadsdels utveckling är de socioekonomiska förhållandena och att de boende känner trivsel och stolthet över sin stadsdel. Hög förvärvsfrekvens, bra bostäder och tillgång till konst, kultur och rekreation ger förutsättningar för en god utveckling. Gestaltningen av det offentliga rummet är särskilt viktigt när det gäller stadsutveckling. Till de utbyggnadsplaner som finns för många av Söderorts stadsdelar behöver kopplas en genomtänkt strategi för att tillföra ny konst av hög kvalitet. Ekonomiskt är detta möjligt genom att kommunala byggnadsprojekt avsätter 1 procent av byggkostnaderna till offentlig konst enligt den s.k. ”1%-regeln”. De ovan nämnda ”tyngdpunkterna” bör med förbättrade tvärkommunikationer bli magneter i sina respektive upptagningsområden. Avstånden kommer i framtiden inte att bli större i Söderort än att människorna som bor där lätt tar sig till sitt regionala centrum. Det är ju faktiskt så det fungerar även idag.

5. *I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?*

Analysen bör omfatta hela Söderort och den får sedan bestämma var prioriteringarna görs. Det verkar dock troligt att satsningar på t.ex. nya kulturverksamheter görs där behoven är störst och där de kan ge positiva effekter för delaktighet och integration.

6. *I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och ut-*

vecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?
De utvecklingsområden i Söderort som nämns i översiktsplanen är Liljeholmen, Telefonplan, Årstafältet, Gullmarsplan, Skärholmen, Farsta, Älvsjö, Fruängen och Högdalen. Kulturförvaltningen är inte i dag beredd att ta ställning till vilka av dessa stadsdelar som ska prioriteras men bedömningen bör göras utifrån parametrar som planerat kommunikationsläge, storlek, verksamhetsbredd, befolkningsstruktur och stadsdelens eget utvecklingsengagemang. I det senare ingår intresset för att erbjuda stadsdelens invånare kulturverksamheter av olika slag.

7. *Synpunkter på process, kommunikation, medborgardialog och genomförande*

I den kommunikationsplan som tagits fram för projektet (ingår ej i remissunderlaget) ingår som strategiska delar bland annat materialframställning, information till nyckelgrupper, medborgardialoger på möten och nätet, enkät, pressbearbetning, besök på jobbtorg, företag och förskolornas föräldramöten samt aktiviteter i samarbete med Stockholms stadsteater. Kommunikationsplanen är mycket ambitiös och uppfordrande. Om den genomförs enligt planerna kommer förväntningarna att bli högt ställda bland allmänhet och media och det är därför nödvändigt att programmet kopplas till långsiktiga och konkreta genomförandeplaner. I det sammanhanget är det viktigt att kulturfrågorna lyfts fram i kommunikationen och att de blir en självklar del i genomförandet av programmet.

8. *I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?*

Enligt kulturförvaltningens mening är Söderort ett mer inarbetat och lättkommunicerat namn på området söder om Södermalm än södra ytterstaden.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 september 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 14 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

I remissärendet finns ett antal frågeställningar som remissinstanserna ombeds besvara, de flesta av dessa berör dock inte kyrkogårdsnämndens verksamhet utan kan uppfattas vara mer inriktade på stadsdelsnämndernas ansvarsområden.

Kyrkogårdsnämnden har god beredskap för att möta en ökad befolkningstillväxt i Söderort. Ett nytt krematorium kommer att byggas på Skogskyrkogården som klarar behovet för kremationer på mycket lång sikt. På begravningsplatserna i övrigt görs satsningar på att möta efterfrågan från anhöriga på nya gravskick och också utifrån mångfald av trosuppfattningar.

Eftersom remissärendet i övrigt mycket marginellt berör kyrkogårdsnämndens verksamhet och att ambitionen med en satsning på Söderort är vällovlig, föreslår förvaltningen att nämnden tillstyrker remissen.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Romson (mp), *bilaga 1*.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 8 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Inledning

Miljöförvaltningen välkomnar initiativet till revidering av söderortsvisionen. Förvaltningen kan med glädje konstatera att miljö- och hälsofrågorna i förslaget till program, har fått ett mycket större och en mer genomarbetad utformning jämfört med tidigare visioner för Söderort.

Frågor kring Söderort i remissen

Stadsledningskontoret anser att det finns några frågor som är av vikt att de besvaras under kommunstyrelsens beredning av ärendet. Det gäller dels aktuella specifika områden/aspekter inom söderort dels generella frågor. Förvaltningen har begränsat sitt svar till de frågor som anses ha relevans för miljö- och hälsa.

Aktuella frågor för söderort

Älvsjö- Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta.

Ett geografiskt programområde som programmet föreslås ges högsta prioritet är det som omfattar Älvsjö- Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta. I utställningsförslaget till översiktsplanen pekas det aktuella området ut där värdefulla grönområden och dess gröna samband särskilt måste studeras vid förändringar. Olika sätt att förstärka svaga natur- och rekreationsavsnitt behöver därför prioriteras enligt förvaltningen. I förslaget till ny länsplan för transportinfrastruktur finns ett antal regionala åtgärds paket för bl a gång- och cykel, miljö och klimat samt ökad konkurrenskraft för kollektivtrafik. Meddel från dessa åtgärds paket bör kunna komma detta område till del men även andra delar av söderort och förvaltningen föreslår att det bevakas i det fortsatta arbetet.

Tvärspårväg Syd

I stadsledningskontorets förslag fästs stor vikt vid tillskapandet av en ny tvärspårväg mellan Älvsjö och Flemingsberg. Förvaltningen delar den uppfattningen och kan bara med beklagande konstatera att den inte ryms in i förslaget till länsplan för regional transportinfrastruktur som nu remissbehandlas.

Upprustning av bostäder – energieffektivisering

Stadsledningskontoret föreslår att de renoveringar som planeras inom ramen för den planerade upprustningssatsningen i miljonprogramområdena, genomförs med tydlig miljöprofil. Detta innebär en spjutspetsinriktning som bl a utvecklar ny miljö-

teknik som senare kommer andra bostäder i Stockholm till godo. Lösningar som innebär energieffektiviseringar och uppmuntrar till minskad vattenförbrukning är exempel som ska sökas. Miljö- och hälsoskyddsnamnden har ställt sig bakom förslaget. Detta berör stadsdelar som Skärholmen, Sättra m fl.

Generella frågor

1. Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?

Svar: Förvaltningen anser att det finns skäl att arbeta med både mindre delar av söderort och med söderort som helhet. Utifrån ett miljö- och hälsoperspektiv finns det frågor som med fördel hanteras i en större skala såsom t ex frågor om klimatanpassning och kollektivtrafik. Andra frågor t ex energiteknik med en tydlig spjutspetsinriktning, hanteras bättre i mindre exploateringsområden. Samarbete över kommungränserna kan vara viktigt för gemensamma frågor t ex om Stockholmsregionens gröna kilar som berör flera kommuner i söderort.

2. Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

Svar: De viktigaste åtgärderna är de som minskar den sociala obalansen i Söderort. En kraftfull satsning på förbättrad och utbyggd kollektivtrafik är därvid en mycket viktig del och kan dessutom bidra positivt till att begränsa klimatpåverkan utifrån övergripande styrdokument såsom vision 2030. Här ingår satsningar på GCM-trafik, kollektivtrafik och energieffektivt byggande i kollektivtrafiknära lägen.

3. På vilket sätt kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?

Svar: Förvaltningen kan bidra med kompetens inom områden som energi, klimat och generella miljöfrågor i planering, projekt mm.

4. Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar).

Svar: Förvaltningen avger inget svar för denna fråga.

5. I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?

Svar: Förvaltningen avger inget svar för denna fråga.

6. Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?

Svar: Förvaltningen avger inget svar för denna fråga.

7. I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är detta en riktig prioritering?

Svar: Förvaltningen avger inget svar för denna fråga.

8. Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka?

Svar: För att bibehålla och utveckla serviceunderlag bör vissa stadsdelar eventuellt kunna prioriteras för t ex kompletteringsbebyggelse med bostäder. En kollektivtrafiknära bebyggelse kan ge stöd för att kunna behålla befintlig servicenivå för kollektivtrafik. Stadsdelar som kan anses vara sämre försörjda med kollektivtrafik är t ex Sköndal, Östbergahöjden och Fagersjö.

9. Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv.

Svar: Förvaltningen avger inget svar för denna fråga.

10. I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?

Svar: I förslaget till ny länsplan för transportinfrastruktur föreslås att medel avsätts för Gullmarsplan med syfte att bygga om terminalen och förbättra möjligheterna att klara av ökade trafikantströmmar. En utveckling av Gullmarsplan, som är söderorts största knutpunkt för kollektivtrafik, och anslutande områden är strategiskt viktigt och bör därför prioriteras.

11. Synpunkter på processen kring programmet.

Svar: Förvaltningen avger inget svar för denna fråga.

12-13. Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap samt kring formerna för medborgardialog.

Svar: Vikten av samtal/kommunikation med medborgare, verksamhetsutövare m fl kan inte nog understrykas som källa och inspiration för utveckling av söderort, inte minst vad gäller visionsarbetet. En möjlighet som bör beaktas är att kommunikation mm sker inom ramen för samråd enligt Plan och bygglagen. Det kan gälla fördjupade översiktsplaner/områdesplanering, detaljplaner mm. På så vis garanteras ett brett samråd samtidigt som efterföljande planering underlättas eftersom vissa moment som t ex planprogram då redan är avklarade.

Förvaltningen anser att det vore lämpligt att pröva nya digitala former av interaktiv påverkan för befolkningen i Söderort. Nya tekniska lösningar och nya former för att presentera olika förslag i den kommunala planeringen för Söderort är positivt. Det skulle vara oerhört betydelsefullt om Söderort kunde bli en spjutspets i stadens arbete för att förvalta utmärkelsen som The intelligent community.

14. Hur bör genomförandet organiseras?

Svar: Förvaltningen avger inget svar för denna fråga.

15. I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

Svar: Benämningen söderort bör användas då uttrycket känns etablerat och anses omfatta området från södermalm och söderut. Södra ytterstaden kan tolkas som att enbart de yttre södra förorterna omfattas.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 1 september 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande samt därutöver anföra

Då nya bostadsområden planeras är det betydelsefullt att tryggheten och tillgängligheten prioriteras. Bebyggelsen bör vara blandad såväl vad gäller boendeformer som storleken på bostäder. Detta gör det möjligt att kvarstanna i sin stadsdel även då man blir äldre och olika typer av funktionshinder tillkommer. Statistik visar att de boende i söderort i högre utsträckning arbetspendlar från stadsdelen jämfört med exempelvis de boende i västerort eller norrort. Behovet av områden för företagande och service måste tillgodoses

framgent för att skapa möjlighet för fler och växande arbetsplatser i söderort.

Vi hoppas och tror att det program som nu är ute på remiss kan ta vara på alla de möjligheter och all den framtidstro som finns i de södra ytterstadsområdena.

Särskilt uttalande gjordes vice ordföranden Karin Rågsjö (v), ledamöterna Abdo Goriya m.fl. (s) och ledamoten Stefan Nilsson (mp), *bilaga 1*.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 4 maj 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Det är angeläget att minska klyftorna i samhället och skapa förutsättningar för delaktighet för alla medborgare. Att åstadkomma ett samhälle där alla utifrån individuella förutsättningar har lika möjligheter att utvecklas och utforma ett bra liv är ett ständigt pågående arbete. Inom staden är det viktigt att de olika stadsdelarna framstår som lika attraktiva och trygga att bo i, att skolorna har lika bra undervisning överallt och att förutsättningarna att få ett arbete är lika stora oavsett var man bor i staden.

Med ambitionerna att skapa ett bra samhälle för alla har staden under flera decennier genomfört stora satsningar och betydande investeringar i vissa av stadens mest eftersatta delar. Uppföljningar och utvärderingar pekar på att satsningarna i många fall inte lett till några betydande framsteg för att nå en positiv och stabil situation i dessa områden. Detta kan bero på flera olika faktorer, bland annat att en verksamhet som karaktäriseras av många projekt ofta organiseras så att projekten drivs utanför linjeorganisationen, som mer eller mindre isolerade verksamheter. Bristen på helhetssyn har också medfört att satsningarna blivit enskilda punktinsatser med bristfällig anknytning till ordinarie verksamhet.

En viktig slutsats som lyfts fram i tidigare utvärderingar av liknande initiativ är att denna typ av satsningar måste bedrivas uthålligt och med en inriktning om ett långsiktigt arbete för att nå önskade resultat. En alltför kortsiktig och spretig flora av olika projekt riskerar att motverka de övergripande målen och ge begränsade resultat.

Det är förvaltningens uppfattning att det är angeläget att en satsning som Söderortsvision 2009 redan från början integreras i den ordinarie linjeverksamheten. Förvaltningen vill därför betona vikten av att de verksamheter som i ordinarie verksamhet ansvarar för olika frågor måste involveras om ett initiativ av detta slag ska bli hållbart på lång sikt. Dvs. utbildningsförvaltningen när det gäller skolfrågorna, jobbtorgsorganisationen när det gäller sysselsättning osv.

Det är också viktigt att alla olika typer av särskilda initiativ som tas med syftet att få en bättre långsiktigt hållbar social och ekonomisk utveckling i vissa delar av staden samordnas. Det behövs en tydlig styrning av en satsning som Söderortsvision 2009. Förvaltningen anser att den föreslagna projektorganisationen är bra. Det behövs såväl en politisk styrgrupp som en operativ tjänstemannastyrgrupp. Särskilt angeläget är att

dessa styrgrupper kontinuerligt följer upp utvecklingen inom satsningen och kan genomföra de eventuella korrigeringar som behövs av inriktning och delprojekt.

En av de framgångsfaktorer som flera tidigare utvärderingar pekat på (utvärderingar av stadens ytterstadssatsning, ”storstadssatsningen”, m.m.) är hur olika satsningar kan få sin legitimitet genom att försäkra sig om boendes och olika lokala aktörers engagemang och delaktighet. Det är angeläget att ta fram ett konkret förslag på hur ett lokalt inflytande över processerna och förslagen om insatser ska vara utformat.

En annan angelägen del som behöver beaktas är hur man informerar om en satsning av detta slag och hur den ska kommuniceras med och mellan olika aktörer, medborgare m.fl. I satsningar av detta slag bör en väl anpassad informations- och kommunikationsstrategi vara en av hörnstenarna.

I stadsledningskontorets tjänsteutlåtande anges att ett omfattande fortsatt bostadsbyggande planeras i Söderort liksom fortsatt upprustning av det befintliga bostadsbeståndet i de kommunala bolagen. Förvaltningen anser att det är viktigt att såväl de tekniska aspekterna som sociala och kulturella aspekter får tillräckligt utrymme i planeringsprocessen. Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden beslutade 14 maj 2009 om en strategi för att få fler lokaler och lägenheter till sociala ändamål i Stockholm stad (dnr 3.2-0340/2009). I strategin anges att det vid planeringen av ny och kompletterande bebyggelse är av stor vikt att stadens förvaltningar samverkar utifrån sina olika kompetensområden för att skapa attraktiva stadsdelar med hög kvalitet för boende och arbetsplatser.

Vid utbyggnad av nya bostadsområden ska bostadsområdets behov av förskolor, skolor, bostäder med särskilt service till personer med funktionsnedsättning och äldreboenden tillgodoses. Därutöver tillkommer behov av försöks- och träningslägenheter och större och mindre lokaler för olika verksamheter.

För att åstadkomma stadsdelar där människor med olika behov kan bo och leva är det angeläget att vid planeringen avsätta såväl lokaler som lägenheter för sociala ändamål. Förvaltningen bedömer att det förutom lägenheter finns behov av både större och mindre lokaler inom såväl socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens och stadsdelsnämndernas ansvarsområden som inom frivilligorganisationer och upphandlade entreprenörer. Staden bör ta fram en princip för hur stor andel av lägenheter och lokaler i ett område som ska avsättas för sociala ändamål.

Vid stadsplanering och byggande är det viktigt att beakta tillgänglighetsaspekter. Fysisk tillgänglighet är en investering som påverkar framtida kostnader vid behov av samhällets stödinsatser i form av hemtjänstinsatser, ledsagning, personlig assistans mm.

I staden finns sedan 2001 en genomförandegrupp som arbetar med att effektivisera utbyggnaden av särskilda boendeformer för fysiskt och psykiskt funktionshindrade. Genomförandegruppen leds av socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen och består i övrigt av representanter för stadsdelsförvaltningar, stadsledningskontoret, fastighetskontoret och stadsbyggnadskontoret. Gruppen ska fungera sammanhållande för utbyggnaden av bostäder med särskild service för funktionshindrade, LSS personkrets 1 och 2, och för personer med psykiska funktionshinder i hela staden.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden godkände den 19 mars 2009 ett förslag till plan för utbyggnad av bostäder inom funktionshinderområdet som tagits fram av genomförandegruppen. Det totala behovet av särskilda boenden på stadsdelsnämnderna är för perioden 2009 – 2014 ca 740 lägenheter. Av dessa är 420 för LSS personkrets (LSS – lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) och 320 för psykiskt funktionshindrade. Detta innebär för femårsperioden att det behöver inrättas 85 nya gruppboendestäder och drygt 250 service- och stödlägenheter. Planen är nu utsänd på remiss till stadsdelsnämnderna inför beslut i kommunstyrelsen. Om staden ska klara utbyggnaden av bostäder inom funktionshinderområdet är det angeläget att vid planeringen av bostadsområden se till att den här kategorin bostäder byggs i tillräcklig omfattning.

Stadsledningskontoret anser att det finns några frågor som är av vikt att de besvaras under detta ärendes beredning, det vill säga under den beredningsprocess som föredragande borgarråd genomför i och med remittering av ärendet. Nedan kommenterar förvaltningen de frågor som är relevanta för socialtjänst- och arbetsmarknadsnämndens ansvarsområde.

1. Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?

Förvaltningen anser att det finns skäl att som utgångspunkt arbeta med Söderort som en helhet. Ett viktigt skäl är att de ger de mer utsatta stadsdelarna möjlighet att få draghjälp i utvecklingsarbetet av andra stadsdelar och utvecklingen i dessa. Det skapar negativa spiraler i vissa delar av Söderort om man alltid behandlar de ”positiva” utvecklingsdelarna i vissa sammanhang (Telefonplan, Globen etc.) medan man i andra sammanhang fokuserar på de ”utsatta”. Ingen vill bo i en stadsdel som definieras som i först hand ”utsatt” – men att bo i Söderort skapar en större tillhörighet som kan få positiva effekter.

Ett annat skäl att arbeta med Söderort som en helhet är just att man då kan se till helhetslösningar – avseende arbetsplatsområden, centra, tvärförbindelser etc. Inte heller i skolan stannar barnen längre i sin lokala stadsdel – men det vanligaste är att barnen ändå stannar i sin del av staden eller som längst åker in till Södermalm. De behov som finns av förstärkning för de barn som behöver extra stöd avseende språkinläring m.m. bör också ses i ett större sammanhang än bara den egna stadsdelen.

När det gäller arbetsmarknaden är det snarast staden eller regionen som är det viktigaste begreppet – dvs. det arbetsmarknadsområde där den enskilde förväntas söka arbete. Utifrån en sådant mer generellt upplägg är det dock sedan viktigt att särskilt rikta utvecklingsinsatser till den yttre ytterstaden. Detta bör göras utifrån behovsbilden men också för att motverka att tillväxten i vissa delar av Söderort samtidigt förstärker problemen i andra delar genom befolkningsomflyttningar m.m. inom Söderort.

2. Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

Förvaltningen anser framförallt (baserat också på forskningserfarenheter) att åtgärder inom olika områden måste gå hand i hand för att skapa en stabil utveckling. De allra viktigaste frågeställningarna är följande: Barns och ungdomars uppväxtvillkor

och skolgång.

Insatser för att öka människors möjlighet att få ett arbete – arbetet är en huvudfråga för att minska segregation och utanförskap i de områden som idag präglas av detta. Trygghet och en vacker miljö – att invånarna ska kunna känna sig trygga i och stolta över sitt bostadsområde och över att bo i Söderort. Om man inte är stolt över sitt bostadsområde strävar man i första hand efter att komma därifrån – och därmed bidrar man inte heller till att ta hand om sin miljö. Då fortsätter den negativa spiralen. I detta ingår också att sträva efter blandad bebyggelse och blandade upplåtelseformer i alla stadsdelar.

Tillgodose behov för utsatta grupper vad gäller bostäder, tillgänglighet och service. Särskilda satsningar som ”lyfter” upp olika delar av Söderort. Ett positivt exempel är flytten av arkitekt högskolan mm till Telefonplan. Fler sådana positiva ”profilskapande” investeringar behöver förläggas till Söderort.

Satsningar för att binda samman Söderort till en sammanhållen del av staden. En ”flerkärnig” stad med tydligt sammanhållna delar där Söderort kan vara en del, kan på sikt ge förutsättningar att minska den stora statuskillnad som har vuxit fram mellan innerstad och ytterstadsområden och som idag bidrar till att öka segregationen i staden.

3. *På vilket kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?*

Förvaltningens arbete med att på olika sätt utveckla jobbtorgen och arbetsmarknadsinsatser, är ett mycket viktigt bidrag till utvecklingen i Söderort. I ett fortsatt utvecklingsarbete bör inom ramen för Söderortsvisionen, möjligheter skapas att utveckla särskilda insatser för vissa grupper som t.ex. de ungdomar som står utanför arbetsmarknaden och som ibland inte heller har en slutförd gymnasieutbildning. Förvaltningen kan också bidra till att stärka utvecklingen av Söderort genom möjligheten att ta fram unik information om trygghet på små geografiska områden. Sedan våren 2008 utför Preventionscentrum en, i fortsättningen återkommande, trygghetsundersökning.

Nästkommande undersökning planeras till 2010. Denna mäter utsatthet för brott, upplevda ordningsstörningar samt upplevd oro för att utsättas för brott. Materialet går att bryta ner på såväl stadsdelsnämnds nivå som stadsdelsnivå och frågor ställs dessutom om hur oron upplevs i det egna bostadsområdet. Resultaten från denna trygghetsmätning kan på många sätt bidra till utvecklingsarbetet i Söderort, dels som kartläggnings- och uppföljningsinstrument, dels i arbetet med att prioritera och lokalisera riktade insatser.

4. *Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras. (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar.)*

Förvaltningen har inga kommentarer under denna punkt.

5. *I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?*

Förvaltningen har inget faktaunderlag som gör det möjligt att bedöma hur utvecklingen av den inre delen av ytterstaden hittills har påverkat den yttre. En riskfaktor är att tillväxt i vissa ”attraktiva” delar av Söderort med nya bostäder m.m. kommer att påverka mindre attraktiva delar av Söderort negativt genom flyttrörelser där mer re-

sursstarka hushåll i Söderort väljer att flytta till de mer expansiva delarna – man kan ju då ändå bli kvar i Söderort om man har koppling dit vad gäller uppväxt, arbete, skolor och dagis m.m. Detta är dock svårt att uttala sig om innan man närmare studerat effekterna.

6. *Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling, av t.ex. arbetsplatser eller förnyelse av ett centrum i en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?*

Även denna fråga är svår för förvaltningen att svara på utan ett tydligt faktaunderlag. Erfarenheter från Järva visar dock att en kraftig expansion i en del, Kista, inte så snabbt fått återverkningar ens i grannstadsdelar som Husby. En förutsättning för att en utveckling i en stadsdel ska ge ringar på vattnet torde vara att befolkningen känner att den utveckling som sker i en grannstadsdel också påverkar den egna situationen positivt.

En närmare knytning mellan stadsdelarna genom kommunikationer, etc. gör det naturligt enklare för boende i olika stadsdelar att dra fördel av expansion i närliggande stadsdelar. Det är knappast möjligt att alla centrumanläggningar i Söderort skulle kunna få en positiv utveckling. Kompletteringsbebyggelse kan medverka till att upprätthålla ett visst serviceutbud men erfarenheterna visar att det inte räcker för att vända den negativa utvecklingen för de centra som har ett vikande kundunderlag. Ett exempel på negativ utveckling är Vårbergs centrum där många affärsinnehavare upplevt en faktisk nedgång i takt med att Skärholmen utvecklats. En satsning på vissa kärncentra som Farsta, Högdalen och Skärholmen måste sannolikt kopplas till en plan för hur små omkringliggande centra ska begränsas och snarast utgöra komplement till större omkringliggande centra. Det är viktigt att förhindra allmän nedgång av vissa centra - undvika rader av stängda butiker m.m. som påverkar miljön negativt. Ombyggnader där vissa butikslokaler helt tas bort borde kunna övervägas som ett alternativ till att försöka hålla liv i centra som inte har reella förutsättningar för utveckling. Detta kräver också förankring bland de boende samt att man kan öka tillgängligheten till de centra som expanderar.

7. *I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?*

Frågan är delvis besvarad ovan. Ett sammanhållet övergripande utvecklingstänkande för Söderort måste kombineras med att särskilda resurser satsas i områden med sämre socioekonomisk utveckling.

Viktiga utvecklingsområden är här barns och ungdomars uppväxtsituation, satsningar på arbetsmarknadsinsatser och en trygg yttre miljö.

Av 2008 års mätning framgick att otrygghetstalen samt upplevelsen av ordningsstörningar i stadens 132 stadsdelar i stort sett följer demografiska och socioekonomiska faktorer i stadsdelarna. Oron är störst i de socialt mest utsatta områdena och många problem, till exempel med ungdomar som stör ordningen, är mest utbredda i de områden där en stor andel av befolkningen är just ungdomar.

8. *Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka?*

Utifrån ett arbetsmarknadsperspektiv är det de stadsdelar som har många arbetslösa unga, många nyanlända i befolkningen samt många långtidsarbetslösa bland de boende som behöver särskild uppmärksamhet då det är dessa grupper som har svårast att ta sig in på arbetsmarknaden.

Utifrån trygghetsperspektivet visar den trygghetsmätning som gjorts att otryggheten är inte jämnt fördelad i Söderort. De stadsdelar där oron för att utsättas för brott är som störst är följande: Hela Skärholmen, det vill säga stadsdelarna; Sätra, Vårberg, Skärholmen och Bredäng. I Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämndsområde gäller detta främst stadsdelarna Hagsätra, Högdalen och Rågsved samt stadsdelen Bagarmossen i Skarpnäcks stadsdelsnämndsområde.

Liknande indelningar går att göra både på ännu mindre geografiska områden, men också på mer specifika frågor, till exempel om oro för specifika brottstyper eller på frågor om upplevelse av ordningsproblem.

9. Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv.

Utsatta stadsdelar i Söderort skiljer sig från t.ex. Järvaältet genom att det där finns en äldre fattigdoms- och missbruksproblematik ofta i kombination med psykosociala problem. Det finns risk för att denna problematik går i arv till nästa generation. Detta gäller t.ex. vissa stadsdelar i Enskede-Årsta-Vantör. Kombinationen med att vissa stadsdelar i Söderort också tagit emot många nyanlända till Sverige gör situationen komplex.

10. I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?

Förvaltningen har inga kommentarer under denna punkt.

11. Synpunkter på processen kring programmet.

12. Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap.

13. Tankar kring formerna för medborgardialog.

14. Hur bör genomförandet organiseras?

Förvaltningen bedömer att det är av stor vikt att berörda förvaltningar som stadsdelsförvaltningar, utbildningsförvaltningen, socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen, näringslivskontoret, stadsbyggnadskontoret m.fl. får ett tydligt uppdrag att utifrån sina respektive verksamheter klargöra på vilket sätt de kan och ska bidra till ett brett utvecklingsarbete i Söderort. Grunden i utvecklingsarbetet måste ske utifrån ordinarie verksamhet för att långsiktighet ska kunna garanteras.

Det samordnande arbetet är dock mycket viktigt för att garantera att utvecklingsinsatser går hand i hand och att olika aktörer knyts samman i ett gemensamt arbete. Samverkan med andra viktiga aktörer – främst kanske det lokala näringslivet och olika kommunala och privata fastighetsägare är också väsentligt.

Ytterligare en viktig fråga är att ett aktivt arbete bedrivs för att förankra idéer och förslag bland de boende – och att boendes synpunkter och förslag tas tillvara i processen. Här bör berörda stadsdelsnämnder ges tydliga uppdrag att medverka aktivt till en bra medborgardialog.

15. I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

Förvaltningen förespråkar Söderort, se kommentarer under fråga 1.

Sammantaget anser förvaltningen att det är angeläget att ta initiativ till nödvändig utveckling inom olika områden i staden. Men det är också viktigt att använda stadens och samhällets resurser så effektivt som möjligt. Om Söderortsvision 2009 ska nå sitt mål att medverka till en bättre och mer långsiktig social och ekonomisk utveckling för boende i Söderort är det viktigt att såväl göra analyser inom de olika delområdena för satsningen som att ta fram tvärspektoriella kunskapsunderlag för att få ett helhetsperspektiv innan beslut om insatser och investeringar tas. Om Söderortsvision 2009 ska bli mer framgångsrik än tidigare satsningar i dessa stadsdelar är en omsorgsfull planering viktig och måste få ta tid. Eftersom mycket arbete gjorts i tidigare projekt är det viktigt att ta tillvara de erfarenheter som gjorts och att även lära av satsningar i andra städer i Europa och tillgodogöra sig goda exempel.

Stadsbyggnadsnämnden

Stadsbyggnadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 augusti 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande samt därutöver anföra

Det finns lika många tankar om det goda livet som det finns människor och vi måste anstränga oss ännu hårdare för att skapa stadsmiljöer som ger utrymme för individuella önskemål och behov. Att skapa ett mer varierat bostadsutbud i Söderort är väldigt viktigt och stadsbyggnadsnämnden har därför uppdragit åt kontoret att i den nya översiktsplanen peka ut områden lämpliga för småhusbebyggelse, som Snösättraområdet i Högdalen.

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (mp), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Maria Hannäs (v), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Lukas Forslund (c), *bilaga 1*.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 23 juni 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Inledning

Stadsbyggnadskontoret anser att Söderortsvisionen är viktig för att kunna förverkliga Vision 2030 ett Stockholm i världsklass i hela staden. Söderort har stått för en stor del av stadens kraftiga befolkningsökning och bostadsbyggande de senaste åren och prognoserna pekar på minst 75000 nya invånare i Söderort fram till 2030. Remissen

visar även att det finns många viktiga projekt som har genomförts i Söderort.

Den tidigare Söderortsvisionen från 2002 har haft en betydelse för att initiera och hålla samman projekt och det pågående utvecklingsarbetet i hela Söderort. Kontoret ser positivt på nystarten, den har en stor potential för att öka utvecklingstakten och hålla samman de insatser som sker genom att vidareutveckla samordningen i olika projekt. Förutsättningarna är goda i och med kommunfullmäktiges beslut om Vision 2030 och det pågående arbetet med Stockholms nya översiktsplan. Det är glädjande att programmet tydliggör behovet av att samordna Söderortsvisionen med Vision 2030 och Stockholms nya översiktsplan.

Stadsbyggnadskontoret välkomnar ambitionerna att försöka nå ett mer genomförandeinriktat program för Söderort. Det behövs som komplement till den långsiktiga visionen, Vision 2030 och översiktsplanens stadsutvecklingsperspektiv.

För att uppnå ett Stockholm i världsklass kommer det att behövas långsiktigt utvecklingsarbete för Söderort som helhet, parallellt med speciella satsningar på enskilda stadsdelar. Det räcker inte med enskilda punktinsatser, utan det behövs ett långsiktigt och samlat arbete där fokus inte enbart ligger på de enskilda stadsdelarna utan på hur de förhåller sig till varandra och på hur boende- respektive arbetsmarknaden kan bli mera integrerad.

Kontoret vill betona vikten av att en analys genomförs av olika tematiska och geografiska områden, för att kunna fokusera på de frågor och områden där behovet av insatser är störst. Stadsbyggnadskontoret förordar en satsning på de yttre delarna av Söderort.

För att satsningen på Söderort ska bli effektiv, är det viktigt att fokusera på något eller några tydliga symbolprojekt och att försöka hitta en balans mellan kortsiktiga och långsiktiga projekt.

Med utgångspunkt från de analyser som ligger till grund för arbetet med översiktsplanen föreslår kontoret följande prioriteringar:

- ökad mångfald av arbetsplatser
- varierat utbud av bostäder för att minska de socioekonomiska skillnaderna
- bättre och mer tillgängliga grönområden
- utveckla täta tyngdpunkter i de yttre delarna av Söderort
- bättre tvärförbindelser

Ökad mångfald av arbetsplatser

I Söderort finns det fler bostäder än arbetsplatser och en av utmaningarna är att skapa flera arbetsplatser. Kontorsmarknaden är för tillfället svag generellt och framförallt i ytterstaden. Det finns därför ett behov av att öka mångfalden av arbetsplatser. Det är också en obalans mellan de norra och södra delarna av staden, där Kista företagsområde fortsätter att utvecklas, medan motsvarande företagsområde saknas i de yttre delarna av Söderort.

En viktig del i arbete med att öka mångfalden av företag skulle kunna vara att studera vilken typ av branscher som är viktiga för Söderorts framtida utveckling, vilka förutsättningar dessa branscher behöver samt stadens möjligheter att påverka de förutsättningar som gör att företag blir intresserade av att etablera sig i Söderort. En sådan

studie kan ske tillsammans med näringslivet med fokus på framtidens företagande i Söderort.

I Söderort finns det flera renodlade företagsområden och som enligt riktlinjerna för stadens företagsområden, antagen av kommunfullmäktige i mars 2008, ska bevaras som företagsområden. Skrubba är ett av dessa områden, som har ledig detaljplanelagd mark för kontor och industri.

Utöver de renodlade företagsområdena ser stadsbyggnadskontoret översiktsplanens stadsutvecklingsområden och tyngdpunkter samt sambanden mellan dessa som viktiga utvecklingsmöjligheter för nya företag i Söderort. Enligt strategin i översiktsplanen ska dessa tyngdpunkter förtätas och en allt större integration mellan olika typer av bebyggelse och verksamheter i dessa områden och samband eftersträvas.

Olika kultur, idrotts och friluftssammanslagningar är också en viktig del i utvecklingen av Söderort. Anläggningar och aktiviteter med regionalt fokus bidrar till fler besökare och därmed även flera arbetstillfällen.

Varierat utbud av bostäder för att minska de socioekonomiska skillnaderna

I bilagan till programmet för Söderort "Statistikunderlag för Söderortsvisionen, utveckling perioden 2002-2008" kan man se att det finns stora variationer i den socioekonomiska utvecklingen mellan olika stadsdelar. Det är viktigt att ha med sig analysen om de socioekonomiska skillnaderna mellan olika områden i det fortsatta arbetet med Söderortsvisionen, så att insatserna kan riktas mot de områden där behovet av insatser är störst. Det är viktigt att skapa ett mer varierat utbud av bostäder med flera enfamiljshus i flerbostadshusområden och flera mötesplatser mellan människor i framförallt de stadsdelar där behovet av insatser är störst. Kontoret vill av denna anledning lyfta fram de yttre delarna av Söderort.

Bättre och mer tillgängliga grönområden

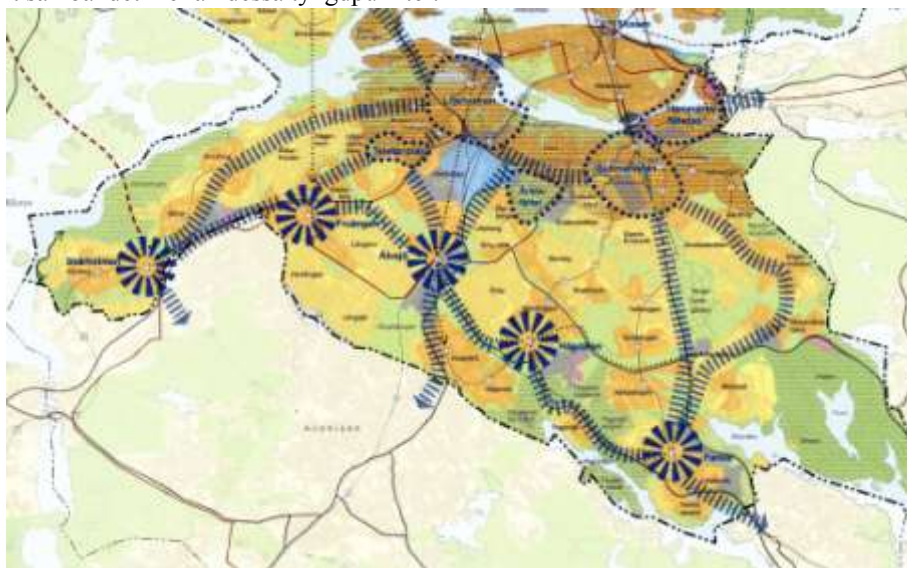
Ansvar för stadens grönområden är delat mellan flera förvaltningar inom Stockholms stad och det är betydelsefullt med ett väl utvecklat samarbete för att kunna säkerställa en god tillgång till attraktiva parker och grönområden i hela staden. Arbetet med programmet för utvecklingen i Söderort skulle kunna vara en viktig del i detta arbete.

En särskild utmaning i Söderort är att förbättra sambanden mellan stadsdelar och samtidigt ta tillvara värdet av större sammanhängande grönområden. För detta krävs en noggrann planering och medvetenhet om hur såväl ekologiska som sociala värden kan förstärkas och hur fritids- och idrottsaktiviteter kan utvecklas i grönområden samtidigt som staden utvecklas.

Av söderorts större grönområden har Sätterskogen, Nackareservatet och Flaten skyddats som naturreservat. Förslaget till ny översiktsplan innebär att Älvsjöskogen i huvudsak bevaras som friluftsområde. I Stockholms del av den regionala Hanvedenkielen, d.v.s. Rågsveds friområde, Högdalstopparna, Fagersjöskogen och Farstanäset, finns ett behov av att förstärka det sociala sambandet mellan Högdalen och Farsta. Här behövs därför en omsorgsfull planering för att ta vara på de höga rekreations-, kultur- och naturvärdena och samtidigt utveckla sambandet mellan stadsdelarna.

Utveckla täta tyngdpunkter i de yttre delarna av Söderort

Det är viktigt att den kommande Söderortsvisionen skapar en positiv bild och lyfter fram den utvecklingspotential som finns inom Söderort fram till och med 2030, parallellt med att beskriva de frågor och områden som behöver mera fokus för att lösa de problem och brister som finns idag. För de norra delarna av Söderort pågår på flera håll en kraftfull förändring som innebär att den klassiska uppdelningen i inner- och ytterstad är på väg att suddas ut genom pågående planering och byggande i stadsutvecklingsområdena; Gullmarsplan, Arenaområdet, Årstafältet, Telefonplan och Liljeholmen-Lövholmen. Vissa delar av Söderort har en längre väg att gå och stadsbyggnadskontoret vill lyfta fram behovet av fokusering på de yttre delarna av Söderort och översiktsplanens tyngdpunkter: Skärholmen, Fruängen, Älvsjö, Högdalen och Farsta samt sambandet mellan dessa tyngdpunkter.

Källa: Stockholms översiktsplan, utställningsförslag maj 2009

Det övergripande målet för tyngdpunkterna i översiktsplanens utställningsförslag är att skapa mångsidiga och täta stadsmiljöer med en stor blandning av boende, verksamheter, service och parker. Den nya bebyggelsen ska ge tyngdpunkterna en tätare stadskaraktär och varierande utformning. Även satsningar på nya målpunkter i grönområden och på idrottsanläggningar bör styras till tyngdpunkterna och sambanden mellan dessa.

Det är bra att programmet för Söderort pekar ut samma områden och strategiska samband som i översiktsplanen. I programmet diskuteras behovet av en ”tydligare tidsmässig prioritering av översiktsplanens tyngdpunkter”. Det är givetvis viktigt att lyfta fram genomförandefrågor ytterligare, samtidigt som det är en svårighet att staden inte själv har rådighet över genomförandet. Ska arbetet lyckas är staden beroende av nära samspel med andra aktörer. Tidigare ansträngningar visar hur svårt det kan vara

att ändra ett områdes utveckling om förutsättningarna är fel. Stadens möjligheter att påverka andra aktörers prioriteringar blir starkare om stadens egna åtaganden samverkar tydligt och om de fokuserar på sådana frågor och områden som andra aktörer också ser har stor potential.

Skärholmen

När det gäller Skärholmen pågår sedan flera år ett samarbete mellan Stockholm stad, Huddinge kommun och det lokala näringslivet om utvecklingen kring Skärholmen Kungens kurva. En gemensam vision och en handlingsplan har tagits fram för att skapa en positiv utveckling av området. En del i arbetet är att ta fram gemensamma planeringsförutsättningar för området Skärholmen Kungens kurva. Inriktningen är att i ett första utvecklingsskede skapa förutsättningar för ett ökat flöde av människor mellan Skärholmen och Kungens kurva och på lång sikt fysiskt kunna bygga samman områdena över motorvägen i höjd med Skärholmens centrum. Detta pågående samarbete i Skärholmen Kungens kurva bör lyftas fram tydligare i programmet för Söderort.

Skärholmen präglas i dagens läge av handel och det är viktigt i det fortsatta arbetet att skapa förutsättningar för andra verksamheter än enbart handel. Nya bostadsprojekt är också angelägna bl a för att komplettera med upplåtelse- och bebyggelseformer som saknas, och för att omvandla storskaliga gatu- och stadsrum till miljöer som kan ge stadsdelarna fler attraktiva bostäder samtidigt som man vinner fördelar både ur trafik- säkerhets- och trygghetsperspektiv. Ett kommande projekt är förtätning kring Skärholmsvägen, där ett utredningsarbete pågår för att klargöra trafikförutsättningar och ekonomiska förutsättningarna. En ombyggnad av Skärholmsvägen skulle kunna leda till ökade utrymmen för nya arbetsplatser i anslutning till Sätra industriområde.

Fruängen

Det ökade befolkningsunderlaget samt planerna på Spårväg Syd och bättre kopplingar till omgivande stadsdelar ger förutsättningar för att stärka Fruängens betydelse som tyngdpunkt. Det finns dock behov av att utveckla Fruängens centrum, som inte förändrats i någon större utsträckning sedan det byggdes på 1950-talet, så att invånarna fortsätter att använda det lokala utbudet av affärer.

Älvsjö, Högdalen, Farsta

Kontoret instämmer i bedömningen att det i området Älvsjö-Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta finns stora möjligheter att skapa nya attraktiva bostäder och arbetsplatser samt öka tillgänglighet till naturområdena. Kontoret tycker också att det är bra att området föreslås få högsta prioritet i programmet för Söderort och har påbörjat en förstudie av kopplingen mellan Älvsjö och Farsta.

I det fortsatta arbetet med Älvsjö är det viktigt att skapa förutsättningar för verksamheter som kan utvecklas tillsammans med dagens mäss- och konferensverksamhet, t ex mindre serviceyt/or/handel (ej volymhandel), kontor, hotell och viss bostadsbebyggelse. Söder om mässan och Huddingevägen ligger obebyggd mark som har stor potential att utvecklas och bebyggas.

I Högdalen är det viktigt att vidareutveckla det lokala centrumet och se över möjligheterna att utvidga de verksamheter som finns idag. En generationsväxling pågår i

Högdalen med många nyinflyttade barnfamiljer. Centrum behöver utvecklas för att tillgodose den nya generationens behov. I detta arbete är det viktigt att samarbeta med centrumägaren Boulton.

Kopplingen mellan tunnelbanestationen, centrumet, Högdalstopparna, olika fri-lufts- och idrottsaktiviteter med en ev skateanläggning är också viktigt att se över. Genom den planerade gång- och cykelvägen mellan Högdalen och Rågsveds friområde ökar möjligheten att stärka sambanden mellan rekreativ verksamhet vid Högdalstopparna och Högdalens centrum.

Högdalens industriområde är ett av stadens viktigaste verksamhetsområden för bl a återvinningsverksamhet, värmeverk och stadsgas. En planläggning för ytterligare industrimark inom området pågår.

I Farsta bör möjligheten att utveckla attraktiva lokala samband mellan centrumet och företagsområde ses över samt möjligheten att utveckla företagsområdet Larsboda och Telias fastighet Burmanstorp. Det är viktigt att lyfta fram de stora naturkvaliteter som området vid Farsta har, framför allt kring sjöarna Magelungen och Drevviken. Satsningar på rekreation i stråk där boende gärna promenerar och vistas ökar attraktiviteten för hela söderort.

Bättre tvärförbindelser

Goda tvärförbindelser är en förutsättning för att Söderort ska kunna expandera med fler arbetsplatser och bostäder. I dagens läge finns det stora barriäreffekter och bristfälliga kopplingar mellan olika stadsdelar i Söderort. Det är viktigt att samordna de insatser som görs i översiktsplanens tyngdpunkter med insatser för förbättrade tvärkommunikationer för att få en mer sammankopplad stad. Därutöver är det viktigt att tyngdpunkterna har en mycket god lokal tillgänglighet från de omgivande stadsdelarna, så att det breda utbudet av service, kultur och andra verksamheter kan komma de närliggande områdena till del.

Den kommande Spårväg Syd är en viktig del i utvecklingen av Älvsjö, Fruängen och Skärholmen. Men det är inte bara spårförbindelser som är viktiga i utvecklingen av tvärförbindelserna, utan även bussförbindelser.

Stadsbyggnadskontoret vill även lyfta fram Citybanans tillkomst som en potential för Söderort. När den är färdigställd 2017 kommer det att finnas förutsättningar för en utökad pendeltågstrafik som kan gå i jämna avgångsintervall och med högre tillförlitlighet i trafiken än idag. Den ökade kapaciteten i järnvägsnätet öppnar också upp för nya regionala resealternativ t ex tågtrafik till Arlanda.

Den utveckling som sker i den inre delen av staden och i den norra delen av Söderort kan komma till fördel även för den södra delen av Söderort genom en satsning på samband och bra förbindelser (både väg- och spårförbindelser) mellan de olika stadsdelarna enligt strategin i översiktsplanens utställningsförslag. På motsvarande sätt kan en god utveckling av t ex arbetsplatser och förnyelse av ett centrum i en stadsdel få positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar.

Medborgardialogen

Arbetet med framtagande av en ny översiktsplan har präglats av en bred dialog och samverkan med stadens förvaltningar och bolag samt en bred dialog med olika intres-

seföreningar och medborgare. Under perioden 1 juni – 21 september pågår utställning om Stockholms nya översiktsplan och en fortsatt dialog om stadens framtid. Dialogen om stadens framtid kommer att fortsätta under hösten och då framförallt fokusera på hur staden kan kopplas samman och förtätas.

I det kommande arbetet med framtagande av ett program för Söderort och en ny översiktsplan för Stockholm är det viktigt att processen och dialogen om det framtida stadsbyggandet samordnas. Det är viktigt att samordna kommunikationerna med de boende, risken är annars att det blir otydligt vilken process det handlar om.

Stadsbyggnadskontoret ser fram emot ett fortsatt samarbete angående framtagandet av ett program för Söderort och dess koppling till den nya översiktsplanen.

Trafik- och renhållningsnämnden

Trafik- och renhållningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 september 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Jan Valeskog m fl (s), ledamoten Mats Lindqvist (mp) och ledamoten Kajsa Stenfelt (v), *bilaga 1*.

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 13 juli 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret ställer sig bakom ett nytt program för Söderort och anser att den följer den linje för stadens fortsatta utveckling som slås an i Vision 2030 och i översiktsplanen. Kontoret välkomnar också ambitionerna att försöka nå ett mer genomförandeinriktat program för Söderort.

I remissen används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Trafikkontoret föredrar benämningen Söderort, för att tydliggöra kopplingen till tidigare versioner av Söderortsvisionen samt då södra ytterstaden betonar och förstärker skillnaden innerstad/ytterstad.

Det är viktigt att den kommande Söderortsvisionen skapar en positiv bild av den utveckling som kommer att ske inom Söderort fram till och med 2030, parallellt med de områden som behöver mera fokus utifrån de problem och brister som finns idag.

För att uppnå ett Söderort i världsklass föreslås programmet till största del koncentreras till de i översiktsplanen utpekade tyngdpunkterna Skärholmen, Fruängen, Älvsjö, Högdalen och Farsta. Behovet av särskilda insatser i norra delen av Söderort bedöms inte som lika stort då det redan pågår omfattande planering och byggande i stadsutvecklingsområdena Gullmarsplan, Årstafältet, Telefonplan och Liljeholmen.

Kommunikation och budskap

Stockholm växer och utvecklas för framtiden. Huvudstaden befinner sig i en inten-

siv utvecklingsperiod som har stor betydelse för utveckling mot en stad i världsklass. Stadsdelar och byggnader växer fram vid sidan av ny infrastruktur och omfattande underhållsinsatser. Långsiktiga visioner om ett framtida, konkurrenskraftigt och attraktivt Stockholm kommer till liv och konkretiseras i form av byggplatser och avstängningar som kommer att märkas i stadsbilden under lång tid framöver.

Stockholms stad måste tydliggöra för stockholmare och näringsliv bakgrunden till insatserna, varför de behövs för ett Stockholm som växer och hur de kommer att påverka deras vardag. Det kräver samordnade kommunikationsinsatser och en långsiktig strategi som innefattar samtliga stadsutvecklingsområden. För de olika delarna och projekten som pågår i söderort är det viktigt att de alltid ställs i relation till helheten, både i förhållande till Vision för Söderort men även för Vision 2030.

En enhetlig bild med sammanhängande budskap måste skapas som löper från visionstexter över samrådsprocesser fram till byggande. Målgrupperna ska inte behöva ha kunskaper om vilken förvaltningen som hanterar de olika delarna i projekten utan ska lätt och enkelt kunna få svar på sina frågor via webb eller mail. Allt detta kräver samsyn och samordning mellan berörda förvaltningar samt att arbetet vilar på en gemensam kommunikationsstrategi.

Trafikkontorets specifika synpunkter

Bättre tvärförbindelser och infrastruktur

Goda tvärförbindelser är viktiga för att Söderort ska kunna expandera med fler arbetsplatser och bostäder. Kollektivtrafiken kommer att få en avgörande roll för att möjliggöra en hållbar utveckling i staden. Detta är särskilt viktigt att betona i samband med den ökning av biltrafiken som förväntas bli en konsekvens av regionens kommande befolkningsutveckling och infrastruktursatsningar.

Citybanans tillkomst kommer att innebära en förbättring i Söderort genom att kapaciteten och tillgängligheten förbättras samt pålitligheten ökar för pendeltåg som är en viktig del av söderorts/södertörns kommunikationer. Trafikkontoret anser även att tvärbanans förlängningar till Solna, Kista och Slussen kommer att ge bättre tillgång till viktiga arbetsplatsområden norr om innerstaden.

Den kommande Spårväg Syd är en viktig del i utvecklingen av Älvsjö, Fruängen och Skärholmen men även busstrafiken är viktig för tvärförbindelser i Söderort. Stombussens tvärförbindelser i ytterstaden kör redan idag på flera av de tvärkopplingar som nämns som viktiga i remissen och översiktsplanen. Spårväg syds sträcka i Stockholm körs stombuss 173. Signalprioritet för stombussarna 173 (Skarpnäck - Bandhagen - Älvsjö - Fruängen - Kungens Kurva - Skärholmen) och 172 (Skarpnäck - Högdalen - Flemingsberg - Norsborg) ingår i regionens satsning på trimningsåtgärder, och SL och Trafikkontoret satsar på tillgänglighet och mindre framkomlighetsåtgärder som komplement.

Det är också viktigt att framhålla gång- och cykeltrafikens potential som konkurrenskraftiga transportslag och för att förstärka den samlade potentialen inom gång, cykel och kollektivtrafik bör anslutningar och omstigningspunkter utvecklas. Dessutom bör möjligheterna att ta med cykeln vid resor med kollektivtrafik både på land och på vatten förbättras.

Användningen av det befintliga vägnätet måste optimeras för att staden skall fungera och trafiken flyta även när staden växer. Trafikkontoret arbetar med ett pågående uppdrag att ta fram en trafikstrategi som syftar till att säkerställa vägnätets framtida funktion. Ett utvecklat trafikstrategisk tankesätt måste också präglade utformning av ny infrastruktur. Det bör även nämnas att trängselskatten har haft en mycket viktig roll i att skapa en hållbar trafiksituation i söderort, i synnerhet på infartslederna.

Grönområde

Ansvar för stadens grönområden är delat mellan flera förvaltningar inom Stockholms stad och det är betydelsefullt med ett väl utvecklat samarbete för att kunna säkerställa en god tillgång till attraktiva parker och grönområden i hela staden. Arbetet med programmet för utvecklingen i Söderort skulle kunna vara en viktig del i detta arbete. En särskild utmaning i Söderort är att förbättra sambanden mellan stadsdelar och samtidigt ta tillvara värdet av större sammanhängande grönområden.

Naturområdena betraktas i översiktsplanen i viss mån som barriärer som hindrar kontakten mellan människor och försvårar integrationen. Kontoret menar att användning och utveckling av aktiviteter och bebyggelse noga måste studeras och vägas mot andra intressen i den kommande planeringen. Stockholms större sammanhängande naturmarksområden är unika för en stad i världsklass och ger stadsborna möjlighet till motion och vistelse i skogsmark. Stadens attraktivitet ligger också i tillgången till parker som invånare och besökare kan använda för rekreation

Drift- och underhåll

I den föreslagna visionstexten för Söderortsvisionen framhålls vikten av att miljön är ren, trivsamt och vacker, vilket också tydliggörs i stadens budget. Trafikkontoret har sedan 2007 ansvaret för drift och underhåll av stadens gator, torg och centrumanläggningar, samt de så kallade kommuncentrala parkerna, däribland Årstafältet. På Trafikkontoret ligger också ett övergripande ansvar för en rad verksamheter som påverkar trivsel och trygghet i stadsmiljön, däribland trafiksäkerhet, klottersanering, avfallshantering och belysning.

Inom ramen för Söderortsvisionen ser Trafikkontoret ett behov av att i samverkan med andra aktörer genomföra en bred och långsiktig satsning för att skapa ett tryggare och trivsammare Söderort genom att höja nivån för renhållning och övrig drift samt successivt rusta stadsmiljön i Söderort genom att samla privata och offentliga aktörer kring ett gemensamt koncept med gemensam finansiering. Det finns också ett behov av att påverka boendes attityder till nedskräpning och skapa större delaktighet och starkare ansvarstagande för sin egen närmiljö i Söderort.

Söderort är den del av staden som växer snabbast, både i form av nya bostäder och ökande befolkning. Detta ställer höga krav på dagens och framtidens drift- och underhållsverksamhet. Med ökad exploateringsgrad blir drift- och underhållsarbetet mer komplext. Drift- och underhållsaspekter bör vara en ingående bedömningsfaktor av planerade projekt. Kontoret vill även understryka vikten av att underhålla befintliga anläggningar så att funktion säkerställs och kapitalförstöring undviks. God framförhållning innebär även bättre förutsättningar att styra underhåll till rätt tidsspann. På så sätt kan omfattningen av renoveringar planeras och störningar minskas.

Den kraftiga exploatering som sker i Söderort och den standarhöjning vad gäller de olika exploateringsprojektens utformning saknar täckning i stadens drift- och underhållsbudget.

Utvecklingsområden som Telefonplan, Farsta, Årstadal, Skärholmen, liksom enskilda projekt, ställer helt andra krav på skötsel jämfört med den nivå som finns i dag. Förtätning i form av fler bostäder och ökat invånareantal innebär också ökad belastning på gator, torg och grönytor som redan i dag är eftersatta vad gäller drift och underhåll.

Trafikkontoret ser därför klara risker med att standarden och skötseln i dessa nya och attraktiva stadsmiljöer under kommande år successivt kommer att försämrans. I det nya programmet bör därför en plan för såväl ökade investeringar som driften och underhållet i ett växande Söderort tas fram.

Belysning

Trafikkontoret instämmer helt i att det finns ett generellt behov av att lampor blir utbytta.

Ett fungerande underhåll där trasig belysning snabbt blir åtgärdad är av stor vikt för trygghetskänslan. Det ställer i sin tur krav på att belysningen är utformad så att den går att underhålla och att reservdelar finnas tillgängliga.

Belysningen är i sig inte brottsförebyggande men tillsammans med en god gestaltad miljö hjälper den till att skapa en känsla av trygghet. Avgörande för trygghetskänslan är att miljön känns omhändertagen och mänsklig. För belysningen innebär det att den ska vara ren, hel och fungerande. Släckta lampor, sönderslagna armaturer och nerklottrade stolpar bidrar till att skapa en otrygg miljö.

Sedan 1999 har Trafikkontoret bedrivit en aktiv belysningssatsning med syfte att skapa en trygg, säker och orienterbar miljö för alla under den mörka delen av dygnet. Trafikkontoret har också ett samarbete med elbolaget Fortum för att belysa mörka och otrygga platser i stadsmiljön.

Klotter

I stadens budget och i policyn mot klotter och annan skadegörelse finns tydliga uppdrag som riktar sig till stadens samtliga förvaltningar och bolag. Uppdragen omfattar såväl preventiva som aktiva insatser från staden. Söderort är betydligt mer utsatt för klotter och skadegörelse jämfört med andra delar av staden och länet. Detta är tydligt i såväl brottsstatistiken som i statistiken över utförd sanering. Söderort är också hemvist för den stora andelen graffitimålare som förekommer frekvent i brottsstatistiken vad gäller klotter och skadegörelse.

Trafikkontoret har ett samverkansansvar för klotterbekämpningen i staden och har såväl organisatoriskt som verksamhetsmässigt prioriterat frågan under de senaste åren.

En del i detta arbete är att samarbetet med polisen intensifierats och effektiviserats. Söderortspolisen har i detta avseende avsatt personal som särskilt arbetar med klotterfrågan. Resultatet är att fler grips och åtalas för klotter och skadestånden som klottrare tilldöms är betydligt högre i dag än tidigare.

Detta ställer krav på de förvaltningar inom staden som ansvarar för brottsprevention, samt de verksamheter som kommer i kontakt med barn och ungdomar. På samma

sätt som trafikkontoret anpassat sin verksamhet och tagit fram tydliga mål och aktiviteter för att öka de brottsbekämpande insatserna gällande klotter, bör staden ta fram tydliga program för att minska nyrekrytering av klottrare, vårda och hjälpa de aktiva klottrare som döms i allt större utsträckning, samt utbilda föräldrar och de anställda inom staden som kommer i kontakt med klottrare och andra aktörer inom graffitikulturen.

Avfall

Flera av målen i den ursprungliga söderortsvisionen har kopplingar till avfallshanteringen. En väl fungerande hantering av de boendes och företagens avfall, ger både en god service och minskad risk för nedskräpning. När nu ett mer genomförandeinriktat program tas fram för söderort är det viktigt att avfallshanteringen finns med som en komponent både på den lokala nivån, som i bostadsområden, och sett ur ett större perspektiv, vad gäller t ex markutnyttjande.

Tillväxten i inre delarna av ytterstaden ger ökade avfallsmängder, vilka måste omhändertas. Då utrymmet minskar i samma takt i dessa delar kan ytor för omhändertagande istället behöva förläggas till yttre ytterstaden.

I det nya programmet bör avfallshanteringen finnas med både vid planering av nya bostadsområden och vid upprustning av de befintliga bostadsbestånden. Utgångspunkter bör vara att ge goda möjligheter för källsortering samt att sträva efter maskinella hämtsystem i möjligaste mån. Det är angeläget att tidigt planera in ytor för återvinningsstationer (förpackningar och tidningar) och miljöstationer (farligt avfall) i anslutning till bostadsområden och butiker/köpcentra. Delaktighet hos medborgarna, som nämns i visionen, är en också viktig förutsättning för att uppnå en väl fungerande avfallshantering.

Konkurrensen om marken är hård, men det är viktigt att vara medveten om att i takt med att antal invånare och arbetsplatser växer, ökar även behovet av ytor för t ex återvinningscentraler och omlastningsstationer, där det avfall som uppkommer kan tas emot och hanteras. Sådana anläggningar är en viktig del av servicen till både boende och verksamheter och ”nära” lokaliseringar ger också vinster ur transport- och miljösynpunkt. Anläggningarna är dessvärre ofta svårplacerade eftersom de i allmänhet kräver skyddsavstånd till närliggande bebyggelse, i synnerhet bostadsområden, p g a buller- och trafikstörningar. Det är därför bra att det tas ett samlat grepp för hela Söderort så att dessa delar kan finnas med tidigt i planeringen.

I söderort finns idag två återvinningscentraler för mottagning av grovavfall – ÅVC Östberga vid Årstafältet och ÅVC Vantör i Högdalen. En tredje återvinningscentral i Sättra har planerad byggstart 2010. Den geografiska spridningen är fördelaktig både ur miljö-, service- och logistiksynpunkt. ÅVC Östberga har idag tidsbegränsat bygglov och om den inte kan vara kvar är det angeläget att ersättningsplats säkerställs för att bibehålla servicenivån för invånarna.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 17 september 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert (s) samt (v) och (mp), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 26 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Utifrån de frågeställningar som stadsledningskontoret vill lyfta i remissen har förvaltningen i tjänsteutlåtandet besvarat frågor som berör definition av området, hur området ska kunna stärkas, prioritering av vissa områden och stadsdelar och särskilda utmaningar i Söderort, utifrån ett skolperspektiv. Förvaltningen kan konstatera att det finns behov av samordnade insatser även utanför förvaltningens kompetensområde. Förvaltningen kommer att sprida information om Söderort och skapa plattformar för vidare kommunikation.

Det geografiskt definierade området inom Söderort är heterogent på flera sätt; socioekonomiskt, etniskt och med avseende på skolans måluppfyllelse och villkor. Utbildningsförvaltningen anser att det utifrån ett skolperspektiv finns ett värde i att avgränsa området till att omfatta i huvudsak den yttre delen. Skarpnäck, Farsta, Vantör och Skärholmen, tillsammans med Solberga och Enskededalen är områden som kan behöva lyftas ytterligare. Det finns ett bälte i den södra staden som står för särskilda utmaningar. Farsta och Skarpnäck har t ex svaga folkhälsotal. De skolor som i huvudsak berörs av detta är Kvickenstorpsskolan, Hökarängens skola, Bagarmossens skola och Tätorpsskolan. I Enskede-Årsta-Vantör är det främst Nytorpsskolan, Hagsåtraskolan och Rågsvedsskolan. På samma sida av stambanan är Östberga och Solberga områden som behöver lyftas. På andra sidan E4:an är hela Skärholmen ett område med stora utmaningar.

Förvaltningen anser även att en framtida vision för Söderort bör utgå från och ta avstamp i redan påbörjat visionsarbete. Därför bör de utvecklingsområden som formulerats i tidigare visionsarbete införlivas i detta nya dokument. Förvaltningen anser också att visionen och det fortsatta arbetet bör utgå från de utvecklingsprojekt och områden där det redan finns formulerade viljeyttringar. Ett sådant fundament finns t.ex. inom området idrott och hälsa. Idrotts- och föreningslivet är starkt utvecklat i Söderort. Farsta gymnasium har en inarbetad idrottsprofil och planerar att etableras som ett regionalt idrottsgymnasium. Skolan blev hälsodiplomerad våren 2009 och för en medveten strävan att vidga hälsoperspektivet till mer än näringsriktig kost och fysiska aktiviteter. Etablerade samarbeten på skolnivå med Polisen och Spårvägen t.ex.

kan stärkas ytterligare.

Gemensamma satsningar i samverkan med idrottsförvaltningen och idrottsföreningar över stadiegränserna skulle kunna vara en väg mot positiv förändring.

Söderorts tillgång till natur- och gröna miljöer skulle kunna marknadsföras ytterligare och i högre grad införlivas i skolans arbete, t.ex. i samarbete med närsamhället och andra aktörer med miljö, internationalisering och IKT som utgångspunkt, t ex klimatsmarta skolor med helhetstänkande. Kärrtorps gymnasium har redan påbörjat ett sådant arbete. Skolan driver tillsammans med forskare från Stockholms universitet ett flerårigt projekt att kompetensutveckla personalen inom lärande för hållbar utveckling. Flera grundskolor arbetar aktivt med sina miljöprofiler. Ett extensivt internationellt samarbete återfinns på flera håll i Söderort; skolor som har internationella profiler och/eller samverkar med elever, pedagoger eller skolledare i Kina, Indien, Storbritannien, Spanien, Uganda, Irland, Schweiz, Finland, Turkiet mfl. länder.

Ett tredje utvecklingsområde ligger inom ramen för samverkan med handels- och logistikföretag, ett koncept som ligger nära till hands utifrån de geografiska förutsättningar som finns i Söderort. Här finns en möjlig knypunkt i Stockholms Handels- och Transportgymnasium där samverkan med det lokala näringslivet är en förutsättning för en framgångsrik skolverksamhet. Skolan ligger strategiskt placerad i ett företagsrikt område i Kungens Kurva och samarbetar med Scania, Volvo, BMW, Bilva mfl företag. Denna samverkan kan och bör utvecklas ytterligare och komma även grundskolan till del.

Möjligheterna att aktivt arbeta med ungdomars attityder och värdegrund bör tas tillvara. Ett positivt exempel på ett sådant arbete är t.ex ”Talang över gränser”. Projektet som initialt startades i Hägersten-Liljeholmens stadsdel syftar till att sammanföra ungdomar från socioekonomiskt skilda områden till möten i syfte att öka förståelsen mellan olika ungdomsgrupper. Förvaltningen anser att detta projekt bör utvidgas till att omfatta hela Söderort.

Inom förvaltningen har påbörjats ett arbete med att ta fram en projektorganisation och strategi för utveckling av skolan i Söderort. Denna strategi fokuserar på redan etablerade profiler som idrott och hälsa, miljö, internationalisering och IKT samt handel och logistik.

Samtidigt inventeras nya möjliga utvecklingsområden inom ramen för stadens prioriterade fokusområden. I strategin lämnas även förslag och initiativ till samverkan med andra förvaltningar, ideella föreningar, lokalsamhället, näringslivet samt universitet och högskolor.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 15 september 2009 att som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av Berit Kruse m.fl. (s), ledamoten Berit Bornecrantz Dias (v) och ledamoten Eivor Karlsson (mp), *bilaga 1*.

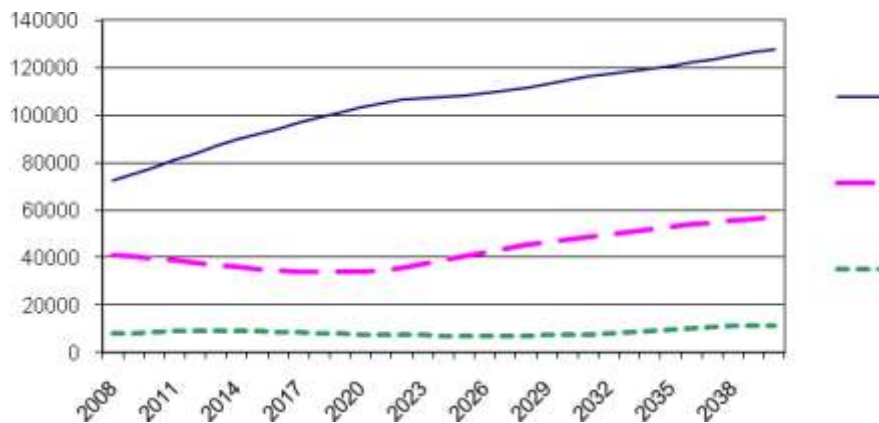
Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 6 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningens synpunkter inriktas på övergripande frågor eftersom förvaltningen utgår ifrån att stadsdelsnämnderna yttrar sig om de mer konkreta förslagen för olika områden

Stadens befolkning antas öka med ungefär 25 % till år 2040. Befolkningen 65 år och äldre kommer att öka från 112 690 år 2007 till 184 930 år 2040, d.v.s. med 72 240 personer eller 64 %.

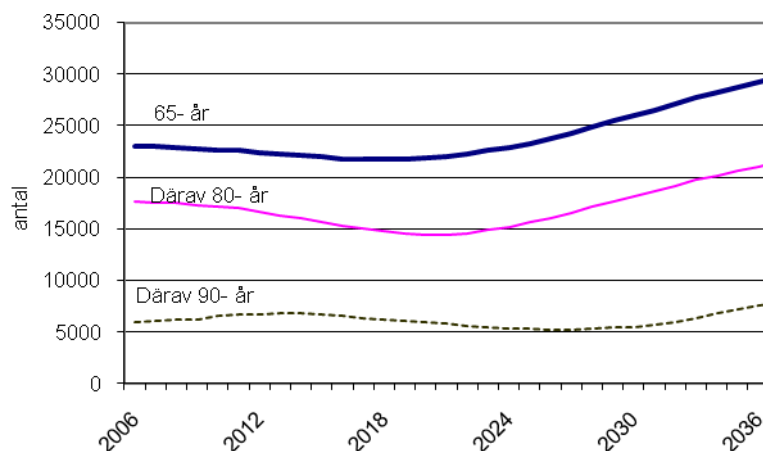
Ungefär 16 procent av befolkningen år 2030 är ålderspensionärer. De närmaste åren minskar antalet personer över 80 år, för att åter öka från år 2018.

Fig. Befolkningsutveckling 65- år 2008 – 2040 (USK 2007)

Prognosen över antalet äldreomsorgstagare visar en liknande utveckling. Under förutsättning att det i befolkningen 65 år och äldre sker vissa hälsoförbättringar kommer antalet omsorgstagare i staden att öka från drygt 23 000 år 2006 till 30 900 år 2040, d.v.s. en ökning med 34 %.

Antalet äldreomsorgstagare 65- år samt därav 80- resp 90- år i staden 2006 samt prognos 2007-2040 (USK 2007)

Äldrenämnden samordnar planeringen av boenden för äldre i fyra regioner: Innerstaden, Västerort, Västra Söderort och Östra Söderort. Till Västra söderort räknas stadsdelsnämnderna Älvsjö, Hägersten-Liljeholmen och Skärholmen. Till Östra Söderort räknas stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck och Farsta.

Utvecklingen skiljer sig väsentligt mellan vissa av områdena. Kraftigast blir ökningen av äldreomsorgen på Södermalm (42 %) och Västra Söderort (25 %). Älvsjö, Liljeholmen och Skärholmen förväntas alla öka kraftigt och kraftigast Liljeholmen. Däremot förväntas en svag minskning i Hägersten. Till skillnad från övriga delområden förväntas i Östra Söderort en minskning (minus 8%) fram till år 2030. Minskningen förväntas ske i Enskede-Årsta, Skarpnäck och Vantör medan Farsta förväntas få ett ökat antal omsorgstagare.

När man närmar sig åttioårsålder blir aktionsradien begränsad för de flesta. För dem ställs särskilda krav på boendemiljön och bostädernas närmiljö. De kommunala bostadsföretagen har utformat strategier för att underlätta för äldre personer att bo kvar i det ordinarie bostadsbeståndet.

Underhållsplanerna har emellertid hittills främst utgått från fastighetsekonomiska värderingar. I det äldre bostadsbeståndet krävs ofta också tillgänglighetsanpassningar i bostadshusens närmiljö för att underlätta kvarboende. Det senare kräver samverkan mellan bostadsföretagen, stadsdelsnämnderna och de tekniska förvaltningarna. Samråd bör ske även med Storstockholms lokaltrafik (där färdtjänstförvaltningen numera ingår) om åtgärder som underlättar för äldre och personer med funktionsnedsättningar att nå ordinarie busshållplatser, tunnelbane- och pendeltågsstationer.

Tillgängliga källsorteringsplatser är också angeläget.

Möjligheten att bo kvar i det ordinarie bostadsbeståndet även vid hög ålder påverkas också av tryggheten och tillgången på närservice i bostadsområdet. Av bilagan till

remissen framgår att jämfört med Västerort och Inre staden känner en större andel i Söderort obehag när de promenerar i mörkret i Söderort. De boende i Söderort är också mindre nöjda med service in sin stadsdel.

Andra undersökningar visar på betydelsen av tillgång till primärvård och tandvård, liksom kollektiva kommunikationer.

Det är enligt äldreförvaltningens uppfattning nödvändigt med ett starkt och långsiktigt lokalt utvecklingsarbete och en god dialog med dem som bor eller är verksamma i stadens olika delar. Planeringen bör beakta de lokala behoven och formulera långsiktiga inriktningar för hur en levande stadsmiljö ska förvaltas och utvecklas. Det är angeläget att utbyggnaden av bostäder fortsätter och att den på ett tydligt sätt kopplas till såväl de lokala behoven som stadens samlade bostadsförsörjning. Därmed kan staden ta tillvara möjligheten att ge liv åt en stadsdel och underlag för service samtidigt som möjligheterna att bo kvar i sin stadsdel ökar.

När det gäller vård- och omsorgsboenden för äldre minskar behovet i staden som helhet de närmaste åren med cirka 350 platser. P.g.a. befolkningsutvecklingen kommer en ökad efterfrågan uppstå från omkring år 2020. I ett förslag till planering för boenden för äldre i Stockholms stad har äldrenämnden föreslagit att någon form av boenden med hyresrätt för äldre planeras in i stadsutbyggnadsområdena i innerstaden. Motsvarande synsätt kan vara aktuellt vid utbyggnaden av Gullmarsplan och Årstafältet samt i sådana områden i yttre söderort där bostadsbeståndet domineras av trevåningshus utan hiss. Trygghetsboenden utifrån den form som staden beslutar bör övervägas. Efter omkring 2020 behövs troligen fler vård- och omsorgsboenden.

Svar på frågor kring Söderort i remissen våren 2009

1. Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som helhet?

Äldreförvaltningen avser att fortsätta att arbeta med dels västra, dels östra Söderort.

2. Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

Ökade möjligheter till kvarboende i det ordinarie bostadsbeståndet

3. På vilket kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort

Äldreförvaltningen avser att stödja utvecklingen av äldreomsorgen i hela staden i samverkan med stadsdelsförvaltningarna

4. Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar)

Avstår från att svara

5. I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?

I den mån yngre pensionärer väljer att flytta vill de i allmänhet, liksom yngre,

komma närmare innerstaden. Nya bostäder i den inre delen av ytterstaden kan alltså vara attraktiva för äldre som bor längre ut.

6. Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar)

Sådana samband kan gynnsamt påverka möjligheterna att rekrytera personal till äldreomsorgen

7. I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation.

Ja, det är en riktig prioritering

8. Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka)

Avstår från att svara

9. Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv
En förhållandevis hög andel boende med missbruks- och/eller psykiska problem.

Det kräver särskilda insatser även inom äldreomsorgen

10. I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?

Farsta

11. Synpunkter på processen kring programmet.

Enligt äldreförvaltningens mening bör bostädernas och närmiljöns tillgänglighet inventeras som grund för planeringen av förbättringar och kompletteringsbebyggelse

12. Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap

Staden och äldreförvaltningen informerar på Stockholm.se. Stadsdelsnämnderna för dialog med de stadsdelsnämndernas pensionärsråd och deras medlemsorganisationer. Lokala broschyrer sprids till boende i servicehus och vård- och omsorgsboende samt deras anhöriga.

13. Tankar kring formerna för medborgardialog.

Se ovan

14. Hur bör genomförandet organiseras?

Enligt äldreförvaltningens mening skulle stadsdelsnämnderna tillsammans med stadsbyggnadskontoret kunna svara för samordningen av en sådan områdesvis planering i dialog med dem som är verksamma i stadsdelsområdet och med berörda förvaltningar.

15. I beskrivning av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och Södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

Söderort

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s tjänsteutlåtande daterat den 19 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Förslaget till program för Söderort ligger väl i linje med de åtgärder som planeras inom stadens bolag. Koncernledningen och bolagen bedömer att man bör se Söderort som en helhet, men att en viss prioritering av åtgärder bör göras till utsatta områden samt till förstärkning av infrastrukturen i området. Koncernledningen framhåller även vikten av förankring och dialog med berörda aktörer och boende i de aktuella områdena, för en positiv långsiktig utveckling.

Bakgrunden

Ytterstad- och bostadsbolagsroteln har remitterat *Program för utvecklingen i söderort* till bland annat Stockholms Stadshus AB för yttrande. Stockholms Stadshus AB har därefter remitterat motionen till Svenska Bostäder, Familjebostäder, Stockholmshem samt Stockholm Business Region.

Stadsledningskontoret har tagit fram ett förslag till program för Söderort vilket har sin utgångspunkt i Vision 2030 - Ett Stockholm i världsklass. Förslaget planeras, efter remittering, kunna utmynna i ett antal uppdrag och direktiv till berörda nämnder och bolag. En medborgardialog föreslås ske under hösten och föreslås samordnas med stadsdelsnämnderna och bostadsbolagens boendedialoger. Processen drivs som ett projekt, med samma politiska styrgrupp som för Järvalyftet samt en referensgrupp från stadsdelsnämnderna. På tjänstemannanivå finns även en styrgrupp och en arbetsgrupp, samt en särskilt utnämnd projektledare som ska leda projektet under två år. Förslaget redovisar genomförda satsningar i Söderort och ger förslag till en visionstext. Förslaget pekar också på Söderorts goda förutsättningar och utmaningar och pekar ut ett antal frågor som skall prioriteras; Utveckling av Älvsjö-Rågsved/Högdalen, Fagersjö-Farsta, Företagsutveckling, Satsning på upprustning av kommunala bostäder, Analys av centrumanläggningar, Förbättrad medborgardialog, Ökade insatser för att hålla rent och snyggt.

Stadsledningskontoret efterfrågar avslutningsvis svar på ett antal frågeställningar där Stockholms Stadshus AB samt bolagen besvarar dem som bedöms relevanta för bolagssfären.

Nedan redovisas bolagens huvudsakliga synpunkter, i vissa fall mycket förkortade. Detaljerade synpunkter och svar på frågeställningarna redovisas i bilagorna.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av Stockholms Stadshus AB

Underremisser

Svenska Bostäder remissvar har i huvudsak följande lydelse. Bolaget tycker sammanfattningsvis att ”Program för utvecklingen i Söderort” är bra. För att nå ett fram-

gångsrikt arbete vill bolaget även betona vikten av att arbeta med konkreta och mätbara mål tillsammans med en tydlig ansvarsfördelning.

Både resultat från bolagets trygghetsenkäter och erfarenhet från Järvalyftet visar ett tydligt samband mellan bolagets hyresgästers upplevda trygghet/trivsel och bostadsområden som är fria från skadegörelse, klotter och skräp. Därför tror bolaget att en nyckelfråga för att åstadkomma ett lyft är att hålla Söderort helt, rent och fritt från klotter. Det kommer att behövas särskilda kraftinsatser i form av utökade renhållningsrutiner och nolltolerans mot klotter och skadegörelse, speciellt på platser med mycket folk i rörelse såsom tunnelbanestationer, torg och busshållplatser. Svenska Bostäder kommer att ta sitt ansvar som fastighetsägare och hålla bolagets bostadsområden välskötta, men för att hålla hela Söderort rent tror bolaget att det krävs en samordning.

Vad gäller eventuella geografiska avgränsningar tror bolaget att visionen bör omfatta ett lyft för Söderort som helhet, samtidigt som bolaget är övertygade om att Söderorts olika områden har skiftande behov. Bolaget bör våga identifiera dessa behov, prioritera och rikta insatserna därefter. Exempel på riktade insatser utöver de bostadsrelaterade insatserna kan vara utökade arbetsmarknadsåtgärder i områden med låg sysselsättningsgrad samt fokus på skolor med låga utbildningsresultat för att åstadkomma en mätbart större andel elever med godkänd studieprestation.

Ytterligare en angelägen punkt är fastighetsägarnas upprustning av Söderorts miljöprogramsområden. Svenska Bostäder kommer de närmaste åren att genomföra omfattande underhållsåtgärder och investeringar i bolagets alla bostadsområden.

Avslutningsvis tror Svenska Bostäder att utökade tvärförbindelser, ökad attraktionskraft för företagsetableringar och fokus på medborgarnas upplevda delaktighet är ytterligare tre viktiga inslag för ett framgångsrikt programarbete. (*bilaga 1*).

Familjebostäders remissvar har i huvudsak följande lydelse

Bolaget ser stor potential för Söderorts möjligheter att utvecklas till en attraktiv och levande plats att bo och etablera näring i. Förutsättningarna och utmaningarna är väl beskrivna i förslaget. Familjebostäder kan konstatera att de frågor som pekas ut som särskilt angelägna överensstämmer med den analys som bolaget självt har gjort för att skapa en varaktig positiv utveckling i området.

Familjebostäder vill tillägga vikten av sociala insatser och att utgå från de boendes behov. Många gånger har satsningar i miljöprogram lagt tonvikten på fysisk upprustning vilket inte har förändrat de socioekonomiska förhållandena i området nämnvärt. Satsningarna bör präglas av en insikt om att förändring tar tid och om initiativ till förändring kommer från de boende stärks förutsättningarna för långsiktiga och hållbara resultat.

Familjebostäders tydligaste insatser för Söderort ligger inom upprustning av bostäder, en starkare boendedialog och i arbetet med att hålla rent och snyggt. Tyngdpunkten i upprustningsarbetet kommer de närmsta åren att ligga i Farsta, Farsta strand och Fagersjö där Familjebostäder är den dominerande hyresvärden.

Familjebostäder kommer dessutom att delta i särskilda satsningar för att öka trygghet och trivsel. I områden som exempelvis Rågsved är bostadsbeståndet delat mellan ett antal olika hyresvärdar. Familjebostäder är positiva till att samverka i satsningar som utifrån de boendes behov stärker utvecklingen.

Söderort har stora möjligheter att närma sig visionen men det kommer att kräva ett hårt arbete och berörda nämnder och styrelser bör få särskilda direktiv att prioritera detta arbete.

(bilaga 2).

Stockholms hem remissvar har i huvudsak följande lydelse.

Bolaget instämmer i allt väsentligt i de förslag som framförs i programmet. Bolaget är dock tveksamma till att göra massiva satsningar i hela söderort. I stället bör ytterstaden och andra stadsdelar med stort behov av insatser prioriteras i första hand.

Det är viktigt att notera att behoven ser mycket olika ut mellan stadsdelarna, exempelvis att ett 50-60-talsområde som Rågsved med en stark invandring, precis som vissa miljonprogramsområden behöver en massiv insats i skol- och språkfrågor liksom vad gäller arbetsmarknadsåtgärder (bilaga 3).

Stockholm Business Region har i huvudsak följande lydelse. Bolaget delar uppfattningen om att arbetet med Söderortsvisionen inte har varit framgångsrikt i avseendet att antalet nya arbetsplatser i Söderort, inte har ökat i samma takt som antalet bostäder. En viktig del i arbetet med att öka mångfalden av företag kan vara att studera vilken typ av arbetsplatser/branscher som är viktiga för Söderorts utveckling, vilka förutsättningar dessa branscher behöver samt skapa de förutsättningarna. De i översiktsplanen utpekade strategiska sambanden i Söderort kan utvecklas ytterligare för att skapa nya utvecklingsmöjligheter för näringslivet. Olika kultur-, idrotts- och friluftsanslag är också en viktig del i utvecklingen av Söderort, vilket bidrar till fler besökare och därmed flera arbetstillfällen. Bolaget anser att det är viktigt att öka den planlagda marken i attraktiva områden för att lättare tillgodose företagets behov. Bolaget kommer genom dotterbolaget Stockholm Business Region Development (SBRD) att påbörja genomförandet av upprustningsprojekt tillsammans med trafikkontoret, fastighetsägare och företagsgrupp. Arbetet med att stärka näringslivet i Söderort bör ske i samarbete med stadens företagsgrupper, vilket just nu sker genom att SBRD tillsammans med företrädare för projektledningen i stadshuset besöker samtliga aktiva företagsgrupper i Söderort. Stockholms stad och Huddinge kommun har under en längre tid samarbetat kring sakfrågor som rör utvecklingen i området Kungens Kurva Skärholmen.

Hösten 2002 skapades en projektorganisation med privata och kommunala aktörer. Man enades om fyra områden som arbetet skulle fokusera på: Fysisk miljö, tillgänglighet och trygghet, Näringsliv, handel och service, Kultur, upplevelser och rekreation samt Marknadsföring och profilering.

Under år 2008 har arbetet fokuserat på att förstärka sambandet mellan Stockholms stad, Huddinge kommun och privata aktörer (bilaga 4).

Koncernledningens synpunkter

Som svar på remissens frågeställningar vill koncernledningen anföra följande.

- *Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?*

Söderort bör ses som en helhet, för att stärka de tvärsektoriella förbindelserna. Det är också viktigt att se Söderort och dess stadsdelar i anslutning till omgivande kom-

muner, och förstärka sambanden däremellan, vilket kan exemplifieras genom Skärholmen-Kungens Kurva men även Nackas anslutning till Hammarby Sjöstad genom Danvikslösen. Koncernledning delar dock uppfattning med bostadsbolagen, att det är viktigt att prioritera utsatta områden i arbetet.

- *Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?*

Koncernledningen delar bolagens uppfattning att infrastrukturen mellan Söderorts stadsdelar måste förbättras, samt att närservice och kommunikationer förbättras för ett mer differentierat näringsliv och ett större antal arbetsplatser. Härtill krävs snabba och kraftfulla insatser för att komma tillrätta med de eftersatta underhållet som finns i miljonprogramsområdena.

- *På vilket sätt kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?*

Stadens bolag, och då kanske främst bostadsbolagen, arbetar redan idag aktivt för att främja utvecklingen i ytterstaden och har sedan 2007 ägardirektiv att medverka i investeringsprogram i ytterstaden, såsom Järvalyftet och en satsning på förnyelse i Söderort, där Stockholms hem är samordnande. I mars 2009 tog kommunfullmäktige beslut om ytterligare investeringar och åtgärder om ca 2 mdkr genom ”Stimulans för Stockholm”, vilket bl.a. skall riktas till förstärkning av upprustningsåtgärder i ytterstadsområden. Under 2009 planerar bolagen förstärkta åtgärder om ca 700 mnkr i söderort, vilket omfattar åtgärder som stambyten, fasadrenoveringar, energieffektiviserande åtgärder, trygghetsskapande såsom byten av dörrar och låssystem, upprustning av gårdar och markanläggningar. Bland områden där större åtgärder kommer att ske kan nämnas Farsta, Rågsved, Högdalen, Bandhagen, Gubbängen, Hökarängen, Sätra, Skärholmen, Skarpnäck m.fl.

Stockholm Globe Arena Fastigheter AB har sedan flera år tillbaka haft i uppdrag att utveckla Globenområdet. Den 8 september 2008 tog kommunfullmäktige ett inriktningsbeslut om en ny arena söder om Globen och underlag för ett genomförandebeslut beräknas kunna presenteras kommunfullmäktige i november 2009. Förslaget till utbyggnad av området omfattar, förutom arenan, ca 134 000 kvm kommersiella byggrätter för handel, kontor och hotell, vilka möjliggör etablering av flera större arbetsplatser med mycket god närservice. Stockholmsarenan bedöms också generera ca 600 årsarbetstillfällen inom turismnäringen. Sammantaget bedömer koncernledningen att det hos stadens bolag redan pågår omfattande planer och pågående projekt som ligger väl i linje med förslaget till program för söderort.

- *Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras. (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar.)*

Koncernledningen delar bolagens uppfattning att det är av största vikt att utgå från respektive områdes behov och väl förankra processen. Det är också viktigt att kombinera sociala åtgärder med arbetsmarknadsåtgärder och utbildning.

- *I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?*

Koncernledningen bedömer att ett ökat antal arbetsplatser i inre Söderort gynnar

Söderort som helhet, framförallt om en förstärkning av de tvärssektoriella kommunikationerna och sambanden görs.

- *Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?*

Se svar på fråga 5.

- *I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?*

Koncernledningen delar bolagens uppfattning om att det är bra att göra en viss prioritering av vissa områden, för att berörda aktörer ska kunna koncentrera sina resurser och därigenom kunna organisera och genomföra processen på ett bra sätt.

- *Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka?*

Se svar på fråga 1.

- *Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv.* Har beskrivits väl i programmet.

- *I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?*

Utifrån koncernens perspektiv bör områdena som ovan nämnts i fråga 3 prioriteras, genom att större upprustnings- och utvecklingsprojekt redan startats eller planeras i dessa områden. Därigenom kan insatserna få större genomslagskraft.

- *Synpunkter på processen kring programmet.*

Koncernledningen vill betona vikten av dialog och förankring lokalt i processen.

Som exempel kan nämnas bostadsbolagens samarbete i ytterstadsförnyelsen med hyresgästföreningar, lokala aktörer/boende, polis, skola m.fl.

- *Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap.*

Se svar på fråga 11.

- *Tankar kring formerna för medborgardialog.*

Se svar på fråga 11.

- *Hur bör genomförandet organiseras?*

Se svar på fråga 7.

- *I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?*

Koncernledningen anser att benämningen Söderort är att föredra, eftersom syftet med satsningarna i ett antal ytterstadsdelar är ju att ge dem mer av en innerstadskarakter och därigenom minska skillnaderna i upplevelse av innerstad, närförort och ytterstad.

Arena Huddinge

Arena Huddinges remissvar daterat den 29 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Arena Huddinge ser positivt på arbetet med ett nytt program för utvecklingen i Söderort och vill understryka den stora utvecklingspotential som finns i tre av Stockholms viktigaste utvecklingsområden, Flemingsberg, Kungens Kurva Skärholmen och Älvsjö. Tillsammans utgör de en tillväxttriangel som har utmärkta förutsättningar att driva en stor del av södra Stockholms samt regionens framtida tillväxt och utveckling. Arena Huddinge betonar vikten av tillväxttriangelns potential för Söderorts utveckling.

Samarbetet med Huddinge kommun och betydelsen av de regionala kärnorna bör därför lyftas fram tydligare i programmet för Söderort.

Fungerande infrastruktur är nyckeln till framgång

För att öka antalet arbetsplatser och för att få fler företagsetableringar i södra Stockholm måste satsningar på infrastruktur prioriteras. Spårväg Syd är en av de viktigaste infrastrukturensatsningarna som behövs för att förbättra områdets attraktions- och konkurrenskraft när det gäller nya investeringar i företagande och boende. Spårväg Syd prioriterades ursprungligen i Stockholmsförhandlingen för genomförande under perioden 2013-2019 men har skjutits fram till 2022-2025. Programmet för utvecklingen av Söderort bör poängtera vikten av att spårvägen genomförs under den ursprungliga planperioden. Spårväg Syd kommer att underlätta genomförandet av planerade, föreslagna och betydelsefulla satsningar och investeringar i tillväxttriangeln. Satsningar som kommer att leda till etablering av nya arbetsplatser så väl som säkerställa söderorts framtida utveckling.

Samarbete och dialog med näringslivet.

För att arbetet med Söderorts utveckling ska kunna uppnå målet att skapa fler arbetsplatser i söderort har samarbete och dialog med näringslivet en stor betydelse.

Detta gäller för företag som är verksamma i området men även för de som vill utveckla och planera bostads- och företagsområden. Arena Huddinge vill gärna se ett mer konkret näringslivssamarbete med Stockholms stad i frågor som rör Söderorts utveckling. Arena Huddinge är ett bolag som ägs av näringslivet och Huddinge kommun. Bolaget verkar för långsiktigt hållbar tillväxt och utveckling i Huddinge och Södra Stockholm. Arena Huddinge ser därför en stor vikt av att diskutera ett konkret samarbete med Stockholms stad runt det fortsatta arbetet med ett nytt program för utvecklingen i söderort. I övrigt instämmer Arena Huddinge med Huddinge kommuns remissvar

Botkyrka kommun

Botkyrka kommuns remissvar daterat den 8 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Utvecklingen i Söderort behöver samspela med omgivningarna

Söderorts utveckling är både beroende av och ger konsekvenser för utvecklingen i de delar av huvudstaden som ligger utanför stadens egna geografiska gränser. Kommunen är intresserad av att utveckla ett mer organiserat samarbete med Stockholms stad.

Några samarbetsområden är särskilt viktiga för Botkyrka.

Samordnad stadsförnyelse i sydväst

Stockholmsregionen uppvisar olika segregationsfenomen. Ett av dem är, förenklat uttryckt, de två storskaliga segregerade regiondelarna längst ut på blåa tunnelbanelinjen i norr och längst ut på röda tunnelbanelinjen i sydväst. Detta är områden som är stora och sträcker sig över kommungränser, formar egna lokala bostadsmarknader och egna delmarknader för

etablering av verksamheter med mera. Bestående förändringar och förnyelse kan inte genomföras med bara lokala initiativ. Områden av motsvarande karaktär finns i stort sett i alla storstadsregioner i Europa.

De här regiondelarna fyller viktiga funktioner i regionen, inte minst som inflyttningsområden, men de fungerar bland annat med svaga naturliga kontakter till näringsliv och arbetsmarknad. De behöver fungera bättre på många sätt men har genom sina medborgare en tydlig tillväxtpotential.

Det finns också en stor potential för tillskott av både attraktiva bostäder och nya verksamheter. Ett nödvändigt tillskott för att med variation förbättra de stora, snart femtioåriga, delarna av tunnelbanestaden. Inte minst de vattennära områdena i gränzonen mellan Botkyrka, Huddinge och Stockholm innehåller intressanta utvecklingsmöjligheter, där attraktivt boende kan kombineras med förbättrad tillgänglighet till strandområdena.

Botkyrka vill samarbeta med bland andra Stockholms stad för att lyfta fram potentialen i de här stadsdelarna. En potential som är viktig att ta till vara för att hela Stockholmsregionen ska fungera bättre och för att Stockholm och Söderort ska vara i världsklass.

Växa klimatsmart - med rätt infrastruktur

För att ta till vara möjligheterna behövs en utvecklad transportinfrastruktur - både bättre vägar och bättre kollektivtrafik. För att skapa intressanta förnyade och förtätade områden behöver ett mer hållbart resande utvecklas.

Vi har identifierat möjliga korridorer för ny spårbunden kollektivtrafik i ett stråk Fleming berg-Tullinge-Tumba-Alby-Hallunda-Fittja-Skärholmen. Detta för att med bättre tvärbindinger knyta ihop det halvcentrala bandet väster om de nya stadskärnorna Flemingsberg och Skärholmen-Kungens kurva, på motsvarande sätt som Spårväg syd knyter ihop i öster. Den tekniska lösningen kan vara ett spårvägs- eller spårbilssystem. Ett mer genomtänkt regionalt cykelvägssystem behöver också utvecklas.

Näringslivet - plats för både nya och gamla företag

Botkyrka och Söderort behöver fler arbetsplatser och bättre plats för näringslivets utveckling. Vi genomför nu ett planeringsarbete för motorvägsstråket, från Hallunda och Alby ner till Hågelby. Här arbetar vi i ett första skede med att pröva ett nytt upplevelsecentrum - en familjepark som blir en ny mötesplats i Botkyrkas "mitt". I nästa skede vill vi skapa en ny och bättre entré till huvudstaden med verksamheter kring E4/E20. Vi vill skapa mer plats för näringsliv och företag som är internationella, kreativa och samtidigt hållbara. Vi behöver också hitta ett sätt att på sikt få bort barriärefekten av E4/E20 rakt igenom våra stadsdelar - genom överdäckning eller tunnelför-

läggning. Omstrukturering i näringslivet, nyföretagande och omlokaliseringar skapar nya möjligheter. Vi är intresserade av ett närmare samarbete med bland andra Stockholm om den här utvecklingen.

Kultur och upplevelser

Både Stockholm och Botkyrka pekar i olika sammanhang på betydelsen av att utveckla besöksmål, upplevelser och evenemang. Detta förutsätter att de kreativa näringarna kan utvecklas. Det finns goda förutsättningar för utveckling av kulturella och kreativa näringar i Stockholmsregionen men det finns också brister som hämmar utvecklingskraft och affärsmöjligheter. Bland annat saknas ett gemensamt regionalt grepp som stöd för intressenter och företag. Kultursektorns strategiska funktion och potential behöver få en tydligare plats i regionutvecklingen. Det är tydligt att kulturen behöver en "klusterpolitik" som innefattar olika insatser och en ansvarsfördelning mellan privata och offentliga aktörer. Ett första steg är att ta fram ett regionalt handlingsprogram. Regionens offentliga aktörer behöver lägga fokus på utvecklingskraft och förmåga att utveckla utbudet - inte på konkurrens om befintliga aktörer och evenemang. Vi är intresserade av ett bättre samspel med bland andra Stockholm, inte minst för att ta tillvara de utvecklingsmöjligheter som stråket kring "röda linjen" erbjuder.

Botkyrka vill utveckla samarbetet med Stockholm

Stockholms stad spelar en avgörande roll för hela regionens utveckling. Botkyrka välkomnar ett utvecklat samarbete - gärna inom ramen för arbetet med ett samlat utvecklingsprogram för söderort.

Farsta strands naturvän

Farsta strands naturväs remissvar daterat den 31 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Med anledning av Stadsledningskontorets *Program för utvecklingen i Söderort* vill Farsta Strands Naturvän framföra följande angående den skog vid Högerudsbacken i anslutning till sjön Magelungen vi ansvarar för och dess unika värden:

Ädellövskog

Skogen vid Högerudsbacken består av ädellövskog, den mest skyddsvärda biotopen, med rik fauna och flora, enligt stadens inventeringskarta. Se även Stadsbyggnadskontorets Sociotopkarta; en översiktlig redovisning av friytornas sociala och kulturella värden, 2003. Området är markerat och definieras enligt sociotopkartan som "riksintresse för kulturminnesvärden: miljö av särskild betydelse för Sveriges park och stadsbyggnadshistoria", enligt av Riksantikvarieämbetet och Stockholms Stadsmuseum.

Ursprungsnatur

Ädellövskogen vid Högerudsbacken är den sista sammanhängande delen av den natur/biotop som funnits i Farstaområdet innan nuvarande bebyggelse, exempelvis där Farsta Centrum nu ligger. Ädellövskogen ligger i söderläge, väl skyddad av den bergsrygg som börjar vid Ullerudsbackens krön, och som ligger i direkt anslutning till strandpromenaden och sjön Magelungen vilket ytterligare ökar dess naturvärde och artrikedom.

Vätteros

Här finns en riklig förekomst av den sällsynta arten Vätteros.

Farsta Strands Naturvård

Föreningen har sedan 1991 skötselavtal med kommunen (Farsta Stadsdelsförvaltning) och värnar skogen utifrån den skötselplan som utarbetats i samarbete med kommunens ekolog. Farsta Strands Naturvård har för sitt arbete erhållit pris och diplom från Stockholmparkens Vänner samt stipendium från Agenda 21.

Art Arken

Rödmärkta arter i området, som exempelvis kopparödla, kattuggla, flod- och dvärgfladdermus rapporteras kontinuerligt in till Stockholms stads miljöförvaltnings artdatabank; Art Arken.

Rekreation och skolaktiviteter

Skogen är tillgänglig till sin karaktär och används dagligen av dagisgrupper och skolklasser för rekreation, lek och lärande. Inom en radie av 200 meter finns fyra daghem och två skolor, där naturen är en självklar del av den pedagogiska inriktningen.

Naturstigen

2006 utmärktes en naturstig i skogen vid Högerudsbacken av Stadsdelsförvaltningen. Skyltar är uppsatta i området och kompendiet finns att hämta på biblioteket och via Stadsdelsförvaltningens hemsida.

Strandpromenaden

Strandpromenaden längs sjön Magelungens norra sida vid Farsta Strand är av naturlig karaktär och löper längs med skog, ängs och parkmark. Den har i stort fått behålla sin utformning, sedan den anlades på 70 talet, i nära samklang med natur och fågelliv, med grus som naturligt underlag och utan ljusspår som skulle störa naturupplevelsen och häckande fågelarter såsom näktergal. Se citat från Nils-Erik Landells bok: Vattenvägars land, 1989: "... strandpromenaden som i sin förfinade och känsliga anpassning till naturen överträffar det mesta man kan möta i strändernas stad..."

Haninge kommun

Haninge kommuns tjänsteutlåtande daterat den 24 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Haninge kommun har fått Stadsledningskontorets i Stockholm stad Program för utvecklingen i Söderort på remiss. Kommunen är generellt mycket positiv till att Stockholms stad tar ett samlat grepp kring utvecklingen i Söderort och med utblick mot övriga Södertörn. Att Haninge kommun också bereds möjlighet att tycka till om visionen är också mycket positivt.

I programmet konstateras att Spårväg Syd har tidigare lagts i Stockholmsförhandlingen och på många ställen i dokumentet framhålls betydelsen av Spårväg Syds tillblivelse.

Vi i instämmer helt med denna åsikt, men konstaterar också att i föreliggande förslag till regional infrastrukturplanering finns Spårväg Syd med först efter 2021 och detta trots en uttalad ambition från den politiska nivån att prioritera spårprojekten före väginvesteringar. Vi tycker det är mycket angeläget att Spårväg Syd börjar byggas i närtid för att bidra till en positiv utveckling på Södertörns i sin helhet och öppna upp perspektiven för vad en ny ingrediens i kollektivtrafiksystemet i den något glesare bebyggelsen formar att bidra till i termer av urbanisering och stadsutveckling.

I dokumentet diskuteras Skärholmens närhet till Kungens kurva som en fördel och bland andra målpunkter söder om Söderort nämns också Flemingsberg. Haninge kommun tycker det är angeläget att Regionplanekontorets tankar på regionala stadskärnor genomsyrar utvecklingstänket också hos Stockholms stad. På Södertörn är fyra regionala stadskärnor utpekade i den regionala utvecklingsplanen RUFSS; Skärholmen/Kungens kurva, Flemingsberg, Södertälje och Haninge. Dessa fyra områden är identifierade som särskilt dynamiska och som motorer för tillväxt i en alltmer integrerad storstadsregion. Detta perspektiv bör också finnas med i Programmet för Söderort.

I programmet föreslås en ny pendeltågstation öppnas i Fagersjö. Haninge kommun stödjer gärna en sådan plan så länge den inte innebär generellt förlängda restider i relation till Stockholm och norrut. För att vinna gehör i Haninge är alltså ett förord för en station i Fagersjö kopplas till ett aktivt agerande från Stockholms stad för introducerandet av regionalpendeltåg på Nynäsbanan i likhet med förslaget härom i RUFSS.

Dylika hög kvalitativa tåg med färre stopp än pendeltågen, men fler än regionaltågen och med slutpunkter i Arlanda

Uppsala eller Västerås stödjer också utvecklingen av Söderort. Och icke minst skapar de en nödvändigt snabb och attraktiv koppling mellan Södertörn/ Söderort och utlandet via Arlanda flygplats.

Programmet för Söderort innefattar slutligen planer på omfattande bostadsbyggnation.

Att denna på sina ställen kommer att innebära undanträngning av verksamheter av

olika slag torde vara ofrånkomligt. Detta kan komma att skapa problem för de företagare som "drabbas". Haninge och ett antal andra Södertörnskommuner har alltså ett mark för verksamheter att erbjuda och välkomnar nyetableringar av företag och verksamheter Stockholms stad och Södertörnskommunerna bör därför inleda ett aktivt arbete kring omlokalisering av företag och verksamheter när sådana aktualiseras till följd av expansion av nya bostäder.

Huddinge kommun

Huddinge kommuns remissvar daterat den 26 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Huddinge kommun ser mycket positivt på arbete med nytt program för utvecklingen i Söderort och bedömer att det har en stor potential att öka utvecklingstakten i Söderort. Ett attraktivt och expansivt Söderort är en viktig förutsättning för att Huddinge och Södertörn ska ha en positiv och stark utveckling.

Remissvaret följer inte helt frågemallen utan fokuserar på frågor som är viktiga ur ett Huddingeperspektiv.

Förbättrade tvärförbindelser och bättre kopplingar mellan stadsdelar i Söderort

En grundläggande faktor för utvecklingen av Söderort är ett utvecklat transportsystem som gör att människor snabbt och enkelt kan röra sig i hela regionen och till viktiga kommunikationscentra. Därutöver är det viktigt att de har en mycket god lokal tillgänglighet från de omgivande stadsdelarna. Huddinge kommun vill uppmärksamma att även boende och besökare inom närliggande områden i Huddinge kommun bör räknas till dessa. Programmets förslag på pendeltågsstation i Fagersjö är ett sådant exempel där kommungemensam planering i tidiga skeden kan gagna områden i båda kommunerna.

En mycket viktig satsning för förbättrad kollektivtrafik i länets södra halva är Spårväg Syd från Älvsjö till Flemingsberg via Fruängen, Skärholmen och Kungens kurva. Spårväg Syd prioriterades ursprungligen i Stockholmsförhandlingen för genomförande under perioden 2013-2019 men har förskjutits fram till 2022-2025. Programmet för utvecklingen i Söderort bör poängtera vikten av att objektet genomförs under den ursprungliga planperioden. Vidare ger planerna på Spårväg Syd möjligheter till utveckling av områden i anslutning till de nya stationerna. Planerat stationsläge i höjd med trafikplats Bredäng är ett förslag som förbättrar tillgängligheten för trafikanter till både bostads- och arbetsplatsområden på ömse sidor om kommungränsen. Huddinge kommun vill i sammanhanget understryka vikten av kommungemensam dialog och planering i tidiga skeden i syfte att utreda eventuella möjligheter till planläggning för fler bostäder och arbetsplatser i närområdet till stationen.

Ett annat viktigt projekt som förbättrar tvärförbindelserna på Södertörn och sannolikt även innebär fördelar för tillgängligheten i Söderort är utbyggnaden av Södertörnsle-

den, inklusive Masmolänken, som förbinder Nynäsvägen med E4/E20. Projektet bör lyftas fram i programmet för utvecklingen i Söderort.

Attraktiva boenden i Älvsjö-Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta

Programmet beskriver en ambition att skapa nya attraktiva boenden främst i de södra delarna av Söderortsområdet. Ett prioriterat område som pekas ut är Älvsjö-Rågsved/Högdalen-Fagersjö-Farsta. Bostäderna och centrum har genom åren vuxit fram i anslutning till tunnelbane- och pendeltågsstationer och saknar geografiskt sammanhang med varandra. Samhällena skiljs åt av naturmark, stundtals attraktiv naturmark, inom andra områden utan sådana kvaliteter. Detsamma gäller över kommungränsen till Huddinge kommun. Ett sammanhängande Söderort med goda samband mellan stadsdelar även över kommungränsen förutsätter gemensam planering mellan Stockholms stad och Huddinge kommun. Huddinge kommun välkomnar sådana initiativ inom det förestående arbetet med att genomföra Söderortsprogrammets intentioner. Ett samband som är intressant att utveckla är det mellan Farsta-Trångsund-Skogås och Haninge.

Förbättrad företagsutveckling i Söderort och ökad mångfald av arbetsplatser

En viktig utmaning för Söderort är att tillskapa fler arbetsplatser även inom fler sektorer än de idag representerade. Förutom större mångfald av företag nämns även behov för utrymmeskrävande arbetsplatser. Ett tillvägagångssätt som lyfts fram i Söderortsprogrammet är samverkan med företagsområden och företagens organisationer i syfte att åstadkomma en förbättrad företagsutveckling.

Ett område som förbättrat utbudet av arbetsplatser och även kan ses som ett gott samarbete mellan kommun och företagare är Kungens kurva -Skärholmen. Området har stor potential att omvandlas till en attraktiv och mångfasetterad miljö som förutom handel och shopping erbjuder ett stort inslag av nya arbetsplatser och attraktioner för både boende och turister.

När det gäller Kungens kurva - Skärholmen pågår sedan flera år ett samarbete mellan Stockholms stad, Huddinge kommun och det lokala näringslivet om utvecklingen av Kungens kurva – Skärholmen. En gemensam vision och en handlingsplan har tagits fram för att skapa en positiv utveckling av området. En del i arbetet är att ta fram gemensamma planeringsförutsättningar för området Kungens kurva – Skärholmen. Inriktningen är att i ett första utvecklingsskede skapa förutsättningar för ett ökat flöde av människor mellan Kungens kurva och Skärholmen och på lång sikt fysiskt kunna bygga samman områden över motorvägen i höjd med Skärholmens centrum. Detta pågående samarbetet i Kungens kurva – Skärholmen bör lyftas fram tydligare i programmet för Söderort.

Kultur och idrottsevenemang är viktiga för utvecklingen. Anläggningar och aktiviteter i den södra regiondelen medför fler besökare och fler arbets-tillfällen.

Ur ett näringslivsperspektiv är utvecklingen av infrastrukturen en särskilt viktig fråga. Det handlar om möjligheten att ta sig till och från arbetsplatser men även att ta sig runt och att transportera varor. Näringslivs- och infrastrukturutveckling är också viktiga regionala frågor där ett bra samarbete mellan Stockholms stad, Huddinge och

övriga Södertörnskommuner gynnar utvecklingen i hela den södra regiondelen när det gäller etablering av nya arbetsplatser och att behålla dem som redan finns.

Attraktiva natur- och rekreationsområden kring Magelungen och Drevviken

Fagersjö och Farsta delar sjön Magelungen och attraktiva natur- och rekreationsområden med Huddinge kommun. Området kan se som en attraktiv potential både för natur- och sjönära boende samt rekreation. Huddinge kommun betonar vikten av samarbete i tidiga skeden för att uppnå en så god och långsiktig hållbar utveckling som möjligt för både människor och djur.

Övrigt

Huddinge kommun har i samband med tidigare remiss av Stockholms översiktsplan sett positivt på satsning och utveckling av ett antal tyngdpunkter i Söderort och bedömt att det kommer att skapa förutsättningar för utveckling även i Huddinge. Om prioritering mellan tyngdpunkterna behöver göras anser Huddinge kommun att det är rimligt att prioritera de regionala kärnornas utveckling. Huddinge kommun ser detta som en viktig utgångspunkt även i det fortsatta arbetet med programmet för utvecklingen i Söderort. En annan viktig fråga som bör förtydligas i programmet för utvecklingen i Söderort är kopplingen till en hållbar utveckling.

Avslutningsvis ser Huddinge kommun fram emot ett nära samarbete i det fortsatta arbetet med programmet för utvecklingen av Söderort och betonar vikten av att se Huddinge kommun som en samarbetspartner för mellankommunala intressen. Samverkan i tidiga skeden är en viktig förutsättning för att kommunernas fysiska planering ska kunna förverkliga de satsningar i Söderorts södra delar som gränsar till och berör Huddinge kommun men också för satsningar inom andra områden som föreslås i programmet.

Hyresgästföreningen

Hyresgästföreningens remissvar daterat den 22 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Yttrande över Program för utvecklingen i Söderort

Hyresgästföreningen lämnar härmed sitt yttrande över Program för utvecklingen i Söderort.

1. Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?

Hyresgästföreningen anser att alla stadsdelar är unika och ska behandlas utifrån sina speciella förutsättningar. Däremot är det viktigt att även se helheten för att kunna säkerställa att insatserna minskar segregationen inom Söderort. Insatser som rör arbetsmarknad, gröna kilar och infrastruktur tjänar även på att ses ur ett Söderortspektiv.

2. Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

Hyresgästföreningen anser att det finns fler åtgärder som är viktiga för att uppnå ett Söderort i världsklass.

- Minska boendesegregationen
- Minska bostadsbristen
- Upprusta befintliga områden
- Ökad trygghet.
- Stärk etableringen av företag/arbetsplatser i ytterområdena
- God avvägning mellan att bevara den betydande grönska och nyproduktion av hyresbostäder och arbetsplatser

För att uppnå ett Söderort i världsklass anser Hyresgästföreningen att segregationen inom Söderort måste minska, det gäller så väl mellan som inom stadsdelar. Detta kräver insatser både när det gäller den bebyggda miljön men också sociala frågor.

Bostadsbristen i Stockholm är hög och kommunen har ett ansvar för bostadsförsörjningen. Unga vuxna i Söderort ska kunna välja att flytta hemifrån inom sin egen stadsdel. Därför behövs hyresrätten och fortsatt nyproduktion av hyresrätter till rimliga kostnader. Även för övriga stockholmare behövs en valfrihet på bostadsmarknaden – valfrihet att välja hyresrätt. Idag finns inte den valfriheten.

Bostadsbristen för unga försvåras för de som inte etablerat sig på arbetsmarknaden och har fasta inkomster. För områden med hög arbetslöshet är den frågan självklart central.

Många bostadsområden, framförallt byggda under miljonprogramsåren står inför omfattande upprustningar. Det är en unik möjlighet att ge de boende inflytande över sin vardag och förbättra bostadsområden och stadsdelar så att de blir hållbara i framtiden.

Enligt Hyresgästföreningens undersökning av hyresgästernas värderingar av sitt boende, är trygghet är den fråga som hyresgästerna värderar högst i sitt boende. Hyresgästföreningen anser att grunden för trygghet är inflytande. Att förminska trygghetsfrågor till att gälla skalskydd av fastigheter är ingen hållbar lösning. Hyresgästföreningen anser att trygghet även handlar om trygga miljöer i området, trygghet att kunna bo kvar i sin lägenhet även efter en upprustning, allmänna miljöer och tillgång till kommunikationer. Nedan finns några aspekter som Hyresgästföreningen anser är viktiga när det gäller trygghet.

- Medborgarna måste få ökat inflytande över utvecklingen av sina stadsdelar. Och det ska vara från början och på riktigt.
- Slitna allmänna miljöer sänder ett budskap till medborgarna om hur viktiga de är i samhällets ögon. Därför är upprustning av allmänna ytor, parker och skolor viktiga områden att fokusera på. Slitna miljöer upplevs också ofta som mindre trygga.
- Tillgång till spårbunden trafik är viktig för hyresgästerna. Men tillgången blir självklart sämre om det är långt till stationen, och miljön inte upplevs som trygg. Det behövs även en satsning på spårbundna tvärförbindelser i Söderort.

Av den planerade spårbundna trafiken i översiktsplanen bör alltså Spårväg Syd vara prioriterad.

3. På vilket kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?

Hyresgästföreningen har med sina drygt 34 000 medlemmar, drygt 900, förtroendevalda, 125 lokala hyresgästföreningar i Söderort lokal förankring och lokal kunskap. Genom detta kan Hyresgästföreningen skapa möjligheter för hyresgäster och andra att få inflytande över sin vardag. Hyresgästföreningen arbetar med att utveckla nätverk som metod för att stärka lokalsamhället. Nätverk där så väl enskilda individer som organisationer, företag, bostadsbolag ingår. Våra metoder är demokratiska och syftar till att ge hyresgäster och andra boende makt och verktyg att förverkliga sina egna idéer, t.ex. framtidsverkstäder. De fungerar även utmärkt för ett utvecklingsarbete som rör stadsdelen.

Hyresgästföreningen har även stor erfarenhet av att mobilisera och engagera människor i förändringsarbete. Vi har genom vår breda förankring god kunskap om hyresfastigheternas skick och den omgivande miljön.

4. Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras. (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar.)

Hyresgästföreningen har på grund av tidsbrist inte kunnat ha en dialog med våra lokala hyresgästföreningar (LH) utifrån ett stadsdelsperspektiv och regionen avstår därför från att yttra sig i denna fråga.

5. I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?

Hyresgästföreningen anser att det är positivt att staden bygger hyresbostäder i inre delen av staden men anser också att det finns möjligheter att bygga hyresbostäder i övriga delar av Söderort. Framförallt är det viktigt att bygga hyresbostäder som flertalet av stockholmarna har råd att efterfråga.

Hyresgästföreningen har uppfattat att många offentliga arbetsplatser har försvunnit i ytterstaden, trots att det behövs fler arbetstillfällen i Söderort. En viktig konsekvens av att ha många arbetsplatser i ett område är att dagbefolkning då kan utgöra ett viktigt underlag för offentlig och kommersiell service.

Hyresgästföreningen vill även understryka vikten av att det finns bra service lokalt, så som matvaruaffärer, restauranger och lokaler för föreningslivet för så väl unga som äldre invånare.

6. Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?

Hyresgästföreningen instämmer i att det kan finnas positiva effekter för andra stadsdelar. Men det gäller bara mellan de platser som det finns goda kommunikationer. Finns det inte möjlighet att transportera sig med spårbunden kollektivtrafik minskar de positiva effekterna.

När det gäller centrumanläggningar i yttre Söderort är det viktigt med gratis och

tidsbegränsad parkering (för att få kunder samtidigt som de boendeparkeringen inte begränsas) gratis toaletter och skötrum, annars minskar antalet besökare och kunder. Det finns även anledning till att främja de små centrumanläggningarna genom att främja små lokala affärsidkare. Dels för att få levande lokala centrum, dels för att alla boende ska ha lättillgänglig service.

Hyresgästföreningen har märkt av ett ökat tryck på hyresgästlokaler. I flera centrum finns det tomma lokaler skulle kunna användas av föreningslivet, istället för att de står tomma och skapar en känsla av en övergiven plats. Lokaler som även skulle kunna användas arbetsmarknadspolitiskt t.ex. för personer som vill starta eget.

Det är viktigt att tillfråga den lokala befolkningen om deras tankar och visioner när kommunen gör planer för förnyelse och ombyggnad av centrum, parker, torg, lekplatser osv. Det offentliga rummet behöver värnas, det är en demokratisk mötesplats som är öppen för alla och som bör utvecklas.

7. I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?

Hyresgästföreningen anser att det är riktigt att prioriterar områden med sämre socioekonomisk situation. Däremot är ett läge långt ut från centrum inte liktydigt med att stadsdelen har sämre socioekonomisk situation.

8. Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i så fall vilka?

Hyresgästföreningen anser att det finns anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar för att höja den generella lägsta-nivån i Söderort. Men satsningen bör ändå omfatta flera områden så problem inte bara flyttas till nya områden.

Hyresgästföreningen anser att Skärholmens SDO bör vara prioriterat och då i följande ordning: Vårberg, Skärholmen, Sätra, Bredäng. Inom Farsta SDO ser Hyresgästföreningen att Rågsved och Högdalen kan vara aktuella, inom Skarpnäcks SDO själva Skarpnäck, inom Hägersten-Liljeholmen SDO Fruängen och Östberga och inom Älvsjö SDO kan Solberga vara aktuellt.

9. Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort?

De allra flesta områden i Söderort är välförsörjda när det gäller tunnelbana, den stora utmaningen är att utveckla tvärförbindelserna. Genom Tvärbanan har de delar av Söderort som ligger närmst innerstaden fått bättre tvärgående spårbunden kollektivtrafik, behovet längre ut i ytterstaden är minst lika stort. De som bor i flerfamiljshus i närheten av tunnelbana är också de hushåll som har minst påverkan på miljön – spårbunden trafik är alltså den mest hållbara lösningen.

Många bostadsområden är bullerstörda från biltrafik. Ett förslag från våra föreningar är att däckas över Nynäsvägen, vilket skulle skapa bättre boendemiljöer och utrymme för ny bebyggelse.

Det är viktigt att under hela processen analysera insatser ur ett segregationsperspektiv, så att inte områden där inflytande över samhället i form av t.ex. högt valdeltagande, är de enda som hörs och gynnas. Det gäller även inom stadsdelar där segregationen kan vara nog så tydlig.

10. I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?

Hyresgästföreningen anser att de yttre sambanden i översiktsplanen ska prioriteras, och när det gäller utvecklingsområdena ser Hyresgästföreningen att Skärholmen, Högdalen och Fruängen bör prioriteras.

11. Synpunkter på processen kring programmet.

Programmet och processen bör utformas så att invånarna och föreningslivet ges möjlighet att dels få information återkommande och dels erbjuds delaktighet i själva processen. Det som Hyresgästföreningen kan bidra med här är att aktivera hyresgästerna stadsdelsvis, t.ex. genom framtidsverkstäder. Se även nästa punkt.

12. Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap.

Hyresgästföreningen anser att det är viktigt att återkommande kommunicera vad som gör och synliggöra resultat av arbetet.

Att människor ska vara stolta över den stadsdel man bor och verkar i, är en önskvärd utgångspunkt. Se till att visionen både omfattar kort och lång sikt, så att medborgaren kan se sig själv i framtiden.

En grupp som ofta glöms bort är barn och unga. Använd förskolor och skolor, föreningar, nätverk, ungdomsgårdar och andra mötesplatser för att få med ett barn- och ungdomsperspektiv. Anpassa kommunikationen till de olika grupperna.

Hyresgästföreningen anser att det är viktigt att granska det språk som används så att det är inkluderande och inte oavsiktligt stöter bort vissa grupper. En fråga som ofta tas upp när det gäller kommunikation i miljonprogramsområden är information på olika språk. Hyresgästföreningen menar att det även är viktigt att inte underskatta människors språkkunskaper, att använda lätt svenska är ett sätt att göra sig begriplig för fler, t.ex. för personer med lässvårigheter. Det ska även finnas möjlighet att få information och kunna lämna synpunkter för personer med synnedsättning, punktskrift och uppläsningar. Den nya tekniken ger många möjligheter.

Hyresgästföreningen anser att det är viktigt att försöka engagera de som vanligtvis inte gör sin röst hörd i kommunen eller i föreningslivet. Nya grepp är nödvändiga.

13. Tankar kring formerna för medborgardialog.

Hyresgästföreningens erfarenhet från t.ex. Husby är att det tar lång tid att bygga upp ett förtroende. Järvadialogen blev mycket lyckad men arbetet började långt tidigare. Hyresgästföreningen har fokuserat på området och haft personal på plats. Samtidigt har vi ökat vår lokala förankring genom att anlita ungdomar från Husby som genomförde en boendeenkät i området. Det gav både ytterligare förankring och legitimitet för vårt arbete, som vi behövde för att Järvadialogen, som genomförde tillsammans med bostadsbolagen och staden, skulle bli en sådan succé.

Hyresgästföreningen anser att det behövs några konkreta frågor för att kunna engagera människor. Upprustning/ombyggnad kan användas som en mobiliserande kraft. Andra frågor som vi anser har stor mobiliseringspotential är miljöfrågor, energiförbrukning, sophantering. Trygghet är självklart också en sådan fråga. Men diskussionen måste utvidgas, inflytande är grunden för trygghet. Det är långt mycket viktigare än skalskydd och andra fysiska åtgärder.

I dialogen är det viktigt att inte bara fokusera på de medborgarna som individer utan även se till att få med föreningar och företagare i stadsdelen. Det gäller inte minst ungdomsföreningar och nätverk. Ett sätt är att stärka föreningsråden som är öppna för alla föreningar, och kan stärka det civila samhället om det samarbetar mer.

Det är av särskild vikt att arrangera aktiviteter för barn och unga. Involvera skolor, förskolor, ungdomsgårdar och andra träffpunkter för att få med deras perspektiv. Vår erfarenhet från Järvdialogen är att det blev mycket fokus på de ungdomar som tog mycket plats, vilka i stor utsträckning var killar. Därför är det viktigt att även arrangera aktiviteter där killar och tjejer får lika mycket utrymme.

Hyresgästföreningen har många metoder för att kanalisera människors engagemang. Men det är också viktigt att inom ramen för ett sådant här program pröva nya metoder. Olika metoder passar människor olika bra, därför bör det finnas olika alternativ för medborgarna att påverka. Använd även den nya tekniken. För att nå dagbefolkningen kan man t.ex. involvera inte bara företagarna utan även deras anställda och kunder.

14. Hur bör genomförandet organiseras?

Först och främst anser Hyresgästföreningen att genomförandet bör organiseras stadsdelsvis. Vidare anser Hyresgästföreningen att det är viktigt att staden samverkar lokalt med föreningsliv och andra intressenter så som företagare, bostadsbolag och andra fastighetägare. En framgångsfaktor i Järvdialogen var just samarbetet mellan kommun, bostadsbolag och Hyresgästföreningen.

När det gäller ombyggnad/upprustning anser Hyresgästföreningen att hyresgäster är experter på sitt eget boende, därför ska de även vara med i processen från början och på riktigt. Det ger hållbara lösningar. Framförallt är det viktigt att kostnader efter upprustning är klart innan upprustningen påbörjas och att hyresgästerna har möjlighet att välja nivå på upprustning för den egna lägenheten. Hyresgästföreningen arbetar med att ta fram en checklista för upprustning/ombyggnad utifrån våra erfarenheter i bland annat Järva.

15. I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

Hyresgästföreningen avstår från att yttra sig i denna fråga.

Regionplanenämnden Stockholms läns landsting

Regionplanenämnden Stockholms läns landsting remissvar daterat den 16 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Remissen från stadsledningskontoret i Stockholms stad berättar vad som har utvecklats i söderort sedan 2002, man beskriver den tänkta processen för att tillskapa en vision med handlingsprogram. Detta remissvar utgår från de frågor som ställs.

1. Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka) att arbeta med söderort som en helhet?

Ett gott skäl för att jobba med söderort som helhet är ambitionen att skapa en lokal integrerad arbetsmarknad och kommunikationer på tvären mellan de olika stadsdelarna. Viktigt när man arbetar med Söderort som område inom Stockholms stad är att inte missa lokala och regionala utvecklingsförutsättningar i områden som går över kommungränserna, som den regionala kärnan Skärholmen/Kungens Kurva.

2. Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

Mest angeläget är att skapa kontaktytor mellan de olika stadsdelarna, mötesplatser och förutsättningar för möten. Utbyggnad av tvärförbindelser (bilar, gående och spårvagn - bör ha högsta prioritet. Målet är ökad kontakt med människor från olika slags områden, och att sudda ut stigmatiserande barriärer.

3. På vilket sätt kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?

Regionplanekontoret svarar för kvalificerade planeringsunderlag för hela regionen och dessa ska komma regionens aktörer till godo. Därför är det en del i Regionplanenämndens uppdrag att assistera kommunala aktörer även lokalt, särskilt i de frågor som berörs i regionplanen RUFSS 2010 och dess genomförande.

4. (fråga 4 rör stadsdelarnas perspektiv)

5. I den inre delen av ytterstaden sker nu en kraftig tillväxt av kontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?

Det yttre delarna av ytterstaden får tillgång till ett större utbud av arbetsplatser i vad som regionalt sett är ett närområde. Behovet av tvärförbindelser ökar. I en mer tät och urban miljö, med kortare avstånd till arbetet, och fortsatt starka preferenser för miljö och hälsa, kommer krav att ställas på ett fungerande cykeltrafiknät. Vad som anses centralt och perifert omdefinieras delvis. Regionplanen förutser också en betydande tillväxt av arbetsplatser i de regionala kärnorna Skärholmen/Kungens Kurva, Haninge Centrum och Flemingsberg.

Arbetsstillfällena och serviceutbud i dessa kärnor ska räknas på pluskontot för hela söderort, och i synnerhet för de yttre delarna.

6. Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsade.

Har en god utveckling, av t ex arbetsplatser eller förnyelse i ett centrum eller en stadsdel, positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?

Att det skulle finnas något kraftfullt samband mellan utvecklingen i Farsta och utvecklingen i Skärholmen håller Regionplanenämnden för mindre troligt. Mellan mer närliggande stadsdelar är sambanden starkare. Dock är en tillväxt av bl.a arbetsplatser i den södra länsdelen av stort gemensamt intresse. Det är viktigt att både kommunala och privata fastighetsägare håller sina bestånd i gott skick. Vad som behövs i mått av förnyelse är i huvudsak strukturella förändringar som skapar samband mellan stadsdelarna, nya gator och stråk mellan stadsdelarna; tillgänglighet för gående, cyklister, bilister och kollektivtrafiktrafikanter.

7. I inledningen av arbetet har frågan väckts om arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en rimlig prioritering?

Regionplanenämnden förordar en systemsyn på stadsutveckling och social utveckling. Förvisso är det rimligt att insatserna i huvudsak ska gagna de människor som lever under svårare förhållanden, men detta betyder inte att alla insatser ska koncentreras till dessa områden. Att skapa samband mellan områden av olika karaktär, att riva barriärer av fysisk och social natur bör vara huvudambitionen.

8. Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar och i så fall vilka?

Regionplanenämnden förordar särskilt en fokuserad satsning på Skärholmen, med starka ambitioner till planeringssamverkan med Huddinge kommun. Den regionala kärnan är viktig för hela den sydvästra delen av Stockholmsregionen.

9. Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv.

Ca 60 procent av invånarna i Stockholmsregionen bor söder om Mälaren/ Saltsjön, men endast 55 procent av arbetsplatserna ligger i denna regionhalva. Detta betyder en omfattande arbetspendling norrut med trängsel som följd. Att skapa tillväxt och arbetsplatser, i södra regionhalvan är en särskild utmaning. Tillväxten i de regionala kärnorna Haninge, Flemingsberg och Skärholmen/Kungens Kurva är en strategisk angelägenhet även för Stockholms stad.

10. I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något man särskilt bör prioritera?

Sambanden Älvsjö-Flemingsberg, Skärholmen-Kungens Kurva- Flemingsberg och Farsta-Haninge Centrum bör prioriteras. Skärholmen är det mest strategiskt viktiga utvecklingsområdet inom Stockholms stad.

11. Synpunkter på processen kring programmet.

Det är viktigt i processer att deltagarna får klart för sig inom vilka ramar som det finns möjlighet att påverka. Inriktningar som finns i översiktsplan, vision 2030 och RUF 2010 bör tydligt anges som grundförutsättningar, som ger möjlighet till ett kraftfullt lokalt utvecklingsarbete i samma anda.

12. Tankar kring marknadsföring, kommunikation och bud.

Åtgärder som det redan finns kännbart starkt stöd för bör komma igång så snart som möjligt så att engagerade invånare känner att processen leder till konkreta resultat. Att det handlar om långsiktig förändring bör också tydligt framgå. Annars riskerar arbetet få dåligt rykte efter ett par år.

13. Tankar för formerna för medborgardialog.

Stora resurser bör satsas på webben. Besök i högstadies- och gymnasieklasser, med förevisning av webbdialogens funktioner, kan vara en väg till engagemang hos unga.

14. Hur bör genomförandet organiseras?

Konkreta uppdrag ges till alla förvaltningar. Samverkan söks med andra offentliga aktörer när dessa engagemang krävs. Nyckeln till ett smidigt genomförande är dock en bra process där alla intressenter får en chans att påverka, rimlighetsbedöma och kvalitetssäkra Söderortsvisionens åtgärdsprogram.

15. I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

Söderort bör genomgående användas, liksom det kanske mer inarbetade

begreppet Västerort för de västra delarna av Stockholms stad.

Samarbetsnämnden Årsta partihallar

Samarbetsnämnden Årsta partihallars remissvar daterat den 18 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Samarbetsnämnden Årsta Partihallar (SNA) är en ideell förening för fastighetsägare och företagareverksamhetsområdet Årsta Partihallar, och arbetar med gemensamma förvaltnings- och utvecklingsfrågor i samverkan med staden. Målsättningen är ett "snabbt, tryggt och snyggt" Årsta, vilket betyder ett arbetsplats/logistikområde som är effektivt utformat för olika former av varuhantering, i första hand livsmedel och prydnadsväxter, upplevs attraktivt att arbeta i, etablera sig i och besöka. Antalet företag är närmare 200 med uppskattningsvis 1500-2000 sysselsatta. Många företagare och anställda är utrikes födda och arten av arbete innebär inte alltid krav på betydande utbildning m.m. Årsta Partihallar har idag behov av viss utveckling för att tillgodose framtidens krav på verksamhetsområdet. I programförslaget ingår inriktning att programområdet ska erbjuda arbetsplatser. Årsta Partihallar och Västberga är två verksamhetsområden, som också i fullmäktiges beslut häromåret utpekats ska vidmakthållas. Det är av strategisk betydelse att det inte råder någon tveksamhet kring detta förhållande, särskilt som bostadstrycket är stort och kompletterande bebyggelseexploatering planeras i närområdet. En osäkerhet kring framtida status medverkar i regel kraftigt till minskad attraktivitet och svårighet att skapa ekonomi kring förvaltning och fastighetsutveckling.

SNÅ anser att det vidare bör studeras banområdets betydelse (beläget mellan dessa två områden), kan antingen tågtrafik bli en konkurrensfördel i framtiden (det fanns ju en sådan transporttanke vid områdets etablering) eller kan banområdet avvecklas och verksamhetsområdena kopplas samman. Som enbart uppställningsplats för vagnar kanske den kan utlokaliseras i samband med de tåginvesteringar som sker i regionen, till förmån för arbetsplatser.

Den bostadsbebyggelse som planeras på Årstafältet bedömer vi inte vara hinder för verksamhetsområdenas utveckling, så länge tillräckliga störningsbarriärer upprätthålls.

Arten av företagandet i området är sådant att tunga transporter och omfattande varu- och distributionshantering sker dygnet runt. Mer bostäder innebär också fördelar som mer kollektivtrafik och närservice (lunchställen m.fl.). För att Årsta Partihallar ska kunna fortsätta erbjuda arbetsplatser med arbetstillfällen behöver på kort sikt staden ta fullt ansvar för sina gator och grönområden i området. Det avser såväl barmarksåtgärder som vinterväghållning, med erforderlig standard för varuhantering hastighetsdämpande åtgärder och fungerande kommunalteknik är också av betydelse för trygghetskänslan grönområden, snarare att betrakta som restmark, kan antingen användas för andra ändamål eller utformas så att städning underlättas (stenbeläggning och dylikt). Vid utveckling av återvinningsstationer bör prövas nya lägen och former

även för företagare och allmänhet tillgängliga dygnet runt Alla möjligheter bör användas att förhindra den olovliga verksamhet (försäljning på gatemark, uppställning av vrak, dumpning av skräp) som sker i området. Med tiden kan sådan verksamhet följas av sidoverksamhet av väsentligt yngre kriminell karaktär. På längre sikt behövs en planöversyn, dels för att samla upp de många mindre önskemål och justeringar som framkom i det nedlagda planarbetet rörande en ny hall av två befintliga, dels ett övervägande av möjligheter till att området (eller delområden) ska kunna förses med staket, grindar, kameraövervakning, vilket bl.a. påverkar gatornas status som gatu- eller kvartersmark. En parallell kan här dras till slakthusområdet där staden har gatorna, men som kvartersmark. Det kan också underlätta samverkan kring parkeringsövervakning m.m. det kan inte uteslutas att det finns möjligheter till effektivisering av ytor och viss fastighetsutveckling för att skapa mer av de efterfrågade logistik lokalerna (kontor och dylikt har låg efterfrågan) Ett behov som behöver tillgodoses utanför området är "sovparkering" för inkommande lastbilar från kontinenten, med tillgång till säkerhet, hygien och sophantering Den bör kunna lokaliseras ytterligare söderut, kanske i en grannkommun, exempel finns i andra städer SNÅ ser i övrigt positivt

Skönhetsrådet

Skönhetsrådets remissvar daterat den 31 augusti 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Kommunfullmäktige har beslutat att ett nytt program ska tas fram för utvecklingen i Söderort för att ersätta "Söderortsvisionen". Programmet ska utgå från den tidigare antagna visionen och samtidigt inkludera Vision 2030, "ett Stockholm i världsklass" och förslaget till ny översiktsplan, syftet är att göra programmet mer genomförandeinriktat, bl.a. genom en särskild handlingsplan.

Förutom att redogöra för förutsättningarna ställer remissmaterialet 15 konkreta frågor som är av vikt att besvara under ärendets beredning. Skönhetsrådet har beslutat besvara dem i nummerordning och i den mån de berör rådets verksamhetsområde.

1, Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?

Det finns, enligt rådet, flera goda skäl till att arbeta med en vision för Söderort som en helhet, -främst gällande frågor som rör tvärkommunikationer och segregation men det finns också nackdelar i arbetet då rådet uppfattar att många delar i söderort också kännetecknas av en positivt identitetsskapande hemortskänsla, knuten till stadsdelen i sig. Ett arbete med Söderort som helhet bör därför ske med mål att motverka segregation men med bibehållen stadsdelsunik identitet.

2, Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

Skönhetsrådet förde under sammanträdet en diskussion rörande begreppet världsklass. Sett ur dess strikta betydelse - av internationella mått högsta klass - är frågan

obefogad. Det är, enligt rådets mening, inte ett prioriterat syfte att förespråka internationella motiv för de södra förorternas utveckling då det finns kvaliteter i Söderort som är av långt högre klass än i många ytterstads delar världen över. Det är inte internationella jämförelser vi behöver är att utvecklas.

Om begreppet ett Söderort i världsklass ska uttydas som att denna del av Stockholm ska utvecklas med en hög ambitionsnivå till det bästa möjliga efter sina grundförutsättningar är det naturligtvis bara positivt att sätta fokus även på ett generellt plan. Rådets uppdrag ingår att värna varje plats unika värde och förutsättningar att skapa en livsmiljö av högsta kvalitet.

Det är Stockholms särart som bör utvecklas i de södra förorterna med ett miljöanpassat tänkande och med en omsorg om de värden som redan finns.

3, På vilket sätt kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen i Söderort?

Skönhetsrådet arbetar med stadsmiljöfrågor i vid bemärkelse och med syfte att utveckla stadsbyggandet i Stockholm. Oftast gäller det frågor i samband med bygglovs-hantering eller detaljplanering men det kan också vara sådant som berör Stockholms kulturhistoriskt värdefulla miljöer, offentliga platser, dess utsmyckning eller övriga skönhets och naturvärden inom staden och dess omgivning. Rådet fungerar huvudsakligen som rådgivare åt stadens olika myndigheter, kommittéer, delegationer och utskott men kan också väcka ärenden på eget initiativ. Då det bidrar till att stärka utvecklingen i Söderort, lika aktivt som någonsin i de övriga stadsdelarna i alla delar inom sitt verksamhetsfält.

4, Utifrån stadsdelsperspektivet, lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras.

Det är skönhetsrådets bedömning att den frågan bäst besvaras av de olika stadsdelsförvaltningarna och deras nämnder. Genom en noggrann inventering av befintliga förutsättningar sociotoputredningar och en kommunikation med medborgargrupper kan särskilda värden och brister fångas för att prioriteras. Rådet vill i sammanhanget framhålla de metoder för att ta fram lokala gestaltningsprogram som Stadsbyggnads-kontoret och exploateringskontoret använt sig av exemplifierat programsamrådsskedet för Skarpnäck.

6, Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsade. Har en god utveckling av t.ex arbetsplatser eller förnyelse av ett centrum i en stadsdels positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?

Skönhetsrådet ser ett stort problem i att tvärkommunikationen är bristfällig mellan de olika stadsdelarna. En förnyelse av ett centrum eller skapandet av arbetsplatser i en annan del kan mycket väl innebära en god utveckling för de närliggande stadsdelarna om man stärker kommunikations möjligheterna. En risk för utarmning finns dock när vi talar om arbetsplatser eller handel i en större skala. Det är väl dokumenterat hur stora externa handelsplatser förändrar köpvanor i den lilla skalan och på relativt kort tid kan skapa mycket negativa effekter utvecklingen i närområdet

7, I inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?

Skönhetsrådet anser att en generell positiv utveckling kan ge fördelar till de stadsdelar som har en sämre socioekonomisk situation utan att de för den delen ska utmärkas genom att pekats ut i programmet.

9, Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? Beskriv!

En av de första prioriteringarna som bör ske i Söderort är, som påpekats ovan, att förstärka tvärförbindelserna stadsdelarna emellan. Infrastruktur; kollektivtrafik så väl som gång- och cykelbanor, bör främjas snarare än att stadsdelarna byggs ihop med kvarter eller byggnader. Förbättrade möjligheter till rörelser inom Söderort kan stärka sambanden mellan stadsdelarna och på så sätt låta deras olika särarter utgöra en sammanhängande mångfald lättare att utnyttja. Under sammanträdet talades det om att bryta trenden mot "bostadifiering" av industriområden. Skönhetsrådet har vid ett flertal tillfällen understrukit att det är viktigt att staden främjar den flexibilitet i stadsbyggnad som industriområden genererar och att det är viktigt att de inte bara flyttas ut från staden. Att skapa bostäder i industriområden är dock inte bara dåligt - det finns goda exempel som tex. i Örnberg eller för Lövhöjden. En utmaning för söderortsvisionen är således att främja mångsidighet med olika premisser för olika platser.

11-13, Synpunkter på processen kring programmet, marknadsföring, kommunikation, budskap och medborgardialog.

Skönhetsrådet ser en styrka i den breda implementeringen som programprocessen möjliggör. Det finns mycket att lära sig av arbetet med den nya översiktsplanen och rådet förutsätter att programmet för Söderort ska kommuniceras och medborgarförankras enligt liknande metoder.

15, I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra?

Skönhetsrådet föredrar benämningen Söderort i betydelsen Södra Stockholm framför södra ytterstaden som mer har karaktären av förort.

Stockholms handelskammare

Stockholms handelskammares remissvar daterat den 4 november 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms Handelskammare, med lokalkommittéer på Södertörn, (Huddinge, Botkyrka/Salem, Östra södertörn (Nynäshamn, Haninge och Tyresö) och Södertälje/Nykvarn), företräder det samlade näringslivet i kommunerna, har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerat ärende. Som ombetts följer svaret frågornas ordning.

1. Söderort definieras som samtliga stadsdelar söder om Södermalm. Finns det skäl (vilka?) att arbeta med Söderort som en helhet?

Ja, det finns skäl att arbeta med Söderort som en helhet. De stadsdelsgränser och kommungränser som finns, är bara tydliga för några få. De människor som bor och verkar där, gör det främst inom ett område, och inte inom en stadsdel eller kommun. Detta blir speciellt påtaligt i Stockholmsregionen som är så stor. Vidare är det viktigt att

se Söderort som en helhet vad gäller planering av bostadsområden och infrastruktur, allt för att få en effektivitet i både planeringen och i byggande. Detta stärker kommunikation och samhörighetskänsla på tvären mellan de olika stadsdelarna, och inte bara mot Stockholms innerstad. En gemensam planering kan både stärka och förbättra utvecklingen i olika områden och kommuner.

2. Vilka åtgärder på det generella planet ser ni som mest angelägna för att uppnå målet om ett Söderort i världsklass?

För att uppnå målet om ett Söderort i världsklass krävs det fler företag som genererar sysselsättning, satsning på utvecklad och förbättrad stadsmiljö i form av modernisering och bättre, och effektiv, infrastruktur i området. Våga satsa. Detta kommer även att leda till, som nämnt ovan, en större samhörighetskänsla på tvären.

3. På vilket kan er organisation/verksamhet bidra till att stärka utvecklingen på Söderort?

Handelskammaren har medlemsföretag och filialer över hela Stockholmsregionen, även i Söderort. Vår uppgift är att arbeta för en utveckling i Söderort genom förbättrade kommunikationer i området, attraktivitet för företag att etablera sig och andra nödvändiga förutsättningar för att stärka området. Detta gör vi genom samarbete med företagen och de olika kommunerna på Södertörn. Vi kan bidra med erfarenhet från andra regioner och erfarenhet och nytänkande genom våra goda näringslivskontakter.

4. Utifrån stadsdelsperspektivet lämna förslag på åtgärder som bör prioriteras. (SDN bör i huvudsak kommentera sina egna stadsdelar)

I alla lägen bör infrastruktur och attraktivitet för företagande som skapar arbetstillfällena, prioriteras. Från Handelskammarens sida tycker vi dock att satsningar på infrastrukturen har betydelse för utveckling. Därför anser vi att Österleden, tunnelbana till Nacka för att avlasta Slussen, tvärsparväg Syd, Förbifart Stockholm för att avlasta Essingeleden, och ökad kapacitet på E4:an, borde vara med på prioriteringslistan. Viktigt är också att bevara och utveckla företagsområdena i Västberga och i Slakthusområdet, och utveckla terminalfunktionen i Årsta.

5. I den inredelenavytterstadenskernuenkraftigtillväxtavkontorsarbetsplatser och bostäder. Hur påverkar detta de yttre delarna av ytterstaden?

Genom utbyggnad av både bostäder och kontor växer staden inte bara fysiskt utan påverkar människornas sätt att se på staden. Det som tidigare kändes perifert, känns närmare, men för att uppnå det krävs satsning på infrastruktur och kollektivtrafik, i första hand tunnelbana.

Tillskapande av arbetsplatser och bättre kommunikationer mellan stadsdelarna, gör att de yttre delar av ytterstaden bli mer attraktiva för boende.

6. Sambanden mellan olika delar av den södra ytterstaden är begränsad. Har en god utveckling av tex arbetsplatser eller förnyelse ett centrum i en stadsdels positiva effekter för utvecklingen i andra stadsdelar?

Absolut, utveckling skapar utveckling. När ett område rustas upp och snyggats till, blir det mer attraktivt, på kanske på bekostnad av ett annat, vilket gör att detta område i sin tur vill förbättra och förnya sig. Det behövs förnyelse hos andra för att se att det är dags för en själv, men det kräver att områden känner samband och har likartad

struktur.

7. Inledningen av arbetet har frågan väckts om att arbetet med Söderort borde koncentreras till de yttre stadsdelarna alternativt till stadsdelar med sämre socioekonomisk situation. Är det en riktig prioritering?

Både ja och nej. Det gäller att prioritera både för att höga standarden i områden med sämre socioekonomisk situation, men samtidigt se till att det även investeras i de starka och framgångsrika områdena, så att dessa inte halkar efter i utvecklingen eller attraktivitet. Blir de starka områdena svaga, finns ingen stabilitet i området som kan bygga upp de svaga områdena.

8. Finns det anledning att koncentrera sig till vissa stadsdelar, i såfall vilka?

Till att börja med ja, med hänvisning både till svar 2 och 7 ovan.

9. Finns det några särskilda svårigheter eller utmaningar i Söderort? beskriv.

För att Söderort ska vara en stark region behövs fler arbetsplatser. Som det ser ut idag prioriterar kommuner bort företags- och tillverkningsområden, oftast till förmån för bostäder. Att istället våga satsa på arbetsplatser och ett utökat näringsliv är en utmaning som måste få chans att utvecklas. Företagsområden genererar ett rikare näringsliv och bättre chanser till sysselsättning för fler i befolkningen. De bildar även underlag för tjänste säljande företag samt påverkar miljön genom kortare arbetsresor och kortare transporter.

10. I förslaget till översiktsplan anges ett antal geografiska samband och utvecklingsområden. Finns det något av dessa man särskilt bör prioritera?

Två sambanden i norra söderort, mellan Telefonplan och Globen. Områdena som ligger i Stråket går att utveckla för att skapa fler arbetsplatser och trivsammare miljö.

11. Synpunkter på processen kring programmet.

Fortsatt dialog och samarbete och vara tydlig så att det är lätt att få klart för sig inom vilka ramar det går att påverka.

12. Tankar kring marknadsföring, kommunikation och budskap.

Om ni ska använda begreppet Söderort (eller södra ytterstaden) bör det tydligt framgå vilket område som innefattas, annars finns det risk att budskapet inte går fram och ingen känner engagemang för frågorna. Förändringsprocessen bör komma igång tidigt och inte fastna i planeringsstadiet. Eftersom det handlar om långsiktig planering bör detta framgå tydligt, och byggnation starta parallellt med att planeringen fortskrider.

13. Tankar kring formerna för medborgardialog.

Satsa på webben och på att marknadsföra kommunikationskanalen. En stor majoritet av befolkningen har datorvana och arbetar framför datorer med tillgång till Internet. Underlätta dialogen genom att göra den tillgänglig på webben.

14. Hur bör genomförandet organiseras?

Tidigt i planeringsprocessen förankra och samarbeta med de påverkade och andra intresserade för att få så mycket input och idéer som möjligt att arbeta vidare med.

15. I beskrivningen av de södra stadsdelarna används växelvis benämningen Söderort och södra ytterstaden. Vilken benämning är att föredra? Söderort.

AB Storstockholms lokaltrafik

AB Storstockholms lokaltrafiks tjänsteutlåtande daterat den 30 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

SL tycker generellt att det är beklagligt att programmet enbart omnämner spårtrafiken och inte över huvud taget uppmärksammar den mycket omfattande busstrafik som SL bedriver i Söderort. SL vill därför framhålla att Söderort trafikeras av ett flertal busslinjer i framförallt tvärled, som förbindelser mellan tunnelbanegrenarna. Av dessa är det två som är så kallade stomlinjer med en förhållandevis hög turtäthet, linjerna 172 och 173. SL:s miljömål beträffande busstrafiken är att minst 50 % ska drivas med förnybara, miljövänliga drivmedel vid utgången av 2011 och att detta ska gälla 9-10. SL skulle gärna se att stombusslinjerna som trafikerar Söderort får en mycket god framkomlighet, gärna på egna körfält, så kallade BRT lösningar.

11-14. Se punkt 2.

15. SL använder begreppet Söderort. Det fungerar bra och verkar vara enablerad benämning.

Avslutningsvis vill SL förtydliga att utöver Spårväg Syd finns i dagens läge inga planer på ytterligare spårutbyggnader i Söderort.

Sätra Segeltorp företagargrupp

Sätra Segeltorp företagargrupps remissvar daterat den 1 september 2009 har i huvudsak följande lydelse.

Vi representerar den norra delen av företagsområdet Kungens kurva Skärholmen (KSS), som utpekats som ett av kärnområdena att utveckla i regionplan 2030 för Stockholms län. Vi ha tagit del av stadsdelen Skärholmens remissförslag, handlagt av Rune Ney, som även är adjungerad i vår styrelse. Det som står där, kan vi till stora delar ställa oss bakom speciellt sammanfattning och bakgrund, men även de delar som berör företagandet i KSS området.

Skärholmen anser vi även uppfylla målsättningen med ABC-staden, ett begrepp som introducerades när Vällingby byggdes upp på 1950- talet.

För att Stockholm skall kunna stå upp för begreppet ”Ett Stockholm i världsklass”, anser vi att de utpekade kärnområdena skall ha egna profiler. Därigenom blir områdena inte bara en attraktion för lokalbefolkningen och regionens invånare utan får en grogrund till att utvecklas som en turistattraktion, som är en av världens största näringar. Inom KSS pågår arbetet med att skapa profilen, men det står redan klart att handel av många slag utgör en stor del av kärnan.

KSS området utgörs av företagsområdet mellan motorvägsavfarterna Mälarhöjden-Sätra- Segeltorp och Lindvreten på ömse sidor om E4/E20. I vår del av området finns flera logistikföretag och ett bilkluster, som torde vara Nordens största. Bilklustret har under flera år vuxit och tillväxten fortsätter. Runt Lindvreten finns de dominerande lastbils- och busstillverkarna representerade liksom en yrkesskola för mekaniker. Här ligger Mekonomens huvudkontor, Nordeuropas störta Peugeot anläggning, Mercedes mönsteranläggning för försäljning och verkstad och merparten av vad bilmärknaden har att erbjuda finns här.

Med tanke på att Förbifart Stockholm godkänts i regeringens tillståndsprövning, känner vi att logistikföretagen ligger väl till med kort anslutning till stora trafikleder, vilket ur miljösynpunkt känns optimalt. Vi anser därför att logistikföretagen har en fördel i att etablera sig i Sätra- Segeltorp. Självklart vill vi även slå vakt om de företag som finns i området och som har annan verksamhet t.ex. tillverkning och hantverkare.

I vårt område är den kollektiva vägtrafiken underutvecklad, vilket innebär att bilen blir huvudalternativet i kommunikationen. Busslinje 173 från Fruängens T-bana till Skärholmen går genom Segeltorp medan linje 163 går genom Bredängs Sätra. Vi har önskemål om att 163 får en lika permanent trafikering över dygnet som 173 och att båda linjerna får fler hållplatser. Våra bilkunder är en stor trafikantgrupp som är bortglömd av kollektivtrafiken. Våra bilföretag driver idag en slags taxirörelse för att kunderna skall nå T-banan. T-banelinje 14 har en lägre beläggning än 13 och borde kunna utnyttjas i högre grad. Vi vill dessutom se att 163 även har Skärholmen som slutstation.

Skärholmsvägens omvandling till lokalgata med flerfamiljshus utmed gatan, vill vi skall ge utrymme i gatuplanet för verksamheter för såväl butiker som hantverkare, som behövs i närområdet för att undvika onödigt trafik. Vi vill dock samtidigt påpeka vikten av att bostäder inte läggs för nära befintliga företag i Sätra, så att de störs av företagens verksamheter. Trots att vi genom FGS under många år framfört dessa synpunkter dyker problemet ändå upp t.ex i Stockholm- Lunda och senast nu i Segeltorp där Postterminalen har nattbelysning som stör nybyggda villor. När Skärholmsvägen avsmalnas och Murmästarvägen tar över som lokal huvudgata är vi angelägna om att det inte innebär nedläggning av företag efter den gatan. För att företagen skall kunna leva vidare krävs att det blir rikligt med p-platser utmed gatan och att de utfarter som finns idag bibehålls funktionsmässigt. Vi förutsätter även att Murmästarvägen faren anslutning till Skärholmens centrum och den blivande förbifartens södra anslutning vid E4/E20.

Sätra Segeltorp har liksom det övriga KSS området en stor potential för att locka ny företag och genom beslutet av förbifart Stockholm måste attraktiviteten för nya företagsetableringar öka väsentligt. Därtill har området en stor potentiell arbetskraft.

Vi har för ett antal år sedan lyckades vi få flygbussarna till Stockholm- Skavsta att angöra Skärholmen. Tyvärr har Trafikkontoret ännu inte beviljat tillstånd för stopp på busstorget vid T-banan, vilket innebär olägenheter för trafikanterna och avsaknad av flygtaxi- tjänster, vilket är till förfång för våra företag. Många flygbussar angör Skärholmen vid tidpunkter när busstorget är tomt.

Vi anser att KSS området, som är norra Europas största sammanhängande handelsområde har en stor potential för turism genom att: flygbussarna finns, T banan, E4/E20 skär igenom området, vi har världens största IKEA, norra Europas stötta bilkluster med utbud av det mesta i personbilsbranschen. Heron city med bowlingbanor och biografier, ett stort utbud av storköpsbutiker både för dagligvaror och sällanköpsvaror, flera nya spännande butiker och upplevelser, nyrenoverat butiks- restaurangcentrum i Skärholmen, Stadsteater, tre stora hotell därtill fina naturområden och närhet till Mälarens bad och stränder med gång och cykelvägar till Stockholm City. För att få till detta område som ett intressant turist alternativ i Stockholm behövs en översyn av kollektivtrafiken, kartor och tydlig skyltning, skadande av intressanta och lockande samlingspunkter i Kungens kurva för att få bort karaktären av stor p-plats och åstadkomma en intresseväckande paketering.

Spårväg Syd kommer att ge området mer stadskaraktär och ge oss en viktig tvärförbindelse mot Älvsjö med Stockholmsmässan och Flemingsberg, som en av Stockholms största arbetsplatser och anslutning till fjärrtågstation med framtida möjligheter till snabb kommunikation med landet i övrigt och flygplatserna Arlanda och Skavsta. En framtida höghastighetsbana innebär restider på runt halvtimmen till Arlanda eller Skavsta från Flemingsberg). Vi stöder Skärholmensstadsdels förslag att använda benämningen Södra Staden och inte Söderort.

Medborgarmöten

Synpunkter från medborgarmöten i söderort 2009 datumen:

1. Enskede-Årsta-Vantör, idrottsföreningar, Rågsved, 2009-10-05
2. Skärholmen, idrottsföreningar, Jakobsbergs Gård 2009-10-06
3. Skarpnäck, föräldrar, Skarpnäcks förskolor 2009-10-08
4. Enskede-Årsta-Vantör, föräldrar, Hagsätra, 2009-10-13
5. Enskede-Årsta-Vantör, föreningar, Stadsdelsförvaltningen, 2009-10-19
6. Farsta, Hökarängens stadsdelsråd/Konsthall C, 2009-10-20
7. Enskede-Årsta-Vantör, pensionärer, 2009-10-26
8. Enskede-Årsta-Vantör, öppet möte, Östbergaskolan 2009-11-03
9. Skärholmen, Sätra Segeltorp företagargrupp, 2009-11-03
10. Skarpnäck, öppet möte, Skarpnäcks kulturhus 2009-11-04
11. Enskede-Årsta-Vantör, föräldrar, Enskede Gård, 2009-11-09

12. Hägersten-Liljeholmen, gymnasieelever Brännkyrka gymnasium, 2009-11-11
13. Skarpnäck, elevråd, Bagarmossens skola, 2009-11-24
14. Farsta gymnasieelever, Farsta gymnasium, 2009-11-25
15. Enskede-Årsta-Vantör, gymnasieelever, Enskede Gård, 2009-11-26
16. Älvsjö, öppet möte, stadsdelsförvaltningen 2009-11-26

A. Vad är bra med Söderort?

(Antal möten med denna frågeställning: IIIII IIIII III)

De mest frekventa kommentarerna presenteras först, antalet sträck visar på hur många av de 13 mötena åsikten nämndes som svar på frågeställningen.

- Fina grönområden/natur. (IIII IIII)
- Kommunikationerna/kollektivtrafiken. (IIII IIII)
- Nära city. (IIII IIII)
- Nära till allt. (IIII)
- Nära till shopping. (IIII)
- Lugnt. (III)
- Läget. (III)
- Naturnära. (III)
- Tunnelbanan. (III)
- Centrumen. (II)
- Fina promenader. (II)
- Gemenskap mellan grannarna och handlare. (II)
- Globen. (II)
- Idrottsklubbar/idrottsföreningar. (II)
- Kulturutbudet. (II)
- Lätt att ta sig med bil. (II)
- Mångfald. (II)
- Mångkulturellt. (II)
- Nackareservatet. (II)
- Nära till handelscentra. (II)
- Nära till vattnet. (II)
- Småstadskänslan. (II)
- Tryggt. (II)
- Tvärkommunikationer. (II)
- Barnomsorg.
- Barnvänligt.
- Bebyggelsen (inte stadsbebyggelse).
- Bio.
- Blandningen av gamla och unga.
- Bostäderna.
- Blandningen av olika bostäder.

- Bra luft.
- Bra stadsplanering.
- Camping – turism.
- Den äldre trädgårdsstaden.
- Friluftsområden.
- Förskolor .
- Hagsätra IP.
- Hög lägstanivå.
- Korta avstånd mellan lokala centrum.
- Kulturhuset.
- Lekplatserna.
- Lägre bostadspriser.
- Lätt att leva utan bil.
- Mycket aktiviteter.
- Mycket restauranger.
- Många skolor.
- Människorna.
- Mässan.
- Möjligheter att påverka.
- Naturresevat.
- Nära till arbetsplatser.
- Nära till barnaktiviteter.
- Nära till service.
- Närhet till Nacka – Värmdö.
- Närcentrum.
- Närhet till förskolor, skolor.
- Olika boendeformer.
- Rågsved satsar på ungdomar – fritidsgården.
- Samhörighet – Söderortsanda.
- Skateparken i Högdalen.
- Skolorna.
- Småskalighet.
- Sportfält.
- Trevligt och mysigt.
- Upplevd trygghet.
- Varierad bebyggelse.
- Vårdcentralen.
- Årstafältet.
- Öde.

A. Vad är bra med att bo och gå i skola i ditt bostadsområde som ligger i Söderort?

(Antal möten med denna frågeställning: 1)

- Bra lärare.
- Fotbollsinriktning på skolan.

- Goda luncher – ny kock.
- Lugna Gatan.
- Scen och konst på skolan.
- Lugnt.
- Fotbollsplaner.
- Fina hus.
- Husen renoveras.
- Polisstation.

A. Vad är viktigt för dig som företagare?

(Antal möten med denna frågeställning: I)

- Aldrig helt färdigbyggd.
- Bra kommunikationer, gäller arbetstagare, distribution av varor och inom området.
- Tillgång till arbetskraft.
- Viktigt med ett visst avstånd mellan boende och företagare, får ej vara störande.
- Möjligheter att expandera.

B. Vad bör staden prioritera?

(Antal möten med denna frågeställning: IIIII IIIII III)

De mest frekventa kommentarerna presenteras först, antalet sträck visar på hur många av de 13 mötena åsikten nämndes som svar på frågeställningen.

- Ungdomsverksamhet och ungdomsgårdar. (IIIIII III)
- Bostäder. (IIIIII II)
- Skapa arbetstillfällen. (IIIIII II)
- Grönområden. (IIIIII I)
- Närservice. (IIIIII I)
- Skolor och utbildning. (IIIIII I)
- Förbättrad kollektivtrafik. (IIIIII)
- Främja integration och minska klyftor, motverka segregation. (IIIIII)
- Förlänga tunnelbanan. (IIIIII)
- Kultur. (IIIIII)
- Öka tryggheten. (IIIIII)
- Belysning. (IIIIII)
- Mötesplatser. (IIIIII)
- Blandad bebyggelse. (IIIIII)
- Entreprenörskap. (IIIIII)
- Renhållning. (IIIIII)
- Idrottsmöjligheter, spontana och planerade. (IIIIII)
- Inte bygga bort grönområden. (IIIIII)
- Inte placera hotell vid Älvsjöbadet. (IIIIII)
- Lokaler för äldre och unga att vara i under dagtid. (IIIIII)
- Minska buller från Nynäsvägen. (IIIIII)
- Mötesplatser för ungdomar, även de som är äldre än 18 år. (IIIIII)
- Närpolis. (IIIIII)

- Parkeringsmöjligheter. (II)
- Skapa levande stadsdelar. (II)
- Tvärförbindelser inom Söderort. (II)
- Bygga billigare lägenheter. (II)
- Förtäta där det är möjligt men behåll de gröna områdena. (II)
- Miljövänlig infrastruktur. (II)
- Sim- och idrottshall. (II)
- Affärer.
- Använd de offentliga lokalerna mer.
- Arbetsplatser för unga.
- Barnomsorgen.
- Behålla det positiva från fråga A.
- Behålla Älvsjö villaområde.
- Bevara Årstaskogen.
- Bevara Älvsjöskogen och Solbergaskogen.
- Bibliotek.
- Billiga hyresrätter.
- Biltunnel under Solbergaberget i Älvsjö.
- Binda ihop olika delar av Söderort.
- Biografer.
- Bygg hellre på höjden än på längden.
- Bygga en glaskub som är som ett utomhusvardagsrum.
- Bygga hyresrätter.
- Bygga samman stadsdelar.
- Bygga stad i förorten.
- Bygga ut fibernätet till 100 megabit.
- Bygga ut mot Älvsjö snarare än in mot stan.
- Bättre boendeparkering i Högdalen.
- Café.
- Cykelbanor, markera befintliga och skapa nya.
- Direktbuss mellan Älvsjö och Kista.
- Ekostaden.
- Fler studentbostäder.
- Fler äldre- och omsorgsboenden.
- Flytta ut förvaltningar.
- Fritidsaktiviteter.
- Fyll gamla Ericssonfabriken med nya arbetsplatser.
- Färg på husen.
- Förbättra gångvägarna.
- Förbättra trafiklederna.
- Gatubeläggningen.
- Ge Söderort en egen nisch – ”Campus Skarpnäck”.
- Gemensamma aktiviteter för föräldrar och barn.
- Grundskolan.

- Högstadium i Östbergaskolan.
- Höj skatten och förbättra kollektivtrafiken.
- Idrottsanläggningar.
- Informera ungdomarna om vad det finns för aktiviteter, de vet inte om dessa.
- Infrastruktur.
- Inte bygga ihop stadsdelar och göra det mer stadslikt.
- Inte fler arbetsplatser.
- Interaktion mellan Bredäng/Söderort och city.
- IT, när linan går under spåret i Älvsjö så tappas mycket kapacitet.
- Jobba med trygghetsfrågor i skolorna.
- Klotter.
- Kollektivtrafik dygnet runt.
- Kortare skolår.
- Kreativa högsolor.
- Locka stora företag till Söderort.
- Lokala arbetsplatser.
- Lokala centrum.
- Lokala mötesplatser.
- Lokalbussar.
- Lokaler för kulturella aktiviteter.
- Längre öppettider i Farsta C.
- Lösa parkeringsfrågan i Älvsjö centrum under ombyggnationen, parkeringshus på Herr Stens väg?
 - Marknadsföring av Söderort.
 - Minska bullernivåer.
 - Motverka ”okynnesexploatering” typ golfbanor.
 - Människan i fokus.
 - Möjligheter för unga att göra sig hörda.
 - Nattöppna butiker i Farsta C.
 - Ny lösning för att få bort trafiken i Älvsjö centrum.
 - Ny utfart från Bagarmossen istället för från Sockenvägen.
 - Närhet till kollektivtrafik.
 - Närproducerat.
 - Nöjesområden.
 - Odling och rekreation.
 - Omsorg.
 - Papperskorgar.
 - Parker.
 - Parkvård.
 - Passivhus.
 - Postservice.
 - Promenadstråk.
 - Renovera befintlig bebyggelse.
 - Restauranger och nöjesliv.

- Rusta upp Dalen.
- Rusta upp offentliga byggnader.
- Rusta upp parker.
- Rusta upp Älvsjöbadet.
- Samarbete med polisen.
- Satsa på barn som kämpar från ”underläge”.
- Satsa på dem som har särskilda behov.
- Se till att man kan bo och arbeta i samma område.
- Sjukvård.
- Skaffa större och finare parker.
- Skatepark.
- Skolor för barn med särskilda behov.
- Skolor i flexibla lokaler.
- Spårbundna tvärförbindelser.
- Stadsplanering.
- Studentlägenheter.
- Större matvarubutik med billiga varor.
- Sysselsätta ungdomen.
- Sysselsättning för alla.
- Säkra möjligheter att påverka.
- Tillgänglighet för alla.
- Trafiken, att sluta bygga om vägarna, det gör ingen skillnad.
- Trygg omgivning.
- Trygghets- och serviceboende i ”sin egen miljö” och möjligheter att flytta till

dessa.

- Tvärbana Älvsjö-Skärholmen.
- Underhåll av vägarna.
- Underlätta för arbetsplatser.
- Uppmuntra mer torghandel.
- Utemiljö på skola och förskola.
- Uteplatser framför husen.
- Utnyttja de tomma lokaler som finns, exempelvis arbetsplats hotell.
- Vid nybyggnation, se till att det finns parkeringsplatser samt kollektiva trans-

porter.

- Välordnade parkeringsplatser som inte är dyrare än idag.
- Värna skogen och naturområden.
- Älvsjövägen i tunnel.
- Öka livskvaliteten, strukturen finns redan.
- Ökade möjligheter till insyn och medverkan i planeringen av den nya staden.
- Överdäcka Nynäsvägen.

B. Vad tycker du bör göras nu för att du ska rekommendera dina kompisar att gå i din skola och bo i ditt område? Vad tycker du ska göras om några år så att du kan tänka dig att bo i området som vuxen?

(Antal möten med denna frågeställning: 1)

- Elever som röker och klottrar (dåligt).
- Flera affärer i centrum.
- Vill ha restaurang – Mc Donalds

B. Behövs det fler arbetsplatser i Söderort?

(Antal möten med denna frågeställning: I)

- ABC-staden borde tas mer på allvar.
- Arbetsplatser i bostadsområden.
- Viktigt med kluster – enklare att byta jobb inom branschen.

C. Kan viljan att bygga fler bostäder och arbetsplatser kombineras med målet om att trygga miljö- och naturvärden?

(Antal möten med denna frågeställning: II)

- Bygga om befintliga/tomma lokaler till bostäder.
- Bör ej bygga på områden som uppskattas av invånarna, som fotbollsplaner och parklekar.
- Inte förstöra naturen.
- Ja, men det kan vara svårt.
- Kan bli trångt – inte bygga för mycket bostäder.
- Mer arbetsplatser.
- Måla husen i färgglada och naturoinspirerade färger istället för betonghus och skyskrapor.
- Måste prioritera, ge naturen mycket uppmärksamhet, man kan bygga på vissa platser
- Måste även byggas mer bostäder.
- Redan exploaterad mark kan byggas om till bostäder.
- Självklart.

C. Hur ser ni på balansen mellan fler bostäder, fler arbetsplatser och att trygga fin natur?

(Antal möten med denna frågeställning: IIII II)

De mest frekventa kommentarerna presenteras först, antalet sträck visar på hur många av de 7 mötena åsikten nämndes som svar på frågeställningen.

- Mer arbetsplatser behövs. (IIII)
- Bygg inte på grönområden, bygg på partihallarna/industrimark istället. (III)
- Ballans mellan hyresrätter, bostadsrätter och småhus. (II)
- Bevara parker och gröna kilar. (II)
- Däcka över vägar och bygg där. (II)
- Inte röra naturområdena för mycket, bygg gärna bostäder men var försiktig med grönområdena. (II)
- Använd redan befintliga lokaler för nya verksamheter, finns många i Älvsjö villaområde exempelvis.
- Balansen bra för närvarande.
- Balansen bör prioriteras.
- Behålla villakänslan.
- Bevara butikerna i Hagsätra, service för äldre, levande centrum.
- Bevara Årstafältet.

- Bjuda in alla medborgare för att höra hur stadens grönområden och andra allmänna platser kan utnyttjas på bästa sätt.
- Blir ej konflikt inom vårt område, utveckla Skrubba som arbetsplatsområde.

(Skarpnäck)

- Bo och arbeta i samma område.
- Bygg en ny stad på ett fult naturområde.
- Bygg hyresrätter, inte bara bostadsrätter.
- Bygg högre.
- Bygg inte för tätt.
- Bygg utåt istället för i innerstan.
- Bygg fler och större (4:or och 5:or) bostadsrätter i Bandhagen.
- Bäckaskiftsvägen, bygg hyresrätter på ängen – dem används inte.
- Exploatera inte Nackareservatet.
- Fler lekplatser, även i villaområdena.
- Fortsatt förtätning fram till Faten kan höja Flatenområdets attraktivitet.
- Förtätning.
- Hitta alternativ.
- Hitta strukturer där alla generationer kan leva sida vid sida.
- Hus som passar in i stadsbilden.
- Högre krav på entreprenörer som anlägger t.ex. lekplatser.
- Industriområdena förfaller, rusta upp dessa och gör mer attraktivt för företagare.
- Ingen självklarhet att Stockholm ska vara en miljonstad, onödigt att driva på en sådan utveckling.
- Inget hotell på Älvsjöbadet.
- Inte okynnesexploatera, vara försiktig med marken.
- Inte storstadsbebyggelse.
- Ja till fler arbetsplatser.
- Korta transporter för miljös skull och mer fritid.
- Mer poliser.
- Nybyggnation ska stå i relation till behovet.
- Skydda naturen först, efter det fler arbetsplatser.
- Spara Älvsjöskogen och Solbergaskogen i sin helhet.
- Sprid ut bebyggelsen, bygg inte bara i Hagsätra.
- Stora trafikleder separerar områden från varandra, hitta möjligheter för att ta sig över dessa.
- Utveckla det som finns, bygg inte så mycket nytt.
- Utveckla men vill behålla balansen.
- Varandras förutsättning, balansen måste finnas.

C. Hur ser ni på relationen bostäder, arbetsplatser och natur?

(Antal möten med denna frågeställning: IIII)

De mest frekventa kommentarerna presenteras först, antalet sträck visar på hur många av de 4 mötena åsikten nämndes som svar på frågeställningen.

- Bevara grönområden. (II)

- Bygg mer bostäder, speciellt för studenter. (II)
- Arbetsplatser i närheten av bostäder så att man inte behöver åka så långt.
- Bra att vi bygger.
- Bra kombination.
- Bra med nya arbetsplatser.
- Bygg tätare.
- Dyrt att bo i Söderort?
- Ej behov av fler arbetsplatser.
- Fantastiskt.
- Fler arbetsplatser behövs.
- Förtäta om möjligt, helst i kranskommunerna.
- Inte förtäta bostadsområden – parker och plättar behövs för lugnet.
- Natur börjar försvinna på bekostnad av bostäder.
- Rusta upp befintliga bostadsområden.
- Satsa på fler arbetsplatser, räkna och prioritera vilka arbetsplatser som kräver

mycket arbetskraft.

- Spara de grönområden som finns eftersom de är så få.
- Viktigare med bostäder än med grönområden, men borde behålla åtminstone

ett grönområde.

- Viktigt med nya bostäder och nya arbetstillfällen.

C. Vilka jobb skulle du vilja fans i ditt bostadsområde?

(Antal möten med denna frågeställning: I)

- Svårt att hitta platser för nya arbetsplatser.

C. Vad tycker du behöver göras för att stärka näringslivet i Söderort?

(Antal möten med denna frågeställning: I)

- Bra kommunikationer.
- Bättre kommunikationer till Arlanda.
- Flygbuss Skavsta – Skärholmen.
- Kommunikationen inom områden – dåligt skyltat från SL.
- Taximöjligheter saknas från Skärholmen.

D. Vad är viktigast att utveckla, tvärkommunikationer/tvärförbindelser eller kommunikationerna till Stockholms innerstad?

(Antal möten med denna frågeställning: IIIII IIIII I)

De mest frekventa kommentarerna presenteras först, antalet sträck visar på hur många av de 11 mötena åsikten nämndes som svar på frågeställningen.

- Tvärkommunikationer/tvärförbindelser. (IIII IIII)
- Kommunikationerna till Stockholms innerstad. (IIII)
- Det finns redan bra förbindelser in till city. (III)
- Spårbunden trafik. (II)
- Trångt på tunnelbanan i rusning. (II)
- Tvärbana. (II)
- Att alla ska kunna åka till den valda destinationen utan att byta fler tåg eller

bussar.

- Bra att minska biltrafiken.

- Buss till kista.
- Bygg ut tunnelbana.
- Båda.
- Det finns bra kommunikationer idag, onödigt att ta resurser till att utveckla tvärförbindelserna.
- En kombination, på vissa platser behövs tvärkommunikationer.
- Förbättra gång och cykelvägar.
- Förbättra kopplingen mellan buss och pendeltåg.
- Hållbar utveckling.
- Kommunikationer till nya arbetsplatser.
- Lokalbussen i Älvsjö har dålig täthet.
- Lättare att nå grönområden.
- Nattrafik.
- Spårbundna ringleder.
- Tvärförbindelse till Farsta (från Skarpnäck).
- Tvärförbindelser Farsta – Skärholmen.
- Tvärförbindelser längs befintliga vägar.
- Tvärförbindelser, eller lika viktigt.
- Tvärkommunikationer för både bilister, cyklister och kollektivtrafikresenärer.
- Tätare trafik.
- Utveckla kollektivtrafiken ej bilvägar.

D. Bör nationella kommunikationer och vägar mellan Söderorts stadsdelar och till nationella motorvägar prioriteras framför förbättrade förbindelser till Stockholms city?

(Antal möten med denna frågeställning: II)

- Både in till city och inom Söderort, framförallt bör det satsas på kollektivtrafiken.
- Tvärkommunikationer.

D. Vilka områden tänker du på som särskilt viktiga att knyta samman? Hur tycker du att de sambanden ska utvecklas?

(Antal möten med denna frågeställning: I)

- Arbetsområden behöver närservice som bank, apotek och viss handel.
- Masmotunneln.
- Spårväg Syd och busskommunikationer.
- Tvärförbindelser i ytterstaden viktigt.

E. Vilka är de strategiska framgångsfaktorerna/utmaningarna för Söderort?

(Antal möten med denna frågeställning: II)

- Att få med medborgarna i planeringen så att de känner sig delaktiga.
- Att restauranger öppnar i Dalens centrum igen.
- Blandad bebyggelse för integration.
- Bättre tillgänglighet för äldre och handikappade.
- Fritid för alla.
- Sanering av bostäder byggda före miljonprogrammet.
- Sjukvård.

- Sysselsättning för skolbarnen på fritiden.
- Tillgodose unga och äldres behov.
- Verksamheter i de gamla delarna i Enskede.
- Äldreboende i områdena.

Övriga frågor som kom upp på mötet:

De mest frekventa kommentarerna presenteras först, antalet sträck visar på hur möten åsikten nämndes.

- Årstafältet. (II)
- Använda skolans lokaler till föreningsverksamhet på kvällarna.
- Bagarmossen är i behov av en ny trafikplats, på/avfart.
- Bandhagens centrum måste rustas upp.
- Belysning kring skogsvägar i Kärrtorp.
- Bevara idrotts- och rekreationsområden.
- Bevara koloniområdena.
- Brist på trevligt centrum i Skarpnäck.
- Bullervall kring Sjöängsparken.
- Bussarnas ”nig” fungerar aldrig och busschaufförerna hjälper aldrig till.
- Busskort till alla gymnasieelever oavsett avstånd till skolan.
- Bygg inte om vägar.
- Bättre städning och håll borta klotter.
- Bättre tillgänglighet för människor med funktionshinder.
- Dyrare att flytta från 3:a -4:a till mindre, anpassa så att pensionärer som vill

bo mindre har möjligheter att göra det.

- Fiberkommunikationen
- Fler båtplatser för småbåtar, gärna i Saltsjön.
- Fler papperskorgar
- Fler parkeringsplatser i stan.
- Fler parkeringsplatser intill arenan om den blir byggd.
- Flytta stadens förvaltningar till ytterstaden.
- Fri parkering i parkeringsfickorna, nu förbud på natten och halvtimmes på

dagen.

- Fritid för alla.
- Få en yta på 5*10 meter i kulturhuset (Skarpnäck) till en skateboardramp, vi

har bra sammanhållning här i åldrarna 2-40 år och det vore kul att bibehålla detta vintertid.

- Få Årsta torg att vakna.
- Färjetrafik som kollektivtrafik.
- Förslag på hur Spårväg Syd bör och inte bör dras.
- Förtäta i kranskommunerna och låt pendeltåget få fler stationer.
- Handikappanpassning.
- Hissarna i husen måste fungera.
- Hitta något speciellt för stadsdelen och jobba med detta.
- Hur bevara de små centrumläggningarna – är staden intresserad av att ha

levande centrum, är staden villig att skjuta till medel/aktiviteter?

- Högdalens centrum måste rustas upp.
- Högstadieskola i Östberga.
- Idrottshallar.
- Införa avfallskvarnar i alla lägenheter.
- Ingen busstrafik på Skarpnäck Allé.
- Kollektiva möjligheter till och från Nacka.
- Kolonilotterna i Hökarängen ska rivas, inte bra.
- Lokal busslinje
- Mer konkreta planer att ta ställning till.
- Mer resurser till barnomsorgen.
- Mindre bilåkning.
- Minska bullret från Nynäsvägen/Tyresövägen.
- Många artister/kulturarbetare i Söderort.
- Möteslokaler för föreningslivet till rimliga hyror, vill kunna använda dem dagtid.
- Mötesplatser.
- Nystartad fotbollsförening (Skärholmen, Bredäng?), idag ett herrlag, nästa år två ungdomslag, saknas klubbbrum och omklädningsrum, svårt att få tider på konstgräsplaner.
- Nystartskontor.
- Närpolis-kontor för att öka tryggheten.
- Närservice viktigt då alla inte har tillgång till bil.
- Omvänd planprocess.
- Oro för hur Söderstaden inverkar på koloniområde.
- Postens unga anställda har svårt att ta sig till och från arbetet.
- PRO kan ta över bibliotek tillsammans med hyresgästs-föreningen.
- Saknar balans mellan vägar, arbetsplatser och boende.
- Saknas ungdomsgårdar.
- Separerade cykelbanor.
- Service försvinner, post, apotek, bank.
- Sim- och idrottshall på skarpnäcksfältet.
- Sjukvården.
- Skapa energicentrum i Högdalen, kluster.
- Sluta skräpa ned.
- Sociala aktiviteter för äldre, kulturprogram.
- Staden bör vara mer flexibel/behjälplig med tillstånd mm för att nya verksamheter ska kunna starta.
- Stärk småstadskänslan på Skarpnäcksfältet.
- Tvärbana till Östeberga.
- Upprustning av äldre bebyggelse.
- Utbildningar i miljöteknik.
- Utnyttja de resurser som finns hos invånarna.
- Utveckla kulturlivet.
- Utveckla partihallarna till en modern och miljövänlig arbetsplats.

- Utveckla/bygg på Västberga industriområde.
- Vaksamhet och aktsamhet om den karaktäristiska miljön vid nybygge.
- Varför lågprishotell vid Älvsjöbadet? Vi som bor vid badet tycker att städningen är dålig.
- Vi saknar ett naturligt centrum (Skarpnäck).
- Viktigt att genomföra lovade åtgärder.
- Vision för de små lokala centrumen.
- Våtmarken i Rågsved, viktig att bevara.
- Älvsjö vill ha ett riktigt centrum.
- Älvsjöskogen är ej tillgänglig för funktionshindrade.
- Överdäcka Huddingevägen.
- Hur får man Hökarängens C intressant i ett större omland? Specialisera utbudet i centrum, vad för mix av handel är möjlig. Marknadsföring. Flera centrum utmed tunnelbanans linje där varje centrum är platsspecifikt, kan även locka turister. Prioritera representation även i förortscentrumen, ex. juldekorationer sätts idag inte upp i Hökarängens C då det inte finns någon företagarförening.

Sammanfattning

Mötena har i varierande grad sammanfattats under denna punkt, det har även kommit upp ytterligare synpunkter och kommentarer.

- Bevara grönområden.
- Bredäng är den vackraste förorten i Stockholm, betong mitt i naturen.
- Bygga om befintliga lokaler i Bredäng centrum till ungdomslägenheter.
- I morgon är första dagen på resten av våra liv.
- Svårt att få lägenhet närmare stan via bostadsförmedlingen.
- Trevligt att bli tillfrågad.
- Tvärkommunikationerna mellan stadsdelarna i Söderort är en högt prioriterad fråga, tryggheten bör tas på allvar, folk bör känna sig trygga.
- Vi tror på Skarpnäcksområdet.
- Ökad tillgänglighet till natur, rekreationsområden, kulturverksamheter, samhällsservice. Äldreboenden ska vara olika och integrerade i bostadsområdena. Säkerhet i trafiken, korsningen Örbyleden – Gryckesboleden är för närvarande korsningen med högst antal olyckor.

Enkäter

Sammanställning av enkätkort ”tyck till om vår framtid” besvarade i söderort perioden oktober till november 2009

På de gula enkätkort ”tyck till om vår framtid” har medborgarna lämnat synpunkter och kommentarer på visionen och hur Söderort kan utvecklas. De kommentarer som rör specifika platser och områden redovisas separat i detta dokument. Inom parentes anges hur många likadana kommentarer som inkommit.

Enskede-Årsta-Vantör

- Renovera fasader och fräscha upp Bandhagen centrum. (2 kommentarer)
- Gör något radikalt åt Rågsved.
- Dåligt att det bara finns ett återvinningsställe i Högdalen.
- Bättre trygghet på Gullmarsplan. (2 kommentarer)
- Pendeltågsstation vid Högdalen/Rågsved.
- Se till att industrier utvecklas t.ex. vid Slakthusområdet.
- Bygg inte bostäder på Snösätragränd.
- Avveckla Snösätragränds upplagsområde.
- Spara golfbanan på Årstafältet.
- Behåll Årstafältet som det är. (3 kommentarer)
- Utveckla Årstafältet till en landskapspark.
- Förbättra Turingeparken i Örby.
- Parker och grönområden är välbesökta, se till exempel Bandängen och Kristallparken.
- Bevara Bandängen.
- Bygg bad/idrottshall på Årstafältet.
- Bygg hundrastgård på Årstafältet.
- Bygg en större pulkabacke i Turingeparken i Örby.
- Överdäckning av Nynäsvägen vid Globen.
- Överdäcka Nynäsvägen till Valsknopp, bygg bostäder ovanpå.
- Nynäsvägen genom Gamla Enskede måste på sikt överdäckas vilket ger plats för nya bostäder.
- Nej till nya sportarenan vid Globen.
- Ingen skulptur vid rondellen Sockenplan, plantera blommor istället.
- Bygg inte på Årstafältet.
- Bevara Rågsveds friområde.
- Ny busslinje Årsta – Stockholms C.
- Bygg ej på Örbystråket.
- Biograf i Högdalen eller Hagsätra.
- Låt Spårväg Syd gå till Högdalen.
- Håll Vantör rent.

Farsta

- Bättre städning vid tunnelbanestationerna Gubbängen och Hökarängen.
- Mer blomplanteringar i centrum. (Gubbängen och Hökarängen).
- Finare restaurang i Farsta centrum. (2 kommentarer)
- Illa att Fagersjö centrum demolerades härom året, området har blivit dött.
- Liten kvarterspub lik La Casita (som fått lägga ner) i Farsta C. (2 kommentarer)
- Fler restauranger i Farsta C, låt dessa ha öppet längre på kvällen.
- Modernisering och upprustning av Tallkrogens centrum. (2 kommentarer)
- Fler butiker och utökad service i Tallkrogens centrum, bank och apotek behövs. (3 kommentarer)
- Staty i Sköndals centrum.

- Förbättra i Gubbängen. (2 kommentarer)
- Café vid Farstanäset.
- Gratis toaletter i Farsta. (2 kommentarer)
- Bättre renhållning i Fagersjö.
- Se till att belysningen fungerar i Gubbängen.
- Bättre kollektivtrafik till och från Sköndal, både till centrum och tvärförbindelser.
- Tunnelbana till Sköndal.
- Låt buss 901 gå till Farsta.
- Rusta upp och stöd handikappbadet Stora Sköndal.
- Katastrof om det sker ytterligare exploatering i Fagersjö.
- Bygg inte mer i Hökarängen.
- Bevara Gubbängsfältet i dess nuvarande skick. (2 kommentarer)
- Bygg inte i Fagersjöskogen.
- Parker/parklek i Sköndal.
- Bevara grönområdena i Farsta.
- Biograf i Farsta Centrum. (7 kommentarer)
- Bowlinghall i Farsta Centrum. (3 kommentarer)
- Bygg en simhall i Sköndal.
- Skicka ut information om vad som pågår i Gubbängshallen.
- Ska vi få poliskontor i Sköndal?
- Örbyleden förbi Hökarängen, särskilt öster om tunnelbanan, måste överdäckas. Detta skulle ge plats för nya bostäder i kanten av Gubbängsfältet. I väntan på överdäckning måste Örbyleden byggas om till en boulevard, utformad så att hastigheten hålls till 50 km/h.
- Fler parkeringsplatser i närheten av min Friskvårdspraktik i Hökarängens Centrum, ofta kaos på Pepparkaksvägen och Sirapsvägen där de få parkeringsplatserna finns.
- Bättre parkering i Farsta Centrum.
- Ungdomshus i Farsta Centrum.
- Aktiviteter för alla blivande tonåringar i Sköndal.
- Se till att ledningen i Sköndalsskolan blir bättre så att alla inte flyr.
- Skolsituationen i Farsta är bedrövlig, sedan Västbodaskolan stängde finns bara en kommunal skola, Hästhagsskolan har ingen bra verksamhet.
- Skolan i Farsta är mycket viktig.
- Få tillbaka låg- och mellanstadieskola på västra sidan av Farsta.
- Nu får det vara nog med ”utisar” i Farsta Centrum, sänd dem till norrland eller hemland och där kan de bygga upp sitt land.
- Se till att invandringen fördelas mer jämlikt, tycker att kvoten är fylld i Farsta.
- Söderort är numera ett invandrargetto, se till att balansen mellan svenska ungdomar återställs, erbjud genom de kommunala bostadsbolagen endast hyresrätter till nordiska medborgare, se till att Farsta inte blir ett nytt Södertälje.
- Flera blomlädor, även i villaområdena för att sänka hastigheterna, många som bor i Svedmyra kör för fort.

- Trött på planlös förtätning, exempelvis Ågesta Broväg.
- I Sköndal är vi rädda för att man ska riva jättefina dagis och samtidigt permanenta tillfälliga paviljonger i bullerutsatta lägen.
- Öppna Gubbängsbadet för allmänheten. (2 kommentarer)
- Nattbuss från stan mot Sköndal borde gå även helgkvällar, kommunikationerna till Sköndal är dåliga. Buss 181 slutar gå vid 24-tiden från Farsta. Otrygga alternativ.
- Direktbussen mellan Sköndal och Gullmarsplan borde gå även kvällar och helger.
- Radhus vid Drevviken och Magelungen.
- Ta hand om och arbeta aktivt med alkoholister och missbrukare i Farsta centrum, starta verksamheter och speciella sådana för kvinnliga missbrukare.
- Det heter så fint "I Söderort står medborgarna i centrum", ni har väldigt lång tid innan detta händer. Ingen bryr sig om vad medborgarna tycker idag. Ex. nedläggningen av Vestboda, nu planeras där ett nytt getto. Den lokala demokratin ska visst vara viktig men detta kommer aldrig att ske då politisk logik gäller och det finns inkompetens i stadsdelarna. Tack för att ni pissar på oss. (Farsta?)

- Goda utfärter från Larsboda till Nynäsvägen.

- Boulehall i Farsta (3 kommentarer)

- Gubbängen ska förbättras när?

Hägersten-Liljeholmen

- Fräscha upp Fruängens centrum.
- Satsa på ett kulturcentrum för alla vid Telefonplan.
- Överdäckning av tunnelbanan vid Telefonplan.
- Bygg inte sönder de södra förorterna, i Årstadal och Axelsberg byggs det mycket nu, dessa områden exempel på bra planering där inga andra värden kommer i kläm.

- Roligt med all utbyggnad vid Telefonplan.
- Utveckla Aspudsparken till en mer spännande lekpark.
- Hundrastgård i området kring Vinterviken.
- Bra att badet i Aspudden rivs.
- Bibliotek i Liljeholmen.

I Midsommarkranen är det omöjligt att förflytta sig mellan hem, dagis och skola utan att riskera livet om man inte kör bil. Bilarna har mycket plats medan gående och cyklister trängs.

- En polisstation i Fruängen.
- Det har blivit stökigare i Fruängens centrum.
- Etablera ett bibliotek i Liljeholmen.
- Etablera ett galleri i Liljeholmen.
- Plantera träd på Liljeholmstorget.
- Behåll grönområdet kring Trekanten.
- Bygg glesare och låt husen vara lägre i den planerade byggnationen av Nybohovsbacken.

- Rusta upp gången mellan tunnelbanan och Nybohovshissen.
- Bygg inte sönder Hägersten med höghus och skyskrapor.

- Hög hastigheten till 50 km/h mellan tandläkaren och centumparkeringen på Elsa Brännströms gata i Fruängen, åtminstone tidsbegränsa hastigheten 30 km/h till att endast gälla vissa tider.

- Sätt upp trafikljus på Fruängsvägen vid Fruängens skola.
- Fruängen ska vara ändhållplats även i fortsättningen.
- Rusta upp Fruängens Centrum.
- Förbättra gångstråken från Fruängens centrum mot Långbroparken.
- Bättre belysning och mer soffor i Fruängen.

Skärholmen

- Fräscha upp Bredäng centrum. *(2 kommentarer)*
- Bredängens centrum känns otryggt.
- Bra att det finns synliga väktare och polis i Skärholmens centrum.
- Mer bänkar i och kring Skärholmens centrum.
- Prioritera etablering av utbildningsinstitutioner och arbetsplatser/näringslivsutveckling i Skärholmen.
- Hoppas Friskis&Svettis kommer till simhallen igen. *(Skärholmen?)*
- Något för ungdomar som vägrar åka till Skärholmen, mellan 16-19 år.
- Skärholmen är idag en vacker och spännande plats att bo, besöka och arbeta i.
- Förbättra tillgängligheten i Skärholmen.
- Jag har bott i Bredäng i över 30 år och sett förändringen.
- Bygg ihop Kungens Kurva och Skärholmen.
- Ta bort Skärholmsvägen och bygg bostäder i stället.
- Andra hemmet är bra, alla andra ska vara lika bra.

Skarpnäck

- Skapa intresse för de tomma lokalerna i Bagarmossens centrum. *(2 kommentarer)*
- Det finns potential för Bagarmossens centrum att bli levande.
- Mer belysning på gångvägen söder om Byälvsvägen mot Bagarmossens skola.
- Bättre renhållning i Bagarmossen, fler papperskorgar och mer frekvent städning.
- Lansera Bagarmossen som den ”Gröna förorten -lugnet före stan”.
- Ge Bagarmossen en miljöprofil.
- Mer kompetent personal som sköter grönområdena i Bagarmossen.
- En större lekpark i norra Bagarmossen.
- Bättre skyltning till/vid alla grönområden i Bagarmossen.
- Låt ”Flatenbussen” uppstå igen, med simundervisning.
- Det behövs en stor sim- och idrottshall i Skarpnäck/Bagarmossen. *(3 kommentarer)*
- Simhall på Skarpnäcksfältet. *(4 kommentarer)*
- Varför kan inte den välbesökta sjukgymnastpraktiken i Björkhagen vara kvar?
- Pilotorget i Skarpnäck behöver göras om och en bra parkering för bilar bör

skapas.

- Ingen bilväg mellan Skarpnäck och Bagarmossen.
- Bagarmossens skolor behöver fler lärare.
- Att flytta Bergholmsskolan till Tåtorpsskolan var dåligt.
- Bredda vägen till Bagarmossen igen.
- Sommaröppet bibliotek i Skarpnäck.
- Coop i Skarpnäck är för dyrt, behöver matvarubutik med bättre priser. (2

kommentarer)

• Sedan vårdcentralen "Bagarmossen" privatiserades fungerar den ej som innan.

- Kommunala daghem i Hammarby.
- I Skarpnäck finns ej parkeringsmöjligheter inomhus för minibuss med 260

höjd.

- Utveckla kultur och bibliotek i Skarpnäck, bättre öppettider och fler personal.
- Skarpnäck ateljé Tyresgården: samarbeta med kommunen och olika om-

sorgsenheter.

• Hyra ut kommunala skolor i Skarpnäck under kvällar och helger till olika studieförbund, föreningar med mera.

- Utveckla industriområdet i Skarpnäck, bygg på höjden.
- Förbättrad snöröjning på Viskagränd.

Älvsjö

- Ett köpcentrum i Älvsjö.
- Nyfiken på Älvsjö centrums utveckling.
- Fler små restauranger behövs i Älvsjö.
- Cykelvägen längs med Älvsjövägen är skrämmande, cyklister åker förbi i full fart utan att plinga. Föreslår tydliga vägmarkeringar för cyklister.

• Angående Spårväg Syd, sträckningen ej genomtänkt. Skall den serva boende i Älvsjö? Då kommer Älvsjöskogen naggas i kanten. Gör istället om tvärbanans sträckning genom Gröndal, låt Johan Skyttes väg bli startbanan.

- Fräscha upp Älvsjös pendeltågsstation. (3 *kommentarer*)
- Rusta upp stationsområdet i Älvsjö.
- Ta inte bort infartsparkeringen vid Älvsjö station.
- Snabba på med Spårväg Syd och tunnelbana till Älvsjö.
- Låt Spårväg Syd gå på Älvsjövägen, inte på Vantörsvägen.
- Dra inte Spårväg Syd genom Älvsjöskogen. (2 *kommentarer*)
- Ska Spårväg Syd dras från Älvsjö ska den dras via Älvsjövägen – Svartlösa-

vägen – Vantörsvägen mot Fruängen.

- Tunnelbana till Älvsjö. (2 *kommentarer*)
- Bevara Älvsjös nuvarande karaktär.
- Älvsjöskogen är en viktig rekreationsplats som fungerar för alla generationer.
- Bevara Älvsjöskogen. (7 *kommentarer*)
- Värna de få grönområden som finns i Älvsjö. (2 *kommentarer*)
- Ingen dragning av Spårväg Syd genom skogen och ut på Vantörsvägen.
- Gräv ner Älvsjövägen.
- Bygg in busstorget vid Älvsjö station, sätt upp trafikljus vid övergångsställen.

- Låt alla fjärrtåg, inte bara Malmötågen, stanna i Älvsjö.
- Gör Älvsjöskogen till naturreservat. (4 kommentarer)
- Fler parkeringsplatser i Älvsjö.
- Se till att de klockor som finns i den offentliga miljön går rätt, vid bussplan i

Älvsjö står vissa stilla eller visar fel tid.

- En klocka som aldrig fungerar, åtminstone inte de senaste 10 åren. (*Älvsjö?*)
- Exploatering med innerstadsvisioner för Älvsjö samtidigt som villaområdeskaraktären betonas tyder på inkonsekvens.

- Spårväg Syd till Älvsjö är inte nödvändigt.
- Ofta skräpigt och fulla papperskorgar. (Älvsjö?)
- Bevara Långsjön.
- Bevara Solbergaskogen.
- Bevara kulturmiljön i Älvsjö och låt tvärbanan gå i befintlig trafikmiljö.
- Sätt igång renoveringen av Älvsjö centrum.
- Förläng tunnelbanan från Hagsätra till Älvsjö.
- Bygg bort trafiken på Älvsjövägen.
- Stoppa förtätningen, i Älvsjö börjar det bli trångt.

Tvärförbindelser mellan områdena/kollektivtrafik

- Utveckla den kollektiva spårbundna kommunikationen mellan Hagsätra och Älvsjö (idag trafikeras denna sträcka med buss).

- Bättre tvärförbindelser mellan Nacka och Nynäsvägen.

144:ans turer på kvällen/natten borde alltid gå mellan Gullmarsplan och Fruängen.

- Tätare turer på buss 144.
- Tätare turer på buss 141.
- Vill ha nyare bussar som trafikerar linje 144 och 141.
- Buss 188 borde gå alla dagar i veckan mellan Gullmarsplan och Sköndal.
- Buss 188 borde gå alla dagar i veckan och dygnet runt. (*3 kommentarer*)
- Buss 182 mellan Hökarängen och Sköndal behövs enbart på morgonen och

eftermiddagen då ungdomar ska till/från skolan. Bussen ska enligt tidtabellen gå innan tunnelbanan kommer in. Varför?

- Tunnelbana Hagsätra – Älvsjö – Liljeholmen.
- Pendeltågsstation i Fagersjö eller Högdalen.
- Spårväg Syd Älvsjö – Kungens Kurva – Flemingsberg.
- Spårväg Syd Älvsjö – Högdalen – Hökarängen – Skarpnäck.
- Utöka 906:ans tider.
- Bygg spårväg/tunnelbana Skärholmen – Fruängen – Älvsjö – Högdalen – Hökarängen – Skarpnäck.

Se till att SL inte driver igenom förslaget som innebär minskad trafik på Fruängslinjen.

- Tvärbana Älvsjö – Skarpnäck
- Bättre kollektivtrafik Aspudden – Kungens Kurva.
- Direktbuss Gullmarsplan/Liljeholmen – Södertörns högskola.
- Dåligt att buss 163 ändrats.

- Tvärförbindelser till Kista.

Övriga kommentarer riktade mot specifika områden

- Ett riktigt postkontor i Veckoområdet.
- Muddra Magelungen.
- Bygg gångbana/cykelbana ovanför korsningen Nynäsvägen – Örbyleden.
- Västberga industriområde och Årsta partihallar kan flyttas längre söderut till exempelvis Jordbro. Sen kan det byggas bostäder på den fd. industrimarken.
- Det tänkta bostadsområdet vid Drevviken är rent horribelt idiotiskt.
- Satsa på Södertörns högskola.
- Arkitekturen i Hammarby sjöstad är bra.
- Spara naturområden som Drevviken, Kassmyra och Magelungen.
- Gör naturreservat av Rågsveds friområde och norra Magelungen.
- Bevara Nackareservatet. (3 kommentarer)
- Gör Söderbysjön till en attraktiv badsjö.
- Södertäljevägen som stadsboulevard.
- Bygg ut avfärterna Nynäsvägen/Tyresövägen.
- Problematiskt närmare Nynäsvägen från Tyresövägen, övergångsstället måste bli en bro eller tunnel.
- Bygg ut Glömstaleden.
- Bygg ut Södertörnsleden

RESERVATIONER M.M.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamöterna Mervi Mäkinen Andersson, Lennart Pöppel, Sonja Mogert, tjänstgörande ersättaren Lars-Göran Carlsson (alla s) samt ledamöterna Rosa Lundmark (v), Jonas Eklund (mp) till förmån för det egna förslaget enligt följande

Initiativet att samordna stadens insatser och investeringar i Söderort är nödvändigt. Om uppdraget sköts på rätt sätt kommer det att påskynda och effektivisera arbetet med att rusta upp och nyinvestera i Söderort. Programmet måste emellertid på ett betydligt bättre sätt än det föreslagna väga ihop visionen om vårt framtida Stockholm med de idag kända framtidsscenarierna för miljöhänsyn, klimatutveckling samt framtida ekonomisk och social samhällsstruktur. Några viktiga frågor för visionen är hur klimatkris, rasism och segregation ska kunna bekämpas.

Ett program för utveckling av Söderort under 2000-talet måste bygga på visioner om hur samhället i framtiden kommer att påverkas av klimatförändringar, krav på miljöhänsyn, globalisering och ändrade levnadsvillkor. Programmet måste utgå från en planering för ett långsiktigt jämställt, ekologiskt, och socialt hållbart samhälle som kan möta dessa utmaningar.

Det är också viktigt att vi under denna process tar stor hänsyn till de olika förutsättningar som finns i olika stadsdelar i Söderort och arbetar för att minska skillnaderna i levnadsvillkor. De grundläggande förutsättningarna för arbete och bostad behöver stärkas i de delar av Söderort där arbetslösheten och bostadslösheten är särskilt stor. De 13 stadsdelarna i Enskede-Årsta-Vantör är strukturellt helt olika och oacceptabla skillnader råder i levnadsvillkor för befolkningen, såväl barn som vuxna och äldre. Vissa stadsdelar är till och med segregerade i det egna området. I andra stadsdelar som gränsar till varandra bor människor nära varandra men rör sig sällan eller aldrig in i varandras områden. Segregationen i Söderort måste motverkas genom att finna verksamhetsformer för att bryta segregation och skapa mötesplatser och fysiska och kulturella övergångar mellan områdena. Detta kan likväl vara en gångbro mellan bostadsområden som att öppna ett gemensamt kultur-/teaterhus. Om alla stadsdelar ska vara attraktiva att bo i krävs betydligt bättre tillgång till natur- och rekreationsområden men även till kulturverksamheter och samhällsservice än vad som är fallet idag.

För att visionen ska kunna vara ett användbart redskap bör den utarbetas med sikte på framtida utveckling av Söderort, och återkommande uppdateras och utvärderas i en medborgardialog, exempelvis i samband med verksamhetsberättelser.

Det finns stora brister i programmets beskrivningar och problemlösningar inom flera områden varför det måste breddas särskilt vad gäller natur-, kultur- och folkhälsoområdet. Vantör har t.ex. anor inom rockmusiken som kan inspirera. Likaså finns

traditioner som Enskedespelen i våra stadsdelar. Innehållet i visionen bör baseras på det som är unikt för stadsdelarna i Söderort. Trots de senaste årens förtätningar och nybyggnation har vi kvar många fina grönområden i Söderort. Vi anser att man bör fullfölja planerna på att göra naturreservat av Årstaskogen och av Rågsveds friområde liksom att färdigställa den tidigare beslutade landskapsparken på Årstafältet.

Förslaget till program saknar en mer visionär syn på behovet av rekreationsområden och synen på hur man ska lösa och utveckla miljöfrågan i Söderort med exempelvis båttrafik på Magelungen, badstränder, fiske, cykling, naturskolor, turism etc. Visionen bör också kompletteras med en vision om de lokala kommunikationerna dvs. hur medborgarna ska kunna röra sig i och mellan stadsdelarna i Söderort såväl som in till staden på ett miljövänligt och effektivt sätt. Det handlar både om kollektivtrafik där det redan finns långt gångna tankar på att binda samman Söderort med olika spårlösningar men även om vandringsleder, cykelleder etc.

Det är nu hög tid att markera de södra stadsdelarnas roll och plats i staden. Söderort är definitivt ett bättre namn än Södra ytterstaden om vi vill se Söderort som en del av den riktiga staden. Enligt förslaget till översiktsplan kommer de nya centrumbildningarna att medföra att utvecklingen går ifrån en stad där centrum är i mitten och där all verksamhet och service finns i en triangel mellan Hötorget, Sergels Torg och Kungsträdgården. Detta talar för att vi hädanefter borde tala om den södra staden. Den nya synen på våra södra stadsdelar innebär nya utmaningar i form av en omfattande upprustning av både kommersiell och offentlig service samt kommunikationer i Söderort.

Visionen bör även ytterligare belysa behovet av arbetsplatser och utveckling av de små centrumläggningarna som finns i stadsdelarna. I förvaltningens remissvar anges att en bättre renhållning ska kunna utöka servicen och öka omsättningen i dessa centrumläggningar, men saknar en konkret analys över hur detta hänger ihop med problematiken. Den stora utmaningen är att finna nya funktioner och nytt innehåll i de små centrumläggningarna samtidigt som fler regionala handelsplatser som t.ex. Farsta Centrum och Skärholmen byggs ut kraftigt. En vision bör vara att utveckla och profilera småskalig högklassig handel och hantverksområden i stadsdelarna. Med goda kommunikationer kan arbetsplatser och bostadsområden knytas samman utan att försämra boendemiljöerna. En utbyggnad av kollektivtrafiken är särskilt viktigt ur jämställdhets- och barnperspektiv. En väl fungerande samhällsservice med bl.a. god tillgång till barnomsorg, äldreomsorg, skolor och sjukvård, allmänna kommunikation och kommersiella och kulturella centra nära bostadsområdena är förutsättningar för goda bostadsmiljöer. Tillgång till tillräckligt stora park- och naturområden nära bostäderna skapar trivsamma och attraktiva stadsdelar.

En förutsättning för lokal handel och arbetsplatser är dels nybyggnation av bostäder med olika upplåtelseformer såväl i utpräglade villaområden som i hyreshusområden, men även en fungerande offentlig service. En förtätning och nybyggnation av stadsdelarna måste ske varsamt och inte inkräkta på möjligheterna och tillgången till grönområden för rekreation och friluftsliv. Vi ställer oss också frågande till formuleringar i remissen om ”fantastiska möjligheter att skapa nya attraktiva boenden” och

förutsätter att detta inte kommer att inkräkta på medborgarnas tillgång till exempelvis stränderna runt Magelungen eller medföra en exploatering av Årstaskogen. En tanke som bör prövas utifrån visionsperspektivet är att faktiskt flytta ut centrala verksamheter ut i stadsdelarna från innerstaden för att stödja det lokala näringslivet och skapa levande centrum under vardagarna.

Medborgardialogen i detta projekt kommer för sent in under processen som med nuvarande tidsplan är för tidspressad. En inledande medborgardialog borde ha genomförts under våren för att hämta upp material och idéer till remissen. Detta skulle kunna hanteras i den medborgardialog som ska genomföras under hösten 2009, om den får en längre genomförandetid. En plan och idé för att genomföra medborgardialogen så nära medborgarna som möjligt saknas och den hittillsvarande utvecklingen med samsamlagna stadsdelsnämnder och med en urholkad lokal demokrati gör att medborgardialogen mer riskerar bli ett alibi än en verklig dialog. En välplanerad och verklig dialog med medborgarna kräver en längre genomförandetid bl.a. för att överhuvudtaget nå ut till invånarna. Beslutet om Årstafältet mot gällande översiktsplan utmanar människors uppfattning om demokrati och minskar trovärdigheten i arbetet med Söderortsvisionen.”

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl (s), Mats E P Lindqvist (mp) och Inger Stark (v) enligt följande

Söderort är viktig för utvecklingen av Stockholm. Stockholm är viktig för utvecklingen av Söderort. Söderortsvisionen från 2002 behöver utvecklas. Av dessa skäl är det bra att det remitterade förslaget tagits fram. Det är en bra grund, men det måste kompletteras med konkreta förslag.

Visionen omfattar 300 000 invånare på en stor yta med olika befolkningsstruktur, byggnadsstruktur och olika förutsättningar. Nämnden ser svårigheterna i att vara konkret och tydlig i en vision som ska rymma så mycket och berör så många.

Vi delar i mycket stadsdelsförvaltningens välskrivna svar på remissen. Det är utgångspunkt för detta förslag till beslut, vi har valt att skriva ett separat förslag så att vårt svar blir tydligt.

Vårt Farsta-område är grönt och skönt, det ska även vara tryggt och snyggt. Staden ska vara mångsidig och upplevelserik, innovativ och växande.

Särskilt viktigt är fortsatt satsning på långsiktigt hållbar tillväxt, minskade ekonomiska och sociala skillnader, fler bostäder, fler arbetsplatser samt kultur. Särskilt viktigt är att Farsta-området blir ett av 10 strategiska områden i staden.

Grundbult ett för en god utveckling är att många invånare engageras i det fortsatta arbetet så att vi känner att det är vår vision för vårt framtida Farsta-område i Söderort. Då kan vi tillsammans arbeta med åtgärder för ett gott liv åt alla invånare.

Grundbult två är att pengar för åtgärder reserveras. Vidare krävs personal för att bereda och genomföra dessa. Stadens förvaltningar är efter den borgerliga majoritetens neddragningar närmast anorektiska.

Grundbult tre är kontakter, för gemensamma insatser, mellan stadsdelsnämnderna, de övriga nämnderna och stadens bolag, de närmaste kommunerna i södra delen av länet samt Stockholms läns landsting för hälso- och sjukvård samt kollektivtrafik.

Grundbult fyra är ett förtroendefullt och konstruktivt samarbete mellan stadens nämnder och näringsliv så att alla får arbete.

Grundbult fem är att alla insatser ska leda till förbättringar i vår miljö, till en hållbar utveckling!

Grundbult sex är att allt ska utformas så att alla kan delta, att funktionsnedsättningar inte blir ett hinder.

Grundbult sju är att visionen inte endast ska omfatta de ”hårda” frågorna som byggen, vägar. Nämnden prioriterar insatser inom det ”mjuka” området: arbete åt alla, socialtjänsten, utbildning, omvårdnaden. Nämnden är särskilt angelägen om satsningar för barnens bästa, med barnperspektivet och barnkonventionen som grund.

Dialog med invånarna

Innan slutligt beslut tas kring de konkreta satsningarna i Söderortsvisionen måste dialog föras med invånarna. Respektive stadsdelsnämnd ansvarar för möten med invånarna i området. Förslagen presenteras och diskuteras på många olika platser där många invånare finns.

Förslagen och resultaten dokumenteras på nämndens hemsida. Där ska finnas möjlighet att föra en dialog samt att via hemsidan skicka synpunkter. Utan delaktighet från de boende och verksamma i stadsdelsområdet blir visionen och de konkreta insatserna inte bra och inte möjliga att genomföra.

Stadsdelsnämnderna ska i alla frågor ha en intensiv dialog med invånarna. Beslut i frågor som berör oss i Farsta stadsdelsområde ska fattas i vår nämnd. Ur demokratisk synpunkt, för att motverka politikerföraktet, är det synnerligen viktigt att stadens invånare snabbt och enkelt kan få kontakt med förtroendevalda och handläggare via telefon, e-post, bloggar, diskussionsforum, brev och besök. Vi anser att flera beslut fattade av den borgerliga majoriteten har minskat invånarnas möjlighet till kontakt, de motarbetar den demokratiska processen, insynen och delaktigheten.

Varje stadsdelsnämnd ska i fortsättningen, en gång årligen, vid ett öppet möte, presentera alla kända planerade eller beslutade förändringar inom området. Det gäller även kollektivtrafik och sjukvård, så att alla invånare och andra berörda får en samlad bild av vad som är aktuellt och kan lämna synpunkter.

Den moderatstyrda majoriteten har under mandatperioden systematiskt centraliserat och privatiserat stadens verksamheter. Detta sker utan analys av konsekvenserna för invånarna, medarbetarna, styrningen, maktbalansen, delaktigheten, samhörigheten, samordningsvinsterna, effektiviteten. Nämnden anser att detta har avsevärt försvårat

invånarnas möjligheter att delta i och ta delansvar för stadens utveckling, alla beslut fattas längre från invånarna!

- Stadsdelsnämnden ska ha en intensiv dialog med invånarna.
- Dialogen ska stödjas av IT, telefon och direkta möten.
- Stadsdelsnämnden ska ha ett öppet möte varje år där alla kända förändringar inom området presenteras och diskuteras.

Folkhälsa

Statistikunderlag från utrednings- och statistikkontoret, USK, visar tydligt att höga ohälsotal och låg utbildningsnivå finns främst i stadsdelsområdena Skärholmen och Farsta. Det är inte rimligt att jämföra hela Söderort med resten av landet så som det har gjorts i remissen från stadsledningskontoret. USK:s statistik ger grund för att Söderortsvisionen bör sätta fokus och satsa på den yttre delen av Söderort, det vill säga Skärholmen och Farsta. Det är här folkhälsan behöver förbättras.

Kraftfulla insatser måste ske för att förbättra folkhälsan i Farsta-området. Vi har de tredje sämsta värdena i alla mätvariabler i hela Stockholms län! Nämnden är angelägen om att genomföra en social upprustning inom Farsta-området. En grupp med särskilda behov av insatser är ungdomarna – de har hög andel arbetslöshet, bostadslöshet samt en ökande psykisk ohälsa, de högsta graviditeterna och aborterna. Hökarängen har ökande social belastning då många sociala förturer beviljas. Ett projekt har nyligen startat i Farsta Föreningsråds regi för att genom föreningar, detaljhandel, vårdverksamheterna mm utveckla insatser för en bättre folkhälsa.

- Utveckla metoder och utbilda medarbetare för mer förebyggande arbete inom folkhälsan, för barn/ungdomar.
- Nämnden ska stödja och medverka i det projekt om Offensiv Folkhälsa i Farsta-området som Farsta föreningsråd startat

Natur och rekreation

Farsta stadsdelsområde har särskilda förutsättningar när det gäller tillgång på naturområden, sjöar och strandpromenader. Farsta-området är grönt och skönt. Det finns goda förutsättningar att erbjuda invånarna i Farsta-området, söderortsbor, övriga stockholmare och besökare ett brett utbud av upplevelser, rekreation och friluftsliv. Detta kräver även satsning på skötseln av våra grönområden, parker, gator och torg.

Vi värnar om Farsta gårdsområdet som centra för samling, dialog, upplevelser, motion, aktivitet. Där finns stora omgivande grönområden, utomhus- och inomhusbad, idrottshall, idrottsplats samt Farsta gård med mat och möteslokaler. Området ska vidareutvecklas och marknadsföras som ett viktigt upplevelseområde för oss invånare i Farsta-området samt andra besökare! Ett fantastiskt utflyktsmål som alltför få känner till är Farstanäset som bör marknadsföras för invånare och besökare.

Vi är synnerligen angelägna om att behålla Gubbängsfältet som en öppen, attraktiv mötesplats för idrott och andra aktiviteter. Vi har hört att det pågår planering för exploatering av detta fina aktivitetsfält, viktigt för oss invånare i Farsta-området. Vi

avvisar bestämt alla sådana planer! Vi vill se en planering av utveckling av aktivitetsfältet med omgivningar, i denna bör även prövas nedgrävning av delar av Tyresövägen och Örbyleden mellan Skarpnäck och Lingvägen. Det ger utrymme för bostadsbyggande.

I dagsläget finns det få övernattningsmöjligheter för besökare i området. Stadsdelsområdets enda hotell, Farsta strands hotell och konferens, kommer att satsa på att erbjuda barnfamiljer och andra privatpersoner boende nära natur, bad och bra kommunikationer. I samarbete med hotellet kan nämnden visa upp vad Farsta med omnejd har att erbjuda.

Inom Farsta-området finns två viktiga sjöar - Drevviken och Magelungen. Bägge kräver kraftfulla åtgärder så att de fortsätter att vara en stor tillgång för områdets invånare och besökare. I Drevviken är det nu så stora problem att kräftorna dör! I det av KF fastställda

”Stockholms vattenprogram” finns specifika mål och åtgärder för bl a dessa sjöar med omgivande sjösystem. Det är synnerligen viktigt att genomföra åtgärder snarast. Den borgerliga majoriteten har inte gjort något!

Ett forskningscentrum, i samarbete med Södertörns högskola eller Naturgeografen på Stockholms universitet, bör inrättas i Farsta-området. Placeras i Fagersjö för att på plats forska i hur Drevviken och Magelungen, samt i förlängningen andra sjöar i samma situation, ska kunna räddas.

Stadsdelsområdet har idag stråk av strandpromenader kring våra vackra sjöar. Dessa ska byggas ut så att de är sammanhängande och tillgängliga för alla.

Nämnden vill ha flera ”Hälsans Stig” inom området, dessa ska underhållas i samverkan med Hjärt- och lungsjukas riksförbund. Bl a bör en ny stig anläggas som ansluter till de befintliga slingorna i Rågsved och Hökarängen/Gubbängen.

Nämnden slår vakt om och vill utveckla koloniområdena, de ger rekreation och närhet till en blomstrande natur för många invånare.

- Utveckla Farsta-gårdsområdet och Ekopark Syd till Södra Stockholms mest attraktiva fritidsområden.
- Fortsätta utvecklingen av Ekopark Syd med bl a Högdalstopparna (förslag och underlag finns, aktuellt sådant t ex brev 19 april 2002, tjut 2004 - 06).
- Behåll och utveckla Gubbängsfältet för idrott o rekreation, pröva överdäckning av vägar för bostadsbyggande.
- Bygg ihop våra strandpromenader så att alla kan använda dem. Genomför ”Vattenprogram för Stockholm 2000” snarast! Muddra Magelungen och rena den samt Drevviken (Stadsdelsförnyelsen bl a tjut 5 januari 2006).
- Satsa på underhåll av våra grönområden, stränder och parker.
- Behåll och utveckla våra vackra koloniområden.
- Bygg flera Hälsostigar med samband till befintlig Rågsved - Farsta- Gubbängen. Underhåll dessa.

Idrott

Satsningar på idrottsevenemang kan med fördel ske i Farstaområdet. Skridskotävlingar på Magelungen och Drevviken, motionslopp i natursköna omgivningar, evenemang av olika slag på Farsta IP och utnyttjande av simhallen på mer aktivt sätt.

Magelungen används för roddtävlingar och det skulle passa bra med ett stort roddarrangemang på sjön för att uppmärksamma 100-årsminnet av Stockholmsolympiaden 1912. Området skulle också med fördel kunna användas för scoutverksamhet och under sommarhalvåret för lägerverksamhet.

Tyresån är det största sammanhängande systemet av sjöar och vattendrag i Stockholmsområdet och upptar en stor del av södra Storstockholm. I systemet ingår 37 sjöar, de tre största är Orlången, Magelungen och Drevviken. En kanotled bör utvecklas i detta område.

Det behövs ett aktivt arbete för att få fler invånare ut i vår fantastiska natur. För att öka attraktiviteten i vårt gröna, sköna Farsta-område ska vi satsa på Ekopark Syd. Det är en idé om ett sammanhållet, skyddat grönt stråk från Svedmyraskogen över Majroskogen, Högdalstopparna samt runt Magelungen, därefter når vi Hanvedenkilen. Det finns ett mer utvecklat förslag lagt i nämnden. Det innehåller många olika aktiviteter och möjligheter för oss invånare samt andra besökare. För att detta ska kunna bli ett attraktivt friluftsområde är det viktigt att det inte byggs en ny tvärled under Högdalstopparna samt att SITA:s fula upplag avvecklas. Högdalstopparna ska vidareutvecklas till ett attraktivt aktivitetsområde som en del av Ekopark Syd. Detta inte bara för skejtåkare utan även för andra aktiviteter t ex promenader, frisbeegolf, skärmflygning, fågelskådning, maratonvandring samt caféverksamhet på toppen.

Gatunamnen i Farsta har ofta koppling till värmländska orter. Värmland är mycket kultur och idrott vilket kan vara en grund för ett samarbete som även turismen kan kopplas till. Nämnden föreslår att vänortssamarbete och idrottsverksamhet utvecklas.

- Bygga en idrottshall, liknande Sköndalshallen, vid Hökarängens skola (skrivelse till nämnden 15 juni 2006)
- Satsa på vision Farsta Strand – sportcenter och bostäder i Larsboda företagsby (förslag Stadsdelsförnyelsen 2006).
- Utveckla Ekopark Syd.
- Ordna en kanotled i Tyresåsystemet.
- Satsa på idrottsaktiviteter i vårt område tillsammans med IP Farsta, Farsta gymnasium.
- Utveckla ny vänortsverksamhet, samverka med Värmland.

Näringsliv och service för fler jobb

Farsta centrum är den naturliga mötesplatsen för handel, shopping och nöje i Söderort, i första hand för östra Söderort då Skärholmen finns i väster. Farsta Centrum byggs för närvarande ut och utbudet av butiker och restauranger blir större när bygget är klar hösten 2010. Farsta centrum sjuder av liv dagtid men är näst intill utan verksamheter kvällstid. Kultur i form av en biograf är ett ständigt återkommande önske-

mål, men också fler kvällsöppna restauranger och caféer för att skapa folkliv i centrum. Med fler aktiviteter kvällstid ökar även tryggheten.

Farsta-området är en plantskola för nyföretagande, då de hittar billiga lokaler i området. Detta är en viktig grund för utveckling av nya idéer och produkter! Staden bör stödja denna utveckling.

Nämnden har tidigare föreslagit ett nytt mycket högt hus, Farsta Torn, som bör ersätta den nuvarande T-stationsbyggnaden i Farsta Centrum. Huset ger förutsättningar för mer liv i centrumet dygnet runt. Det blir ett tydligt landmärke för Farsta Centrum. Det ger många nya möjligheter

Nämnden måste fortsätta ett nära samarbete med TeliaSonera i Farsta, Larsboda. En idé är att i samarbete med TeliaSonera erbjuda fri trådlös uppkoppling till Internet i Farsta centrum. TeliaSonera och andra företagare i Larsboda industriområde ska fortsätta utvecklingen av företagsområdet i samband med att stenkrossen avvecklas. Avvecklingen frigör en stor yta för ny etablering av företag och annan service. Det finns redan konkreta planer på att förlägga ett sportcenter där. Nämnden vill samarbeta med Stockholm Business Region för att öka servicen och göra det mer attraktivt för företagsetableringar. Flytta AB STOKAB till området samt arbeta för flera liknande lokaliseringar. Ett samarbete bör även kunna ske gällande marknadsföring av området och de företagare som finns etablerade i Farsta.

Stadsdelar inom Farsta-området med små centrum som Hökarängen, Gubbängen, Tallkrogen, Sköndal, Farsta strand samt Fagersjö - som inget centrum har längre - måste få möjligheter att utveckla en god service till invånarna i närområdet och andra besökare. Ett sätt är att staden fastställer en miniminivå för önskvärd service i ett närcentrum t ex kunna köpa tidningar, mat, SL-biljetter/kort, ATG samt Internet och bankomatservice. Viktigt att staden med de medel vi förfogar över aktivt arbetar så att denna minimiservice finns i alla stadsdelscentra.

Nämnden tycker även att det är viktigt att flera kvalitetsrestauranger etablerar sig, något som lockar andra än enbart invånarna i närområdet.

- Medverka och påverka utvecklingen av Farsta centrum.
- Farsta Torn – riv T-banhuset i Farsta Centrum bygg nytt, högt hus med spännande innehåll bl a konsthall, möteslokaler, bio, bostäder, gruppbofäder, lågprishotell (skrivelse till nämnden 25 augusti 2005)
- Satsa tillsammans med företagare på småcentrumen inom området. Utarbeta en miniminivå för dessa centrum, vilken staden intensivt ska arbeta för.
- Utveckla kontakten med Telia Sonera bl a för att utveckla företagsområdet Larsboda. Där finns även planerat ett nytt sportcentrum.

Kultur

Vi måste satsa mycket mer på förebyggande insatser, för att öka livskvalitén, för att undvika sociala problem. Det kräver uppmärksamma, intresserade medmänniskor, inte minst i förskolan och skolan, samt vid behov snabbt insatta insatser. Det kräver

mötesplatser, många olika aktiva föreningar. Det kräver bra, attraktiva fritidsverksamheter. Det kräver odling genom kultur.

Idag finns teater moment i Gubbängen, i Hökarängen finns Konsthall C, mer kultur i stadsdelarna är välkommen. Vår teater i Farsta är en resurs. Kulturföreningen Kaffe t ex har regelbundet filmvisningar med debatt där. Våra bibliotek är viktiga de har en stor potential genom t ex mer IT och föreläsningar. Museer råder det generellt brist på utanför innerstaden. Staden bör verka för att fler museer finns även i yttre staden.

Föreningarna och andra grupper av invånare som vill träffas för gemenskap, för att utveckla något är mycket viktiga för stadsdelsområdet. De stärker det sociala kittet, de praktiserar demokrati. Många aktiva klagar över att det är svårt att hitta lokaler för detta. Staden disponerar mycket lokaler, dessa ska användas även för denna typ av verksamhet.

- Satsa på odling – satsa på kultur! Stöd och utveckla det som finns, samt nytt.
- Mötesplatser, aktiva föreningar ska stödjas av staden.
- Pensionärsrådet och många föreningar, klagar över att lokalbristen är ett hinder i deras arbete. Nämnden ska fixa detta i första hand i de lokaler staden redan disponerar.
- Utveckla våra bibliotek.

Kommunikationer

I stort har stadsdelsområdet goda kollektiva kommunikationer med tillgång till bussar, tunnelbana och pendeltåg. Bra med ytterligare kollektiva tvärkommunikationer - i vårt område är det Sköndal och Fagersjö som i första hand behöver förbättringar. ”Vinkbussarna” i Hökarängen bör dras även till Fagersjö. Arbeta för att tvärbana syd från Älvsjö till Skarpnäck via Hökarängen-Sköndal snarast planeras och byggs!

I den remitterade visionen föreslås prioritering av programarbete för Älvsjö-Rågsved-Högdalen-Fagersjö-Farsta. Det bör bli innehålla förslag till byggnation av både bostäder och arbetsplatser i Fagersjö vilket ökar underlaget för en förstärkning av busstrafiken med bättre turtäthet och fler busslinjer.

Fagersjö är en stadsdel med många bostäder och endast ett fåtal arbetsplatser. En ökning av antalet arbetstillfällen behövs för att öka flexibiliteten i området. Nämnden föreslår att staden arbetar för att flytta en förvaltning eller statlig myndighet t ex Naturvårdsverket till Fagersjö. Järnvägsstationen lades ner 1963, om en ny pendeltågsstation etableras höjs naturligtvis stadsdelens attraktivitet. Nämnden anser att det även bör prövas lokalisering av en pendeltågsstation vid bron till Rågsved där den kan samlokalisering med en flyttad T-banestation. Järnvägsövergången med bommar på vägen mellan Hökarängen och Fagersjö måste byggas om till en planskild övergång. Nuvarande utformning medför stora risker för trafikanterna.

Farsta strand har till skillnad mot Fagersjö ett utmärkt kommunikationsläge men det utnyttjas inte till fullo. Det är lätt att ta sig dit med bil, buss, tunnelbana och pendeltåg. Läget borde kunna locka företag och näringsliv om det marknadsförs på ett bra sätt, ytterligare kollektivtrafik kan leda dit så att ett bra kollektivt kommunikations-

nav utvecklas. Bygg ett bevakat parkeringshus i Farsta strand. Där kan pendlare parkera sin bil och välja på att ta tunnelbanan eller pendeltåget in till Stockholm eller bussar till andra delar av Söderort.

Kommunikationerna mellan Farsta centrum, Fagersjö och Älvsjö bör utvecklas. Direktbussar på sträckan Farsta Strand - Farsta centrum – Fagersjö - Älvsjö förbättrar tvärförbindelserna, inte minst för boende i Fagersjö. Det möjliggör dessutom för besökare till Stockholmsmässan att snabbt och enkelt få tillgång till kommersiell service i Farsta Centrum. För att få besökare att stanna och upptäcka naturen och de andra tillgångar som finns i området skulle etablering av ett vandrarhem i Farstaområdet vara attraktivt.

Med fler arbetsplatser i närområdet samt attraktiva kommunala skolor minskar behovet av transporter.

Cykel är en bra och nyttig form för kommunikation. Låncyklar måste finnas i området. Bra cykelparkeringar ska finnas där de behövs, inte minst vid kollektivtrafiken och fritidsverksamheterna. Det måste skapas ett sammanhållet och fungerande cykelnät mellan alla stadsdelar i Farsta samt med kringliggande stadsdelar och kommuner.

Bilpooler är ett utmärkt komplement till kollektivtrafiken, staden bör verka för flera pooler med bilar av olika storlekar.

En samlad planering av väg 73, Nynäsvägen, måste ske - detta gäller från Gullmarsplan till Nynäshamn. Särskilt ska uppmärksammas hur trafiken kommer att förändras när den planerade nya hamnen blir färdigbyggd samt hur bullret från vägen ska åtgärdas. De långa värdelösa gräsmattorna utefter Nynäsvägen är utmärkta att bygga småindustrilokaler på vilka efterfrågas av näringslivet. Byggnaderna kan då även fungera som bullerskydd för bakomliggande områden.

- Satsa på kollektiva kommunikationer, främst för Sköndal o Fagersjö.
- Bygg Tvärbanan Syd
- Prioritera programarbete för Älvsjö-Rågsved-Högdalen-Fagersjö-Farsta.
- Utveckla Farsta Strand till en ännu bättre kollektivtrafik knutpunkt
- Gör en samlad planering av riksväg 73, Nynäsvägen från Gullmarsplan till Nynäshamn.
- Utveckla förutsättningarna för cyklisterna.

Utbildning

Profileringen av Farsta gymnasium har ökat skolans attraktivitet. Idag genomför Farsta gymnasium en stor del av stadens vuxenutbildning av barnskötare vilket lär bli en eftertraktad yrkesgrupp i samband med den baby-boom som nu råder.

Farsta stadsdelsförvaltning har kontakt med stadsledningskontorets personalpolitiska avdelning om kommande bristyrken inom staden. Ett möjligt samarbetsprojekt med syfte att matcha kommande lediga arbeten mellan utbildningsanordnaren och förskoleverksamheterna i Farsta och staden skulle främja personalförsörjningen och höja statusen för Farsta vuxenutbildningsprogram.

På Gubbängsskolans högstadium finns idag klasser med fotbollsprofil. När elever som vill satsa på fotbollen går vidare till gymnasiet kan de idag inte börja på en skola i stadsdelsområdet. För många ungdomar som vill stanna kvar i området bör Farsta gymnasium, som redan har idrottsprofil, även starta en fotbollsinriktning. För detta måste Farsta IP utvecklas så att det blir möjligt med träning på idrottsplatsen året runt. Idrottsprofilen på Farsta gymnasium har gjort skolan attraktiv och ytterligare profilering skulle locka ännu fler elever.

I samarbete med Farsta gymnasium bör förvaltningen undersöka vilka fritidsaktiviteter ungdomar i gymnasieålder önskar i stadsdelsområdet. Det finns verksamhet som riktar sig till åldersgruppen men den besöks inte bara av boende i stadsdelsområdet. En ganska stor grupp kommer från andra delar av staden. Det är önskvärt att det finns attraktiva verksamheter som gör att ungdomar stannar och trivs i det egna stadsdelsområdet. Nämnden är självklart positiv till att ungdomar från olika delar av staden träffas.

Nämnden är angelägen om åtgärder så att fler av eleverna från Farsta-området går vidare till högre studier. Vidare vill vi arbeta för att Ersta/Sköndals högskola tillsammans med Södertörns högskola etablerar en ny, kombinerad socionom- och polisutbildning i Farsta centrum.

- Utveckla Farsta gymnasium bl a med fotbollsklass.
- Arbeta för att fler elever ska gå vidare till högre studier.
- Utveckla fritidsverksamheten för ungdomar.
- Arbeta för en ny polis/socionomutbildning i Farsta centrum.

Bostäder

Det pågår omfattande bostadsutbyggnad i stadsdelsområdet. Nämnden är positiv till blandad bebyggelse med olika upplåtelseformer. Nämnden är mycket angelägen om ett maximalt markutnyttjande så att alla får en bra bostad. Vi vill bygga tätt och relativt högt men inte småhus då vi redan har många sådan inom området. Nämnden vill hushålla med marken, viktigt satsa även på bra grönområden. All nybyggnation ska ha en miljöinriktning för t ex uppvärmning – vi har redan exempel på detta genom de passivhus som byggs i Hökarängen.

Nämnden är vidare angelägen om att stadens bostadsbolag respekterar sina hyresgästers val av hyresrätt. Vi anser att det är fel att tvinga tveksamma till omvandling från hyresrätt till bostadsrätt, stadens resurser används då felaktigt.

I flera fastighetsägares befintliga fastighetsbestånd i Farstaområdet finns behov av upprustning. Staden ska verka för att denna sker.

Det är också viktigt att befintliga företagsområden vidareutvecklas och ger möjlighet till fler arbetstillfällen.

- Bygg många bostäder, värna grönområdena, maximalt markutnyttjande.
- Bostadsbolagen ska respektera hyresgästernas önskan.
- Upprusta bostäderna i vissa äldre områden.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Maria Hannäs (V), ledamoten Monika Lindh m.fl. (S) och ledamoten Birgitta Hansen (MP) enligt följande

Vi yrkade att Skarpnäcks stadsdelsnämnd skulle beslutat att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut samt anför i övrigt följande

Den nya söderortsvisionen måste ha ett tydligt och klart medborgarperspektiv. Det är vårt, allas, Söderort det handlar om. Vi söderortsbor som valt att bosätta oss här och inte valt att bo någon annan stans, gillar vårt område, den gröna stadsdelen Skarpnäck. Närheten till naturen, är mycket viktig för flertalet boende och en av de främsta anledningarna till att många bosatt sig längs tunnelbanelinje 17. Alla stadsdelsområden gränsar antingen till Nackareservatet och /eller till Flatenområdet.

Söderortsvisionens fokus har hittills inte varit på de östra delarna av söderort, inte heller gäller detta förslaget till Översiktsplan 2010. När nu arbetet startat är det viktigt att medborgarna kommer med i ett tidigt skede och att arbetet pågår under en längre tid. Det kan ge ringar på vattnet att tidsaspekten är tillräckligt lång för att medborgarna skall kunna bilda intressegrupper och diskutera olika mindre projekt i områdena. Det är viktigt att även deltagare från kultur- och föreningsliv, skolbarn och ungdomar, äldre och funktionsnedsatta kommer med i arbetet. Alltså inte enbart dem som vanligtvis skriver medborgarförslag och deltar i olika möten arrangerade av sdn.

För att få ett brett deltagande bland medborgarna i vår stadsdel anser vi att det är nödvändigt med någon form av ansvarig projektledare som tillsammans med medborgare och förtroendevalda finner en bra och konstruktiv dialog.

Vi vill stärka vår stadsdel på lång sikt bl.a. genom att förbättra de kollektiva kommunikationerna, en snabbspårväg/ tvärbana mellan Skarpnäck, via Farsta, Hagsätra, Älvsjö och Fruängen till Skärholmen. Det skulle på sikt även stärka näringslivet i vår stadsdel. Vi vill även förbättra möjligheten för invånarna att utöva kultur, exempelvis kan Kärntorp blir en stark mötesplats för detta. Hela stadsdelen har även ett stort behov av att få tillgång till en sim- och idrottshall, på Skarpnäcksfältet. En sådan skulle, som vi ser det motverka den socioekonomiska obalansen och även göra Skarpnäcksfältet attraktivare än idag.

Den socioekonomiska obalans som råder mellan såväl söderort och innerstaden som inom söderort måste tas på allvar i översiktsplan 2010. Översiktsplanen innehåller inga utvecklingsförslag som skulle kunna underlätta socioekonomisk integration. T ex planering för företagande och utbildning. Skarpnäcks stadsdelsnämnd har tidigare, t ex i programarbetet med Söderortsvisionen, varit enigt om att vår del av staden behöver utvecklas på de här områdena.

Utomhusbadet Flaten med sina sandstränder och naturreservat är viktigt att utveckla på kort sikt (Flatenvisionen) En resurs för kommande generationer! Detta skulle kunna vara en del av en satsning på östra delen av söderort. Även Nackareservatet med

sina möjligheter till friluftsliv och start för Sörmlandsleden är en viktig resurs att utveckla.

I stadsdelen Skarpnäck har redan de allmännyttiga bostäderna rustats upp och stammar har bytts m.m. i de allra flesta fastigheterna. Det påbörjades redan för femton år sedan och endast ett fåtal inplanerade kvarstår. Det är däremot ett större problem med privata hyresvärdar som inte ännu gjort dessa förbättringar för de boende.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Maria Hannäs (V) och ledamoten Birgitta Hansen (MP) enligt följande

Vi anser inte att det finns ett behov av att utreda en eventuell vägförbindelse genom parkområdet mellan Bagarmossen och Skarpnäck gård. Vi menar att en utbyggd kollektivtrafik, underlättar för medborgarna att ta sig mellan dessa stadsdelsområden och att en ökad biltrafik i och mellan bostadsområdena, skulle vara negativt för boende i Bagarmossen och på Skarpnäcks gård samt för Skarpnäcksborna som helhet. Förbättrade kommunikationer kan ske bland annat genom små lokala minibussar som även kan trafikera parkvägar (Jfr Hökarängen)

En genomfartsled genom Skarpnäcksfältet skulle drastiskt strida mot den grundläggande idén om så lite biltrafik på Skarpnäcksfältet som möjligt. Den skulle dessutom klyva ett grönområde inkl motions- och promenadvägar och också dramatiskt öka olycksrisken inte minst bland barnen på Skarpnäcksfältet.

Många tror att det enbart finns en väg för fordonstrafik ut från Bagarmossen. Det stämmer inte. Det finns olika alternativ som i händelse av olycka eller annat, kan användas. Det ena är passage genom Sockenvägens första del via Holmögaddsvägen till Kärrtorp. Det andra är Rusthållarvägen, via Fogdevägen och genom villaområdet ut mot Sockenvägen alternativt ut mot Gamla Tyresövägen.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten Bosse Ekvall (s), Liliane Svensson m.fl. (s), Ruby Espinoza m.fl. (v) och Rebwar Hassan m.fl. (mp) enligt följande

Vi instämmer i förvaltningens förslag till beslut.

Vi anser att förvaltningens remissvar är mycket välskrivet och heltäckande utformat utifrån de ställda frågorna i underlaget.

Vi menar dock att stadsdelsnämndernas roll har glömts bort vi skulle önska en tydlig skrivning om stadsdelsnämndens roll i den tänkta medborgardialogen.

Detta berörs inte alls i samband med frågorna 13 och 14 i remissunderlaget.

Ett allaktivitetshus som tillvaratar mångfald, integration, kultur och demokrati är något som skulle gynna Skärholmens utveckling.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Majvi Andersson m fl (s), ledamoten Maj-Len Eklund (v) och ledamoten Kennheth Rönnquist (mp). Alliansen anslöt sig till förutom stycket ”Demokrati, inflytande, delaktighet, medborgardialog”.
enligt följande

Förvaltningen har skrivit ett mycket bra yttrande som vi instämmer i. Vi vill därutöver göra följande särskilda uttalande.

Demokrati, inflytande, delaktighet, medborgardialog

Älvsjö ska vara en stadsdel där det är lätt att som invånare engagera sig i områdets angelägenheter. Kultur, intresseföreningar, bildningsverksamhet, idrottsföreningar och andra organisationer ska därför ges utrymme och stöd att växa och ingå naturligt i människors vardag. Vi behöver finna nya vägar och forum för att möta unga människors rätt till inflytande och delaktighet. Det ska vara enkelt att vara delaktig i diskussioner och beslutsfattande. Det politiska livet och de politiska besluten ska reflektera och stödja en sådan utveckling.

Politiska beslut som inte står på en stabil demokratisk grund saknar snart legitimitet. Antalet Älvsjöbor som är delaktiga i politiska diskussioner och beslut behöver öka. I remissunderlaget saknar vi resonemang om stadsdelsnämndernas betydelse för att möjliggöra demokratiskt väl förankrade och ekonomiskt effektiva beslut. Genom stadsdelsnämnderna tas besluten på en nivå så nära medborgarna som möjligt, vilket stärker människors möjlighet till delaktighet samtidigt som besluten tar större hänsyn till lokala förutsättningar.

Som vi ser det kommer enligt remissförslaget medborgardialogen in för sent i arbetet. Som förvaltningen mycket riktigt påpekar inrymmer inte stadsdelsnämndernas budgetar de resurser som behövs för att bedriva ett aktivt lokalt arbete med näringslivs- kultur- miljö- och annat utvecklingsarbete.

Boende

Älvsjövägen i sin nuvarande sträckning förhindrar den utformning av centrum som skulle göra Älvsjö till en attraktiv plats att bygga fler bostäder på. Det råder stor brist på bostäder i och i närheten av Stockholm och alltfler av Älvsjös vackra gamla villor rivs ner och flerfamiljshus byggs upp på tomterna. Älvsjös karaktär av villastad måste bevaras samtidigt som fler bostäder behöver byggas. En tunnälläggning av Älvsjövägen – vilket är att föredra - eller i andra hand en överdäckning av vägen, skulle frigöra yta att bygga ytterligare flerfamiljshus i centrum. Detta skulle spara den omkringliggande unika villastadsbebyggelsen.

Älvsjöskogen och Solbergaskogen ska vara fredade från bebyggelse.

Planering av bebyggelse bör ske så att Älvsjö sammanbyggs inte bara med de södra ytterområdena utan bebyggelse ska planeras in även mot innerstadens södra delar.

Infrastruktur som knyter samman och stärker

Älvsjö har fått bära en stor del av de negativa effekter som Stockholms infrastruktur medfört. Genom stadsdelen löper Sveriges mest trafikerade järnvägslinje. Där finns en av Sveriges – med hänsyn till trafikintensitet - största järnvägsstationer. Mitt genom Älvsjö går en trafikled som sköter mycket av tvärförbindelsen för bilar, bussar och lastbilar för de södra stadsdelarna. Den centrala delen av Älvsjövägen/Magelungsvägen belastas av nära 30 000 fordon per dygn - en belastning som endast överträffas av de stora infartsledningarna samt de allra mest trafikerade gatorna inom tullarna. För att hantera detta enorma trafikflöde finns i anslutning till centrum en otymplig femvägskorsning med två trafikljus och en rondell. Trots Älvsjös betydelse som knutpunkt för kollektivtrafiken har en viss minskning av antalet infartsparkeringar skett. Älvsjös äldre gatunät passar sig inte för heldagsparkeringar.

Älvsjövägen delar i hela sin sträckning upp stadsdelen på ett olyckligt sätt. Älvsjö är en delad stadsdel - delad av fordon i höga hastigheter, av buller, av hög olycksrisk, av asfaldamm, av avgaser, vilket belastar en vacker stadsdel med onödig fulhet. Det blir ingen mental eller fysisk kontakt mellan de olika delarna av Älvsjö. Allt talar för att trafiken ytterligare kommer att öka framöver, allteftersom invånarantalet ökar i stadsdelen. Älvsjövägen åstadkommer kraftiga miljöstörningar med buller och barriäreffekter i området och att den behöver miljöupprustas samt ges bättre kapacitet.

Den lösning vi ser på problemet är att Älvsjövägen antingen förläggs i tunnel eller överdäckas. Det är ett nu mer än 40-årigt krav som samtliga partier har anslutit sig till. Billigaste lösningen vore sannolikt att från där Magelungsvägen går under järnvägen bygga en bred och djup "ränna med lock". Den ska enbart försörja genomfartstrafiken på Älvsjövägen. Den behöver alltså inte ha några andra anslutningar än in- och utgång. Den behöver inte ha mer än en fil i vardera riktningen och sträcka sig ca 300 m i västlig riktning. Man kan tillåta 70 km hastighet och därigenom få hög genomflödeskapacitet. Bussar och annan lokaltrafik leds från de två yttersta filerna på Magelungsvägen/Älvsjövägen ovan jord.

Stockholmsmässan har en större betydelse för Stockholm och Sverige än vi tror. Mässans läge i Södra ytterstaden borde utnyttjas mer. För mässan och för mässans besökare vore det mycket praktiskt om fler fjärrtåg stannade i Älvsjö. Älvsjö station skulle kunna utvecklas till en fjärrtågsstation som betjänade stora delar av Södra Stockholm och Söderorts behov av tågresor.

Spårväg Syd måste bli verklighet. Ett spårvägsbygge måste diskuteras mycket noga med medborgarna men viktigt är att banans sträckning förläggs så att den fångar upp så många resenärer som möjligt. Busslinjerna bör utökas som komplement så att kollektivtrafiken når så stora delar av stadsdelen som möjligt och bussnätet måste ta större hänsyn till behovet av tvärförbindelser mellan olika stadsdelar.

Ett starkare näringsliv

Vi instämmer i förvaltningens förslag till yttrande. För att Södra ytterstaden ska utvecklas och ligga i topp måste förutsättningarna för näringslivet förstärkas och förbättras. Grunden för ett framgångsrikt näringsliv är entreprenörer som utvecklar idéer och driver företag. Politikens uppgift blir att skapa en miljö där nya idéer kan prövas, utvecklas och blomma. En framgångsnyckel för detta är samarbete. Att vi på ett öppet

och flexibelt sätt kan samarbeta i våra södra stadsdelar och med hela staden kommer att vara en avgörande framgångsfaktor.

Övrigt

Det är av yttersta vikt att de boende lever i en hållbar miljö med ren luft och tillgång till ren och hälsosam miljö. Detta kräver bl.a. satsningar på källsortering och hantering av avfall på ett miljömässigt anpassat sätt. Även avgasfria bostadsområden och tillgång till fria ytor för lek och rekreation är nödvändigt. Ett utvecklat bostadsområde innehåller också ett rikt fritidsliv med parker för lek och idrott och möjlighet till kulturaktiviteter såsom bibliotek, fritidsgårdar och samlingslokaler att mötas i för unga och gamla.

Älvsjö som villastad ger ett grönt och vilsamt intryck. På flera ställen i Älvsjö finns också små parker och grönområden. Därutöver finns de båda större grönområdena Älvsjöskogen och Solbergaskogen. Såväl Älvsjöskogen som Solbergaskogen måste fredas och bevaras som rekreationsområden och de får inte exploateras.

Ett nät av säkra cykelleder och gångstråk är viktiga komplement till miljöstörande bilåkning. Stockholm har en ambition att bli en av världens mest tillgängliga städer. Vi menar att tillgänglighetsaspekterna måste tas upp i programarbetet för utvecklingen i Södra ytterstaden. I varje planering, i varje projekt måste tillgänglighetsfrågorna, integrationsfrågorna och barnperspektivet beaktas och vävas in.

Som framgår av ovanstående förordar vi benämningen Södra ytterstaden, eller rent av Södra staden, framför Söderort.

Exploateringsnämnden

Reservation anfördes av Torkel Tigerschiöld (mp) enligt följande

Ett helhetsgrepp på planeringen och utvecklingen i Söderort är positivt. Det är dock viktigt att det inte blir ännu ett program som stoppas i byrålådan.

Några viktiga aspekter saknas i programmet:

Förhållandet arbetsplatser/bostäder

Trots att det i programmet lyfts fram att det saknas arbetsplatser i Söderort i förhållande till antalet bostäder är det ett alltför endimensionellt fokus på nya bostäder. Det finns goda förutsättningar för nya och bra bostäder i Söderort som både kan ge bra boendemiljöer och utveckla områdena. Men det måste också ske en särskild satsning på att lokalisera arbetsplatser till ytterstaden. Ett bra sätt kan vara att utlokalisera fler av stadens förvaltningar till förorter. Samtidigt som fler arbetsplatser skapas i ytterområden kan nya bostäder i city tillskapas.

Tvärförbindelser

Liksom kontoret påpekar saknas fokus på tvärförbindelser i Söderort. Det är idag oacceptabelt komplicerat och tidsödslande att fördas kollektivt i öst-västlig riktning i Stockholms södra kommundelar. Det behövs både spårförbindelser och nya busstråk, liksom attraktiva påstigningsplatser. Det är viktigt att stadens vattenvägar tillvaratas och utvecklas som en del av kollektivtrafiken.

Utveckling av grönområden och bostäder

Söderorts grönområden nämns som något positivt men det saknas tillräckligt fokus på hur dessa kan utvecklas och säkras för framtiden. Det är inte ett självändamål att i alla lägen bygga ihop stadsdelar även om det ibland är positivt. Det måste i så fall ske i ett helhetsperspektiv i hur grönstrukturen, bostadsutveckling och stadsliv kan utvecklas i samklang.

Ett exempel på ett område som med fördel kan bebyggas och skapa en ny god miljö är Skärholmsvägen. Det arbetet har helt stannat av medan man istället planerar bostäder på olämpliga platser såsom intill Sätterskogens naturreservat. I ett program som Söderortsvisionen måste man kunna ta ett helhetsgrepp, så att detta undviks.

Särskilt uttalande gjordes av Mirja Räihä Järvinen m fl (s) enligt följande

Det är positivt att Söderortsvisionen börjar ta form på ett mer konkret plan. Men det kan inte nog påpekas hur viktig dialogen med medborgarna är. Men det är minst lika viktigt att det finns medel avsatta för utvecklingsarbetet.

Fastighetsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Martin Michel (mp) enligt följande

Vi instämmer med att kontorets fokus bör vara de områden i söderort där vi har egna fastigheter i detta sammanhang. I övrigt vill vi framföra följande.

Sedan 1996 så har staden mottagit och sett det ena utvecklingsprogrammet avlösa det andra. Vi har fått uppleva bland annat Ytterstadssatsningen, Storstadsutredningen, Stadsdelsutvecklingen, Järvalyftet, Vision Järva, Stockholm 2030, Söderortsvisionen och nu 'Program för utveckling i Söderort'. Tyvärr har dessa program och visioner igångsatts för att straxt efteråt läggas ner och organiseras om för att en ny vision presenteras av en ny majoritet.

Det är bra och viktigt att det finns visioner. Men det är inte bra att visionerna ändras vart fjärde år och på det sätt som de ändras. Visionerna reduceras till kortsiktiga projekt som knappt hinner organiseras om och startas upp då det är dags att lägga ner dem. Förtroendet för stadens ledning och politik urholkas. Stadens grundläggande problem som bland annat handlar om orättvisor, otrygghet, miljö, trivsel, konkurrens, arbetsmarknad, näringsliv, kommer aldrig till någon lösning på grund av att varje ny majoritet sätter partiets politik främst. För att lyckas måste våra medborgares behov och önskemål sättas främst. Detta kräver stor ödmjukhet och långsiktighet av stadens politiker. Vi tror att många av stadens medborgare är mycket missnöjda med dagens ordning och väntar på en förändring.

Särskilt uttalande gjordes av tjänstgörande ersättaren Åke Mezán (v) enligt följande

Vi anser precis som kontoret att fokus för svaret bör vara de områden i Söderort där vi har egna fastigheter. Vi vill dock förtydliga vad vi anser även bör finnas med i en vision om Söderort. Söderort är ett ekonomiskt och socialt väldigt diversifierat område. Därför måste en vision för att vara trovärdig innehålla starka skrivningar om att dessa klyftor måste minska. En vision för Söderort handlar för oss i Vänsterpartiet om att alla, oavsett bakgrund och stadsdel ska ges möjlighet att utvecklas på lika villkor. Det kräver aktiva åtgärder från stadens sida. Staden har möjlighet att överbrygga de strukturella hinder som står i vägen för individen genom en tydlig omfördelningspolitik, och det är också stadens uppgift vilket tydligt bör finnas med i en vision. En vision för en modern stad måste också ta miljö och klimat hoten på allvar. Visionen måste vara ett minimerande av biltrafiken och förbättrade möjligheter för cyklister att ta sig fram. Det kräver levande centrumkärnor i alla stadsdelar där man kan utföra större delen av sina dagliga behov av handel, post och bankärenden, bibliotek, med mera. Det kräver en vision om hus som står på i princip egna ben vad det gäller energiförsörjning. En vision för en modern Söderort måste lyfta jämställdhetsfrågan och tydliggöra hur staden tänker arbeta för att öka jämställdheten i Söderort. Vi anser att det förslag som ligger inte tillnärmelsevis uppfyller dessa kriterier.

Ersätтарыttrande gjordes av ersättaren Yildiz Kafkas (mp) enligt följande

Ersättaren Yildiz Kafkas (MP) instämmer i vice ordföranden Martin Michels (mp) särskilda uttalande

Kulturnämnden

Reservation anfördes av vice ordförande Roger Mogert m.fl. (s), Ann Mari Engel (v) och Kerstin Wickman (mp) enligt följande

1. i huvudsak bifalla Kulturförvaltningens förslag till beslut
2. därtill anföra följande

S, V och Mp förordar starkt att kulturen ges en framskjuten position i det fortsatta arbetet med att planera och utveckla Söderort och att hänsyn tas till de unika stadsdelskulturerna i diskussionerna kring utvecklingen av större stadsdelscentra. Vi förordar även att stadsdelarnas kultursekreterare återinförs för att bättre samordna, kvalitetssäkra och nå ut med kulturutbudet lokalt.

Enligt vedertagen samtida forskning inom kulturekonomi blir de städer och regioner som förmår utveckla spännande kulturella miljöer framtidens vinnare i det att de attraherar kreativa människor som i sin tur skapar ett starkt och innovativt företagande. Kulturen och konsten formar en plats själ, identitet och berättelse. Kulturen ökar även dess invånares öppenhet, tolerans och empati och ger plats åt

möten, upplevelser och möjligheter för invånarna att själva gestalta sina liv. Genom en offensiv och strategisk satsning på kulturen skapas ett mer kreativt Stockholm.

Miljö- och hälsoskydds nämnden

Särskilt uttalande gjordes av Åsa Romson (mp) enligt följande

Ett helhetsgrepp på planeringen och utvecklingen i Söderort är positivt. Det är dock viktigt att det inte blir ännu ett program som stoppas i byrålådan.

Några viktiga aspekter saknas i programmet:

Förhållandet arbetsplatser/bostäder

Trots att det i programmet lyfts fram att det saknas arbetsplatser i söderort i förhållande till antalet bostäder är det ett alltför endimensionellt fokus på nya bostäder. Det finns goda förutsättningar för nya och bra bostäder i Söderort som både kan ge bra boendemiljöer och utveckla områdena. Men det måste också ske en särskild satsning på att lokalisera arbetsplatser till ytterstaden. Ett bra sätt kan vara att utlokalisera fler av stadens förvaltningar till förorter. Samtidigt som fler arbetsplatser skapas i ytterområden kan nya bostäder i city tillskapas.

Tvärförbindelser

Liksom kontoret påpekar saknas fokus på tvärförbindelser i Söderort. Det är idag oacceptabelt komplicerat och tidsödslande att föras kollektivt i öst-västlig riktning i Stockholms södra kommunalar. Det behövs både spårförbindelser och nya busstråk, liksom attraktiva påstigningsplatser. Det är viktigt att stadens vattenvägar tillvaratas och utvecklas som en del av kollektivtrafiken.

Utveckling av grönområden och bostäder

Söderorts grönområden nämns som något positivt men det verkar saknas vilja att specificera hur dessa kan utvecklas och säkras för framtiden. Att bygga ihop stadsdelar måste ske i ett helhetsperspektiv i hur grönstrukturen, bostadsutveckling och stadsliv kan utvecklas i samklang. Grönområden mellan bebyggelse kan många gånger fungera utmärkt som sociala förbindelser.

Ett exempel på ett område som med fördel kan bebyggas och skapa en ny god miljö är Skärholmsvägen. Det arbetet har helt stannat av medan man istället planerar bostäder på olämpliga platser såsom intill Sätterskogens naturreservat. I ett program som Söderortsvisionen måste man kunna ta ett helhetsgrepp, så att detta undviks.

Socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Karin Rågsjö (v), ledamöterna Abdo Goriya m.fl. (s) och ledamoten Stefan Nilsson (mp) enligt följande

Initiativet att samordna stadens insatser och investeringar i Söderort är nödvändigt. Om uppdraget sköts på rätt sätt kommer det att påskynda och effektivisera arbetet med

att rusta upp och nyinvestera i Söderort. Programmet måste emellertid på ett betydligt bättre sätt än det föreslagna väga ihop visionen om vårt framtida Stockholm med de idag kända framtidsscenarierna för miljöhänsyn, klimatutveckling samt framtida ekonomisk och social samhällsstruktur. Några viktiga frågor för visionen är hur klimatkris, rasism och segregation ska kunna bekämpas. De sociala aspekterna måste tydligt lyftas fram i programmet.

Det är också viktigt att vi under denna process tar stor hänsyn till de olika förutsättningar som finns i olika stadsdelar i Söderort och arbetar för att minska skillnaderna i levnadsvillkor. De grundläggande förutsättningarna för arbete och bostad behöver stärkas i de delar av Söderort där arbetslösheten och bostadslösheten är särskilt stor. De 13 stadsdelarna i Enskede-Årsta-Vantör är till exempel strukturellt helt olika och oacceptabla skillnader råder i levnadsvillkor för befolkningen, såväl barn som vuxna och äldre. Vissa stadsdelar är till och med segregerade i det egna området. I andra stadsdelar som gränsar till varandra bor människor nära varandra men rör sig sällan eller aldrig in i varandras områden. Segregationen i Söderort måste motverkas genom att finna verksamhetsformer för att bryta segregation och skapa mötesplatser och fysiska och kulturella övergångar mellan områdena.

Det är nu hög tid att markera de södra stadsdelarnas roll och plats i staden. Söderort är definitivt ett bättre namn än Södra ytterstaden om vi vill se Söderort som en del av den riktiga staden. Den nya synen på våra södra stadsdelar innebär nya utmaningar i form av en omfattande upprustning av både kommersiell och offentlig service samt kommunikationer i Söderort.

Visionen bör även ytterligare belysa behovet av arbetsplatser och utveckling och profilering av de små centrumanläggningarna som finns i stadsdelarna.

En förutsättning för lokal handel och arbetsplatser är dels nybyggnation av bostäder med olika upplåtelseformer såväl i utpräglade villaområden som i hyreshusområden, men även en fungerande offentlig service. En tanke som bör prövas utifrån visionsperspektivet är att faktiskt flytta ut centrala verksamheter ut i stadsdelarna från innerstaden för att stödja det lokala näringslivet och skapa levande centrum under vardagarna.

Vad beträffar centrumanläggningarna vill vi beklaga att den moderatstyrda majoriteten har valt att sälja Centrumkompaniet vilket har försämrat servicen till medborgarna och förutsättningarna för företagarna

Stadsbyggnadsnämnden

Reservation anfördes av Cecilia Obermüller (mp) enligt följande

Den medborgardialog som framhålls i programmet är väsentlig, medborgarnas delaktighet i att utforma stadens framtid är omistlig. Den förhärskande tillväxtideologin och dess innehåll kanske bör ifrågasättas. Vad vill människorna ha för ett framtida Söderort? Svaret måste beaktas innan staden går vidare med extensiv planering.

Ökad mångfald av arbetsplatser:

Det finns brister avseende tillgången på arbetsplatser i Söderort. Det finns en övergripande obalans mellan bostäder/arbetsplatser mellan stadens olika delar, vilket ökar på antalet arbetsresor. Ett mål bör vara att "jämna ut" arbetsresorna, så att fler i Söderort arbetar närmare hemmet och i andra riktningar än mot innerstaden och Norrort.

En prioritet bör vara att skapa arbetsställen i Söderort. Med avkontorisering av innerstaden och mer tillskott av kontor i Söderort kan man uppnå en del av lösningen. Det är därutöver väsentligt att värna befintliga arbetsplatsområden, som t.ex. Örnberg, Skarpnäck, Farsta m.fl. och inte låta bostadsbebyggelse tränga undan arbetsplatsområden.

Varierat utbud av bostäder:

Villor och radhus behövs det icke fler av i Söderort. Det finns omfattande villaområden, i t.ex. Tallkrogen, Sköndal, Älvsjö osv. Småhusbebyggelse är enfaldig markanvändning i en kommun som Stockholm. Utifrån den logik om variation i utbudet av bostäder som används i tjänsteutlåtnad, borde man ju satsa på att bygga villor och radhus i innerstaden....

Om grönstruktur ska skyddas och utvecklas i Stockholms kommun kan man inte bygga enfamiljshus och på så sätt hota grönområdena.

Bättre och mer tillgängliga grönområden:

Arbetet med programmet för utvecklingen i Söderort kan vara ett bra verktyg för att förbättra sambanden mellan stadsdelar och samtidigt ta tillvara värdet av större sammanhängande grönområden. Dock krävs kunskaper om biologisk mångfald, kompensationsåtgärder, byggande av (riktiga) Ekodukter osv. Skötselåtgärder för natur och parkområden måste få utökade resurser och mer resurser måste även läggas på att rädda Magelungen och Drevviken.

Utveckla tät tyngdpunkt i de yttre delarna av Söderort.

Tvärkollektivtrafik, i form av Yttre tvärbanan och eventuella spårbilar är välkomna satsningar. Det skulle även vara möjligt att flytta ut flera av stadens egna förvaltningar och bolag för att stödja den lokala infrastrukturen. Lokalerna är även billigare än i innerstaden.

Något som saknas är sambanden med grannkommunerna. Från Farsta är det t.ex. betydligt närmare fågelvägen till Huddinge centrum än till Stockholm city, men förbindelserna är dåliga.

Skärholmen

Det är dags att det händer något nu när det gäller att knyta samman Skärholmen med Kungens kurvaområdet. Den resursslösande Förbifart Stockholm ser ut att ytterligare förvärpa och separera de olika stadsdelarna åt. Nedgrävningar, överbyggnad eller överdäckningar av de stora barriärerna som motorvägarna utgör måste försöka skapas.

Fruängen

Här kan centrumet troligen rustas upp och göras mer attraktivt. Gyllene Rattenområdet bör färdigställas med bostäder.

Älvsjö, Högdalen, Farsta

Generellt kan sägas att man inte ökar tillgängligheten till naturområdena genom att exploatera dem. Arbetet med att göra Högdalstopparna till ett attraktivt aktivitetsområde, med skejting, frisbee, skärmflygning, sommarbackhoppning, fågelskådning har avstannat.

Om naturupplevelserna i Söderort tas tillvaratas kan det skapas en ny Nationalstadspark – Ekopark syd. Detta skulle vara av stort värde för befolkningen i Söderort. Förutsättningarna finns definitivt.

Reservation anfördes av Maria Hannäs (v) enligt följande

Stadsbyggnadskontoret tar upp viktiga synpunkter i ärendet, inte minst gäller det medborgarinflytande och samspelet mellan Söderortsvisionen och medborgardeltagandet i processen med ÖP 2010. Vi menar att stadsdelsnämnder och förvaltningar numera har väldigt knappa resurser att arbeta med medborgardialog. Vi anser att detta är viktigt och att staden måste avsätta pengar för att dialogen med medborgare, föreningsliv, barn och ungdomar skall kunna ske på ett bra sätt.

För att få ett brett deltagande bland medborgarna i vår stadsdel anser vi att det är nödvändigt med någon form av ansvarig projektledare som tillsammans med medborgare och förtroendevalda finner en bra och konstruktiv dialog.

Att minska segregationen i söderort måste få en framträdande roll, som kontoret också påpekar, vi instämmer vi till fullo i. Det är viktigt att bevara de gröna stråken som är karaktäristiska för många av förorterna i området.

De södra delarna i söderort stärks genom bra kommunikationer, det bidrar till att såväl näringsliv, arbetstillfällen kultur och mötesplatser blir mera lättillgängliga. Därför måste de kollektiva kommunikationerna, förbättras. En snabbspårväg/ tvärbana från Skarpnäck, via Farsta, Hagsåtra, Älvsjö och Fruängen till Skärholmen är nödvändig och skulle på ett bättre sätt än i dag knyta ihop de södra delarna av söderort.

Ersätтарыttrande gjordes av Lukas Forslund (c) med instämmande i Inger Kochs m.fl. särskilda uttalande.

Trafik- och renhållningsnämnden

Reservation anfördes av Jan Valeskog m fl (s), ledamoten Mats Lindqvist (mp) och ledamoten Kajsa Stenfelt (v) enligt följande

- 1 Förvaltningens yttrande godkänns.
- 2 Uttala att spårväg syd bör prioriteras i förhandlingarna med staten om infrastruktuursatsningar i Stockholm.
- 3 Därutöver anføres följande:

Spårväg syd är mycket viktigt för att stärka kollektivtrafiken på Söderort. Det finns nu inte med i den nationella planen eller länsplanen för byggnation till 2020. Det är mycket beklagligt. Vi anser att ansträngning måste göras från stadens sida gentemot staten så att anslagen i den nationella planen ökar så att bland annat denna mycket strategiska spårsatsning kan genomföras.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande gjordes av Roger Mogert (s) från (s), (v) och (mp) enligt följande

Skolan och utbildningsväsendet i stort är den kanske allra viktigaste motorn för att få till stånd utveckling och tillväxt i ett samhälle, så också i Söderort. Nu sjunker istället resultaten i yttre Söderort. Färre elever än genomsnittet för staden går ut grundskolan utan gymnasiebehörighet. Bara 45 procent av gymnasieeleverna i Söderort går vidare till högskolan inom tre år. Samtidigt vet vi att andelen högskoleutbildade pedagoger är låg i förskolan. Barn med störst behov får sämst förutsättningar. Detta är delvis en resursfråga och här har majoritetens nedskärningar inte bidragit positivt.

I själva verket menar vi att utvecklingen i Söderort bör genomföras med förskolorna och skolorna som utgångspunkt. De kommunala skolorna bör därför ges särskilda medel för att delta och bidra i programarbetet.

Vi anser att programmet bör kompletteras med att:

- Det bör inrymma ett arbete som syftar till att tillskapa jobb som kommer boende i Söderort till del.
- En inventering av de tillgångar och resurser som finns i Söderort, inte minst hos de boende, bör genomföras och utgöra utgångspunkt för arbetet med visionen. Där bör också hinder för att ta tillvara dessa resurser analyseras.
- Ett utvecklat socialt och lokaldemokratiskt perspektiv måste tillföras visionen.
- Ett samlat program för att etablera och vidmakthålla offentlig och kommersiell service i stadens stadsdelar, samt tillföra arbetsplatser och verksamhetslokaler, framförallt genom en satsning på centrumbildningarna.
- En förbättrad kommunal närvaro i hela området
- En satsning på möjligheterna till fritid och rekreation i stadsdelarna
- En strategi gentemot andra aktörer, inte minst landstinget, för att garantera ett intresse för de berörda stadsdelarna. De södra förorterna har många barnfamiljer och ett stort behov av sjukvård mm.
- Stadsdelarna bör kompletteras och utvecklas med nya hus och bostäder som tillför nya kvaliteter. Dessa ska också komma redan boende till del.
- Resurser måste tillföras och paras med åtaganden om programarbetet ska bära frukt.
- Avsätt särskilda projektmedel så att förskolor och skolor i området kan delta i utvecklingsarbetet.

Äldrenämnden

Reservation anfördes av Berit Kruse m.fl. (s), ledamoten Berit Bornecrantz Dias (v) och ledamoten Eivor Karlsson (mp) enligt följande

Vi instämmer i att medborgardialogen är en viktig del i processen. Det är därför mycket förvånande att dialogen genomförs först efter att förslagen till satsningar har inarbetats i förslaget till budget för 2010. Medborgardialogen blir därmed en skendemokratisk process.

Det finns stora brister i programmets beskrivningar och problemlösningar inom flera områden, varför det måste breddas särskilt vad gäller bostäder, natur-, kultur och folkhälsa.

Arbetet bör utgå från de olika förutsättningar som råder i olika stadsdelar i Söderort och syfta till att minska skillnaderna i levnadsvillkor i lika hög grad för den äldre som den yngre befolkningen. Segregationen måste motverkas bland annat genom att skapa mötesplatser samt fysiska och kulturella övergångar mellan områdena. Detta är lika viktigt för unga som för äldre. Om alla stadsdelar ska vara attraktiva att bo i även för äldre krävs ökad tillgänglighet till natur och rekreationsområdena kulturverksamheter och samhällsservice. Visionen bör ha en högre ambitionsnivå än den lokala kollektivtrafiken dvs hur medborgarna ska kunna röra sig inom Söderort på ett miljövänligt och effektivt sätt. Vi saknar en belysning av hur de små centrumanläggningarna ska överleva samtidigt som regionala handelsplatser byggs ut i t.ex. Farsta och Skärholmens centrum. Tillgänglighet till närservice är oerhört viktig för de äldre i området. Med tanke på att antalet äldre ökar från 2010 i Söderort behöver en planering göras redan nu, så att behovet av olika typer av äldreboende och kollektivhus blir tillgodosett genom nybyggnation. Vi vill särskilt trycka på behovet i områden i yttre Söderort som domineras av trevåningshus utan hiss.